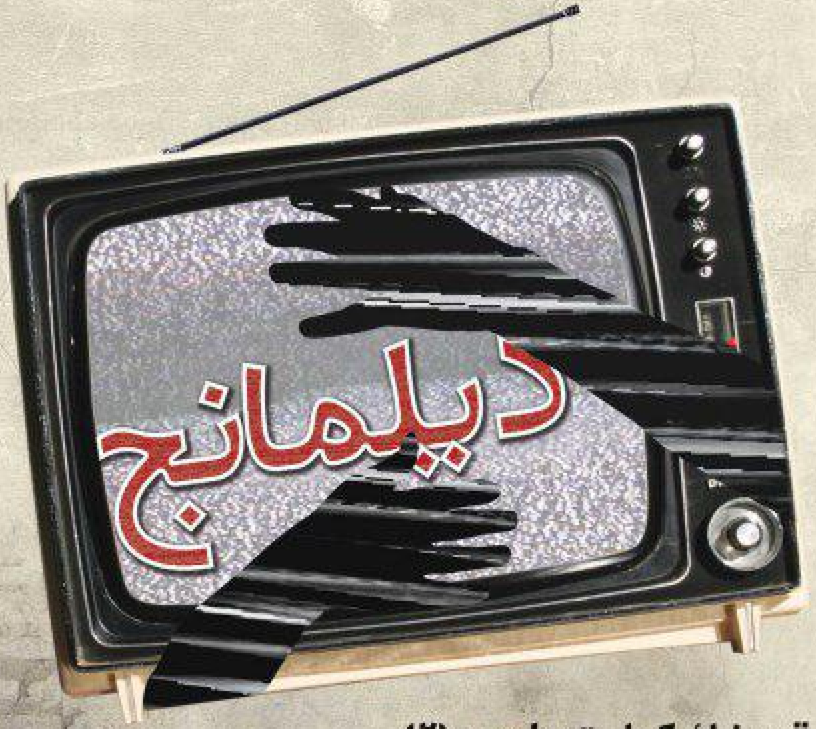

قیسا اؤیکولر توپلوسو (۲)

رسول قدیری

دیلمانج

رسول قدیری

انتشارات بهاردخت

Dilmanc

Qısa öykülər toplusu (2)

Rəsul Qədiri

Sonunda, sözü gedən ilin günlərinin birində, ancaq ki radio onun sözlərinə cavab verdi! Qoca dayı günü-gündən bu yeni dil açan körpə cihaza marağı çoxalır, başqa tərəfdən qızılçılıq işindən bezirdi. Ancaq atasının zoruna görə, dayanmağa çarəsiz idi. İllər boyu hər axşam radiosu ilə dərdləşir, onunla danışırdı. Bir gün ailəsinə acı bir xəbər yetişdi. Atası səfərlərinin birində bir qəza sonucunda dünyadan getmişdi. O günlər iyirmi yaşı olan qoca dayının! bir gözü ağlayır, bir gözü gülürdü

Dilmanc öyküsü səh. 73-74

انتشارات بهاردخت

بسم الله الرحمن الرحیم

انتشارات
بهاردخت

گئجه قوشولوغوما دؤزن،
چای- چؤرەییمی ایش ماساما دوزن
یولداشیما سونورام...

سرشناسه : قدیری، رسول، ۱۳۴۷-
عنوان و نام پدیدآور: دیلمانج / رسول قدیری.
مشخصات نشر : تبریز: بهاردخت، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری : ۲۶۲ص.
شابك : ۸-۰۹-۸۶۱۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
موضوع : داستان های کوتاه ترکی – ایران – قرن ۱۴
موضوع : Short stories, Turkish -- Iran -- ۲۰th century
ردەبندی کنگره : ۱۳۹۶ ۹د۴ق/۳۱۴ PL
ردەبندی دیویی : ۸۹۴/۳۶۱۳
شماره کتابشناسی ملی: ۴۸۲۲۵۵۳

دیلمانج

قیسا اؤیکولر توپلوسو (۲)

رسول قدیری

انتشارات بهاردخت

دیلمانج

(قیسا اؤیکولر توپلوسو (۲))

رسول قدیری

❍ ناشر: انتشارات بهاردخت

❍اندازه: رقعی ۲۶۲صفحه ❍ تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

محل چاپ: تبریز

نوبت چاپ: اول تابستان ۱۳۹۶

چاپ: سبز / صحافی: امین

طرح روی جلد: مریم علوی میلانی

عکس پشت جلد: استودیو یشیل

شابک: ۸-۰۹-۸۶۱۴-۶۰۰-۹۷۸

ISBN: 978-600-8614-09-8

❍ قیمت: ۱۷۰۰۰۰ ریال

نشانی: تبریز، روبروی مصلی، انتشارات بهاردخت

bahardokhtpub@yahoo.com –۰۹۱٤۸۰۲۰٤۲٤

ایچینده‌کیلر

اؤن سؤز ---------- ۸

مشه میکاییل ---------- ۱۳

دئمه بیلمه‌دی‌هاااا ---------- ۲۷

سؤیله‌یین عسکرانلی بَی گلسین ---------- ۳۰

شانس ---------- ۴۸

دیلمانج ---------- ۷۲

باش ساغلیغی ---------- ۸۹

سنه درمان یوخ‌دور ---------- ۹۳

کارلار کندی ---------- ۱۰۲

سن سوسمالیسان ---------- ۱۱۵

بیز توپ آتانمازدیق ---------- ۱۲۶

سونجوقلایان قودوق ---------- ۱۳۲

ایتی-قوردو منیم اوستومه کوشکورتمه ---------- ۱۴۱

مرثیه پرئس خبر آژانسی ---------- ۱۴۷

دنه-دنه یئییلن مئیوه‌لر اونلاردیر ---------- ۱۵۲

ساری یاغ کوپه‌سی ---------- ۱۵۷

قارینپا ---------- ۱۶۱

اؤلکه‌ده ایستی اوت دادمایان یوخ‌دور ---------- ۱۶۴

من هئچ نه بیلمیرم ---------- ۱۷۰

اووْچودور سوچلو ---------- ۱۹۰

اونوتما شاه هر نه وئرسه یارییق ---------- ۱۹۷

میکروب عمی -- ۲۰۴
اینام-- ۲۱۰
من برمکی‌لردن دئییلم ---------------------------------- ۲۱۵
صیدی خالاقیزی -- ۲۲۳
لوطو اسکندر -- ۲۲۶
قورخما سنین باشینی کسمرم ------------------------------ ۲۳۳
سنی هئچ بؤیومییه‌یدین ---------------------------------- ۲۴۱
سؤزلوک -- ۲۴۵

اولو تانرینین آدی ایله

اؤن سؤز

۱۳۹۴-جو ایلین سونلاریندا، ۲۳ قیسا اؤیکونو ایچریمکده اولان «گول آخیتدی» عونوانلی توپلوم چاپ اولوب، دَیرلی اوخوجولارین ألینه چاتدیریلدی. او أثر منیم رسمی شکیلده یاییلانان بیرینجی کیتابیم ایدی. بیر بئیت فارسجا شعرین مضمونوندا بئله دئییلیر: «بیر شخص دانیشمایینجا، عیبی ایله هونری گیزلی قالار»! بو دوغرودان دا چوخ دوز بیر سؤزدور. او کیتاب یاییلاناندان سونرا، چئشیدلی شخصیتلردن هم آلقیشلایان هم ده تنقید ائدن گؤزل تپکیلر آلدیم. هر ایکی قروپدان درین میننتدارلیق بیلدیرمه‌یی گؤره‌ویم سانیب، آغزینیز، قلمینیز، فیکرینیز وار اولسون دئییرم. آلقیشلایانلار، سانکی منه -توتدوغون یولدا داواملی اول- دئدیلر؛ تنقید ائدنلردن ده هم اؤیرندیم هم ده فیکیر موبادیله‌سی آپاراراق، بعضن اونلارین دا یانلیشی واریدیسا اوزه چیخیب، بلکه اونلار دا بیر شئیلر اؤیرندیلر؛ معلوم‌دور، دیلیمیزده رسمی شکیلده تحصیل ائتمک ایمکانی اولمایینجا، بیزلر بیر-بیریمیزدن اؤیرنمه‌لیییک.

بو سطیرلری یازماقدا، او أثرین چاتیشمامازلیقلارینی یاخود سهولرینی اؤرت-باسدیر ائدیب، یئرسیز مودافیعه ائتمک نیتینده دئییلم، آنجاق بونلاری دا قئید ائتمک یئرسیز دئییل‌دیر کی، دیلیمیزین اؤزل دورومونو، قوللانیلان ألیفبانین بیر یازار-اوخوجویا یاراتدیغی چاتیشمامازلیقلاری نظرده توتاراق (اؤزلیکله سسلی حرفلرله بیر سسی ایفاده ائدن حرفلرین

چوخلوغو اوجباتیندان)، هم ده دیلیمیز ساحه‌سینده پئشه‌کار رئداکتورلارلا تنقیدچیلرین اولماماسی، هامینین قبولو اولان، بوتون سورونلاری جاوابلایا بیلن، عاغیلا سیغان یازی قیلاووزونون هله ده یارانماماسی کیمی فاکتلاری گؤز اؤنونده توتماقلا، بیر یازارین یاراتدیغی بیرینجی أثرینین بیرینجی چاپی ألبته سورونسوز اولمایاجاق‌دیر. اوسته‌لیک بورادا داها اینجه بیر قاوراما دیققت یئتیرمک گرکیر؛ سؤزسوز بیر یازیچینین أثرینی اینجه‌له‌مک ایسته‌ینده، اونون سوردویو عؤمرونون ایللرینی یوخ، یازیچیلیق یاشینی نظرده توتماق لازیم‌دیر کی، تام صمیمیت و تواضؤعکارلیقلا بو ساحه‌ده گنج بیری اولدوغوما اعتیراف ائتمه‌لییم.

بوتون بونلاری نظرده توتاراق، ألینیزده اولان بو ایکینجی توپلونون چاپا حاضیرلانماسیندا، اؤیکولرین بیر چوخونون خیلی زامان بوندان اؤنجه‌دن حاضیر اولماغینا باخمایاراق، تلسمه‌یه کسین‌لیکله یول وئرمه‌میشم. بیر ایلدن چوخ زاماندا، اونلاری دؤنه–دؤنه اوخویوب چاتیشمایان یئرلرینی دوزه‌لتمه‌یه چالیشمیشام. ألبته یازارلار ایچینده بیر دئییمده دئییلیر: «عیب‌سیز بیر کیتاب هله یازیلمامیب‌دیر!». او یؤندن سؤزسوز بو أثر ده عیب‌سیز دئییل‌دیر، آنجاق اوغورلو بیر یازارین گؤره‌وی، تجروبه قازاندیقجا عیبلرینین ساییینی أن دوشوک بیر درجه‌یه ائندیرمک اوغروندا چالیشماق‌دیر. من ایسه بو أثرده، وار گوجوملە بو اوغورو ألده ائتمه‌یه چالیشمیشام. سؤزسوز دَیرلی اوخوجولار، نه قدر بو چابادا اوغورلو اولدوغوما قرار وئره‌جکلر.

ألینیزده اولان کیتاب، اییرمی یئددی قیسا حئکایه‌نی ایچرمکده‌دیر.

گؤروندویو کیمی، بو أثری بیرینجی توپلو ایله توتوشدوراندا هم عونوانلارین سایيسیندا، هم حجمده، هم ده ایچینده‌کیلر باخیمیندان فرقلی بیر أثردیر. «گول آخیتدی» کیتابیندا یازیلان اؤیکولرین بیر چوخونون هاواسی، شیفاهی خالق أدبیاتی هاواسی اولدوغو حالدا، بو أثرده‌کی حئکایه‌لر، گئنل اؤیکو آنلامینا داها چوخ یاخینلاشیب‌دیر. ألبته یئنه ده اونلارین چوخونون قاورامی، گله‌نکله ایلگیسینی کسمه‌یه‌رک، بوتون طبقه‌لره فایدالی اولا بیله‌جه‌یی دوشونولوب‌دور.

یازی قایدالارینا دیققت یئتیردیکده، کلمه‌لری ایکی قولا آییرماق اولار: بیرینجیسی تورک کؤکلو سؤزلردیر؛ اونلاری یازاراق هم راحات، هم ده دوزگون اوخونا بیله‌جکلری نظرده توتولوب‌دور؛ دولاییسی ایله هر سؤزجویو یازارکن، اوخونوشو قوشقولو اولماماغی شرطی ایله، اولدوقجا أن آز حرف قوللانیلماغینا چالیشیلیب‌دیر. اوزون کلمه‌لر راحات اوخونسون دئیه، اونلاری ایکی تیکه‌یه آییریب، یاریم آرا ایله بیر–بیرینین یانیندا یازمیشام. ایکینجی سیرا کلمه‌لر، دیلیمیزده یاد اولان، باشقا دیللردن (اؤزلیکله فارسجا ایله عربجه‌دن) بورج آلینان کلمه‌لردیر. بیر سیرا اوستادلارین باخیشینا گؤره، دیلیمیزده، اونلاری ییه‌سی اولان دیلده‌کی کیمی یازماق گرکیر. آنجاق من بونونلا راضیلاشا بیلمیرم. سؤزسوز هر بیر سؤزجوک بیر دیلدن باشا بیر دیله کؤچدوکده، قوناق گئتدییی دیلین آغیزینا اویمالی‌دیر. بو حقیقتی گؤز اؤنونه آلاراق، همین یابانجی سؤزجوکلری ایکی حیصصه‌یه آییرماق اولار، بیرینجیسی دیلیمزده ایشله‌دیله‌رک تلففوظو دَییشمه‌ین کلمه‌لردیر؛ اونلاری آنا دیلینده نه

سایاق یازیلدیغی کیمی قئید ائتمیشم؛ بورادا او سیرا سؤزجوکلردن، «حساب»لا، «احتیاط» سؤجوکلرینه ایشاره ائتمک ایسه‌ییرم. آنجاق ایکینجی سیرا یاد کلمه‌لرین دئییمی، دیلیمیزه گلدیکده تام فرقلی‌دیر؛ اونلاری دا، دیلیمیزده دئییلدییی، هم ده معیار دیل ایله اویغون بیر شکیلده یازماغا چالیشمیشام. منجه بو سیرا سؤزجوکلردن گؤزل آللاهیمیزین آدینا ایشاره ائتمک یئترلی‌دیر. بیلدیییمیز کیمی کؤکو عربجه اولان اولو تانریمیزین آدینا، اؤز آنا دیلینده «أللّه» دئییلیر؛ بو موقددس کلمه فارسجایا گلدیکده ده دئییمی هئچ دَییشمه‌دن، گلدییی حالدا یازیلیب اوخونور، آمما بیزیم دیلده کیمسه اونو عربجه‌ده یازیلدیغی کیمی تلففوظ ائتمه‌ییب، ایستیثناسیز هامی اونو «آللاه» تلففوظ ائدیر؛ بیر کؤیلو قادین اوشاغینا دوعا ائدنده، هئچ زامان «أللّه کمکین اولسون» دئمز، بلکه همیشه «آللاه کؤمه‌یین اولسون» دئمکده‌دیر.

کیتابدا چتین، آز ایشله‌نن سؤزجوکلرین آچیقلاماسینا گلدیکده، اونلارین آنلامینی بیلمک، عزیز اوخوجولارا داها ألوئریشلی اولدوغونو نظره آلاراق، هر واراغین أته‌یینده آچیقلاما گتیرمیشم؛ آچیقلامالاری یازماغا، رحمتلیک بهزاد بهزادی، سایین جنابلار، پرویز زارع شاهمرسی، بیر ده قدیر گلکاریانین سؤزجوکلریندن فایدالانمیشام؛ او بؤیوک اوستادلارین رحمته گئدنینه اولو تانریدان مغفرت، قالانلارینا دا ساغلیقلی، داها دا اوغورلو اوزون عؤمر آرزولاییرام. اوسته‌لیک باشقا حئکایه‌لرده ده تکرار اولان همین لوغتلرین آنلامینا راحاتلیقلا أل چاتماق اوچون، او لوغتلرین هامیسینی، «سؤزلوک» باشلیغی ایله بیر داها کیتابین سونوندا

تکرارلامیشام. بلکه بعضی اوستادلار، دیلیمیزده بیر سیرا آز ایشلەنن سؤزجوکلرین ایشلەدیلمەسی حاقدا منه تنقید ائتدیلر، آنجاق منجه بیر کیتابی سونا وئرن اوخوجویا، اوخودوغو کیتابدان لذت آلاجاغینین یانیندا، بیر نئچه گؤزل، یئنی سؤزجویون اؤیرنیلمەسی ده داها موکمل بیر سونوج اولا بیلر.

سون اولاراق أثرلریمین حاضیرلانماسیندا همیشه آلقیشجیم اولوب، معنوی یاردیمینی هئچ زامان أسیرگەمەین، «ثمین کتاب ایرانیان مؤسسیسەسینین» قوروجوسو و مودیری، سرکار خانیم دکتر أحمدی‌یه سونسوز تشککور ائتمەیی اؤزومه بورج بیلیرم. هم ده ساییین اوخوجولاریمدان اؤنجەدن تشککور ائدیب، دَیرلی باخیشلارینی ائشیتمەیی گؤزلەییرم.

رسول قدیری

یای-۱۳۹۶

«مشه میکاییل»

آخشام ساعات سککیز یاریم–دوققوز آراسی، مشه میکاییل دکترون سونونجو بیلیطینی آلیب اینتیظار اوتاغیندا سیرادا اوتوردو. دکتر، اوندان اؤنجه بئش نفری گؤرمه‌لی ایدی. همیشه‌کی کیمی نفس آلاندا، سینه‌سی یامان خیسیلداییردی. کلینیکه گلیب چاتینجا، یول یئرییب پیلله‌لری چیخدیغینا باخاراق، سینه‌سینین خیسیلتیسی داها دا چوخالیب، آغیر–آغیر تؤوشه‌ییردی[1]. آغیر گؤوْده‌سینی[2] چتین‌لیکله دولاندیریر، کؤکلویونه بیر درمان ائده بیلمیردی. یاغ، سانکی دوستاق[3] کیمی هر یئرینی حاصارا سالمیشدی. اوتوراجاقدا[4] –وای دده– دئییب اوتوران کیمی، بلکه اورتوراجاق دا –وای جانیم– دئییب جیریلدادی. چتین‌لیکله اونون آغیرلیغینا تاب گتیردییی بللی ایدی. مشهدی اؤزو، بو مسأله‌نی داها یاخشی باشا دوشوردو؛ اونا، آراملیقلا آغیرلیغینی اوتوراجاغین اوستونه سالیب گؤتورمک چوخ زور بیر ایش اولسا دا، احتیاطلا اوتوروب قالخماغا چالیشیردی. او گونه‌دک نئچه اوتوراجاغین جانینا قیییب، اؤزو ده یئره سریلمیشدی.

اوتورار–اوتورماز یئنه فیکیره جومدو. باشینا گلنلر، هئچ اونو راحات

---

[1] تؤوشه‌مک: نفس‌نفس زدن، له‌ْله‌ْ زدن.

[2] گؤوْده: بدن، نعش.

[3] دوستاق: زندان، محبس.

[4] اوتوراجاق: صندلی

بوراخمیردی. خسته‌لر بیر–بیر ویزیت اولدولار. سیرا مشه میکاییلا چاتینجا، آیاغا قالخیب دکترون اوتاغینین قاپیسینی تیققیلدادیب، ایچری کئچدی. سالام وئردی؛ دکتر باشینی کاغیذدان قالدیراراق اونا جاواب وئردی:

– آی علیکم‌ألسالام مشه میکاییل؛ کیشی بس سن هارالارداسان؟ آخی چوخ زامان‌دیر گلمیرسن. منی قورخوتدون؛ اؤزومله دئییردیم بلکه ایراق جانیندان، بو کیشینین باشینا بیر ایش گلیب! سونرا دا دئییردیم یوخ، اولماز ائله شئی؛ بلکه ده داها منی بَیه‌نمیر، اؤزونه بیر هوشلو–باشلی دکتر تاپیب‌دیر...

دکتر بو سؤزلری دئییب اوجا سسله گولدو؛ مشه میکاییلا ایسه، تؤوشومک هله جاواب وئرمک ماجالی وئرمیردی.

– دکتر هئچ سورما باشیما گلنلری! دوز سانمیش‌میشسان؛ ائله اؤلموشدوم، تزه‌دن دیریلدیم. باشیمدا اوزون أحوالات وار...

– گل بورادا اوتور گؤروم. سانکی سنده سؤزلر واردیر.

مشه میکاییل دکترون یانینداکی اوتوراجاقدا اوتورارکن، دکتر زنگی سسلندیریب قاپیچی‌سینی چاغیردی.

– بویورون دکتر بَی،

– باشقا خسته ده وارمی؟

– یوخ دکتر. بو آغا سونونجو ایدی.

– یاخشی، داها کیمسه‌یه بیلیط وئرمه لوطفن؛ اؤزون ده گئده بیلرسن. آرخانجا قاپینی ایشگیلله‌مه‌یی اونوتما؛ یورولمایاسان.

– ساغ اولون دکتر بَی. سیز ده یورولمایاسیز.

قاپیچی قاپینی اؤرتوب گئتدی. دکتر یئنیدن اوز توتوب مشه میکاییلا دئدی:

– یاخشی مشهدی ایندی راحات دانیش؛ دئ گؤروم باشینا نه ایش گلمیشدی...

مشه میکاییل دانیشماغا باشلادی؛ او دانیشاراق، دکتر دا اونون تانسیونونو[۵] توتماقلا یوخلاماغینا مشغول اولدو.

– دکتر بَی، اوزوندن ایراق، تخمینن آی یاریم بوندان اؤنجه ایدی؛ بیر گون ائوه قاییدیب ناهار یئیه‌ندن سونرا بیرآز اوزانماق ایسته‌دیم. نه قدر زامان کئچمیشدی دئیه‌مم، آنجاق چئوره‌مده‌کی[۶] سس—کویه اویاندیم. آمما نه اویانماغی، نه گؤزومو آچا بیلیردیم، نه ده هئچ بیر یئریمی ترپه‌ده بیلیردیم. نه بیلیم، سونرالار ائشیتدیم بونا نفسین گیزلنمه‌سی دئییرلر؛ هر سؤزو، اولایی[۷] آپ–آیدین ائشیدیر، بیلیردیم، آنجاق هئچ بیر رئآکسییا[۸] گؤستره بیلمیردیم. باشیمین اوستونده جیغان—ویغان سسی ائشیدیردیم. هره بیر سؤز دئییردی؛ خانیم دئییردی: «نئجه کیشیم ألدن گئتدی»! اوشاقلار آغلاشیردی. قارداشیمین دا سسینی تانیدیم، اونو دا چاغیرمیشدیلار؛ قونشولار دا تؤکولموشدو. سانکی طایفانین هامیسی

---

[۵] تانسیون: فشار خون.
[۶] چئوره: محیط، پیرامون، دور و بر.
[۷] اولای: واقعه،حادثه، اتفاق.
[۸] رئآکسییا: عکس‌العمل.

بیزده‌یدی. هامیسینین سسینی آیدین ائشیدیردیم. اؤنجه بو غریب حاللارا، عجاییب سؤزلره مات قالمیشدیم؛ هاچاندان هاچانا باشا دوشدوم‌کی، اؤلدویومو ظن ائدیبلر. قونشولارین بیری دئدی: بئله اولماز کی، گئدک بیر حکیم چاغیراق گلیب باخسین. نه ایللاه ائله‌دیم سنین آدینی دئیم، یوخسا موبایلیمدان نؤمره‌نی تاپیب، سنه زنگ آچماقلارینی ایسته‌یم، ائده بیلمه‌دیم. سانکی حقیقتن ده یاریم‌جان اولموشدوم. چوخلو اینتیظاردان سونرا چاغیردیقلاری دکتر گلدی. من ایسه آللاه–آللاه ائدیردیم باری دکتر اؤلمه‌دیییمی بیلسین. آنجاق نه یازیق کی، او دا یانیلدی[۹]. ألبته بلکه کیمسه‌ده سوچ[۱۰] یوخ ایدی؛ اوره‌ییمین آتیشی یاواشلامیش، سینه‌مین خیسیلتیسی دا تام کسیلمیشدی. او یازیق، منیم گؤؤده‌مده اولان بیر بئله یاغین آلتیندان نبضیمین سسینی نئجه دویا بیلردی! اؤزللیکله[۱۱] خانیمین اویدورماقلاری[۱۲]، توپلانانلارین دا قوپاردیقلاری های–هارایین ایچینده...

– نه اویدورماسی مشهدی؟!

– خانیم حکیمه دئییردی: شوبهه‌سیز اؤلوب‌دور؛ رحمتلیک!، ساغ اولان زامان یامان خیسیلتی ایله نفس آلاردی. گؤرورسونوز، ایندی نفس آلمادیغینا گؤره خیسیلتی دا یوخ‌دور!

---

[۹] یانیلماق: اشتباه کردن، منحرف شدن، خطا کردن.

[۱۰] سوچ: گناه، تقصیر.

[۱۱] اؤزللیکله: مخصوصاً، بویژه.

[۱۲] اویدورماق: فریب دادن، گول زدن

دکتر معاینه‌نی دایاندیریب، داها دیققتلی قولاق آسماغا باشلادی.

– سونرا نه اولدو؟

– نه اولاجاق دکتر بَی، باشیم اوسته گتیریلن دکتر، اؤلوم ورقه‌سینی دولدوروب قول قویدو!

دکتر، داها اؤزونو ساخلایا بیلمه‌دی؛ قهقهه چکه‌رک گولوب آرتیردی:

– یاواش–یاواش هیجانلانیرام. باشینا غریبه اویون گلیب‌دیر. سانیرام قالانی داها دا ائشیتمه‌لی اولا...

– هه دا گول، نییه گولمزسن؟ سنین باشینا گلمه‌ییب‌دیر کی؛ آمما بیر بیله‌یدین او گونلر نه چکدیییمی...

– اوره‌یینه آلما کیشی؛ آرتیق هر شئی قورتولوب گئدیب‌دیر. آنجاق قبول ائت بو گون ائشیدنده، آدام گولمه‌یه بیلمیر. سانکی خیال عالمینده بیر ناغیل ائشیدیرم.

– یعنی دئدیکلریمه اینانمیرسان دکتر؟!

– اینانماسی چوخ زوردور، آنجاق سنی تانیدیغیم اوچون سؤزلرینه قوشقوم[۱۳] یوخ‌دور.

– عینی باشیما گلنلری دانیشیرام.

– یاخشی، داوام ائت؛ سونرا نه اولدو؟

– جانیم سنه دئسین، حکیم گئدندن سونرا آغلاشمالارلا بیرگه، زنگ آچمالار دا باشلاندی. اؤنجه اؤلو داشییان اوتومبیل شیرکتینه زنگ آچیب

[۱۳] قوشقو: تردید، شک.

مسأله‌نی آنلاتدیلار؛ گلمه‌ین طایفانی دا چاغیردیلار. بیر کؤینک اوزاق اولانلار، گلیب فاتیحه اوخویوب گئتدیلر؛ أن یاخین تانیشلار ایسه دایانیب قالدیلار. من بونلارین هامیسینی ائشیدیردیم. اوتومبیل گلدی؛ منی اونا قویوب مزارلیغا آپاردیلار. ایکی یئرده شانس گتیردیم دکتر...

– یاخشی، بیر آن دایان لوطفن. شانسلارینی سایمادان اؤنجه، قوی ایکی ایستکان چای تؤکوم بوغازینی یاشلا سونرا قالانینی دانیش. گؤرورم، دیل–داماغین قورویوب.

– آللاه سندن راضی اولسون دکتر؛ لاپ یئرینه دوشر.

دکتر آیاغا قالخدی؛ اوتاقدان ائشییه چیخیب، کلینیکده اولان چایخاناسینا گئتدی. بیر آزدان ایکی ایستیکان چای، بیر قندقابی قند ایچینده اولان سینی ایله گئری قاییتدی. سینینی ماسانین اوستونه قویوب دئدی:

– ایچ چایینی مشهدی، او قدر ده ایستی اولماسین گرک.

چایلارینی ایچدیلر. مشه میکاییل یئنیدن دانیشماغا باشلامادان سوروشدو:

– دکتر، أدبسیزلیک اولماسین بورادا سیغار چکمک اولارمی؟

– آی کیشی، باشینا گلن بو قدر اویوندان سونرا، یئنه ده أل چکمه‌ییبسن سیقارئتدن؟!

– من أل چکیرم ائی، او أل چکمیر مندن.

ایکیسی ده گولدولر؛ دکتر آرتیردی:

– چک نئیلک. گئجه‌دیر، صاباحا کیمی ده قوخوسو چکیلر.

مشه میکاییل جیبیندن بیر پاکات «تیر» سیقارئتی چیخارتدی. بیرینی دوداقلارینین آراسینا قویوب کیبریت ایله آلیشدیردی. درین بیر نفس ایله توستونو ایچری چکیب سؤزونون آردینی[۱۴] توتدو:

– دئییردیم، شانسیمین بیری اوراسیندایدی کی، یول اوزونو قارداشلاریم اوتومبیل سوروجوسو ایله دانیشاندا، ناهار چاغی ساعات ایکیدن سونرا اؤلو باسدیریلمادیغینی ائشیدینجه سئویندیم. ایکینجی شانسیم دا اوندان عیبارت‌دیر کی، مزارلیق سوروملولاری[۱۵] منی تحویل آلان زامان، سویودوجولاردا[۱۶] یئر اولمادیغینی دئییب گؤوْده‌می ائله سالونون اورتاسیندا بیر تاختین اوستونه اوزاتدیلار؛ یوخسا سویودوجولاردا یئر اولسایدی، سحره‌دک بلکه دونموش لئش اولاجاغیدیم. أینیمده بیرجه ترلیک، شورت، بیر ده ائو شالواری وار ایدی. قارداشلاریما، –صاباح سحر تئزدن، ایداره‌لر آچیلان زامان، اؤلونون دوغوم ورقه‌سی ایله میللی کارتینی، بیر ده اؤلوم آراییشینی[۱۷] گتیریب قبیر آلمالیسینیز– دئدیلر. بونلاری ائشیتدیکجه جانیما تیترتمه دوشمک ایسته‌دی؛ آنجاق آسقیریغینین سسینی آغزیندا بوغان آداملار کیمی، سانکی منیم ده تیترتمم ایچیمده بوغولدو. هئچ بیر ایش گؤره بیلمیردیم. قرارلار دئییلندن سونرا، بیزیمکیلر بیزیم ائوه گئتمیشدیلر. بیر آزدان، آخشام شیفتی

---

[۱۴] آرد: ادامه، دنباله.

[۱۵] سوروملو: مسؤول

[۱۶] سویودوجو: سردخانه، یخچال

[۱۷] اؤلوم آراییشی: گواهی فوت.

قورتولدوقدا، اورانین ایشچیلری ده قاپیلاری قیفیللاییب، یاپینی[۱۸] ترک ائتدیلر. بیر من قالدیم بیر ده چئورەمدەکی اؤلولر. خئیلک ساعات کئچدی. او ساعاتلاردا نه چکدیییمی، کیمسه بیلەمز. یاتاق خستەلری[۱۹] بئله، أن آزی گؤزلری آچیق اولور، دیلدن دوشمورلر، بدنلرینین بعضی حیصصەلرینی ترپەده بیلیرلر؛ آمما من تام اؤلوم–قالیم سینیریندا[۲۰] دورموشدوم. بیر آیاغیم او تایدا، بیری ده بو تایدا ایدی. اونجا ساعاتی دؤزمک، هئچ راحات بیر ایش دئییل؛ نه ایسه، خیلی زاماندان سونرا فیلیملرده اولان کیمی، گؤوْدەمه دامجی–دامجی حرکت حیسسینین قاییتدیغینی دویدوم[۲۱]. اؤنجه آستا–آستا بارماقلاریم ترپندی. سونرا گؤزلریمی آچدیم. سانکی یئنیدن آنادان اولوردوم. بیر تووْ أل–آیاغیما حیسس قاییتماغینا باخمایاراق، اونلاری ترپده بیلمیردیم. کورەکلریم قوروموشدو؛ عضلەلریم تیر چکیلمیشدی. تخمینن یاریم ساعاتین ایچینده بوتووْ حرکتیم قاییتدی. احتیاطلا تاختدان یئره ائندیم. اعتیراف ائتمەلییم کی، ایلک[۲۲]، چئورەمدەکی اؤلولری گؤرونجه قورخدوم؛ سونرا اؤزومو أله آلاراق[۲۳]، اؤزومـله –آی رحمتلی اوغلو رحمتلیک، اؤلـونون نەییندن قورخورسان؟! بونلار هئچ اود اولسالار دا اؤزلرینی یاندیرا بیلمزلر.

---

[۱۸] یاپی: بنا، ساختمان

[۱۹] یاتاق خستەسی: بیماری که در بستر خود خوابیده و قادر به حرکت نیست.

[۲۰] سینیر: مرز

[۲۱] دویماق:(Duymaq) حس کردن، درک کردن.

[۲۲] ایلک: ابتدا، اول

[۲۳] اؤزونو أله آلماق: به حال عادی برگشتن، خود را جمع و جور کردن.

دیریلردن قورخماق گرکیر کی، هر ایش أللریندن گلر- دئدیم. اورادا دوواردان آسیلمیش بیر ساعات وار ایدی. دوز اولسایدی، گئجه یاریسی ساعات ایکینی اون دقیقه‌نی گؤستریردی. ایشچیلر، بلکه ده اؤلولر قورخماسینلار دئیه، یاپینین چیراقلارینین بیر سیراسینی یانیق قویوب گئتمیشدیلر. همیشه بئله‌دیر؛ جاماعات دؤرد دووارینداان ائشییی داها اؤزونونکو بیلمیر؛ ائویندن ائشییه اوره‌ک یاندیرمیر. ألبته بو مسأله آزاجیق منه یاردیمجی[۲۴] اولدو. قاپینی یوخلادیم، قیفیللی ایدی. پنجره‌لره باخدیم، ایچریدن آچیلسا دا، هامیسینین ائشیکدن حاصاری وار ایدی. پنجره‌لرین بیرینی آچدیم. ائشیک، سیرا ایله دوزولن چیراقلارین ایشیغیندان لم—لم یانیردی، آنجاق «قو دئییردین قولاق توتولوردو»[۲۵]. جیرجیرالارین سسی، بیر ده اوزاقلاردا هوروشن ایتلرین سسیندن باشقا هئچ نه ائشیدیلمیردی. ایندییه‌دک جیرجیرالارین سسینی او قدر سئومه‌میشدیم. بوتون ایچریده گؤردوکلریم اؤلوم ایشارتلرییدی، ائشیکدن ایسه حیات سسی گلیردی. سسلرینی ائشیدیب، اؤزلرینی گؤرمه‌دیییم جیرجیرالارلا ایتلر، سحر سازاغینین تأثیریندن، چیراقلار ایشیغی آلتیندا آستاجا دانس ائدن یارپاقلارینین رنگی بوزا چالان آغاجلار، همین آغاجلارین آیاقلاری آلتینا سریلمیش چمن، منه حیاتدان دانیشیردیلار. بیر اوتوراجاق آلتیما چکیب آرخام[۲۶] اؤلومه، اوزوم یاشاما طرف اوتوروب ائشییه باخدیم. اؤزومله،

---

[۲۴] یاردیمجی: کمک کننده.

[۲۵] قو دئییردین قولاق توتولوردو: کنایه از سکوت.

[۲۶] آرخا: پشت، عقب.

بلکه بیریسی اورالاردان سووولدو دوشونوردوم. بیر ساعات کئچمه‌دن اوزاقدان بیرینین اورایا یاخینلاشدیغینی حیسس ائتدیم؛ آیاغا قالخیب اوزومو پنجره‌نین حاصارلارینین عکس طرفینه یاپیشدیریب، آیاق سسی گلن طرفه باخدیم. بیر آزدان خیابانین قارشی[۲۷] طرفیندن یاپییا ساری گلن، عسگر گئییملی بیر گنجی[۲۸] گؤردوم. خوللو بؤرکو باشیندا، سیلاحی چیینینده، دیل‌آلتی بیر ماهنی زومزومه ائده‌رک یاخینلاشیردی. بیر آن زامانلا مکانیمین نه یئرده اولدوغونو اونوتدوم. او ساعاتین خلوتینده، ایچریده‌کیلرین هامیسینی اؤلو سانیب ائشیکده یئرییَن بیر گنجی، اؤلولر سارایینداان سسله‌مه‌یین نه قدر قورخونج اولدوغونو هئچ دوشونمه‌دیم؛ یئردن بیر تیکه داش تاپیب گؤتوردوم؛ عسگر یاپینین قارشیسینا چاتینجا، شوشه‌نی جینگیلده‌ده‌رک -عسگر، آی عسگر بری باخ- دئیه سسلندیم. جاوان، ایلک حئیرتله او یان-بو یانینا باخدی؛ سونوندا پنجره آرخاسیندا منی گؤرونجه، گؤزلری دؤرد اولوب أل-آیاغی تیتره‌مه‌یه باشلادی. سیلاحی چیینیندن یئره دوشوب شاققیلدادی. سس‌سیـزلیکده، دمیـرین بتون اوستـونه دوشوب شاققیلداماسیندان، مزارلیق تیتره‌ییب بلکه اؤلولر بئله دیکسیندیلر. اوغلان، قیشقیرا-قیشقیرا قاچیب اورادان اوزاقلاشدی؛ بیر داها دا قاییتمادی. بو صحنه‌نی گؤرونجه، هم اؤزومو سوچلاییب دانلادیم، هم ده -بویور بو دا بیزیم اؤلکه‌نی ساخلایاجاق قورخماز عسگریمیز- دئیه گولومسوندوم...

---

[۲۷] قارشی: مقابل، روبرو.

[۲۸] گنج: جوان.

سؤز بوراسینا چاتینجا، دکتر یئنه اوجا سسله گولدو. مشه میکاییل دا اونا قاتیلدی. مشهدی، ماسانین اوستونه بوراخدیغی پاکاتدان بیر دنه سیقارئت گؤتوروب دوداقلارینین آراسینا قویدو؛ دکتر دا أل آتیب کیبریتی همین ماسانین اوستوندن گؤتوروب، مشهدینین سیقارئتینی آلیشدیراراق دئدی:

– یاخشی مشهدی، سونرا نه اولدو؟

مشهدی درین بیر نفس آلیب، دکترون سیقارئتی آلیشدیران ألینین اوستونه ایکی ضربه وورaraq —أللرینه قوربان اولوم دکتر– دئدی. سیقارئتین توستوسونو آغیزیندان، بورنونون دلیکلریندن ائشییه اؤتورندن سونرا، دانیشیغینین آردینی توتدو:

– چاره‌م نه ایدی؟ یئنه اوتوروب گؤزله‌دیم؛ بیر داها أذان چکیلنده، قاپی آرخاسیندان آیاق سسی ائشیتدیم. دئمک، اورانین قورویوجوسو[۲۹] ایدی. گئجه‌لر سانکی اورادا کئشیک دوروروموش. سالونا آچیلان اؤلولر سارایینین ایکی تاغلی قاپیسینین هر تاغینین اورتاسیندان بیر آز اوسته، ائنی–بویو اوتوز سانتیمتر قدر اولان بیر تیکه دورو شوشه‌سی وار ایدی؛ من شوشه‌نین آرخاسیندان اونو گؤروردوم. یاشلی بیر کیشی ایدی. قاپینین آرخاسیندا اولان اوتاغین سینکینده دستماز آلماغا گلمیشدی. جورابلارینی چیخاردیب، قوللارینی چیرمامیشدی. باشینداکی بورکونو ده مسح چکمک اوچون خوللو قویموشدو. من آیاق سسینه ساری گئدیب

[۲۹] قورویوجو: نگهبان.

قاپییا چاتینجا، او، آرخاسینی منه طرف چئویریب ذیکرلر اوخویاراق، دستماز آلماغا باشلامیشدی. اؤزومله –یاخشی اولدو، آدام آللاه آدامینا بنزه‌ییر؛ بو قوجا کیشی گونده چئشیدلی اؤلولر گؤردویو، هر گئجه‌سی بورادا کئچدییینه گؤره، اینشاالله منی گؤرنده قورخماز– دئیه دوشوندوم. کیشی آیاقلارینا مسح چکن زامان، اووجومو یوموب، بارماقلاریمین بندلرینین قاتلانان یئری ایله قاپینی تیققیلداتدیم؛ کیشی دیک آتیلدی. آرخایا چؤنوب منی گؤرونجه، ائله بیل جین گؤردو؛ بیر تهر قاچدی کی، بؤرکو باشیندان دوشوب، آیاق‌آلتی‌لارینین[۳۰] بیر تایی آیاغیندان چیخیب یئرده قالدی.

دکتر یئنه قهقهه چکیب گولدو؛ مشه میکاییل دا اونا قوشولدو. آنجاق مشهدینین گولوشلری، هئچ دکترون گولوشلرینه بنزه‌میردی؛ درین‌لیییینده آجی خاطیره‌لی آغیر بیر حوزنون ایزینی[۳۱] سئچمک اولوردو...

– بیر توو قاپیلاری سیلکه‌له‌دیم، آمما فایدا وئرمه‌دی؛ ایکی تاغین بیرلشدییی یئردن، جانلی بیر ساللاما قیفیل[۳۲] تاغلارا تاخیلیب، اونلاری بیر–بیرینه قیفیللامیشدی. رحمتلیک اوشاقلاری سانکی اؤلولرین دیریلیب قاچماغیندان قورخوردولار! یئنه چاره‌سیز دورومو‌ما[۳۳] قاییتدیم؛ گئری دؤنوب پنجره‌نین قارشیسینداکی اوتوراجاغیمدا اوتوردوم. اورانین

---

[۳۰] آیاق‌آلتی: دمپایی.
[۳۱] ایز: اثر، نشانه، علامت
[۳۲] ساللاما قیفیل: قفل آویز.
[۳۳] دوروم: وضعیت، موقعیت.

پنجره‌لری مزارلیغین قاپیسینا ساری باخیردی. هاوا، یاواش–یاواش ایشیقلانماغا باشلادی. ساعات آلتی یاریمدا مزارلیغین قاپیلارینی آچدیلار. جاماعاتین گلیشمه‌سینی ایزله‌ییردیم. اؤز قیریلمیشلاریمی دا اونلارین ایچینده سئچدیم. هامیسی قارا گئییملر گئییب آغلاشا—آغلاشا گلیردیلر. خانیم، هردن‌بیر باشینا دؤیوردو. بیر نئچه کیشی لاپ اؤنده گلیردیلر؛ سونرالار، اؤنده گلنلرین اؤلو یویانلار اولدوقلارینی بیلدیم. بیر آزدان، آچار قیفیلین ایچینده دولانیب، قاپیلار آچیلدی. همین اؤنده گلن آلتی کیشی ایچری گیردیلر. بئشی اورتا یاشلی، بیری ایسه اییرمی—اییرمی ایکی یاشلی بیر جاوان اوغلان ایدی . آیاغا قالخیب اونلارا ساری گئتدیم. سالام وئردیم؛ او بئش نفر اورتا یاشلی کیشی، منی گؤرجک گئری قاییدیب قیشقیرا–قیشقیرا قاچدیلار؛ آنجاق او جاوان اوغلان دیم–دیک قاباغیمدا دوروب گؤزلرینی گؤزلریمه زیلله‌میشدی. منیم او حالیم دا، داها میرتا چئویریلمیشدی. اوغلانا دئدیم: –آی ساغ اول قورخماز جاوان! اوغول، بس سن مندن هئچ قورخمادین؟!!! اوغلان – مه‌مه‌مه‌مه...– دئدی. گؤردوم یازیق اوشاغین قیچیندان باشقا، دیلی ده توتولوب‌دور. أصلینده قاچا بیلمه‌دییندن دایانیب قالمیشدی. ایره‌لی یئرییب، اوغلانین کوره‌یینی اوواراق، اونو تومارلایا–تومارلایا باشیما گلنلردن دانیشدیم؛ قورخولاجاق بیر شئی اولمادیغینی دئدیم. هاچاندان—هاچانا اؤزونه گلیب هراسی کئچدی. یاواش–یاواش هامی مسأله‌نی باشا دوشوب قورخولاری تؤکولدو...

سؤز قورتولونجا دکتر بیر آز تومدو. سونرا آیاغا قالخیب –مشه

میکاییل سانیرام تزه دم بیر چای یاپیشار؛ سن بیر سیقارئت چکینجه، من حاضیرلایارام– دئیه‌رک چایخانایا ساری گئتدی. چایلار ایله قاییداندا، مشه میکاییلا باخیب دئدی:

– بیر ده سن اولاسان منیم نؤمره‌می اوشاقلارینا وئرمه‌میش اولمایاسان! بلکه گلن دفعه اؤلنده منی آرایالار کی، بیردن سنی دیری– دیری آپاریب قبیره سوخمایالار. اینسان همیشه شانسلی اولماز...

ایکیسی ده اوجا سس ایله گولوب چایلارینی ایچدیلر...

دئمه بیلمه‌دی هاااا!

أسکی[1] زامانلاردا بیر کیشی ییرتیق باشماغینی، تعمیر اوچون آیاق‌قابی تعمیرچیسینه آپاریر. تلسدییی اوچون، تعمیرچیدن آیاق‌قابینین ییرتیغینی آنیندا تیکیب، وئرمه‌سینی ایسته‌ییر. تعمیرچی بیر آز نازا قویاندان سونرا راضیلاشیب، اونا بیر جوت آیاق‌آلتی وئریر:

– زحمت اولماسا آیاق‌قابیلارینی چیخارت، بونلاری گئی. ییرتیق باشماغینی دا وئر منه گؤروم نه ائتمه‌لییم! اؤزون ده گل قارشیمدا اوتور. اونوتما هاااا، هئچ تعمیرچی موشترینی اوره‌یینین باشیندا اوتوردوب، ایش گؤرمز! آمما منیم یوکومده قاچاغیم یوخدور؛ اوتور، باخ گؤر نئجه آیاق‌قابیلارینی آلدیغین گوندن ده یاخشی دوزه‌لده‌جه‌یم.

کیشی دوعا–ثانا ائدیب بیر ألینی دووارا سؤیکه‌یه‌رک، بیر–بیر آیاق‌قابیلاری چیخادیب، آیاق‌آلتیلاری گئیدی؛ ییرتیق باشماغی تعمیرچییه ساری اوزالدیب، سونرا کؤکسونو اؤتوره‌رک[2] قارشیداکی کتیلین[3] اوستونده اوتوردو.

– یا آللاه مشهدی!

– آللاه کؤمه‌یین اولسون اوستا!

تعمیرچی ییرتیق آیاق‌قابینی آلیب، ایش ماساسینین اوستونه قویدو.

---

[1] أسکی: قدیمی، کهنه.

[2] کؤکسو اؤتورمک: آه کشیدن.

[3] کتیل: چهارپایه.

ألینده اولان باشقا آیاق‌قابینی بیر قیراغا بوراخیب، دیزلرینین اوستونه سالـدیغی یئکه گـؤن تیکه‌سینی هامـارلاشدیراندان[۴] سونـرا، کیشینین آیاق‌قابیسینی گؤتوروب ایشینه باشلادی. تعمیرچینین بارماقلاریندا، گؤن تیکه‌سینین اوستونده گؤزه چارپدیغی کیمی، أسکی چاپیقلار[۵] گؤرونوردو. دوکانین بیر بوجاغیندا، توز باسمیش بیر کؤهنه رادیو حزین–حزین اوخویوردو.

قدیم زامانلاردا، باشماق تعمیرچی‌لرینین هامیسینین ماسالارینین اوستونده بیر کاسا سو اولاردی. گؤنون قورو اولدوغونا باخاراق، اونون اوستونده ایش گؤرمک چتین‌دیر؛ اونا گؤره ده، گؤنلر یوموشالیب ایشله‌مک راحات اولماغی اوچون گئجه‌دن اونلاری سویون ایچینده ایسلادیب، صاباحیسی کسیب تیکردیلر. کاسانین سویونون رنگی گئت–گئده دَییشه‌رک، پالیدییا[۶] چؤنردی.

او تعمیرچینین ده ماساسینین اوستونده ائله او سایاق بیر کاسا وار ایدی. تعمیـرچی ایسـلاتدیغی گؤنـلری چیخـارتمیشدی. گؤنـلرین ائتکی‌سیندن[۷] آلومینیوم کاسانین ایچینده اولان سویون رنگی زیل قهوه رنگینه دؤنموشدو. باشماغینی تعمیره گتیرن کیشینین گؤزو، بیر آن سویا ساتاشاراق اونو دوشاب سانیب تعمیرچییه دئدی:

---

[۴] هامارلاشدیرماق: صاف کردن.
[۵] چاپیق: اثر زخم، جای زخم.
[۶] پالیدی: قهوه‌ای کم رنگ، به رنگ بلوط.
[۷] ائتکی: تأثیر.

– اوستا سحر یئمه‌یی یئمه‌میشم. اینانیلماز قدر آجام. نئچه وئریم او دوشابیندان دویونجا ایچیم؟!

تعمیرچی، کیشینین ساده‌لؤوح‌لیيینی باشا دوشوب، –سحر–سحر بیر آز میرت ائدک نه اولار؟– دئیه، کاساداکینین سو اولدوغونو آچیب، آغارتمادان[۸] مینن–مینن ائدیب دئدی:

– آی کیشی سن اؤزگه‌سی دئییلسن کی! ایکی قیران وئر، ایچه بیلدیيین قدر ایچ!

کیشی او ساعات ایکی قیران وئریب کاسانی آلدی. اونو بیر نفسه سون دامجی‌سینادک ایچیب گَییرندن[۹] سونرا دئدی:

– آمما یوداش! دئمه کیشی ساده‌لؤوح ایدی بیلمه‌دی هاااا؛ دوشابینین هئچ دادی یوخ ایدی!..

---

[۸] آغارتماق: در اینجا فاش کردن، بر ملاء کردن.

[۹] گَییرمک: آروق زدن.

سؤیله‌یین «عسکرانلی»[۱] بَی گلسین...

زیرپی بیر هئیکلی وار ایدی؛ اوجا بویو، ایری گؤزلری، زَحملی باخیشی، ائشمه بیغلاری، ساللاق دوداقلاری، اؤنه[۲] وئردییی سینه‌سی، وَردیش[۳] گوجونه یوغونلامیش قوللاری ایله بودلاری حریفلرینین هامیسینین جانینا قورخو سالاردی؛ یئکه أللریندن او گونه‌دک قورتولان اولمامیشدی. پهلوان آدینی داشیییردی؛ آنجاق پهلوانلیق تکجه هئیکلین زیرپیلیغینا، قوللارین زورونا دئییل کی. پهلوانلیق مرام ایستر. هر آتاسی کور اولانا «کوراوغلو» دئییلمز؛ اونلاردان بیر چوخو کور کیشینین یارامازاوغلودور! ائله پهلوانلیغا دا ایگیتلیک گرک‌دیر؛ اوندا ایسه بو اؤزللیک یوخ ایدی. اونا، پهلوان یوخ، یول کسن دئییلسه‌یدی داها یاراشیقلی اولاردی. شهر–شهر گزیر، معرکه‌لر قورور، وارلیلاردان باج آلیردی. اونلارا دئییردی:

– یا منیم کوره‌ییمی یئرله اؤپوشدورن بیر حریف تاپیب گتیرین، تاپا بیلمه‌دیینیز تقدیرده، گرک ایسته‌دیییم پولو منه وئره‌سینیز!

اؤزو ده نئجه دئیه‌رلر، داما‌را باخیب قان آلاردی؛ شهرین

---

[۱] «عسکرانلی» ۱۳۴۰–نجی ایللرده تبریزین عسکران بؤلگه‌سینده یاشامیش رئال بیر شخص‌دیر. هئیکل باخیمیندان بیر او قدر ده بؤیوک اولماسا، چوخ زکاوتلی، هوشلو بیری ایمیش. سؤیله‌نیلن بو ماجرا ایسه دوغرودان دا ایتتیفاق دوشموش بیر اولای‌دیر.
یازینین ایچینده أدب أرکانیندان ایراق اولان سؤزلر خصوصدا عوذر ایسته‌ییرم. اومارام منی باغیشلایارسینیز. آنجاق منیم فیکریمجه بو ماجرا دوشوندوروجو بیر اولای‌دیر. ایچیندن درین معنالی سونوجلارا وارماق اولار.

[۲] اؤن: جلو، پیش.

[۳] وردیش: ورزش، تمرین.

بؤیوکلویونه باخیب، ایسته‌دییی باجین میقدارینی تعیین ائدردی.

تبریزه ایلک گلیشی ایدی، آنجاق اوراسی، ایپک یولونون قیراغیندا یئرلشیب، أسکی زامانلاردان أن بؤیوک، أن اؤنملی[۴] شهرلردن بیری اولدوغونو چوخ ائشیتمیشدی. ایشلک بازارینین، باشقا شهرلر ایله اولان بؤیوک حجملی آل–وئرینین خبرلری قولاغینا گئدیب چاتمیشدی. تبریزه گیرن کیمی اؤنجه شهری دولاندی. گؤردویو آداملاردان بازارین یئرینی اؤیرندی. دوکان–بازارلار هله ایشه باشلامامیشدیلار. قیرقیرالار[۵] چکیلی ایدی. دوکانلارین هامیسینین آچیلماسینی، آل–وئرچیلرین گئت–گلینین چوخالماسینی گؤزله‌دی. قیزیلچیلار بازارینی، ایسته‌ییینه چاتماق اوچون أن اویغون یئر اولدوغونو دوشونوب اورایا گئتدی. راستانین دهلیزینه گیرن کیمی اوجا بیر نعره چکدی. اونون باغیرتیسینا دوکانچیلار ائشییه چیخیب، آچیق آغیزلارلا اونا باخدیلار. آل–وئره گلنلر دوْنوب یئرلرینده قالمیشدیلار؛ ائله همین اوجا سس ایله ده دانیشماغا باشلادی:

– بَی‌لر! اوزاق یئرلردن شهرینیزه گلمیشم؛ منیم سیزینله بیر قراریم اولاجاق‌دیر؛ لاپ دوغروسو، سیزه ایکی تکلیفیم وار، بیرینی سئچمه‌لیسینیز؛ یا منیم آرخامی یئره گتیره‌جک بیر حریف تاپاجاقسینیز، یا دا منه یوز تومن پول وئرمه‌لیسینیز؛ اوچونجوسو یوخ‌دور! کیشی کیمی سیزه سؤز وئریرم، منی یئنَن[۶] حریفینیز اولارسا، سس‌سیز–سمیرسیز

[۴] اؤنملی: مهم، ضروری. اؤنم: اهمیت، لزوم.
[۵] قیرقیرا: کرکره.
[۶] یئنمک: مغلوب کردن، مغلوب شدن.

چکیب یولومو شهرینیزدن گئدرم؛ آنجاق اولمازسا، ایسته‌دیییم پولو سؤزسوز–سورغوسوز تاپیب وئرمزسه‌نیز، وای حالینیزا؛ دوکانلارینیزی باشینیزا اوچورداجاغام. ایندیلیک گئدیرم؛ شهرین مئیدانیندا پهلوانلارینیزین یولونو گؤزله‌ییرم؛ کیمسه گلمزسه، آخشام چاغی قاییدیب پولومو آلاجاغام.

کیشینین سؤزلری قورتولان کیمی یئنه بیر نعره چکیب، بازاردان چیخیب، مئیدانا ساری گئتدی. دوکانچیلارین جانینا قورخو اوتوروب، قیرقیرالاری یئنیدن آشاغی چکیب، دئدی–قودویا باشلادیلار:

– ایلاهی بو بلا دا هارادان نازیل اولدو؟!

– اونو تانییان وارمی؟

– یوخ! ائشیتمه‌دینیزمی، دئییر اوزاق شهرلردن گلمیشم.

– آمما من بیر شئیلر ائشیتمیشم، دئییشلره گؤره بو پهلوانین ایشی شهرلره گئدیب، باج آلماق‌دیر. دئییرلر ایندییه‌دک، هئچ یئرده اونون کوره‌یینی تورپاغا سورتَن اولماییب! گؤردویونوز کیمی دئو کیمی بیر شئی‌دیر!

– بَی‌لر! بو سؤزلردن فایدا یوخ‌دور؛ بیر او قدر ده واختیمیز یوخ‌دور! نه ائتمه‌ییمیزی دوشونون.

– نه ائده بیلریک؟!

– نه ائده بیله‌جه‌ییمیز بللی‌دیر! هامیمیز دا بیر یئره ییغیشساق، بو راحاتلیغا آخشامادک یوز تومن پولو حاضیرلایا بیلمریک. حاضیرلایا بیلسک بئله، شهرین آبروسو اورتادا! نه آنلامی وار، اوزاقلاردان بیری گله،

بو آسانلیغا بیزی کسیب گئده؟ بیزدن سونراکی نسیللره نه جاوابیمیز اولار؟

– ائله‌دیر. آنجاق کیشی چوخ زورلویا بنزه‌ییردی. تبریزده اونا حریف اولا بیلن بیرینی تانیمیرام. اؤنرین[۷] نه‌دیر قارداش؟!

– دوکانلارین قالانینی دا باغلایین؛ بؤلوشوب هره‌میز بیر محله‌یه گئده‌جه‌ییک؛ هر یئرده بیر گوجلو آدام وارسا چاغیرین گلسین؛ اوُدانا یاخشی بیر اؤدول[۸] ده بویون اولون. یوز تومن وئرمه‌لی اولساق دا، اؤز یورد‌داشیمیزا وئرسک، باخ منیم اوچون نوش‌دور. سونراسینی باخاریق گؤره‌ک نئیله‌ییریک.

دوکانلارین قالانی دا باغلاندی. دوکانچیلار آرالاریندا بؤلوشوب هره‌سی بیر محله‌یه گئتدی. جاماعات بیر–بیرینی خبر ائدیب، بؤیوک بیر جمعیت شهرین بؤیوک مئیدانینا توپلاشدیلار. معرکه قورولدو؛ پرده‌لر آسیلدی؛ دئدی–قودو چوخ ایدی؛ هره‌نین اورتایا قویدوغو بیر باخیشی وار ایدی. بیر سیرا شخصلر ده مرجلشیب، باغلاشماغا[۹] حاضیرلیقلی گلمیشدیلر. شهرین بوتون پهلوانلاری، أن گوجلو آداملاری گلدیلر. گولشلر[۱۰] باشلاندی؛ بیرینجی، ایکینجی، اوچونجو،... مئیدانا گیرن هر شخص، یاد پهلوانا یئنیلدی؛ کیمسه او قولا حریف دئییلدی؛ بعضی‌سینی

[۷] اؤنری: پیشنهاد.

[۸] اؤدول: جایزه.

[۹] مرجلشمک، باغلاشماق: شرط بندی.

[۱۰] گولش: کشتی. گولشمک: کشتی گرفتن.

سو ایچمک کیمی، آزاراغینی بیرآز چتین‌لیکله، آنجاق کی هامینی ییخیردی. آستا–آستا اومیدلر آزالماغا باشلادی، شهرده ده داها آدلیم بیر پهلوان قالمیشدی؛ یاد پهلوان معرکه‌ده گزیب، مئیدان اوخویوردو. یوخاری رقملی اؤدول هامینی وسوسه ائتسه ده، کیمسه داها جسارت ائدیب ایره‌لی گئده بیلمیردی. بو آرادا بیر جاوان گلین بازار أهلینه ساری گئدیب، أرینین زورلو بیر کیشی اولدوغونو ایددیعا ائتدی؛ نم–نیشانیندان کیمسه اونو تانیماسا دا، گلیب او دا شانسینی سیناماسیندا[11] بیر ضرر اولمادیغی اوچون، دالینجا بیر ائلچی گؤندردیلر. بو آرادا یاد پهلوان دا اوتوروب بیر آز دینجینی آلدی. کیشی گلمه‌مزلیک ائله‌سه ده، زورلا اونو چکیب گتیردیلر. چوخ نرمال بیریسی ایدی. هئچ زورلو بیرینه بنزه‌میردی؛ جاماعات آراسیندا یئنه دئدی–قودو باشلاندی:

– أششی پهلوان دئییلن بودورمو؟

– سانکی. آمما ائله‌لییینه باخمایین بلکه ده بیر فن باجاریر.

– دوزدور، بعضی واختلار یئکه‌لیک ایشه یارامیر. گرک فن باجاراسان.

– منیم کی گؤزوم سو ایچمیر. «اؤلمز خدیجه، گؤره‌ر نوه نتیجه»!

یاد پهلوان او جورو کیشینی گؤرن کیمی اوجادان گولدو:

– أششی منی سئرچه ایله گولشدیره‌جکسینیزمی؟ زورلو پهلوانلارینیز بیر ایش گؤره بیلمه‌دییی یئرده، سانمایین بو جوجه‌نین ألیندن بیر ایش گله!

---

[11] سیناماق: امتحان کردن، سنجیدن، آزمایش کردن.

گلین أرینی آلقیشلایاراق قاباغا ایته‌له‌ییر، اؤدولون یوخاری رقمینی خاطیرلادیر، آنجاق کیشی –من هارا، بو دئو هارا!– دئیه‌رک گئتمه‌مزلیک ائدیردی. سونوندا اونو معرکه‌یه ایته‌له‌ییب، پهلوانین قارشیسینا سالدیلار. اونلار، ائله ایلک بیر-بیری ایله توققوشدوقلاری آن، پهلوان یازیق کیشینین بیر قیچی، بیر قولوندان یاپیشیب، اونو باشی اوسته قالدیریب، بیر-ایکی دؤور فیرلاداندان سونرا، اوجا بیر نعره چکه‌رک، کوره‌یی اوسته یئره چالدی. کیشینین سوموکلری شاققیلداییب، زاریماغا باشلادی. هامی گولوشوب، او جاوان گلینه ساتاشماغا باشلادیلار:

– آی خانیم! آسلانینین بئلی سیندی سانکی.

– اوزولمه، بلکه ده هله أل-قولو قیزیشمامیشدی.

– بلکه بو گون سحر چاغی اونا شیرین چایینی وئرمه‌میشدین.

– هاهاها

– ...

گلین ایسه باشینی یئره تیکیب، دیل آلتی–آخی بو لووا قالمیش ائوده منی چوخ راحات ییخاردی! – دئیه‌رک أرینین سؤیکه‌یینه گیریب، اونو معرکه‌دن چیخارتماغا گئتدی.

یئنه هر شئی پانجا[۱۲] قاییتدی. یاد پهلوان حریف آختاریر، شهرده ایسه داها کیمسه قالمادیغینا باخاراق، بازار أهلی آستا-آستا اومیدلرینی

[۱۲] پانج: ابتدا، اول، نخست.

ایتیریب، نه سایاق ایسته‌نیلن پولو اؤده‌یه‌جکلرینی[۱۳] دوشونوردولر...

تبریزه گلدی بیر قوی هئیکل،
یئکه‌پر بیر کیشی ایدی سانکی کَل![۱۴]
اوجابوی، چاتماقاش، اوزون قوللو،
ایری‌گؤز، ائشمه‌بیغ، بؤرکو خوللو،
کوره‌یی ائنلی، سینه‌سی قاباریق،
دوداغی پارچا–پارچا بورنو سینیق،
اؤزونه پهلوان آدی قویموش،
آمما یولدان کئچن‌لری سویموش،
شهره گیرجک یؤنلدی[۱۵] دوز بازارا،
نعره‌لر چکدی باشلادی آزارا،
سؤیله‌دی: ائی دوکانچی تاجیرلر،
وارلیلار، وارلاری جواهیرلر،
ایکی تکلیف وئریم سیزه دوشونون،
یوخسا بازارینیز اوچار، اوشونون[۱۶]،
یا منه بیر حریف تاپین گولشیم،
مغلوب اولسام، سیز ایله یوخ‌دور ایشیم،

---

[۱۳] اؤده‌مک: تأدیه کردن، پرداخت کردن.
[۱۴] کل (kəl): گاومیش نر، گاومیش أخته، پرقدرت، زورمند.
[۱۵] یؤنلمک (yönəlmək): جهت گیری کردن، سویی رهسپار شدن.
[۱۶] اوشونمک: ترسیدن.

یا منیم‌چون حریفیز اولمازسا،
منی مغلوب ائدیب قازانمازسا،
یوز تومن پول گرک منه وئره‌سیز،
یوخسا پیس حاللاری دؤزوب گؤره‌سیز!
ولوله دوشدو وارلیلار جانینا،
یئکه گلدی بو سؤز جاوانلارینا،
یوز تومن چوخ پول ایدی او آنلار،
ساتیلایدی گرک کی، دوکانلار،
معرکه قوردولار اوجا یئرده،
آسدیلار هر طرفده بیر پرده،
شهرین پهلوانلاری گلدی،
های دوشوب نعره‌لر ده یوکسلدی،
«یا علی»لر دئینلرین ساییسی
چوخودو، آنجاق اونلارین هامیسی،
بیرجه دَیقه ایچینده مات اولدو،
توججارین کؤنلونه عذاب دولدو.
آیاغا قالخدی بیر جاوان آرواد،
قاباغا گلدی سؤیله‌دی ائی داد،
وار منیم بیر أریم قدر–قودرت،
قارشیسیندا چتین اولار طاقت!
ائلچیلر گئتدیلر کیشی گلدی،

بو زامان پهلوان دا دینجلدی.
کیشینی گؤردو پهلوان گولدو،
سوردو: بو سئرچه‌دی یا بولبولدو؟!
أششی یللر منه حریف اولمور،
أللریمدن ده کیمسه قورتولمور،
سئرچه ایله عاریم گلیر گولشم،
بوندا جان یوخدو من بونا دیره‌شم[۱۷]،
بیر، ایکی، اوچ ساییبنجا او کیشینی،
آلدی باش اوسته قورتاریب ایشینی،
کیشینین بلکه ده بئلی سیندی،
آروادی قورخدو، برک دیکسیندی،
جاماعات گولدولر اونا بیردن،
دئدی آرواد بیز ائوده‌کن هردن،
گولشردیک کیشییله گونده بیر آز،
منی راحات ییخاردی او یاراماز!
ألغرض چاغ کئچیب زامان دولدو،
یئکه‌پر هر کسی اودان اولدو...

بو های-هایدا، هامینین اومیدی سولارکن، خالق ایچیندن بیر تجروبه‌لی، زامانین ایستی-سویوغونو چکمیش، آجی-شیرینینی دادمیش

[۱۷] دیره‌شمک (dirəşmək): دست و پنجه نرم کردن.

قوجا آیاغا قالخیب، بازار أهلینه ساری گله‌رک، بئله دانیشماغا باشلادی:

– بَی‌لر! اومیدینیزی نییه ایتیریرسینیز؟ هله هئچ نه بیتمه‌ییب‌دیر[۱۸]!

– قوجا دایی! داها نه ائده بیلریک؟ گؤردویون کیمی بو پهلوان چوخ زورلودور؛ کیمسه اونو یئنه بیلمه‌دی. شهرده داها گوجلو بیر آدامیمیز قالماییب‌دیر کی! بیزه وئردییی مهلتدن ایسه لاپ چوخ توتساق، ایکی ساعات قالیر. گؤردونمو، بو آروادخایلاغی دا لاپ بیزی رذیل ائتدی.

– گؤردوم، گؤردوم! آنجاق هر پهلوانی دا قول گوجو ایله یئنمزلر کی...

– نئجه یعنی؟ منظورونو هئچ باشا دوشموروک! نه اولور بیزی باشا سال.

– هامینیز «عسکرانلی»نی تانیییرسینیز؛ من ایسه اونو داها آرتیق تانیییرام. او، هوشلو-عاغیللی بیری‌دیر؛ منجه بیرینی یوللایین اونو چاغیرسین؛ اولانلاری اونا آنلاتسین. بلکه او عاغلینین گوجو ایله بو ایشه بیر چاره قیلدی؛ بیر ایش ده باشا سالا بیلمزسه، یئنه دوروم ایندیکیندن پیس اولمایاجاق کی. نئجه دئیه‌رلر: توتار قاتیغینی یئیه‌ریک، توتماز سوتونو ایچه‌ریک!

تاجیرلرین هامیسی قوجانین فیکرینی بَیه‌ندیلر. اونلار تئزجه بیرینی عسکرانلینین دالینجا یوللاییب، گلرکن اونا اولانلار حاقدا آیرینتیلی[۱۹] بیلگیلر وئرمک باره‌ده، قازانیرسا بؤیوک اؤدول آلاجاغینی دا دئمک

---

[۱۸] بیتمک: پایان یافتن، تمام شدن.

[۱۹] آیرینتیلی: با جزئیات. آیرینتی: جزئیات.

خصوصدا آرخایینلیق وئرمه‌یینی تاپشیردیلار. بو آرادا یاد پهلوان معرکه‌نین ائن–بویونو گزیب سینه‌سینه دؤیه‌رک اؤزونه یئنی حریف آختاریر، هردن باغیراراق دئییردی:

– بَی‌لر! داها گوندن بیر شئی قالمادی هاااا! یاواش–یاواش واختینیز قورتولور. منه یاخشی بیر حریفینیز یوخدورسا، اؤزونوزو یورمایین. ایسته‌دیییمی وئرین، یولومو چکیب گئدیم!

تاجیرلردن بیری دئدی:

– دایان بیر آز پهلوان! أن گوجلو پهلوانیمیز یولدادیر؛ بیر آزدان گلر. سن دینجینی آل؛ قاباقدا آغیر یاریشین واردیر!

یاد پهلوان، بیر آز فیکره دالدی. بیر بوجاقدا اوتوروب نئچه قورتوم سو ایچدی. بو طرفدن عسکرانلینین دالیجا گئدن ائلچی اونو تاپیب، نه‌لر اولدوغو حاقدا بیلگی‌لندیریب، مسأله‌نین نه دورومدا اولدوغونو، بو یاریشین پول–پارا بیر قیراقدا، شهرین آبروسو ایله ایلگیلی اولدوغونو آچیقلادی. بازار أهلی، اودارسا اونا یوخاری رقملی اؤدول بویون آلدیقلارینی دئمه‌یی ده اونوتمادی.

عسکرانلی ایله ائلچی، بیرلیکده یولا دوشدولر. عسکرانلی یول اوزونو درین بیر فیکره جومدو. ائلچینین دئدیکلرینه فیکر ائدیب، پهلوانا قول گوجو ایله حریف اولا بیلمه‌یه‌جه‌یینی باشا دوشدو. اونسوز دا او هئچ گوجلو بیری دئییلدی. نه اوجا، یونولموش بویو وار ایدی، نه ده زورلو بیله‌یی؛ هله قالسین کی، یاد پهلوان دال‌بادال یورولماییب، دایانمادان شهرده‌کی پهلوانلارین هامیسینین آرخاسینی تورپاغا سورتموشدو. دئمک

عسکرانلی دوزگون بیر دئو ایله یاریشماغا گئدیردی!

سونوندا، عسکرانلی آرخاسیجا گئدن ائلچی ایله بیرلیکده معرکه‌یه چاتدیلار. پهلوان یوکسلن سسلردن عسکرانلینین گلیب چاتدیغینی باشا دوشه‌رک، دؤنوب گئرییه باخان کیمی، یئنه ده اوجا سسله گولمه‌یه باشلادی. سانکی کؤنلونه قونان آنلاشیلماز قورخو قوشو بیر آندا پیرلاییب اوچدو.

– أششی سانکی بو گون، بو شهرده بیز جوجه‌لرله ده گولشمه‌لیییک؛ شهرینیزین بیرینجی پهلوانی بودورمو؟

عسکرانلی هئچ نه دئمه‌دن معرکه‌یه گیردی. آنجاق گؤز آلتی یاد پهلوانا باخیب گولومسوندو. اونون اوزوندن سئچیلن گووَنجله[۲۰] قورخمامازلیق پهلوانی بیر داها دوشوندوردو. اونا گؤره ده بیرآز احتیاطلی بو سونونجو یاریشمایا یاناشماغی اویغون گؤردو. دوکانچیلارین عسکرانلی حاقدا گووَنجله دانیشماقلاری دا اونو دوشوندورورودو.– (بلکه ده بو کیشی اورتا بویو ایله منیم باجارمادیغین بیر فن ایشله‌ده‌جک، احتیاطدا فایدا وار)– دئیه دوشونوردو.

اونلار آلتی–یئددی متر آرا ایله بیر–بیرینین قارشیسیندا دایاندیلار! توپلانان خالق سس‌سیزلشدیلر. آرتیق زینقروو[۲۱] سسی ایله یاریش باشلاندی. حریفلر، بیر تووْ گؤزآلتی بیر–بیرینی سوزوب، یوخلادیلار. عسکرانلی گله‌رک دوشونموشدو:

---

[۲۰] گووَنج (güvənc): اطمینان.

[۲۱] زینقیرووْ: زنگوله، جرس.

– (اؤنجه من مئیدانی أله آلدیمسا قازاناجاغام).

اونون اوچون، آرتیق دایانمادان، گؤزونو یاد پهلواندان گؤتورمه‌دن، چالینان ناغارانین ضربی ایله آددیملایاراق، مئیدانی یاریم دؤوْر ووروب، أیننده‌کی کؤینه‌یینی چیخاردیب، یئره تونله‌دی؛ یوموروقلارینی دویونله‌ییب سینه‌سینه دؤیه‌رک، بیر–ایکی تئل سینه‌سینین توکوندن یولوب، توپوره‌رک یئره آتدی؛ سانکی بئله‌لیکله اؤز گوجونو یاد پهلوانین اوزونه چکدی! سونرا یئنه ناغارانین ضربینین آهنگی ایله یئرینه قاییتدی. بو دؤنه سیرا یاد پهلواندا ایدی؛ او دا ائله او سایاق یاریم دؤور ووروب، کؤینه‌یینی أینیندن آلیب، یئره تونله‌دی؛ اوجا بیر نعره چکیب، یوموروقلارینی سینه‌سینه دؤیدو؛ یوموروقلانمیش ایکی ألی ایله خئیلک توک سینه‌سیندن یولوب، یئره توپوره‌رک گؤیه سووووردو! سونرا او دا ووردوغو یاریم دؤورو گئری قاییدیب، اؤز یئرینده دایاندی. ایکی طرف نئچه ثانیه یئنه گؤز آلتی بیر–بیرینی سوزدولر. بو یول عسکرانلی عکس جهتده یاریم دؤور داها فیرلانیب، شالوارینی دا سییریب، یئره آتدی، بیر ایکی دفعه آشاغی–یوخاری آتیلیب، نعره‌لر چکیب، یئرینه قاییتدی. پهلوان بیر آز تردود ائدیب، آغزی آچیق، شاشقینلیق[۲۲] ایچینده اونا باخیردی. سونوندا او دا همین ایشلری گؤردو؛ –(حریفین قارشیسیندا اؤزو کیمی دورماق گرکیر)– دئیه دوشوندو.

عسکرانلی یاریم دؤور داها ووردو؛ گؤزلرینی پهلوانا زیلله‌یه‌رک

[۲۲] شاشقین: حیرت‌زده، سرگردان، گیج، منگ، متعجب.

دوداغینین اوجو قاچدی؛ گولومسونه‌رک، بیردن شورتونو دیزی اوستونه قدر آشاغی چکیب چؤمبه‌له‌تمه اوتوروب، بیر نوخودجا بؤیوک ایشیندن یئره قینقیتدی! سونرا یئنه شورتونو اوسته چکیب، قاییدیب یئرینده دایاندی. بیر آن، هامی شاشیب قالدیلار؛ ناغارانین سسی کسیلدی؛ سانکی نفسلر ده بئله، سینه‌لرده حبس اولدو؛ پهلوانین گؤزلری کلله‌سینه قدر آچیلمیشدی؛ بو نه سایاق یاریشما ایدی؟! عاغلینا بیر شئی چاتمیردی. دقیقه کئچمه‌دن جاماعات آراسیندا یئنه دئدی–قودو سسی اوجالدی:

– سانمیرام، یئکه‌لیبینه باخمایین؛ اونون ایشی دئییل!

– منجه پالتارلارینی گؤتوروب گئده‌جک.

– هله بیر دؤزون گیجلیک باشیندان اوچسون گؤره‌ک نئیله‌ییر.

– یانی سیزجه بیر نوخودجا دا یوخودو؟ اوزدن گئده‌جک یعنی؟!

–...

هره بیر سؤز آتیردی. عسکرانلی دا گؤزونو دوز پهلوانین گؤزلرینین ایچینه زیلله‌ییب، حریف‌گزن باخیشلارلا گولومسونوردو. سونوندا یاد پهلوان توتومونو[۲۳] توتوب، شورتونو یارییا قدر سییپیریب اوتوردو؛ حیرصیندن وار زورونو ووروب بوتون قارنینداکینی یئره بوشالتدی! — (حریفین قاباغیندان قاچماق اولارمی؟ بیرینه ایکی گلمه‌سن غلبه چالینارمی؟ بو یول گل گؤروم سن کیمسن، من کیمم!)– کیمی فیکیرلر

---

[۲۳] توتوم: تصمیم.

ده باشیندا فیرلاندی. سونرا دا شورتونو یوخاری چکیب، یئرینه قاییتدی.

یئنه توپلانان جاماعات سوسدولار. ناغارا یئنیدن چالماغا باشلادی. عسکرانلی ناغارانیـن ضربـی ایله هاوالانـاراق، نوخودجا قینقیتدیغینین باشینا قاییتدی. اوتوروب بارماقلارینین اوجو ایله اونو یئردن گؤتوروب، گؤزلرینی یوماراق، آغزینا قویوب بیر آن ایچینده اوددو!

جاماعات گولوشمه‌یه، بیر سیراسی چیمچشیب[۲۴] دئیینمه‌یه باشلادیلار. ناغارانین سسی بیر داها کسیلدی. آغیر بیر سس‌سیزلیک چئوره‌یه چؤکدو. تک ائشیدیلن سس، یاد پهلوانین ایشینه ساری آتیلان تیترک آددیملارینین سسی ایدی. او، گلیب تایاسینین باشیندا دوردو. قاشلاری اینانیلماز درجه‌ده چاتیلمیشدی؛ نه ائتمه‌یینه شاشیب قالمیشدی. آخی بو قدر آغیر یوکو، نه ائتمک اولاردی؟! قان، آستا-آستا کلله‌سینه توپلاشیب رنگی چوغوندور کیمی قیزاردی. او یئکه‌لیکده هئیکلین گؤزلرینده یاش یووارلاندی[۲۵]. سونرا بیر نعره چکیب، گئری دؤندو؛ چؤمبه‌له‌تمه یئره اوتوروب، عسکرانلینی سؤیوب یامانا باساراق، ساغ ألینین آرخاسینی یئره چالیب، یئنیلدیییینی بویون آلدی. سونرا پالتارلارینی گؤتوروب اینمز-دینمز معرکه‌دن اوزاقلاشدی. او یول‌کسن تبریزدن چیخیب گئتدی. بیر داها دا دؤنمه‌دی. جاماعات ایسه معرکه‌نین ایچینه تؤکولوب، عسکرانلینی أللرینین اوستونه آلاراق، بیر-ایکی دؤور معرکه‌ده گزدیردیلر...

---

[۲۴] چیمچشمک: چندش آمدن، مشمئز شدن.

[۲۵] یووارلانماق: جمع شدن، گرد آمدن.

ایره‌لی گلدی بیر قوجا عاقیل،
سؤیله‌دی سیز دایانمادان عاجیل،
یوللایین عسکرانلی بَی گلسین،
بو قولون حاققینی اونا وئرسین،
قول گوجونده اونا حریف یوخسا،
عاغلینی عسکرانلی قوللانسا[۲۶]،
بلکه ده او حریف اولا بو قولا،
هوشلودور، من اینانمیشام اوغولا.
گئتدیلر عسکرانلی‌یا دئدیلر،
اوز وئرن هر نه وارسا سؤیله‌دیلر،
یول گلرکن او چوخلو فیکر ائتدی،
اؤز–اؤزویله دانیشدی ذیکر ائتدی،
شهرین آبروسو اونا باغلی،
گرکیردی او ایشله‌ده عاغلی،
یئتیشرکن یئنه او معرکه‌یه،
 پهلوان گولدو باخجاغین گئرییه،
عسکرانلی باخیب گولومسوندو،
بیر یاریم دؤور وورجاغین دؤندو،
کؤینه‌یینی چیخارتدی لوت اولدو،

[۲۶] قوللانماق: بکاربردن، بهره جستن.

سینه‌سیندن بیر–ایکی توک یولدو،
پهلوان دا همین ایشی گؤردو،
گؤزلرین زیلله‌دی اونا، دوردو.
گؤز–گؤزه دوردولار اوزاق–اوزاغا،
هانسی جورأت ائدر گئده قاباغا؟
عسکرانلی اوجالتدی بیر نعره،
شالوارین دا چیخارتدی آتدی یئره،
پهلوان دا چیخارتدی شالوارینی،
اؤپدو قویدو قیراغا اؤز عارینی،
عسکرانلی یئنه بیر آز گزدی،
گؤز آتیب پهلوانی بیر سئزدی[۲۷]،
أییلیب شورتو چکدی دیز اوسته،
پهلوان مات باخیردی دم‌بسته،
اوتوروب بیر نخودجا قینقیتدی!،
بو ایش ایله او شرری سیرتیلتدی،
پهلوان گؤرجه‌یین بو ماجرانی،
دوشونه بیلمه‌دی نه‌دیر قالانی،
او دا أیلشدی دوردوغو یئرده،
آز گتیرمک اولارمی بو یئرده؟

---

[۲۷] سئزمک: متوجه شدن، زیرچشمی نگاه کردن.

یئکه قارنین بوشالتدی هر نَیینی،
بورنونو توتدو دویماسین ایيینی،
عسکرانلی بیر آز گولوب دؤندو،
ایشینی قویدو آغزا اودقوندو!
پهلوان مات باخیردی اؤز پو...نا،
چیمچشیردی اونا باخا، توخونا،
بیر کیلوجان قویوب یئره تایانی،
هاراسیندان یئیه قالا هایانی؟!
قاش–قاباق ساللامیشدی اؤز ایشینه،
چکه بیلمیردی اؤز پو...ن دیشینه،
قاییدیب عسکرانلینی سؤیدو،
ألینین آرخاسین یئره دؤیدو،
اودوزوب‌دور، اونو قبول ائتدی،
گئیینیب پالتارین چیخیب گئتدی.

***

هر زامان قول گوجو ایشه گلمز،
عاغیلی ایشله‌دن ضرر گؤرمز،
فیل گؤره‌رسن بؤجک[۲۸] ألینده أسیر،
اوندا کی، فیکر گؤستره‌ر تأثیر،
سونا چاتدی بو سؤز یوروم سیزدن،
بو دا بیر خاطیره‌یدی تبریزدن...

---

[۲۸] بؤجک: حشره.

شانس...

آدامین هئچ ایشی دوز گلمیردی؛ نئجه دئیه‌رلر، قیزیلا أل آتیردیسا میس اولوردو. کور کیشینین شیل قیزینا ائلچی گئدیردی، آمما او قیز دا اونو بَیه‌نمیردی. ایشلرینین دوز یولا گیرمه‌سی اوچون هره اونا بیر یول گؤستریردی: بیری کیتاب باشی آچدیرمانی اؤنریردی، باشقاسی ایستیغفار ائدیب داها آرتیق عیبادت ائتمه‌یی تاپشیریردی، بیر آیریسی، یوخسوللارا احسان ائدیب اونلارین خئییر دوعاسینی قازانماغی فایدالی گؤروردو، نه بیلیم او بیریسی ده آچیلیشی آتا-آناسینا داها آرتیق قوللوق ائتمکده بیلیردی...

اوغلان بو ایشلرین هامیسینی یئرینه یئتیردی؛ کندده، بؤیرونده دوعا کاغیذی قویلانمامیش قبیر قالمادی، عیبادت اوچون مسجیده بیر او قدر تئز گئدیب یوبانمیشدی کی، مسجیدین خادیمی ألیندن جانا گلمیشدی؛ بعضی سحرلر قاپینی اوزونه آچمیردی بئله! ألینده اولان هر نه‌یینی یوخسوللارا پای-پولوش ائتدیکدن سونرا، یاواش—یاواش داها اؤزو ده یوخسوللار توپلومونا[1] قاتیلیب، احسان وئرمه‌لی یوخ، خئیرات آلمالی اولموشدو؛ آتا—آناسیندان دا خئییر دوعادان باشقا بیر سؤز ائشیتمه‌دیییینه باخمایاراق یئنه ده ایشلرینده آچیلیش گؤرسنمیردی. هئچ بیر ایشی دوز گلمیردی!

---

[1] توپلوم: جامعه.

گونلرین بیرینده تک اوتوروب، فیکیره جومموشدو . — اوغلان اولمایا سنین شانسین یاتیب– دئیه‌ن یولداشینی بیر آن یادینا سالدی. او زامان اونون سؤزلری اونا چوخ گولونج گلمیشدی. آنجاق آرتیق داها گولونج بیر سؤزه بنزه‌میردی. آستا–آستا او سؤزلره ایناناغا باشلاییردی. گئدیب همین دوستونو تاپیب، اونونلا شانسین یاتماغی حاقدا دانیشماق قرارینا گلدی. اوتوردوغو یئردن دیک قالخیب، یوبانمادان یولداشینین سوراغینا گئتدی. ائوین قاپیسینا چاتدیقدا، دایانمادان قاپینی کسینتی‌سیز دؤیدو. بیر آزدان قاپی آرخاسیندان دوستونون سسینی ائشیتدی:

– کیمسن؟ بس قاپینی نییه سیندیریرسان؟! (سانکی باش گتیریب!)

– منم دوست، آچ قاپینی...

قاپی آچیلدی. اوغلانین رنگی قاچمیشدی، گؤزلری حدقه‌دن چیخان کیمی ایدی. یولداشی اونو گؤرجک دوروخدو. سالام وئریب سوروشدو:

– آی اوغلان نه اولوب؟ اولماسین آزار. نییه بئله تؤوشه‌ییرسن؟ بیری سنی قووالاییبمی؟...

– سالام دوست، نئجه‌سن؟ قورخما بیر شئی یوخدور. آنجاق...

– دایان بیر آز. بورادا اولماز، ایچری گل، آزاجیق دینجل، نفسین یئرینه گلندن سونرا دانیشاریق.

بیرلیکده ایچری کئچدیلر. حیطین او باشیندان یولداشینین آناسینین سسی ائشیدیلدی:

– آی بالا کیم ایدی قاپی دؤیه‌ن؟

– آنا اؤزگه‌سی دئییل، یولداشیم‌دیر. بیز بو باشداکی اوتاقدا اوتوروروق؛

زحمت اولماسا بیزه بیر چایدان چای دمله، بیر آزدان گلیم گؤتوروم.

– اولسون اوغول. راحات اولون، یولداشینا دا سالام یئتیر.

اوغلان دا اوجادان سالام وئریب —چوخ ساغ اولاسان آنا جان، زحمت وئریرم– دئییب، دوستو ایله بیرلیکده ایچری کئچدیلر. بیر آز اورادان–بورادان دانیشاندان سونرا، یولداشی گئدیب سینیده بیر چاینیک چای، ایکی ایستیکان، بیر قندقابی قند گتیریب، چایلاری ایستکانا تؤکه‌رک دئدی:

– یاخشی دوستوم، ایندی راحات دانیش گؤروم نه اولوب؟ سنی بو حالا سالان نه‌دیر؟

– نه اولماسینی سن مندن یاخشی بیلیرسن؛ ائله همین أسکی دردیر. ایشلریمین دوز گلمه‌دییندن خبرین واردیر. هر کس هر نه دئدی ائتدیم، آنجاق بیر فایدا گؤرمه‌دیم. بو گونلر سنین سؤزلرین هئی قولاغیمدا جینگیلده‌ییر. یادینداديرمی بیر گون منه –بلکه شانسین یاتیب، گئدیب اونو تاپیب آییلتمالیسان– دئمیشدین؟ او زامان من سنین سؤزلرینه گولدوم. آنجاق داها دوداقلاریم گولمه‌یین نه تهر بیر شئی اولدوغونو اونودوب. یاواش–یاواش سؤزلرینه اینانماغا باشلامیشام. آمما آخی اولا بیلرمی ائله شئی؟ دوغرودان دا شانس دئیه بیر شئی وارمی، یوخسا او گون منله ظارافات ائدیردین؟

یولداشی گولومسونوب دئدی:

– قولاق آس دئییم؛ ائشیتدییمه گؤره، اینسانلارین هامیسی دونیادا ائکیز یارانیبلار، اؤزلری ایله شانسلاری. اینسانلارین شانسلارینین

هامیسی بیر یئرده توپلانیب، اؤلکه‌میزین باتیسیندا[۲] چوخ اوزاق بیر مکاندا یاشاییرلار. اؤزلرینه اؤزل اولان بیر اؤلکه‌لری ده بئله واردیر. بیزلرین ایشینین نه قدر یاخشی کئچیب–کئچمه‌مه‌سی، دوز گلیب–گلمه‌مه‌سی ده ائله اونلارین اورادا نه دورومدا اولدوقلاری ایله باغلی‌دیر. بیرینین شانسی چالیشقان‌دیرسا ایشلری ده چوخ گوجلو ایره‌لی گئدیر، عکسینه بیرینین شانسی اورادا یاتمیش‌دیرسا، ایشلری سنین کیمی پیرتلاشیب، دوز گلمز.

– او دئدیین یئری نئجه تاپیب تانیمالیییام؟

– دئدیییم کیمی باتییا گئده‌جکسن. نئچه اؤلکه‌دن اؤتدوکدن سونرا اوجسوز–بوجاقسیز بیر آران[۳] چاتاجاقسان. اورادا چوخلو اینسان گؤره‌جکسن؛ بیر سیراسینی آغیر ایشله‌مکده گؤروب، باشقالارینین یاتدیغینی گؤره‌جکسن. ایشله‌ینلری بوش وئر؛ یاتانلارین ایچینده ایسه تام اؤزونه اوخشایان بیرینی آختار؛ اونو تانیماغینین دا یولو بودور: سانکی گوزگوده[۴] اؤزونه باخیرسان کیمی گؤرونه‌جک؛ او سنین شانسین‌دیر. اونو آییلدیب قاییتسان یئتر...

***

اوغلان صاباحیسی گون، ائرته‌دن حاضیرلیقلاری یئرینه یئتیردی. یولونا گرکن پالتارینی، اؤزو ایله آپارا بیله‌جه‌یی یئمکلری، بیر آز دا یول خرجی اوچون پول گؤتوروب یولا دوشدو. دایانمادان یول گئدیردی؛

[۲] باتی: غرب.
[۳] آران: جلگه، دشت، زمین پست.
[۴] گوزگو: آئینه.

یئتیشدییی شهرلرین، کندلرین باش بیلن‌لریندن مقصدی حاقدا سوروشوردو. نئچه هفته یول گئدندن سونرا، بیر مئشه‌یه[۵] چاتدی. آخشام ساعاتلاری ایدی. سیخ آغاجلارین کؤلگه‌سی، مئشه‌یه گئجه گورونتوسو سرمیشدی. بیر ساعات قدر یالقیزجاسینا یئریدیکدن سونرا، او گئجه گؤرونتوسو اوغلانی بیر آز دیکسیندیریردی. قورخوسوندان ایشقیرماغا باشلامیشدی. هردن اوجا سسله، های-هارایلا بیر شئیلر اوخویوردو. – قوی مئشه‌ده بیرتیجی بیر حئیوان اولورسا، سسیمدن قورخوب قاچسین– دئیه دوشونموشدو. ألینه ده بیر جانلی دَیه‌نک گؤتورموشدو. بیر آن، خافاخافدان[۶] ،آغاجلارین بیرینین آرخاسیندان ائرکک بیر آسلان ائشییه آتیلیب باغیردی؛ دوداقلارینی چکه‌رک، ایتی دیشلرینی آغارتدی. بوینونون دولغون توکلری باغیردیقجا بیز–بیز دوروردو .گؤوْده‌سینی آرخا طرفه ییغاراق آتیلماغا حاضیرلاشدی.

اوغلانین قیچلاری تیتره‌مه‌یه باشلادی. اوزونون رنگی آتدی. بیر آن قاچماغی دوشوندو، آنجاق قاچماغا هم گئج اولموشدو، هم ده قیچلاریندا آرخاسیجا گله‌جک گوج قالمادیغینی دوشوندو. قیچلاری قیفیللانمیشدی. بو فیکیرلرین هامیسی گؤزونو یوموب-آچینجا بئینیندن کئچدی. چاره‌نی دایانماقدا گؤروب، ایستر–ایستمزدن ألینده‌کی دیه‌نه‌یی باشی اوستونه قووزایاراق، آسلانا ساری اوزولمک دورومونو گؤستردی. بو حالدا ایشلر ترسینه دؤنوشدو؛ اوره‌یی آز قالا یئریندن چیخان اوغلان، دیه‌نه‌یی

---

[۵] مئشه: جنگل.

[۶] خافاخافدان: یکهویی، بطور ناگهانی.

باشینین اوستونه قالدیرینجا، آسلان یوماق کیمی بیر یئره ییغیشدی! گؤزلرینین اوجوندان قورخان آداملار کیمی اوغلانا باخیردی. سسینین تونو دَییشدی. کؤتک یئمیش ایت کیمی حزین–حزین اولاماغا باشلادی. سانکی اوغلانا یالواریردی؛ بلکه –نه اولور منی وورما، یازیغام!– دئییردی. قورخانلا قورخودانین یئری دَییشمیشدی. بو حالی گؤروب اؤزونو أله آلان اوغلان، آسلانین دورومونو گؤرونجه هم شاشدی، هم ده جورأت‌لنیب ایره‌لی یئریمه‌یه باشلادی؛ یئرییه‌رکن ده اؤزو ایله بیر شئیلر دوشونوردو: (باشینا داش دوشسون بئله آسلانین! هله پیس–پیس اوتانمادان اؤزونو مئشه‌نین سولطانی بیلیر.) آسلانین باشی اوستونه یئتیشرکن، آسلان دالی–دالی یئرییه‌رک یالوارماغا باشلادی:

– نه اولور منی اؤلدورمه آی ایگید! عاایله‌مه رحم ائت، بالالاریمی آتاسیز ائتمه!

اوغلان، قورخاق آسلاندان اونا بیر زیان گلمه‌یه‌جه‌ییندن آرخایین اولونجا، دَیه‌نه‌یینی آشاغییا ائندیردی. غضبله اونون اوستونه باغیراراق دئدی:

– باشینا داش دوشسون بئله آسلان! نییه بو قدر قورخاقسان؟ دوزدور قورخاق اولماسایدین ایندی منی تیکه–پارچا ائتمیشدین، آنجاق بئله قورخاقلیغین دا هئچ خوشوما گلمه‌دی...

– هئچ اؤزوم ده بیلمیرم اوغول. سن حاقلیسان، آنجاق اؤزوم دورومومدان راضی قالدیغیمی دوشونورسنسه یانیلیرسان. اوزون زامان‌دیر بو درد منده تاپیلیب. مئشه‌ده آبیردان–حیادان دوشموشم. داها چاققاللاردا

مندن قورخمور! اونلار مندن قورخماق یئرینه، یالنیز گزه‌رکن اونلاری گؤره‌رسم، أللریندن قاچمالی اولورام. منی قووالاییب، سونرا دا دایانیب یالیما گولورلر. عاایله‌مین یانیندا دا باشیم آشاغی اولوب، اوشاقلاریمین اوزونه دیک باخا بیلمیرم. دئ گؤروم سن کیمسن؟ هارادان گلیب هارایا گئدیرسن؟

– من ده بیر آللاه بنده‌سییم . سنه تای منیم ده بیر دردیم واردیر. اوزون زامان‌دیر ایشلریم دوز گلمیر. هر نه ائتدیم، بیر فایداسی اولمادی؛ سونوندا یولداشلاریمدان بیری منه شانسیمین یاتدیغینی دئییب، بیر آدرس ده وئردی. ایندی شانسیمین سوراغینا گئدیرم.

– هه، من ده او حاقدا بیر شئیلر ائشیتمیشم. دئیه‌رلر اینسانلارین ائکیزی اولور. ایسته‌سن سنه مئشه‌دن چیخینجا یولداشلیق ائدرم . آنجاق نه اولور سن ده شانسینی تاپسان، منیم ده دردیمین درمانینی اوندان سوروشاجاغین حاقدا منه سؤز وئر!

اوغلان آسلانلا راضیلاشیب، بیرلیکده یولون آردینی توتدولار. نئچه گون مئشه‌ده یئریدیکدن سونرا مئشه‌نین سونونا چاتدیلار. اوغلان آسلانلا ساغوللاشاراق، اونون دا دردیــنین علاجینی سوروشاجاغینا، بیر داها آرخایینلیق وئردی.

نئچه گون داها اؤتدو. گونلرین بیرینده، آخشام چاغی اوغلان، اوجو– بوجاغی گؤرونمز بؤیوک بیر تارلایا[۷] چاتدی. تارلانین قیراغیندا، ائتلی بیر

---

[۷] تارلا: مزرعه، کشتزار.

چایین گور آخماغینا باخمایاراق، گؤزلەنیلن قدر آباد دئییلدی. آغاجلارین یارپاقلارینین رنگی آلا–بولا ایدی. یئردەکی بیتگیلرده کئفسیزلیک بَللی ایدی. تارلانین اورتاسیندا بیر ائو گؤرونوردو. اوغلانین یورغون گؤزلری ائوین هندەورینده یاشلی بیر آدامی سئچدی؛ اونا یاخینلاشیب سالام وئردی:

– علیکمألسالام.

– آللاه قووات وئرسین دایی.

– ساغ اول بالا، خوش گلدین.

– خوش گونونه گلک دایی.

– اوغول سن هارا بورا هارا؟ آخشامین بو گون‌باتان چاغی هارادان گلیب، هارایا گئدیرسن؟! یامان یورغون گؤرونورسن آی اوغول!

– اوزاقلاردان گلیرم آی دایی. شانسیمی آختارماغا گئدیرم.

– بوراسی، بو اؤلکەنین سینیری ساییلیر. بورادان سونرا نئچه گونلوک یول گئدینجه هئچ آوادانلیق یوخدور. گل بو گئجەنی منه قوناق اول. من ده یالقیزام. اوتوروب بیر آز دانیشیب دردلشریک. بیر تیکه یاوان چؤرەییمیزی ده دادارسان.

اوغلان آللاهدان آختاران کیمی راضیلاشیب، ایکیسی ده أل– آیاقلارینی یویوب ائوه گئتدیلر. ائو ییەسی سوفرەنی آچیب ائویندەکی یئمکلردن سوفرەیه گتیردی. یئدیلر، ایچدیلر، سوفره ییغیشیلاندان سونرا دا دانیشماغا باشلادیلار:

– اوغول یانیلماسام شانسینی آراماغا گئتدیینی سؤیلەدین؛

ائله‌دیرمی؟

– هه دایی. دوز ائشیتمیسن. دوغروسونو آختارسان، سون واختلار ایشلریم هئچ دوز گلمیر. بیری دئدی بلکه شانسین یاتیب، سونرا دا شانسلار اؤلکه‌سینین آدرسینی وئریب منی یولا سالدی؛ من ده گئدیرم اونو تاپیب اویادام.

– آی بالا من ده رحمتلی آتامدان ائله بیر شئی ائشیتمیشم. بیلیرسنمی منیم ده بیر دردیم وار، شانسینی تاپسان، اولارمی منیم ده دردیمین درمانینی اوندان سوروشاسان؟

– نه‌دن اولماسین آی دایی. من بو گئجه سنین دوز–چؤره‌یینی داددیم. ایندی داها بوینومدا حاققین واردیر، آمما مسأله نه‌دیر؟ آنلاتسانا...

– بیلمیرم گلرکن فیکیر وئردین یا یوخ، بو تارلا بیر ده یانینداکی باغ، بول محصول وئرمک اوچون گرکن هر شئیه ییه‌لندییی حالدا، هر نه قدر ده زحمت چکیرسم، منه گؤزله‌نیلن قدر محصول وئرمیر. باخ گؤردویون کیمی سویوموز هم شیرین هم ده بول‌دور؛ تورپاغینین دا سؤزو یوخ‌دور. بورانین هاواسی دا گؤزل هاوادیر، نه چوخ سویوق، نه ده چوخ ایستی. بوتون قونشولاریم تارلالاریندان بول–بول محصول گؤتوره‌رلر. من ده حسرتله دوروب اونلارین حاصیلاتینا باخیب، اؤز حالیما کؤوْره‌لرم. حاصیلاتین ییغیشیلان واختی، ایشسیزلیکدن قونشولارا یاردیم ائدیرم، بلکه ایل بویو کئچینه‌جه‌ییم اوچون منه ده بیر شئیلر وئرسینلر. تکجه منیم یئرلریمده بیر شئی اولمور. هامی دا بو ایشه مات قالیب‌دیر. کیمسه ده نه‌دنینی بیلمیر. چوخ آجیناجاقلی دورومدایام...

قوجا دایی بو سؤزلری دانیشدیقجا آزاجیق گؤزلری یاشاردی. ایللردن بری اوره‌یینه آغیرلیق ائدن دردی دئشیلیب، اؤزونو گؤستردی.

– باشیم اوسته دایی؛ آرتیق اوزولمه‌یینه گرک یوخ. شانسیمی تاپارسام، سنین ده دردینین درمانینی اوندان سوروشارام.

– آی رحمت اؤلنلرینه!

اونلار بیر آز دا دانیشاندان سونرا یاتدیلار. صاباحیسی سحر یئمه‌یینی ده بیرلیکده یئدیلر. قوجا دایی اوغلانین یولونا دا بیر آز یئر–یئمه‌لی قویوب، یئنه دؤنه–دؤنه مسأله‌سینین سوروشاجاغینی اوغلانا خاطیرلاداندان سونرا، اونو یولا سالدی. قوجا داییتین دئدییی کیمی، اوغلان نئچه گوندن سونرا اؤلکه‌نین سینیرلارینا چاتدی. سینیردان کئچرکن، سینیر کئشیییینده دوران ایکی عسگر اونا یاخینلاشدیلار. اوندان کیم اولدوغونو، هارادان گلیب هارایا گئتدییینی سوروشدولار. اوغلانین یانیتلارینی[۸] ائشیدینجه اؤنجه گولمه‌یه باشلادیلار، اونلارلا ظارافات ائتدیینی دوشوندولر . آنجاق اوغلان دوغرودان دا شانسینین دالینجا گئتدییینده قرارلی اولدوغونو بیلدیردیکده، اوندان شوبهه‌لنیب غضب‌لندیلر. اوغلان، اونلاری أله سالدیغینی، نئجه دئیه‌رلر، یوکونده قاچاق اولدوغونو تخمین ائتدیلر. سونرا دا شوبهه‌لرینه دایاناراق اونون أللرینی باغلاییب، اؤلکه‌نین حاکیمینین قوللوغونا آپارماق قرارینا گلدیلر.

عسگرلر ألی–قولو باغلی گیرووْو شاهین قصرینه یئتیریب ایچری

---

[۸] یانیت: جواب، پاسخ.

گیردیلر. قصردن غریبه سسلر ائشیدیلیردی. سانکی ایکی نفر ساواشیر، اوجا سسله بیر–بیرینین اوستونه باغیریردیلار. ایچ–ایچه اوتاقلاردان، اوزون سالونلاردان کئچیب دربارا یئتیشدیلر. اوغلان آددیمینی ایچری قویار–قویماز، شاهین قارشیسیندا ایکی‌قات أییلیب حؤرمت ائله‌دی. گؤزه‌تچیلر مسأله‌نی شاهین قوللوغونا چاتدیردیلار. سونرا شاه اونلاری آزاد ائدیب، أسیر اوغلانلا تک قالدی. اؤزو ده بیر داها اوغلاندان کیم اولدوغونو، هارادان گلیب هارایا، نه آماجلا گئتدیینی سوروشدو. اوغلان دئدی:

– شاه ساغ اولسون! عسگرلره دئمیشدیم ، اونلار دا سیزه دانیشدیلار.

– اولسون اوغول بیر داها اؤزوندن ائشیتمه‌یی سئویرم.

اوغلان بیر داها کیم اولدوغونو، هارادان گلیب هارایا گئتدیینی، سفرینین مقصدینی آیرینتیلاری ایله شاها آنلاتدی. شاه، اوغلانین دوزلویونو باشا دوشوب، اونون دئدیکلرینه اینانماغا باشلادی. اؤزو اونون أللرینی آچماغلا مشغول اولدو. اوغلانین آرخاسی اونا اولدوغو حالدا اونا بئله دئدی:

– سنه یولونون آردینی توتماغا ایجازه وئره‌جه‌یم. باشقا اؤلکه‌لردن کئچدیینده، بیر چتین‌لیین اولماسین دئیه، سنه بیر کیملیک ورقه‌سی[۹] ده وئریلمه‌سی حاقدا فرمان وئره‌جه‌یم. قالان یولونو راحات گئده‌جه‌یین اوچون ده سنه بیر یاخشی آت وئره‌جه‌یم، اؤلکه‌میزدن راحاتلیقلا

[۹] کیملیک ورقه‌سی: کارت شناسایی.

سوووشماغینا، کیمسه یولونو کسمه‌مه‌یی اوچون ده یانینجا ایکی عسگر قوشاجاغام، آنجاق بیر شرطیم وار...

– سیز جان ایسته‌یین. شرطینیز هر نه‌دیرسه گؤزوم اوسته قویارام.

– ایندی یاخشی قولاق آس! دوغرودان دا ائله بیر یئر اولورسا، شانسینی تاپیب اویادارسانسا، منیم ده بیر سورغومو اوندان سوروشماغینی ایسته‌ییرم.

– شاه ساغ اولسون، قولاق آسیرام.

– اؤنجه دئ گؤروم سنه گووَنه[۱۰] بیلرممی؟ آخی دئیه‌جکلریمی سیرر کیمی اوره‌یینده ساخلاماغی ایستییه‌جه‌یم.

– ألبته! باشیم گئدر، سؤز وئره‌رم. لاپ آرخایین اولا بیلرسینیز...

شاه اوغلاندان آیریلیب، اونجه قاپییا طرف گئدیب، قاپی‌ی آرخاسیندا کیمسه دایانمادیغیندان آرخایین اولاندان سونرا، پنجره‌یه ساری گئتدی. أللرینی آرخاسیندا بیرلشدیریب، درین بیر آه چکدی؛ سونرا بئله دانیشماغا باشلادی:

– رحمتلی آتام اؤلندن سونرا، من بو اؤلکه‌نین شاهی اولموشام، آنجاق هئچ زامان آتامین ایقتیداری منده اولماییب‌دیر. ألیمین آلتینداکیلار، باش وزیردن توتدو دربارین قوللوقچولارینادک، أمرلریمی چئینه‌ییر، گرکدییی کیمی یئرینه یئتیرمیرلر. گون اولماز درباردا بیر–بیری ایله ساواشماسینلار. وئردییم جزالاردان دا بیر فایدا گؤرمه‌میشم. شانسینی تاپارسان منیم ده

---

[۱۰] گووَنمک: اعتماد کردن.

دردیمدن اونا دانیش. اوندان منیم نه ائده بیله‌جه‌ییم حاقدا، دویونومون نئجه آچیلاجاغی باره‌ده ده سوروش!

اوغلان باش اوسته دئدی. شاه باش وزیرینی چاغیرتدیریب، اوغلانی اؤزونون اؤزل قوناغی کیمی وزیره تانیتدی. اوغلانا، اؤلکه‌ده قوناق اولدوغو گونلر سوره‌جینده، دینجلمه‌یی اوچون اؤزل بیر یئر ایختیصاص وئریلمک باره‌ده فرمان وئردی؛ هم ده ألوان یئمکلرله قوناغا قوللوق ائدیله‌جه‌یی، قوللوقچولار هر آن قوللوغوندا حاضیر اولماغی حاقدا تاپشیردی.

ایکی گون سونرا، سؤز وئریلدییی کیمی، قوناغین کیملیک ورقه‌سی، بیر کهر آت، بیر آز یئیه‌جک، بؤیوک رقملی یول خرجی، بیر ده یول اوزونو باشقا گرکن شئیلر، قصرین دروازاسیندا حاضیر ایدی. شاه اؤزو اونلاری قوناغا وئریب، اؤلکه‌سینده داها بیر چتین‌لیکله قارشیلاشماماغی اوچون، ایکی عسگری ده اؤلکه‌نین قارشی طرفده‌کی سینیرلارینی کئچینجه اوغلانا قوشدو. اونلار نئچه هفته دایانمادان یول گئدندن سونرا سینیرا چاتدیلار. شاهین اوغلانا قوشدوغو عسگرلر اوندان آیریلیب، اوغلان شاهین قول قویدوغو کیملیک ورقه‌سینی گیردییی اؤلکه‌نین گؤزه‌تچیلرینه گؤستریب یولونون آردینی توتدو.

ألغرض آدام بیر نئچه اؤلکه‌دن ده کئچندن سونرا، بیر گون بیر گدییه[۱۱] یئتیشیب، گدییین زیروه‌سینه چیخدی. گدییین آرخا طرفینین

---

[۱۱] گدیک (Gədik): گردنه، بلندی کوه.

آشاغیسیندا، اینسانلارلا دولو بؤیوک بیر آران گؤردو. اینسانلارین بیر چوخو بئل-کولونگ أللرینده ایشله‌مه‌یه مشغولودولار. باشقالاری أل-أله وئریب رقص ائدیردیلر. قادینلار قازانلار آسیب یئمک بیشیریردیلر. اوشاقلار قووالا-قاچدیدایدیلار. بو آرادا بیر سیرالاری دا یاتمیشدیلار. اوغلان اؤز-اؤزو ایله -(شانس آداملاری اؤلکه‌سی ائله بوراسی اولمالی‌دیر)- دوشوندو. او یانیلمامیشدی. سونوندا آیلارلا آختاردیغی مقصده وارمیشدی[۱۲]. آشاغی ائنیب، آداملارین ایچیندن کئچرک، یاتان اینسانلارین آراسیندا اؤز ائکیزینی آراماغا باشلادی. یولداشینین سؤزلرینی نظریندن کئچیرتدی؛ —او، سنین گوزگویه دوشن شکلین کیمی‌دیر- دئدیینی یادینا سالدی. ایشله‌ین شانس آداملاری سانکی هئچ اونو یاخود بیر-بیرلرینی گؤرموردولر. نئچه گون اونلارین ایچینده گزندن سونرا، یاتمیش بیر شانس آدامینی گؤردو. اونو گؤرونجه بیر آن هویوخدو؛ سانکی اؤزو ایدی اورادا یاتیب‌دیر! هئچ اؤزونوزو یاتمیش حالدا گؤروبسونوزمو؟! بیر آن غضبدن گؤزلرینین اؤنو قارالدی. چتین‌لیکله اؤزونو أله آلدی. اؤزو ایله دوشوندو:

- (من بو قدر چالیشیردیم، جانیم چیخیردی، آجی چکیردیم، دئمه بس بو اینصافسیز شانسیم یاتدیغیندان ایشلریم دوز گلمیرمیش!)

یان-یؤره‌یه[۱۳] گؤز گزدیریب، بیر دولچا تاپدی؛ اونو سو ایله دولدوروب شانسینین باشی اوستونه قاییتدی. خافاخافدان دولچانین

---

[۱۲] وارماق: نائل شدن، رسیدن.

[۱۳] یان-یؤره (yan-yörə): دور و بر، اطراف، حول و حوش، محیط پیرامون.

سویونو شانسینین اوستونه بوشالتدی. اؤز جانینا دا بیردن—بیره اوشوتمه اوتوردو. جانی گیزیلده‌ییب، گؤوْده‌سی تیتره‌دی. شانسی، دیک قالخیب اوتوردو. باش قالدیریب اوغلانا باخینجا تئز آیاغا قالخدی:

–سالام أرباب. سن منیم بییه‌م اولمالیسان!

– نه سالامی؟ نه علیکی؟ هه، من سنین باشی‌داشلی بییه‌نم! معلوم اولدوغو کیمی سن ده منیم عارسیز شانسیمسان. آخی ائوین ییخیلسین، بورادا شیرین–شیرین یاتاندا، هئچ منیم حالیمی دوشونمه‌دینمی؟! آدام! منیم فایداسیز ایشله‌مکدن جانیم چیخدی آخی! بیر آن باشینی گزدیر، باشقالارینین چالیشقان شانسینی گؤر، بلکه بیرآز اؤزوندن اوتاناسان.

اوغلانین شانسی اوتاندیغیندان باشینی یئره تیکمیشدی. سونرا قاچیب اؤزونه بئل–کولونگ گتیریب ایشله‌مه‌یه باشلادی. اوغلانا دا اؤتن نئچه ایلین عوضینی آچماق حاقدا سؤز وئردی. او دئدی:

– ائی منیم بییه‌م! بوندان بئله گئجه‌لر ده چالیشاجاغیمدان آرخایین اولا بیلرسن. باشقالارینین شانسی گئجه‌لر یاتاندا دا، من یاتماییب ایشلییه‌جه‌یم. سن اؤزون یاتدیغین حالدا دا شانسینین آییق اولدوغونون نه آنلامی اولدوغونو گؤره‌جکسن.

اوغلان بو سؤزلری ائشیدندن سونرا بیر آز حیرصی سویودو. اونا تاپشیریلان سورغولارین دا جاوابینی سوروشاندان سونرا، شانسیندان بیر داها یاتمایاجاغی حاقدا کسگین[۱۴] سؤز آلیب، اونونلا ساغوللاشیب گئری

---

[۱۴] کسگین: قاطع، جدّی.

قاییتماغا باشلادی. او ساعاتدان کیشینین دورومو تام دَییشیلدی. اینانیلماز آنلامدا ایشلری دوز گلیردی. اؤلکه‌لری بیر–بیر آرخادا قویوب، اونا سورغو تاپشیردیغی شاهین اؤلکه‌سینین سینیرلارینا یئتیشدی. خبرچیلر اونون قاییتماغینی شاها خبر وئردیلر. شاه دایانمادان اوغلانی قوللوغونا گتیریلمه‌سینی أمر ائتدی. سونرا چوخ دؤزومسوزلوکله اوغلاندان سوروشدو:

– یاخشی غریبه، دئمک قاییتدین؛ نه ائده بیلدین؟ ائله بیر اؤلکه وار ایدیمی هئچ؟ شانسینی گؤره بیلدینمی؟

– شاه ساغ اولسون! هه وار ایدی، یاتان شانسیمی دا تاپیب آییلتدیم.

– منیم سورومو سوروشماغی اونوتمادین کی؟

– یوخ اونوتمادیم، سوروشوب جاوابلا قوللوغونوزا گلمیشم.

– یاخشی دئ گؤروم شانسین نه دئدی؟

اوغلان بیر ساغ–سولونا باخیب دئدی:

– شاه ساغ اولسون، سیزینله یالنیز دانیشماق ایسته‌ییرم. دانیشاجاقلاریمی بلکه ده باشقالارینین ائشیتمه‌سینی ایسته‌مزسینیز.

شاه أمر ائتدی بوتون حضوروانداکیلار اورانی ترک ائدیب قاپیلاری باغلادیلار. اوغلانلا بیرلیکده قالدیقدان سونرا دئدی:

– ایندی راحات دانیش.

– شاه ساغ اولسون، شانسیم دئدی کی، او اؤلکه‌نین شاهی ائرکک دئییل! او ائرکک قیلیغینا گیرمیش بیر قادین‌دیر. بو مسأله‌نی کیمسه بیلمه‌سه ده، اونونلا بؤیوین آداملار اونون اوشاقلیق خاطیره‌لرینی، قیز–

خانیم‌یانا داورانیشلارینی[۱۵] گؤروب، اونو شاه کیمی قبول ائده بیلمیرلر. او دئدی کی، شاهین دردینین تک چاره‌سی، بیر کیشی ایله ائولنیب، شاهلیغی اونا بوراخیب، اؤزو ایسه اؤلکه‌نین ملکه‌سی اولماق‌دیر...

سؤز بورایا چاتینجا، شاه تاختیندان قالخیب دولانماغا باشلادی؛ باشیندا اولان بؤرکونو گؤتوردو؛ اوزون ساچلاری قایادان[۱۶] آخان شلاله[۱۷] کیمی کوره‌یینین أتکلرینه‌دک تؤکولوب، گونشین پنجره‌دن ایچری دوشن زولاقلاری[۱۸] قارشیسیندا پاریلدادی. بیر قدر درین خیالا جومدو. سونرا دانیشماغا باشلادی:

– منیم آتام بو اؤلکه‌نین کرالی[۱۹] ایدی. اونون اوغلو اولمادی. من آتا–آنامین ایلک اوشاغی ایدیم. ائشیتدییمه گؤره من دونیایا گؤز آچان زاماندان – اوغلوم اولونجا بو اوشاغی هامییا اوغلان کیمی تانیتدیرین– دئمیشدی. اوستومه ده اوغلان آدی قویدولار بئله. آنجاق نئچه دؤنه باشقا قادینلارلا یئنیدن ائولندییینه باخمایاراق، هئچ زامان آتامین اوغلو اولماییب، منیم قیز اولدوغومو دا کیمسه بیلمه‌دی. اوچ ایل بوندان اؤنجه، آتام دونیاسینی دَییشدی. من تاختا چیخمالی اولدوم، آنجاق تاختا چیخان گوندن نفسیمین کسه‌ری اولمادی. درباراکیلار گرکن قدر منی حسابا

---

[۱۵] داورانیش: رفتار، سلوک.
[۱۶] قایا: سخره، سنگ.
[۱۷] شلاله: آبشار.
[۱۸] زولاق: خط، پرتو، شعاع، نوار.
[۱۹] کرال: پادشاه، سلطان.

آلمادیلار. ایندی، منیم گیزیمدن خبری اولان بیر سنسن بیر ده اولو[۲۰] تانری. گل بیر ایش گؤره‌ک؛ سندن خوشوم گلدی؛ سنی دوز آدام گؤردوم. وئردیین سؤزو توتوب، وئردیییم گؤره‌وی ده کیمسه بیلمه‌دن یئرینه یئتیردین؛ هم ده سنی هوشلو-باشلی، قورخماز آدام تانیدیم. بیر طرفدن ده درباریمداکیلاردان کیمسه‌نی سئومه‌میشم. سن گل ائله منیمله ائولن؛ اؤز اَللریمله تاجیمی باشینا قویارام، سن بو اؤلکه‌نین کرالی اولارسان، من ایسه ملکه‌سی. نه دئییرسن، راضیسانمی؟

اوغلان بیر آن دوروخدو[۲۱]. بئله بیر اؤنرینی هئچ گؤزله‌میردی. بیر آز توموب فیکیرلشندن سونرا دئدی:

– چوخ ساغ اولون. آنجاق من اؤز اؤلکه‌مه قاییتمالیییام. اورادا آتا-آناملا یولداشلاریم وار. یولومو گؤزله‌ییرلر؛ بورادا قالا بیلمرم.

او، اؤزو ایله بئله دوشونوردو:

– (منیم داها شانسیم قالخیب، کراللیق نه‌ییمه گرک‌دیر؟!)

– نئیلک، آرتیق ایصرار ائتمیرم، نئجه ایسترسن ائله اولسون. اوندا بیر-ایکی هفته بورادا قال. توی تؤرنیمده[۲۲] سنین ده اولماغینی ایسته‌ییرم. بو موددتده ده اؤلکه‌مده ایسته‌دیین کیمی کئیفینه باخ!

– أمر ائدرسینیز.

ائله او گون، خانیم لشکریندن سئودییی سوبای آداملاردان بیرینه

---

[۲۰] اولو: بزرگ، متعالی.

[۲۱] دوروخماق: مکث کردن، به فکر فرو رفتن، درنگ کردن.

[۲۲] تؤرن: مراسم، مجلس.

اوردو کوماندانلیغی[۲۳] روتبه‌سی وئریب، اونا دا مسأله‌نی آنلادیب، ائولنمه تکلیف ائتدی. او گنج ایسه سئوینه–سئوینه قبول ائدیب، یوبانمادان ائولیلیک ایشلرینه باشلادیلار. اؤلکه‌ده تام یئددی گون یئددی گئجه توی شنلیکلری اولدو. توی شنلیکلری قورتولان گونون صاباحیسی، اوغلان ملکه‌نین قوللوغونا یئتیشیب، گئتمک اوچون ایذین ایسته‌دی. ملکه، کرال ایله بیرلیکده اونو یولا سالدیلار. یئنه اونون یولونا گرکن هر شئیی، یئمکدن توتدو، گئییمه‌دک وئردیلر. اوغلان بیر نئچه گون یول گئدندن سونرا یئنه بیر آخشام چاغی، بیر گئجه اورادا قوناق اولدوغو تارلایا چاتدی. اوزاقدان، تارلانین ییه‌سینی چالیشاراق گؤروب سالام وئردی:

– سالام آی دایی...

– آی علیکم‌ألسالام. قاییتدین دئمک، یورولمایاسن. نئجه‌سن آی اوغول؟

– چوخ ساغ اول دایی. لاپ یاخشییام. سن نئجه‌سن؟ آللاه قووات وئرسین کیشی!

– سنی ساغ اولاسان . عؤمرون اوزون اولسون.

– هه دایی قاییتدیم هم ده ألی دولو . شانسیمی دا آییلتدیم، سنین سورونو دا سوروشدوم.

– هله گل گئدک ایچری، بیر تیکه شام یئیک. سونرا آیرینتیلی

[۲۳] اوردو کوماندانلیغی: فرماندهی ارتش. کوماندان: فرمانده.

دانیشاریق!

اونلار یئنه أل- اوزلرینی یویوب ائوه گئتدیلر. شام یئییب، چای ایچندن سونرا، کیشی چوبوغونو آلیشدیریب بیر-ایکی نفس ووراندان سونرا دئدی:

- یاخشی اوغول، ایندی دئ گؤروم نئجه اولدو؟ شانسین منیم سورومو نئجه یانیتلادی؟

- دایی، دئدییم کیمی گئدیب شانسیمی یوخودا یاخالادیم. اونو آییلدیب بیر داها یاتمایاجاغینا سؤز آلدیم. سنین سورونا گؤره ایسه، شانسیم بئله دئدی: او کیشینین ائوینین گونئیینده، ائودن یوز مترلیک اوزاقلیقدا، یئرین آلتیندا یئددی کوپ[۲۴] قیزیل، یئددی کوپ گوموش قویلانیبدیر. اونلارین اشعه‌سی تارلادا أکینه‌جه‌یین یاخشی اولماماسینین نه‌دنی‌دیر. -او کیشی اونلاری تورپاغین آلتیندان چیخاردارسا هر شئی یولونا گیره‌ر- دئدی.

- آمان آللاهیم، بو نئجه سؤزدور! یعنی سنجه ائله شئی اولا بیلرمی؟

- نه دئییم؟ آنجاق منه دئدییی سؤزلر بونلار ایدی. صاباح باخاریق. آمما دایی سن او اؤلکه‌نی گؤرمه‌ییبسن؛ گؤرسه‌یدین بلکه داها ائله بیر شئیین اولا بیله‌جه‌یینه شوبهه ائتمه‌یه‌یدین...

اوغلانلا دایی، یاتاجاق یئرلرینی حاضیرلاییب اوزاندیلار، آنجاق هئچ بیرینین گؤزونه یوخو گلمیردی. دایی او گونه‌دک گئجه اؤتوب سحرین

[۲۴] کوپ، کوپه: خمره، کوزه‌ی بزرگ.

آچیلاجاغینا بو قدر تلسمه‌میشدی. آخ کی ائشیتدییی بو سؤزلر دوز اولسایدی، او نه قدر زنگین بیر آدام اولاجاق ایدی! صاباحیسی، دان یئری سؤکولوب–سؤکولمه‌میش[۲۵]، بیرلیکده بئل—کولونگ گؤتوروب، ائودن گونئیه دوغرو یوز متر ساییب قازماغا باشلادیلار. اوچ متر قدر یئری قازاندان سونرا، بیردن–بیره کولونگون اوجو بیر شئیه دَییب جینگیلده‌دی. دئمک، بئله‌لیکله آرتیق ایلک کوپه‌نین آغزینا چاتمیشدیلار. دایی هئچ بیلمیردی نئیله‌سین. گؤزلری سئوینجدن دؤرد اولموشدو. دایانمادان گولور، کوپه‌ده‌کی قیزیللاری اؤزو ایله قوناغینین باشینا سوووروردو. قوجالیغینا باخمایاراق، قوناغینی قوجاقلاییب، آیاقلارینی یئردن اوزوب، ایکی دؤور اؤز دؤوره‌سینه فیرلاندی دا بئله! ایکی گون ایشله‌مکدن سونرا، بوتون کوپه‌لر یئردن چیخاریلیب، دایینین ائوینه داشیندی. ائوده قیزیل–گوموش ألیندن یئر یوخودو. کوپه‌لرین آغزیندان، گئجه‌لر ائوه ایشیق یاییلیردی. سانکی آی اونلارا گولور، اونلار دا آیا گؤز وورور‌ردو. اوچونجو گئجه دایی اوز توتوب اوغلانا بئله دانیشدی:

– یاخشی یولداش! بیرلیکده تر تؤکوب ایشله‌دیک؛ کوپه‌لری چیخارتدیق. بو قیزیل—گوموشلرده، سنین ده أن آزی من قدر پایین واردیر. خبرینی سن گتیردین، چیخارتماسیندا دا یاردیمجی اولدون. سنه بیر اؤنریم واردیر. گئتمه، منیم یانیمدا قال. من ده بیر تک آدامام. ائولندیییم یولداشیملا منیم هئچ اوشاغیمیز اولمادی. نئچه ایل اؤنجه، او

---

[۲۵] دان یئری سؤکولمک: کنایه از طلوع آفتاب. دان: فجر، سپیده‌دم، صبح کاذب.

دا منی تک قویوب، گئدر–گلمز یوللارا گئتدی. قوجا چاغیمدا، بیر بئله وار–دؤولتی نئیله‌یه بیلرم. هر نه‌ییم وار یاری بؤله‌جه‌یم، سیککه‌لرله تارلانی دئییرم. بو گونلر کیمی بیرلیکده ایشله‌یه‌ریک؛ من اؤلندن سونرا دا، هامیسی سنه قالار، نه دئییرسن؟

اوغلان یئنه اؤز–اؤزونه –(من وار–دؤولتی نئیله‌ییرم؟ داها منیم شانسیم قالخیب.)– دوشوندو. سونرا دئدی:

– یوخ دایی، سنی ساغ اولاسان، آتا– آنامین گؤزو یولدادیر. اونلارین یانینا، اؤز ماحالیمیزا قاییتمالییام. بورادا قالا بیلمرم.

دایی، –آتا–آنانی دا بورایا گتیره‌ریک– دئیه‌رک، اوغلانی راضیلاشدیرماغا چالیشدی؛ آنجاق نه قدر یالوار–یاخار ائتسه ده، اوغلانی قالماغا ماراقلاندیرا[۲۶] بیلمه‌دی. اونلار بو دانیشیقدان سونرا یاتدیلار. صاباحیسی گون، قوجا کیشی اوزگون بیر حالدا اوغلانین یولونا بیرآز چای–چؤرک قویاندان سونرا، اونو یولا سالدی.

اوغلانین اوزون سفری داها سونونا یاخینلاشیردی. نئچه گون یول گئتدیکدن سونرا، مئشه‌یه چاتدی. یئنیجه مئشه‌یه چاتدیغی چاغ، تانیدیغی آسلانی، اونون یولونو گؤزله‌دییی حالدا گؤردو. عادتی اوزره ایلک یئنه قورخدو. آنجاق اونو تانیییب، قورخاقلیغینی یادینا سالاندان سونرا قورخوسو تؤکولوب، گولومسوندو. آسلان سوروشدو:

– دئمک گئدیب، قاییتدین.

[۲۶] ماراقلاندیرماق: علاقمند کردن. ماراقلانماق: علاقمند شدن.

– هه، گؤرورسن کی بورادایام!

– سفرین نئجه ایدی؟ شانسینی تاپیب، آییلدا بیلدینمی؟

– هه. تاپدیم دا، آییلتدیم دا.

– منیم سورومو سوروشماغی اونوتمادین کی؟ سوردونمو اونا؟

– سوردوم، سوردوم.

– یاخشی، نه دئدی؟

– دئدی، او آسلانی نئچه آی اؤنجه بیر اووچو قووالاییب، اونا ساری نئچه گوللـه ده آتمیش‌دیر . گوللـه‌لر اونا دَیمه‌سه ده، بو قورخاقلیق ائله او زاماندان اونون اوستونده قالیب‌دیر.

– نئجه دئییب، ائله‌دیر. یاخشی درمانی دا وارمی؟

– ألبته کی واردیر. شانسیم –او آسلان بیر سارساق[۲۷] آدامین بئینینی یئسه، قورخوسو تؤکولر– دئدی.

آسلان بیر آز فیکیره جومدو؛ سونرا دایانمادان اوغلانین اوستونه آتیلیب، بیر گؤز قیرپیمیندا[۲۸]، اونو یئره اوزالدیب، پنجه‌لرینی سینه‌سینین اوستونه قویدو. اوغلانین سسی تیتره‌مه‌یه باشلاییب، دیلی توتار–توتماز شاشقینلیقلا سوروشدو:

– آی آللاهین حئیوانی نئیله‌ییرسن؟ بو ایشلر نه‌دیر؟

– ایسته‌ییرم باشینی اوزوب بئینینی یئیم!

– بس منیم‌کینی نییه؟ سن بیر آخماق آدامین بئینینی یئمه‌لیسن!

---

[۲۷] سارساق: احمق، ابله.

[۲۸] بیر گؤز قیرپیمیندا: در یک چشم به هم زدن.

– سندن آخماق کیم اولا بیلر کی؟! رحمتلیک اوغلو، آدامین شانسی آییق اولاندا، گؤی یئره گلمز کی! اؤتدویون اؤلکه‌ده او ملکه سنه کراللیق تکلیف ائدیر، قبول ائتمیرسن؛ سنه، او قوجانین تارلاسیندا، او بؤیوکلوکده خزینه‌یه بیر ده تارلایا اورتاقلیق[۲۹] سونولور[۳۰]، ردد ائدیرسن! هئچ دوشونمه‌دین کی، سنین شانسینین قالخدیغیندان او تکلیفلر سنه اولونور؟ آدام! سنین شانسینین یاتماغی ایله دورماغی، سنین دورومون‌دا بیر ائتکی‌سی اولا بیلمه‌دییی یئرده، سندن آخماغی اولا بیلرمی؟

– سن کیمسن؟ آخی بس بونلاری هارادان بیلیرسن؟

– ائله من ده سنین بیر شانسینام. ائکیزین یاتدیغی حالدا قورخو جانیمی بوروموشدو. آمما بیلدییین کیمی، ایندی او گئجه–گوندوز آییق‌دیر. من ده سندن آخماغینی بو گونه‌دک گؤرمه‌میشم...

آسلان بو سؤزلری دئییب، اوغلانین بوینونو اوزدو؛ بئینینی چیخاردیب یئدی. اونون قورخوسو تؤکولسه ده، نه یازیق بیزیم ناغیلیمیزا آجی، قورخونج[۳۱] آنجاق عیبرتلی بیر سونوج یازدی...

---

[۲۹] اورتاقلیق: شراکت. اورتاق: شریک.
[۳۰] سونولماق: تقدیم شدن، ارائه شدن.
[۳۱] قورخونج: ترسناک، مخوف.

دیلمانج

اؤتن آلتمیش بئش ایلده اولدوغوکیمی، سحر چاغی ساعات سککیز اولمامیش، چتین‌لیکله دوکانین قیرقیرایا تاخیلمیش قیفلینی آچدی. نئچه ایل اؤنجه‌دن داها أللری تیتره‌ییر، گؤزلری قیفیلین آچار تاخیلان یئرینی یاخشی سئچمیردی. اونا گؤره، سون ایللرده همیشه سول ألی ایله قیفیلی ساخـلایار، گؤوْده‌سینی باجاردیغـی قدر قیفیـلدان اوزاق توتار، گؤزلرینین اولوب–قالان ایشیغینا، بوزوشموش بارماقلارینین توخونما حیسسینی قاتیب، ساغ ألینده تیترتدییی آچار ایله قیفیلی آچاردی.

آچدیغی قیفیلی حلقه‌لرین بیرینه تاخیب، یئنه ده قیفیللادی. آچارلاری جیبینه قویاندان سونرا قیرقیرانی یوخارییا قالدیرمالییدی. بو گونلرده الکتریک گوجو ایله چالیشان، اوزاق کوماندانلا[1] ایشله‌ین قیرقیرالار، دوکانلارین چوخونا یاراشدیریلماغینا باخمایاراق ، قوجا دایی بو قونودا اوشاقلاری ایله قونشولارینین ایصرارینی اؤنمسه‌میردی[2]. اونلارا – بئله گئتسه، بوتون قول گوجومو‌زله گؤردویوموز ایشلری ماشینلارا گؤردورسک، بیر گون گلر، هامی تنبللییی بوتؤوْلوکله بوینونا آلیب، هم ده جاوانلارین چوخو ایشسیز–گوجسوز قالار– دئییردی. بو نه‌دنله، دوکاندا اونونلا ایشله‌ین اوغلو، آتاسی قیرقیرانی قالدیراندا او قدر ده اینجیمه‌سین

[1] اوزاق کوماندان: کنترل از راه دور.
[2] اؤنمسه‌مک: اهمیت دادن.

دئیه، قیرقیرا ایچینده گئت-گل ائتدییی شیریملارا[۳] تئز-تئز قارا یاغ سورتردی.

***

قوجا داییمین رحمتلیک آتاسی، بیر زامانلار تیجارت ایشی ایله مشغول اولموشدو؛ اؤلکه ایله آوروپا آراسی گئت-گل ائدردی. اؤلکه‌ده اولمادیغی چاغلار، هم فیکرینین راحات اولماغینا، هم ده اوغلونون بوشونا آرالیقلاردا دولانماماغینا گؤره، اونو اون یاشیندان قیزیلچیلیق صنعتینده چالیشان قارداشینین یانیندا شاگیردلییه بوراخمیشدی. او، بو ایشده چوخ یئته‌نکلی اولسا دا، بو صنعتدن او قدر ده خوشلانمیردی. أصلینده قیزیلین أریدیلمه‌سی واخت، چئوره‌نی بوروین قوخونو سئومزدی. آتاسی سفرلرینین بیرینده، ائولرینه بیر قرامافون گتیرمیشدی. قرامافون پلاتئرلریندن[۴]، یاییلان ماهنیلارین دیلینی باشا دوشمه‌سه ده، اونلارین موسیقیسی اونون روحونو رقصه گتیره‌ردی. اؤلکه‌ده رادیو اداره‌سی یولا دوشونجه، یئنه ده آتاسی یئنی بیر تؤحفه ایله سفردن گلدی. گتیریلن رادیو ۱۳۲۶-نجی ایله‌دک سسسیز-سمیرسیز طاخچانین بیر بوجاغیندا قالمیشدی. اوغلان رادیودان نه‌لر یاییلا بیلدییی حاقدا، آتاسی سؤیله‌دییی حئکایه‌لره آغزی-گؤزو آچیق قولاق آساردی. بیر تووْ هر آخشام ایشدن قاییداندا، او رادیو ایله دانیشار، رادیو اونون سؤزلرینی دینله‌یردی. سونوندا، سؤزو گئدن ایلین گونلرینین بیرینده، آنجاق کی رادیو اونون سؤزلرینه

[۳] شیریم: شیار.
[۴] پلاتئر: صفحه.

جاواب وئردی! قوجا دایی گونو–گوندن بو یئنی دیل آچان کؤرپه جیهازا ماراغی چوخالیر، باشقا طرفدن قیزیلچیلیق ایشیندن بئزیردی؛ آنجاق آتاسینین زورونا گؤره، دایانماغا چاره‌سیز ایدی. ایللر بویو هر آخشام رادیوسو ایله دردلشیر، اونونلا دانیشیردی. بیر گون عاایله‌سینه آجی بیر خبر یئتیشدی. آتاسی سفرلرینین بیرینده، بیر قضا سونوجوندا دونیادان گئتمیشدی. او گونلر ایییرمی یاشی اولان قوجا دایینین بیر گؤزو آغلاییر، بیر گؤزو گولوردو! یاس تؤرنی قورتولوب–قورتولماز، قیزیلچیلیق ایشینی بوراخیب، آتاسیندان قالان ایرث پایی، بیر ده ایللر بویو ایشله‌ییب، توپلادیغی پول ایله، اؤنجه رادیو تعمیرچیلیک دؤوره‌سینی کئچیردیب، ایندیکی دوکانی آلیب، سئودییی ایشی گؤرمه‌یه باشلادی. یئنی ایشینین باشلانیشیندا، هم رادیونون آل–وئرینه هم ده تعمیرینه باخیردی؛ ایللر کئچدی؛ آل–وئر بازاریندا أل چوخالینجا، آستا–آستا آل–وئرینی دایاندیریب، بوتون دیققتینی تعمیره یؤنلتدی[5]. سونرالار تیلویزیون عرصه‌یه گلدییی ایللرده، توپلومون بیر چوخو تیلویزیونا اوز چئویردیيینه باخاراق، اونون دا دؤوره‌سینی کئچیردیب، هر ایکی جیهازین تعمیرینه باخاردی. اؤتن یاخین کئچمیشلرده، یئنی نسیل تیلویزیونلار عرصه‌یه گلدییی زامان، قوجا داییینین یاشی داها اونلارلا ماراقلانماغا أل‌وئریشلی دئییلدی. اونون اوچون، اونلارین تعمیرینی اؤیرنمه‌یه اوغلونو یوللادی. بونلارین هامیسینا باخمایاراق او هله ده هر سحر دوکانینی آچیر،

---

[5] یونلتمک (Yönəltmək): سوق دادن، جهت دادن، برگرداندن.

دوکانداکی تیلویزیونلارلا دانیشیر، آیدا–ایلده بیر رادیو یوخسا أسکی مدل تیلویزیون دا تعمیره گتیریلنده، مشترینی قایتارماییب، اؤزو اونلاری تعمیر ائتمکله ایلگی‌لنیردی! [۶]

***

قوجا دایی قیرقیرانی آزاجیق یوخاری قالدیریب، قیرقیرانین آرخاسیندا بوجاغا دایادیغی آغاجی گؤتوروب، اوندان یاردیم آلاراق، قیرقیرانین قالانینی دا یوخاری قالدیردی. یولو اوسته آلیب تورباسینا قویدوغو یاریم دنه یاغلی کؤکه ایله یوز قرام پئندیری یئردن گؤتوروب، جیبیندن یئنه آچارلارینی چیخاردیب، دوکانین دا قاپیسینی آچدی. ایچری گیرن کیمی سالام وئردی! ویترینین آرخاسیندا گؤرونتوسو پر–پر چالان أسکی مدل تیلویزیون سالامینی آلدی:

– سا...لا...م قو...جا دا...یی!...

– نئجه‌سن آی بالام؟!

– نئ...جه او...لا...جا...غام؟! یور...غون!...

– حاقلیسان جانیم. یورولمایاسان؛ گئجه آییق قالماق راحات دئییل! آنجاق نئیلمک؛ کئچن گئجه‌نین کئشییی سنه دوشموشدو. دوکاندان گؤز اولوب، چیراغینی یانیق ساخلادیغین اوچون ساغ اول. داریخما! ایندی سنی سؤندوره‌جه‌یم. سونرا میشیل–میشیل یاتا بیلرسن!

تیلویزیون تئز–تئز أسنه‌ییردی. قوجا دایی دویمه‌نی باسیب اونو

[۶] ایلگی‌لنمک: ارتباط برقرار کردن، مشغول شدن، با شور و شوق کارکردن.

سؤندوردو. او، ایچدن بیر آه چکیب آغیر یوخویا دالدی. قوجا دایی ألینده کی آغاجی، قاپینین دالیندا دووارا دایاییب، ایشیقلاری یاندیریب، قاپینی بوتووْ آچدی. یوخاری باشا کئچیب، توربانی ماسانین اوستونه بوراخدی. ماسانین اوستونده‌کی چایدانی گؤتوروب، اونا سو تؤکدو؛ جیبیندن کیبریتینی چیخاردیب، ماسانین یانیندا اولان پیک‌نیک گاز اوجاغینی وام آیاقدا آلیشدیریب، چایدانی اوستونه قویدو. قاییدیب بیر–بیر تیلویزیونلاری یاندیرماغا باشلادی. اؤنجه گؤرونتوسو گئتمیش پلاسما تیوینی یاندیردی. سالام وئریب، صاباحین خئییر دئدی:

– نه سالامی؟! نه خئییری؟! کور اولموشام! گؤزلریم هئچ بیر یئری گؤرمور؛ بس سن منه نییه باخمیرسان کیشی؟!

– آی بالام من یوخ، اوغلوم سنه باخاجاق. نه تئز داریخدین؟ تزه دونن آخشام سنی بیزه گتیریبلر! اوتانمادین من یاشدا بیر قوجانین سالامینی، صاباحین خئییرینی جاوابلامادان دئیینمه‌یه باشلادین؟!

– باغیشلا قوجا دایی! آخی گؤرمورم کی؛ هارادان بیله‌جه‌یدیم قوجا اولدوغونو؟! سالام؛ سنین ده صاباحین خئییر. آمما منی قیناما؛ بیلمیرسن کی کورلوق نه یامان دردیر؛ اوسته‌لیک، نئچه گون ده ائوده بو حالدا قالمیشام. ییه‌مین ائوینده، أسکی مدل باشقا بیر تیلویزیونو دا واردیر. منی تعمیره گتیرمه‌یه نه واخت ائدیردی، نه ده چوخ تلسیردی! بیر بیله‌یدین بو گونلر نه چکمیشم؟!

– چوخ دا بیلمز دئییلم؛ بیز اینسانلار دا خسته اولاریق؛ حکیمه گئدریک؛ بعضن عمل اوتاغینا دا یولوموز دوشر. آیریجا، یاواش–یاواش

من ده سنه تای اولورام؛ گؤزلریمین ایشیغی یامان آزالیب. اوشاقلارین یانیندا بویون آلماسام دا، دوغروسو بودور. گئت شوکر ائت کی سن هله جاوانسان؛ گؤزلرین، کئچیجی اولاراق گؤرمه‌سه ده، قولاقلارین یاخشی ائشیدیر. آنجاق من نئجه؟ سسینی ائشیتمک اوچون سنی قیشقیرتمالییام! آمما داریخما؛ اوغلوم گلسین، دئیه‌رم بو گون سنه باخار.

پلاسما تیلویزیونو گولومسوندو. بو آرادا قوجا دایی اونون سسینی آزاجیق آلیب، لئد تیوینی[۷] یاندیردی. لئد تیوینین اوزونون بیر تیکه‌سی قیزارمیشدی! قوجا دایی اونا دا سالام وئریب، سحرین خئییر دئدی:

– سن نئجه‌سن آی بالام؟

– سالام قوجا دایی. سنین ده سحرین خئییر. یاخشی دئییلم آی دایی؛ اوزوم آجیشیر. هله ده باشیم گیجه‌لیر؛ دوکان، یولداشلار باشیمین دؤوره‌سینه فیرلانیر. بس منه هاچان باخاجاقسینیز؟! نئچه گون‌دور آغری ایچینده‌یم.

– سنین ایشین بیر آز چتین‌دیر!

– نییه؟!

– سن تزه مدل‌لیین کؤته‌یینی یئییرسن. اوزون دَییشیلملی‌دیر؛ آنجاق سنین اوزوندن بو شهرده یوخ‌دور. اوغلان ایکی–اوچ گون قاباق تاپشیریب بیرینی یوللاسینلار. او گونه‌دک دؤزمه‌لیسن!

– آی قوجا دایی سنه بیر کلمه سؤزدور؛ آمما بیر طرفدن ده سنده نه

---

[۷] لئد تیوی: تلویزیون LED

گوناه وار؟ سوچ، ائوده توپ اوینایان اوشاغینکی‌دیر. دئیه‌ن اولمادی، آخی اوشاق تیلویزیون اولان ائوده توپ اوینامازلار کی! بونو دا دئییم هاااا، اوشاغین آتاسی اونون قولاغینی ائله بوردو کی، سانیرام ایندی منیم اوزوم آجیشان کیمی اونون دا قولاغی آغرییر. بیر طرفدن ده اونا یازیغیم گلیر.

– حاق بوتونلوکله سنله‌دیر. آنجاق بیر ایش گؤرمک اولماز؛ دؤزمه‌لیسن.

لئد تیوی زاریبا–زاریبا، قوجا دایی اونون دا سسینی بیر آز آلیب، ماساسینین اوستونده آرخا قاپاغی آچیلمیش، أسکی مدل تیلویزیونون قارشیسینا کئچیب، اونو دا یاندیردی. رنگی قاچمیش تیلویزیون قوجا داییني گؤرجک گؤزلری دولدو. قوجا داییني اؤزونو ده غم چولغالادی. سانکی بو تیلویزیونلا داها یاخینلیق حیسسی دویوردو!

– سالام... سنین ده صاباحین خئییر أسکی دوست!

– سالام. ساغ اول دوستوم! سنله بئله.

– بو گون نئجه‌سن؟

– ائی‌ی‌ی...دونن کی کیمی، قاباقکی گونلر کیمی. آنجاق، باشقا بیر مسأله ده واردیر.

– او نه‌دیر آی قاداسینی آلدیغیم؟!

– آرخا قاپاغیم! دونن آچیب یئره قویوبسان اونو...

بو آرادا لئد تیوی بیر سؤز آتدی:

– نه اولوب؟ اولمایا گئجه دالینی سویوق آپاریب؟!

لئد تیوی بو سؤزلری دئییب، گولمه‌یه باشلادی؛ پلاسما تیوی ده

باخار کورلار سایاغی گوله‌رک اونا قاتیلدی. قوجا دایی اونلارا آجیقلی–آجیقلی باخیب آرتیردی:

– بس‌دیر گولدویونوز! سانکی اؤز دردینیز اؤزونوزو گؤرمور؛ هله باشقاسینی دا لاغا[۸] قویورسونوز؟ تلسمه‌یین بو گونلردن سیزه ده واردیر، باخمایین بو گون جاوانسینیز، جانینیز ایستی‌دیر، گؤزده‌سینیز؛ بیر دؤزون، یئنی مدللر قارشینیزا چیخاجاق، اونلار دا سیزه ساتاشاندا دادینی بیلرسینیز. بیر زامانلار، سیزین بابالارینیز تزه عرصه‌یه گلنده، ائله گؤزل قوطولاردا گلردیلر کی، ایکی گؤز ایسته‌ییردی تاماشاسینا! تزه گلینلر کیمی پارلاق دونلارا بورونموش، دیک‌دابان آیاق‌قابیلار گئیمیش! ایندی اونلاردان نه قالیب‌دیر؟ یوخ! یئنه اونلارین بیر سیراسیندان گؤزل بیر قوطو قالیب‌دیر؛ اؤرنه‌یین[۹]، اودور دوکانین بوجاغیندا او گؤزل قوطویا بیر باخین؛ هله ده پار–پار پاریلداییر! من اونو کمد کیمی قوللانیرام؛ گؤره‌ک سیزدن نه قالاجاق؟!...

لئد تیوی دئدی:

– باغیشلا قوجا دایی؛ ایستکدن بیر ظارافات ائتدیم.

– یونگول–یونگول شوخلوقلاری هئچ سئومم؛ بیر ده مندن یوخ، دوستومدان باغیش دیله‌مه‌لیسینیز[۱۰].

– منی باغیشلا آغ ساققالیمیز! پیس نیتلی دئییلدیم.

---

[۸] لاغ: مسخره، استهزاء. لاغا قویماق: مسخره کردن.

[۹] اؤرنه‌یین: بعنوان مثال.

[۱۰] دیله‌مک: خواستن، درخواست کردن.

ماسا اوستونده کی أسکی مدل تیلویزیونسا دئدی:

– بالا اؤنملی دئییل! داها آلیشمیشام بو ظارافاتلارا. ظارافات‌یانا پیس ده دئمه‌دین. دوغروسو بو پاییز گئجه‌لرینده هاوا سویوق اولور. گئجه قاپاغیم آچیق قالدیغینا گؤره، یامان اوشوموشم. دردیم درد اوسته گلیب‌دیر. بیر ده سنین شوخلوغون منه دیمز! بیر جوره جان–جیبه‌ریمسن. آداملارین منی سایماماقلاری داها چوخ جانیمی آجیدیر. اونوتقان[۱۱] اولدوقلاری، تزه بازارا گلینجه، کؤهنه‌نی اؤنمسه‌مه‌دیکلری، گؤزدن سالدیقلاری، توز ایچینده بوراخدیقلاری. ائه‌ه‌ه...

لئد تیوی ایله پلاسما تیوی باشلارینی آشاغی سالدیلار. أسکی مدل تیلویزیونون گؤزلری دولدو. ائله قوجا دایی دا فیکیره جوموب، گؤزلری دولموشدو. سونرا دئدی:

– سن بوس–بوتون حاقلیسان دوستوم. آنجاق سنی بو حالدا بوراخدیغیمین بیر عاغیلا سیغان نه‌دنی واردیر. سندن دانماغا گلمز، اوره‌یین چوخ ضعیفله‌ییب‌دیر! یامان دا قانسیزلامیسان. دردینین تک چاره‌سی شوک‌دور! کئشکه قانیندان تاپیلایدی، اونو دَییشه‌یدیم! آنجاق چوخدان‌دیر کی داها قانیندان گلمیر. چاره‌سیزلیکدن اوره‌یینه الکتریکلی آغیر بیر شوک وئرمه‌لییم. اونون ایسه آغریسی چوخ‌دور. دونن آخشام چاغی شوک وئریب، سنی او حالدا بوراخیب گئتمه‌یه قییمادیم؛ ایسته‌دیم گئجه‌نی راحات یاتاسان؛ ایندی، سحر یئمه‌یینده‌ن

---

[۱۱] اونوتقان: فراموشکار، کم‌حافظه.

سونرا، اؤزوم یانیندا اولان واخت او شوکو وئره‌جه‌یم.

– سونرا نه اولاجاق؟

قوجا دایی جاواب وئرمه‌دن بیر آز دایاندی. قاشلاری چاتیلدی. سونرا مینن–مینن ائده‌رک دئدی:

– ائه‌ه‌ه... بیر آز داها یاشایا بیله‌جکسن. سونرا بوتون جانلیلارین باشیندا اولدوغو کیمی، عؤمرون سون دوراغینا چاتاجاق. سنی یالان یئره اومیدلندیرمک ایسته‌میرم. أصلینده، بو شوک سنی أسکی گونلرینه قایتارمایاجاق؛ آنجاق قوجالیق عؤمرونو بیر آز چوخالداجاق. بیر ده سنی هئچ اویدورماق دا ایسته‌میرم؛ آمما سن اؤلندن سونرا بلکه پارچالارین باشقا تیلویزیونلاردا ایشله‌یه بیلدی. نه بیلیم؛ بلکه بو سؤز سنه آزاجیق توختاقلیق وئره بیلر...

قهر، أسکی مدل تیلویزیونون بوغازینا قیفیل ووردو؛ داها بیر شئی دئیه بیلمه‌دی. آنجاق اؤزو–اؤزو ایله –اونسوز دا اینسانلارین گؤزوندن دوشموشم آرتیق– دئییب، خیالیندا چوخ اوزاق کئچمیشلرینه، جاوانلیق چاغلارینا دالدی. سانکی حیاتینین لحظه‌لرینین فیلمینی ایزلمه‌یه باشلادی.

بو آرادا اوجاق اوستونده‌کی چایدانین قایناماغی، قاپاغینی تیترتدی. قوجا دایی بیر دسماللا، چایدانی اوجاغین اوستوندن گؤتوروب اوجاغی سؤندوردو. أسکی مدل تیلویزیونون رؤیاسینین ناواری قیریلیب دئدی:

– کیشی هر شئی بیر قیراقدا، گؤزله بو دفعه قاینار سویو اوستومه تؤکوب، پؤشله‌یه–پؤشله‌یه جانیمی آلمایاسان!

– یوخ یولداش آرخایین اول. هله بیر او قدر قوجالمامیشام؛ هوشوم باشیمدادیر.

بو دؤنه هامیسی گولوشدولر. قوجا دایی چایدانا قورو چای تؤکوب، اونو دمه قویدو. کمدون ایچیندن سوفره‌سینی گؤتوروب، ماسانین بوش یئرینه آچدی. تورباسیندان کؤکه‌سینی ده گؤتوروب، سوفره‌یه قویدو. پئندیری نایلونوندان چیخارتدی. اونو بشقابا قویوب، اوستونه سو توتاندان سونرا سوفره باشینا گتیردی. ایستکانینی دا همین کمددان گتیره‌رک ایچینه بیر آز شکر تؤکدو. سونرا دم چکمیش چایدان، ایستکانا بوشالتدی. بیر چای قاشیغی ایله شیرین‌چایینی قاریشدیریب، یئمه‌یه باشلامادان اؤنجه، کمدا طرف قاییتدی؛ کمدون اوستوندن گؤزلرینی اونا تیکمیش، آتاسی گتیردییی رادیونو یاندیردی. رادیو سوزارمیش سس ایله دئدی:

– دئدیم بس منی اونودوبسان!

– بو نه سؤزدور دانیشیرسان؟ هئچ سنی اونوتماق اولارمی؟ سن،... سن منیم أن أسکی دوستوم، سیرداشیمسان! هئچ بیلیرسنمی سن منه نه‌لری خاطیرلادیرسان؟ آجی–شیرین خاطیره‌لریمی، هم اوزوجو هم سئویندیریجی خبرلری، آتامی، یئنیدن دوغولدوغومو! بونلاردان باشقا، سن منه بیر گؤزلوک کیمیسن! دونیانین پنجره‌لرینی، منیم اوزومه اؤنجه سن آچدین. ائوده اوتورا–اوتورا گئدیب دونیانی سیاحت ائتمه‌یی منه سن اؤیرتدین!

– من ده سندن دانیشماغی اؤیرنمیشم دوستوم! ایللر بویو او قدر منله دانیشدین کی سونوندا دیلیم آچیلدی. من ده بونو اونودان دئییلم.

دانیشماغیمی سنه بورجلویام!

ایکیسی ده بیر توو سوسوب، بیر–بیرینه باخدیلار. سونرا قوجا دایی بوتون وارلیغیندان جوشان محبتله، ألینی رادیونون باشینا چکیب، ماساسینا قاییتدی؛ آستا–آستا یئمه‌یینی یئمه‌یه باشلادی. ساعات دوققوزو ایییرمی دقیقه‌نی گؤستریردی.

بئش–اون دقیقه سونرا دوکانین قاباغیندا یوخاری مدل بیر اتومبیل ساخلادی. گؤزلرینه گونش گؤزلویو تاخمیش سوروجوسو، اتومبیلی سؤندوروب، آشاغی ائندی. قاپینی باغلاییب، دوکانا ساری گلدی. ایچری گیردی:

– سالام.

– سالام اوغول؛ سحرین خئییر. بویور بیر تیکه پئندیر چؤرک ییئ.

– ساغ اول عمی؛ سنین ده سحرین خئییر؛ لاپ جانینا نوش اولسون؛ سحر یئمه‌یی یئمیشم.

– نه ایشینیز وار ایدی؟

– بورادا اولئد تیویلره[۱۲] ده باخیرسینیزمی؟

– من یوخ، اوغلوم باخار. من آنجاق اونلارلا دانیشارام!

–نئجه؟ باشا دوشمه‌دیم!

قوجا دایی گولومسونوب، آرتیردی:

– هئچ؛ اؤزومله دانیشیردیم؛... نه باش وئریب؟ دردی نه‌دیر؟ بس

[۱۲] اولئد تیوی: یکی از جدیدترین نوع تلویزیونها انواع منحنی و OLED TV می‌باشد که از وضـوح بالایی برخوردار است.

قارانتیسی یوخ‌دورمو؟!

– یوخ ائی، شانسسیزلیقدان قارانتیسی کئچن هفته قورتولوب. بیر ده آی عمی، بو قارانتیلاری قارانتی ائدن کیم‌دیر؟! نه ایسه، دونندن شوشه‌نین اورتاسینا بیر خط دوشوب‌دور. قورخورام قالا، باشیمیزا بؤیوک ایش آچا.

– خط، سولدان ساغا دوشوب‌دورمو، یوخسا اوستدن آشاغییا؟

– سولدان ساغا.

– قورخما! ائله اؤنملی بیر شئی اولمامالی‌دیر. سانیرام کیچیک پارچالارینین بیری دَییشیلسه دوزه‌لر. گتیر قوی دوکانا؛ بو ویزیت کارتینی دا آل قوی جیبینه؛ اوغلان یاریم ساعاتا کیمی گلر؛ ناهار هنده‌وری زنگ آچیب، اؤزو ایله دانیشا بیلرسن.

کیشی اتومبیلینه ساری گئتدی. آرخا قاپیسینی آچیب، آغ قابلی اولئد تیوینی اوتوراجاقلارین اوستوندن گؤتوروب دوکانا گتیردی. اونو یئره قویاندان سونرا دئدی:

– عمی! سانیرام تاپشیرماق لازیم دئییل؛ آنجاق بیلدییین کیمی بونلار چوخ باهالی تیلویزیونلاردیر. اوغلونا تاپشیرمالیلاری اؤزون تاپشیر لوطفن.

– آرخایین اول! گئت آللاه راست گتیرسین؛ دئدییم کیمی ناهارا یاخین بیر زنگ آچیب اوغلانلا دانیشارسان.

کیشی قوجا دایی ایله ساغوللاشیب، اوتومبیلینه قاییتدی. استارت ووروب، اورادان اوزاقلاشدی. قوجا دایی دا سحر یئمه‌یینی بیتیریب،

چایینی ایچندن سونرا، سوفره‌سینی ییغیشدیردی. هر شئیی تمیزله‌ییب اؤز یئرینه قویدو. سونرا اولئد تیوی‌یه ساری گئدیب، اونون کابلینی الکتریک چیخیشینا[۱۳] تاخدی. دویمه‌نی باسیب، یاندیردی:

– واه–واه بورا هارادیر؟! منی کیم بورایا گتیردی؟ سن کیمسن آی قوجا!

– اؤنجه سالام! ایکینجیسی بورا منیم دوکانیم‌دیر. سنی ده ییه‌ن تعمیر اوچون بورایا گتیریب‌دیر. نئجه؟ بورانی، منی بیه‌نمه‌دینمی مادمازئل؟!

– منیم ییه‌مین باشینا داش دوشسون! ائله سونرادان گؤرموشه قیسمت اولسان، بوندان یاخشی اولماز! کیشینین جانینی آل، پول–پاراسینا دَیمه! بورادان یاخشی یئر تاپا بیلمه‌دیمی؟! سن منیم دردیمدن نه باش چیخارداجاقسان آی مین اوچ یوز أسکینین قوجاسی؟! سنین بیر آیاغین گوردادیر؛ منسه هله بیر تزه گلینم!...

پلاسما تیوی اونون سؤزونون قالانینی قیردی:

– آی قیز! آغزین دئیه‌نی قولاغین دویسون. بیرینجیسی، بیر آغ‌ساققاللا بئله دانیشیلماز! ایکینجیسی، سنه سالام وئرمه‌یی، أن آزی جاوابینی آلماغی اؤیرتمه‌ییبلرمی؟ اوچونجوسو، نه بیلدین بورانین پیس اولدوغونو؟ دؤردونجوسو، سن هله تزه گلیبسن؛ ایندیلیک لال اول! سیران یئتیشنده دانیشارسان؛ بئشینجیسی ده بودور کی، سن دردجر

---

[۱۳] الکتریک چیخیشی: پریز برق.

حالیندا بئله دانیشیرسان، ساغلام اولسایدین نه دئیه‌ردین؟

– سن ده چوخ دانیشیرسان هااا کور قارینپا...

لئد تیوی دؤزه بیلمه‌دی:

– أصلینده سن چوخ دانیشیرسان أیری–اویرو! گئت آللاهینا شوکر ائت کی سنی تئز گتیریبلر؛ یوخسا بیر آز دا یوباتسایدیلار باشین قیریلیب، اووجونا دوشه‌جه‌یدی! بس سنه أدب اؤیرتمه‌ییبلرمی؟ آخی بوراداکیلارین هامیسی سندن بؤیوک‌دور!

– أن آزی سن دانیشما اوزو یارا! اؤزون مندن نئچه یاش بؤیوکسن کی بؤیوکلوکدن دانیشیرسان؟

أسکی مدل تیلویزیون دا دیله گلدی:

– قوجا دایی! سانکی بو قیزین دیلینی بیز بیلمیه‌جه‌ییک. بلکه اونا أدبلی اولماق پارامترلری یاراشدیرماغی اونودوبلار!

– حاقلیسان دوستوم؛ هامیسیندان یاخشیسی بودور کی من اونو سؤندوروب، اوغلوم گلینجه اونا تاپشیرام؛ هر نئجه ده اولسا او جاوان‌دیر؛ بو چاغین گنجی‌دیر؛ بونلارین دیلینی او یاخشی بیلر.

قوجا دایی بو سؤزلری دئییب، اولئد تیوینین جیغان–ویغانینا باخمادان، دویمه‌نی باسیب، اونو سؤندوردو؛ سونرا اؤز ماساسینین آرخاسینا قاییدیب، أسکی مدل تیلویزیونا شوک وئرمه‌یه گرکلی اولان وسیله‌لری توپلاماغا باشلادی. بیر آز کئچمه‌دن، ساعات اونا اون دقیقه قالاندا اوغلو دوکانا گیردی:

– سالام آتا؛ صاباحین خئیر اولسون؛ یورولمایاسان.

– سالام اوغول؛ آللاه سنی ساخلاسین. خوش گؤردوک سنی.

– ساغ اولاسان... کیشی آخی نییه یئنه آلاقارانلیق دوکانا گلیرسن ؟ بیزیم ایشده سحر ائرته‌سی مشتری گلمز کی. بونلاری سنه دئمکدن یورولدوم. بو یاشدا بیر آز آرتیق دینجلمه‌لیسن.

– منیم قایغیما قالدیغین اوچون سنی ساغ اولاسان؛ دئدیکلرینی بیلیرم. آنجاق، داها ایللردیر چوخو دا مشترینین گلیب–گلمه‌دییی اوچون دوکانا گلمیرم! بیلیرسنمی؟... آخی نئجه دئییم؟... من بورانی دا اؤزومه ائو کیمی بیلیرم. سنین آنادان اولدوغونو، بؤیویوب بویا–باشا چاندیغینی گؤردویوم کیمی، بو صنعتین ده اؤلکه‌ده دوغولدوغونو، بؤیودویونو گؤرموشم؛ دئمک اولار، ائله بونلار دا بیر تهر منیم بالالاریم ساییلیر.

– نئیله‌مک، بو قونودا سنی یاخشی باشا دوشمه‌سم ده، اؤزون بیلن یاخشی‌دیر. من همیشه سندن اؤیرنمیشم، هم اوستام اولوبسان، هم آتام... هر حالدا، بو اولئد تیوی بورادا نئیله‌ییر؟ نه تئز خاراب اولوب‌دور؟!

– اونو بیر آغا گتیردی؛ دئدیینه گؤره اورتاسینا بیر خط دوشوب‌دور؛ باخارسان، آنجاق اؤنجه بو پلاسمایا باخ، قارا شوشه‌سی منی داریخدیریر. من ده بو اوزاق ایللریمین یولداشینین یورولموش اوره‌یینه بیر شوک وئره‌جه‌یم.

– کیشی قوی قالسین، اونا دا اؤزوم باخارام.

– یوخ! سئویرم بو ایشی اؤزوم گؤرم. لئد تیوینین پانئلیندن نه خبر؟

– دوز دانیشسالار، صاباح سحر ألیمیزده اولاجاق...

– یاخشی!

اوغلان پلاسما تیوی ایله اوغراشماغا[۱۴] باشلادی. قوجا دایی ایسه اؤنجه أسکی مدل تیلویزیونون کابلینی، الکتریک چیخیشیندان آییریب، سونرا دؤنه-دؤنه اونا شوک وئردی. اونا شوک وئره‌رک غریب بیر حیسسی وار ایدی. سانکی اؤز اوره‌یینین قالان گوجونو اونا کؤچوروردو! ایش قورتولاندان سونرا، چوخ سلیقه ایله اونون قاپاغینی یئرینه باغلاییب، یئنیدن الکتریک کابلینی چیخیشا تاخدی. آستا-آستا گلیب، ماساسینین آرخاسیندا اوتوردو. غریب بیر حالی وار ایدی؛ کئچمیشلرده خاطیرلادیغی یورغونلوق جانینا اوتورموشدو. سول چیینینده آنلاشیلماز آغری وار ایدی. چتین‌لیکله بارماغینی اوزالدیب تیلویزیونو یاندیردی؛ سونرا باشینی ماساسینین اوستونه قویوب، آستا-آستا گؤزلرینی یومدو. أسکی مدل تیلویزیونون شوشه‌سی ایشیقلانینجا، بیردن-بیره بوتون تیلویزیونلار هالای-هالایلا قوجا داییینی آلقیشلاماغا باشلادیلار. أسکی مدل تیلیویزیونون ایسه، سئوینجدن هئچ بیلمیردی نه دئسین:

- گؤزلریمه اینانا بیلمیرم! سن بیر داهی‌سن دوستوم! یئنه هر یئری آیدین گؤرورم؛ گتیر او بوزوشموش أللریندن اؤپوم.

آنجاق قوجا دایی داها هئچ نه ائشیده بیلمیردی. کمد اوستونده‌کی رادیونون ایسه، عادی وئریلیشلری[۱۵] کسیلیب، هئچ قیریلمادان چکیلمیش، دَیشمز بیر سس یاییلماغا باشلادی...

---

[۱۴] اوغراشماق: با یک امری مشغول شدن، در باره‌ی چیزی تلاش کردن.

[۱۵] وئریلیش: پخش(رادیویی)، برنامه‌ی رادیو و تلویزیون.

باش‌ساغلیغی

یوردوموزون قادینلارینین بیر چوخو کیمی، «هوراند» ماحالیندا دا هر بیر سؤزه کیسه‌سینده حاضر جاوابی اولان بیر خانیم وار ایمیش؛ کیمسه «حجر» خانیما ساتاشماغا جسارت ائتمزیمیش. ألبته بعضی واختلار کیشیلرین بیر سیراسی بیله-بیله اونو دانیشدیریب، سرت[۱] جاوابلاریندان قیزارا- قیزارا گولرمیشلر. نئجه دئیه‌رلر، ائله اؤزونه گؤره بیر کیشییمیش حجر خانیم! ترسینه أری «مشه قوربان»، چوخ ألسیز- آیاقسیز بیر کیشییمیش. (نه‌دن‌دیر بیلمیرم، طبیعتین ایشی بئله‌دیر، چوخ گؤرموشم عاجیز-آوارا قادینلارا، چوخ‌بیلمیش کیشیلر، ایکی ائششه‌یین آرپاسینی بؤله بیلمه‌ین کیشیلره ایسه، باجاریقلی، دیللی-آغیزلی خانیملار توش گلیب‌دیر. ألبته بلکه ده بئله اولماسایدی خالقین عملی آشمازدی!)

نه ایسه، اونلار یاشادیغی کندده، کندلریمیزین چوخوندا اولدوغو کیمی، بیر چایخانا دا واریمیش؛ کیشیلر آخشام اوستو چؤل-بایی‌ردان قاییتدیقلاری زمان اورادا توپلاشار، بیر-ایکی ایستیکان چای ایچر، سیغار چکر، اورادان-بورادان دانیشارمیشلار. اؤزللیکله قیش گونلرینین ایشسیزلیییینده سانکی کندین بوتون أهلی چایخانادا توپلانتی قورارمیشلار کیمی! ایینه سالماغا یئر اولمازیمیش.

ائله او قیش گونلرینین بیرینده، حجر خانیم‌گیلین ائششه‌یی اؤلور!

---

[۱] سرت (Sərt): سخت، محکم.

خبر، تئزلیکله کنده یاییلیر. خبرسیزلیکدن هرکیمی گؤرسه‌یدین، اؤلن ائششه‌یین سؤزونو دانیشیردی. بو آرادا خبرین چایخانایا سالدیغی ولوله، اوتورانلاری چاخناشدیرمیشدی! چایخاناداکیلارین دا دیلینه یئنی سؤز باغلانمیشدی؛ کیشیلر دئییب، گولمکدن دویماق بیلمیردیلر! چایخانادا اوتوران یازیق مشه قوربانا، هره بیر سؤز آتیردی. او ایسه مال-مال باخیب، بیر جواب وئره بیلمیردی. بیردن چایخانانین دیبیندن کیشیلرین بیری سسلندی:

- آغالار! آجیغینیزا گلمه‌سین، آمما بیزلر نئجه یئر-یورد بیلمه‌ین، یاخشی-پیس آنلامـایان جامـاعاتیـق! حجـر خانیم‌گیلین ائششه‌یی اؤلـوب، اؤزو ده طؤیله‌لرینده‌کی عزیز-دوردانه تک ائششکلری، بونا باخمایاراق بیز بورادا اوتوروب دئییب گولوروک! اونون یرینه من دئییرم دورون، باخ هامیلیقجا گئدک، مشه قوربانا دئدیییمیزه تای، حجر خانیما دا «باشین ساغ اولسون» دئیه‌ک!

چایخانایا بیر داها همهمه دوشدو. میرتیندان اؤترو ده اولموش اولسا، هامی او کیشینین اؤنریسی ایله راضیلاشدیلار. یاآللاه-یاآللاه دئییب، آیاغا قالخدیلار. یازیق مشه قوربان دا آرخالاریجا گئدیب، هم ده ایچینی یئییردی کی، گؤره‌سن بو ایشین سونو نه اولاجاق؟ یول اوزونو گئدنلری گؤروب، ماجرانی ائشیدنلر ده اونلارا قوشولدو. حجرگیلین قاپیسینا چاتینجا، خئیلک آدام توپلاشدی؛ آز گئتدیلر، چوخ گئتدیلر، آنجاق کی حجر خانیم‌گیلین قاپیلارینا یئتیشدیلر. بیری قاباغا یئرییب، قاپینی دؤیدو؛ حجر خانیم قاپی دالیندان سسلندی:

– قاپی دؤین؟ کیمسن؟!

جاماعات سس– سسه وئریب دئدیلر:

– بیزیک حجر باجی؛ آچ قاپینی.

قاپی آچیلدی؛ حجر خانیم ساغ ألینی قاپییا قویوب، سول ألینی بئلینه ووروب سینه‌سینی قاباغا وئریب، سوروشدو:

– نه ایسته‌ییرسینیز؟!

یازیق آرواد مشه قوربانی گؤرمه‌دیيی اوچون بیر آز قورخموشدو. بیر آن فیکیرلشدی، بلکه أرینین باشینا بیر ایش گلیب‌دیر؛ آنجاق گلنلرین گولر اوزو، اونو آزاجیق آرخایینلاتدی؛ جاماعاتدان بیری مسأله‌نی آچیب، دئدی:

– قورخولاجاق بیر شئی یوخدور حجر باجی؛ هامی گلیب ائششه‌یینیزین اؤلومونه گؤره سنه باش‌ساغلیغی وئرسین!

هر آغیزدان بیر سس چیخدی:

– آللاه صبر وئرسین!

– سون غمین اولسون!

– باشینیز ساغ اولسون!

– هاچان اوتوراجاق‌سینیز؟!

– ...

سؤز بورایا چاتیب هامی سس‌سیزلشندن سونرا، حجر خانیم، چوخ متانت ایله دانیشماغا باشلادی:

– هامینیزین آیاقلارینیز آغریماسین! زحمت چکیب، گلمیسینیز؛

شادلیقلارینیزدا عوضینی آچاق! آنجاق دوغروسو، منیم هئچ عاغلیما دا گلمه‌میشدی کی، بیزیم ائششه‌یین بو قدر قوهوم—قارداشی واردیر...

سنه درمان یوخ‌دور...

او زامانلار «دکتر حاجی‌زاده» «تمل علملر»له[1] «فیزیوپاتو»[2] دؤوره‌لـرینی اوغـورلا سـوووب، بیر ایـل عرضیـنده کئچیـریله‌جک «اینتئرن‌لیک»[3] دؤوره‌سینه باشلامیشدی. او دا یولداشلاری ایله بیرگه چئشیـدلی[4] خستـه‌خانالارین بؤلمـه‌لرینی[5] دولانیـب، عملی تجـروبه‌لر قازانیردی. دوستلارینین بیر سیراسی گؤز، باشقالاری اوره‌ک، آیریلاری عمومی، بعضیلری ده سینیق خسته‌خاناسینا دوشموشدولر. دکتر حاجی‌زاده ایسه روحسال خسته‌لیکلر خسته‌خاناسینا گئدیردی.

اورادا هر چئشید خسته وار ایدی؛ قوجالی–جاوانلی، خانیملی–آغالی، ساوادلی–ساوادسیز. اونلارین ایچینده بیر فلسفه دکترو دا بئله وار ایدی. او، چوخ ساوادلی بیرییدی. دئییشلره گؤره، سانکی خسته‌خانایا گتیریلمه‌میشدن اؤنجه، حتی اونیوئرسیتئتلرده اؤیرنجیلره درس دئیه‌رمیش. نه بیلیم بلکه ده چوخ اوخویوب آراشدیرماق أثرینده هر شئیی بیر–بیرینه قاریشدیرمیش ایدی.

---

[1] تمل علملر: علوم پایه، ایکی ایل سوره‌ن حکیملیک تحصیلینین بیرینجی آشاماسی.

[2] فیزیوپاتو: فیزیوپاتولوژی. حکیملیک تحصیلینده تمل علملردن سونراکی آشاما؛ فیزیوپاتو دؤنمی دؤرد ایل‌دیر.

[3] اینترنلیک: انترنی؛ طیب تحصیلینین سونونجو آشاماسی اینترنلیک دؤوره‌سی‌دیر؛ بو دؤوره‌نین بیر ایلی عرضینده، اؤیرنجیلر چئشیدلی تخصصوصلرین خسته‌خانالارینی دولانیب، خسته‌لرله بیرباشا قارشیلاشاراق، عملی تجروبه‌لر قازانارلار.

[4] چئشیدلی: متنوع، مختلف. چئشید: نوع، جور، طور.

[5] بؤلمه: بخش، قسمت، شعبه.

«دکتر نوحی» چوخ گؤزل گئیینر، اودکولونلاناردی. پروفسوریانا ساققالی، همیشه ألینده اولان چوبوغو، بیر ده گئیدییی آسقیلی شالوار ایله، باشقا خسته‌لردن سئچیلردی. چوخ زامانلار بیر اوتوراجاغین اوستونده اوتوروب، قیچینی قیچینین اوستونه آشیریب، درین باخیشلی گؤزلرینی هارایاسا زیلله‌یه‌رک چوبوغونو چکردی. خسته‌خانایا بیرینجی دفعه گلن اینسانلار، اونونلا خسته‌خانا رئیسینی، (خسته‌خانا رسمی فورماسی أیننده اولمادان ألبته) بیر یئرده گؤرسه‌یدیلر، سؤزسوز خسته‌خانا رئیسی هانسی اولدوغو حاقدا یانیلاردیلار. ائله دکتر حاجی‌زاه‌نین خسته‌خانایا ایلک گلیشینده ده همین اولای باش وئرمیشدی. او گولونج حادیثه ایکی دکتر آراسیندا بیر کؤرپو ووروب، اونلارین بیر-بیرینه اولان موناسیبتلرینی خسته-دکتر ایلیشگی‌سیندن داها آرتیق، ایکی دوست ایلیشگی‌سینه چئویرمیشدی. دکتر حاجی‌زاده خسته‌خانایا گلینجه دکتر نوحی چوخ سئوینجک اونو قارشیلاییب، بیرلیکده بؤلوملری دولاناردیلار . ألبته بو ماراق بیر طرفلی دئییلدی. دکتر حاجی‌زاده ده بو خسته‌سینی چوخ سئوه‌ردی. اونون داورانیشلاری بیر او قدر نرمال ایدی کی، هردن اونون دوغرودان دا خسته اولدوغونا شوبهه‌لنردی. حتی بعضی زامانلار، دکتر حاجی‌زاده — بلکه ده بو آدام بیله‌رکدن، اوستو اؤرتولو نه‌دنلره گؤره اؤزونو خسته گؤستریب، رول اویناییر- دئیه دوشونموشدو. اونلارین دوستلوقلاری گونو-گوندن گوجلنیر، دکتر نوحی‌نین دورومو دا جاوابسیز بیر تاپماجا کیمی داایما دکتر حاجی‌زاده‌نین أفکارینی اؤزونه جلب ائدیردی.

سون زامانلاردا دکتر حاجی‌زاده واختی اولدوغو گونلر، خسته‌خانا سوروملولاریندان ایذین آلاراق، خسته‌خانادان چیخارکن دکتر نوحی‌نی ده اؤزو ایله دولانماغا آپاریب، آخشام چاغی قایتاریردی. آرتیق بو بیر عادته دؤنوشوب، سوروملولار دا چوخ چتین توتموردولار. دکتر حاجی‌زاده چوخ وارلی عاایله‌نین اوشاغی اولماسا دا، گئجه–گوندوز دایاندیغی نؤوبتلرین قازانجی ایله اؤزونه گوموشو رنگده بیر «رنو بئش» اوتومبیلی آلمیشدی.

تعطیل آخشاملارینین بیرینده، دکتر حاجی‌زاده سحر ائرته‌دن خسته‌خانایا گلیب، بؤلوملری دولانمادان، ایشینی باشلامادان اؤنجه، دکتر نوحی‌نی تاپیب اونا بئله دئدی:

– دکتر سنه خوش خبریم واردیر. یئنه بو گون دولانماغا گئده‌جه‌ییک. سن بیر ساعاتادک حاضیرلان، من ده خسته‌لرین ویزیتینه باشلاییم، بیتیره‌ر–بیتیرمز گئدیب «شاه‌گؤلو»نو دولانماق اوچون، اؤزومه ده، سنه ده ایجازه آلاجاغام.

دکتر نوحی چوخ أدب–نزاکتله تشککور ائدیب آرتیردی:

– دکتر بَی، سیز همیشه منی اوتاندیریرسینیز. آخی سیزه یوک اولماق ایسته‌میرم .

– نه یوکو جانیم! بیلدیین کیمی منیم عاایلم باشقا شهرده یاشاییر . من ده بورادا سوبای–سالیق تک بیرییم. بو هفته سونونو شهریمیزه گئتمییه‌جه‌یم. همیشه اولدوغو کیمی بیرلیکده گئدیب، دولانیب بیر آز هاوامیزی دَییشدیره‌ریک.

دکتر نوحی یئنیدن تشککور ائدیب، حاضیرلاشماق اوچون حکیمیندن

آیریلدی. خسته‌لرین ویزیتی سونا چاتینجا، دکتر حاجی‌زاده خسته‌خانانین مودیرینین یانینا گئده‌رک اونیوئرسیتئتده ایداری ایشی اولدوغونو بیلدیریب، هم اؤزونون هم ده دکتر نوحی‌نین ایذنینی آلدی. دکتر نوحی چوخداندان بری حاضیرلانمیش، چیخیشدا دایانمیشدی. بیرلیکده خسته‌خانادان چیخدیلار. اوتومبیلده اوتوروب، تهلوکه‌سیزلیک قورشاغینی[۶] باغلادیلار. دکتر حاجی‌زاده اوتومبیله استارت ووروب، آلیشدیردی؛ آنجاق یولا دوشمه‌دن اؤنجه ساغ طرفینده اوتوران دکتر نوحی‌یه باخیب دئدی:

– دکتر، اونیوئرسیتئتده ایداری بیر ایشیم واردیر. ایداره‌لر باغلانمامیش ایذین وئرسه‌نیز ایشیمی یئربه‌یئر ائدیم، سونرا سؤز سنینکی‌دیر، هر هارایا سئوسن گئده‌ریک، «آغا دئدی سور دره‌یه، سور دره‌یه»!

– بو نه سؤزدور دکتر؟! ایندی منیم ایختیاریم سیزده‌دیر. دئمک من سیزین قوناغینیزام. قدیمدن ده دئمیشلر: «قوناق ائو ییه‌سینین دوه‌سی‌دیر»...

دکتر نوحی بو سؤزلری دئییب اوجا سس ایله گولدو. سونرا بیرلیکده یولا دوشدولر. اونیوئرسیتئته یئتیشرکن، دکتر حاجی‌زاده اوتومبیلدن ائنیب یاپینین ایچینه گئتمک ایسته‌دیکده، دکتر نوحی‌دن بیر نئچه دقیقه اونو گؤزله‌مه‌یینی ایسته‌دی. داریخماماسی اوچون ده، او قاییدینجا سئودییی کاسئتی سسلندیریب، قولاق آسماسینی اؤنردی.

---

[۶] تهلوکه‌سیزلیک قورشاغی: کمربند ایمنی.

دکتر حاجی‌زاده‌نین گئدیب، قاییتماسی بیر آز اوزون چکدی. تخمین ائدیله بیلدییی کیمی تعطیل اؤنجه‌لری ایداره‌لرین ایش واختینین سونونجو ساعاتلاریندا، بیر سیرا أمکداشلار[۷] ساعاتلیق ایذین آلماقلا، ایداره‌دن تئز چیخیرلار، بو دا ایشله‌ین أمکداشلارین آزالدیغینا گؤره اوتاقلاردا قالابالیغا نه‌دن اولوب، ایشلر یوبانار. ائله دکتر دا او نه‌دنله سؤز وئردییی زاماندان بیر آز چوخ یوباناندان سونرا، آنجاق تخمینن قیرخ بئش دقیقه‌دن سونرا اوتومبیلین یانینا قاییدا بیلدی. یئنه تخمین ائدیله بیلدییی کیمی، بو نیسبتن اوزون زاماندا دکتر نوحی ده اوتومبیلین ایچینده آرتیق قرارلاشا بیلمه‌ییب، ائنیب چوبوغونو آلیشدیریب، یان-یؤره‌ده گزیشه‌رک توستونو هاوایا اؤتوروردو. دکتر حاجی‌زاده تووْلو گلیب اوتومبیلین سوروجو اوتوراجاغیندا اوتوروب، استارت وورماق ایسته‌ینده، دکتر نوحی ائله چوبوغو دا دیشلرینین آراسینداکن، باشینی قاباق یولچو اوتوراجاغینین شوشه‌سیندن ایچری کئچیردیب دئدی:

- أل ساخلا دکتر!

دکتر حاجی‌زاده بوردوغو آچاری یئرینه قایتاراراق، شاشقین-شاشقین سوروشدو:

- نییه؟ آز یوبانمامیشیق هاااا...

- یوباندیغیمیزی بیلیرم آمما، سیز گئدینجه من آشاغییا دوشدوم، اوتومبیلینیزین دؤوره‌سینده گزیشه‌رکن بیر شئیه گؤزوم ساتاشدی.

---

[۷] أمکداش: همکار.

– یاخشی...

– یاخشی‌سی، اوتومبیلین قاباق تکرلرینین بیرینین اوچ بوراغی[۸] آچیلیب‌دیر؛ ایندی او تکر آنجاق بیر بوراق اوسته فیرلانیر. بیلدینیز کیمی بو دا چوخ تهلوکه‌لی‌دیر؛ گئدرکن او دا آچیلسایدی، اوتومبیل مایاللاق وورا بیلردی؛ قالانینی اؤزونوز تخمین ائده بیلرسینیز...

– شوخلوق ائتمه دکتر، اولماز ائله شئی.

– نه شوخلوغو جانیم؟ منیم سنله ظارافاتیم وارمی؟ زحمت اولماسا، بیر آن آشاغی ائن، ائله اؤز طرفینین قاباق تکرینه باخیب، گؤزلرینله گؤر.

دکتر حاجی زاده آشاغی ائنیب تکره باخدی. دئییش دوز ایدی. دکترون قاش–قاباغی ساللاندی. آلنینا قیریش دوشدو؛ بیر نئچه ثانیه هوروت—هوروت[۹] تکره باخیب، سونرا دوداقلارینی بیر آن بوزه‌رک دکتر نوحی‌یه باخیب دئدی:

– دکتر بَی، سانکی بیزیم بو گون دولانماغا گئتمه‌ییمیز باش توتمایاجاق. من سیزی تاکسی ایله خسته‌خانایا یئتیره‌جه‌یم، سونرا أبزار بازاریندان اوچ بوراق آلیب بورایا قاییداجاغام. اوزولمه‌یین لوطفن،

---

[۸] بوراق: پیچ. (فارسجادا «پیچ» آدلانان سؤزجویه، باخدیغیم سؤزلوکلرده هئچ بیر قارشیت (معادل) تاپا بیلمه‌دیم. حتی آذربایجان جمهوریتینده یاشایان سویداش، دیلداشلاریمیز دا بو لوغت اوچون روسجادان آلینمیش «Vint» سؤزجویونو ایشلتمکده‌دیرلر. اونا گؤره ده دیلیمیزده «بورماق» (پیچاندن) کؤکونون اولدوغونا باخاراق، او آنلامی یئتیرمک اوچون، بیرینجی کز اولاراق «بوراق» سؤزجویونو اؤنرمه‌یی اویغون گؤردوم. سانیرام بو سؤزجویو قبول ائدرسک، فارسجادا «پیچ‌گوشتی» دئییلن آلته ده «بوراق‌آچان» ایشلتمک هئچ ده یئرسیز اولمایاجاق‌دیر.)

[۹] هوروت–هوروت (Hürüt-hürüt): گیج و منگ، مات و مبهوت.

دولانماغا گئتمه‌ییمیز باشقا بیر گونه قالسین، اولارمی؟!

دکتر نوحی بیر نئچه ثانیه فیکیرلشندن سونرا دئدی:

– اولار، نه‌دن اولماسین، آنجاق باشقا بیر یول دا واردیر کی، نه شیش یانسین نه کاباب؛ هم بو گون أیلنجه‌میزدن[۱۰] قالمایاق هم ده آرخایین‌چیلیقلا گئدک...

– ؟

– دکتر جان، سانیرام اوتومبیلده تکر بوراغی آچیب–برکیتمک اوچون آچارین اولمالی‌دیر.

– هه وار، نئجه؟

– یاخشی، منجه بیر چتینلیک یوخ‌دور؛ هر تکردن بیر بوراق آچیب، بوراقلاری آچیلیب، دوشن تکره باغلایاق؛ اوندا منیم حسابلاریم دوز اولسا، بیر تکرین دؤرد بوراغی، باشقالارینین دا هره‌سینین اوچ بوراغی اولار؛ بیز ده آرخایینلیقلا اؤنجه بیر أبزار ساتان دوکانا سوروب، أکسیک بوراقلاری دا آلیب باغلایاندان سونرا دولانماغیمیزا گئدریک...

دکتر حاجی‌زاده، آچیق آغیزلا بو سؤزلری دینله‌ییردی. سونرا دا سس‌سیز–سمیرسیز، آرخالیغینی اوتومبیلین آرخا اوتوراجاقلارینین اوستونه آتیب، قوللارینی چیرماییب، ایشه باشلادی. ایشیندن قورتولدوقدا أللرینی ده یویوب، اوتومبیله استارت ووروب ایشلتدی. بو دؤنه آرخایین‌چیلیقلا یولا دوشدولر.

---

[۱۰] أیلنجه: تفریج.

داها اورتام[۱۱] بیر آز دَییشمیشدی. دکتر نوحی اورادان–بورادان دانیشیر، آنجاق دکتر حاجی‌زاده درین بیر خیالا جوموب هئچ نه دانیشمیردی. اوتومبیل بیر داها أبزار ساتان دوکانین قارشیسیندا دایاندی. دکتر حاجی‌زاده ائنیب، أکسیک بوراقلاری دا آلیب قاییتدی. آچارلا اونلاری دا یئرلرینه باغلاییب برکیتدی. سونرا یئنیدن اوتومبیلده اوتوردو. آمما یولا دوشمه‌دن اؤنجه دکتر نوحی‌یه اوز توتوب، چوخداندان بری فیکرینی مشغول ائدن سورغوسونو بئله سوروشدو:

– دکتر...

– جانیم!

– ... چوخداندان بری سندن بیر سورغو سوروشماق ایسته‌ییرم؛ بو گونکو سؤزلرینی ائشیدینجه شوبهم لاپ چوخالدی.

– دوستوم مسئله نه‌دیر؟

– دوغروسو سندن شوبهه‌لنیرم، آخی دئ گؤروم سن دوغرودان دا خسته‌سن، یوخسا اؤزونو خسته‌لییه ووروبسان؟!

دکتر نوحی یئنه ده اوجا سس ایله گولوب دئدی:

– اوتانما راحات سوروش؛ دئمک منیم دلی اولدوغومدان شوبهه‌لنیرسن؟ ائله‌دیرمی؟!

– نه دئییم، ایندی‌کی دئییل، چوخ زامان‌دیر شوبهه‌لنمیشم. مندن قورخما، دوغروسونو دئ؛ سنه سؤز وئریرم بیر گیز[۱۲] کیمی آرامیزدا

---

[۱۱] اورتام: محیط.

[۱۲] گیز: راز، سرّ.

قالار...

بیر آن دکتر نوحی‌نین خسته‌لییی اؤزونو گؤستریب، دکتر حاجی‌زاده‌یه اوزونو توتوب دئدی:

– هه دکتر، من دلییم، آنجاق سنین دورومون مندن داها آغیردیر. من داوا–درمان یئییب توختایاجاغام، آمما سن سفئه‌سن، آخماقسان؛ سنه درمان یوخ‌دور. بوندان آرتیق دا دانیشماغا هئچ گرک یوخ‌دور؛ سور گئدک باری دولانماغیمیزدان قالمایاق...

کارلار کندی...

اوروجلوق آیینین ایبیرمی یئددینجی گونو ایدی. او ایل اوروجلوق یایین لاپ اورتاسینا دوشموش، اونا گؤره ده اوروج توتانلار، أن آزی اون آلتی–اون یئددی ساعات آج–سوسوز قالمالییدیلار. زمیلردن أکینه‌جکلر ییغیلماقدایدی؛ بیچین‌چیلر چوخداندان بری بیچین ایشلرینه باشلامیشدیلار؛ اونلارین بیر چوخو اوروجلوق گونلرینین ناهار ایستیلرینده ایشله‌مک چوخ چتین اولدوغونا باخاراق، سحر ائرته‌سی، آلاقارانلیقدا، ائولریندن زمیلره طرف یولا دوشور، هاوا بوتووْ ایشیقلانمادان ایشه باشلاییر، گون‌اورتا چاغیلار ایسه ائولرینه قاییدیب، آخشام أذانینادک دینجلیردیلر. گون‌اورتادان سونرا، آنجاق تکه–توک اوروج توتا بیلمه‌ین موشکوللو آداملاری زمیلرده گؤرمک اولوردو.

آنجاق کندین چوبانی، آخشام چاغی گون‌باتانا قدر قویونلارینی چؤلده دولاندیریب اوتارمالییدی. اؤزگه‌یه ایشله‌مک چتین بیر ایش‌دیر. ایختیارین اؤزونده دئییل. اینسان اؤزونه نؤکر اولا، آنجاق اؤزگه‌یه هئچ آغا دا اولمایا! او دا هر گون آلاتورانلیقدا[1]، داوار سوروسونو ائولرین طؤیله‌سیندن توپلاییب، قاباغینا قاتیب چؤله آپارمالییدی. بیچیلن زمیلرده، یاماجلاردا[2] دولاندیریب اوتارمالییدی. اوروجلوغون باسقی‌سیندان[3]،

[1] آلا تورانلیق (alatoran): گرگ و میش.

[2] یاماج: دامنه‌ی کوهپایه، سراشیبی کوه.

[33] باسقی: فشار، تضییق.

گون‌اورتا چاغیلار، بیر آغاج کؤلگه‌سی تاپیب سورونو کؤپکلرینه تاپشیراندان سونرا، بیر ساعات قدر اوزانیب دینجینی آلاراق، گونشین غضبیندن دالدالانردی. اونون قولاقلاری، ماحالین أهلینین بیر چوخو کیمی ائشیتمزدی؛ ایللر اؤنجه ماحالا دوشن یولوخوجو[۴] بیر خسته‌لیک اوجباتیندان[۵]، او ماحالدا یاشایان اینسانلارین چوخو، یا کار اولموشدولار، یا دا چوخ آغیر ائشیدردیلر. اوراسی، غریبه بیر ماحال ایدی. اورادا نرمال دانیشیق، یالنیز اوشاقلارلا گنجلر آراسیندا کئچرلی ایدی؛ اورتا یاشدان یوکسک یاشلاری اولان اینسانلاردا ایسه أللرله قاش-گؤز کیمی عوضوْلر، دیللردن داها چوخ دانیشاردی.

***

چوبانین یئره سانجدیغی دَیه‌نه‌یی، ناهار چاغی ساعات ایکی-ایکی یاریمی گؤستریردی. او گون، یایین چوخ ایستی گونلرینین بیری ایدی. او قدر ایستی ایدی کی، بولودلار بئله گؤیدن کوسوب گئتمیشدیلر. یئر-گؤیده آنجاق گونش سولطانلیق ائدیردی. چوبان، سوروسو ایله بیرلیکده سککیز-دوققوز ساعات دولانیب، لاپ آیاقدان دوشموشدولر. یاماجدا یئکه بیر آغاج وار ایدی؛ چوبان، آنجاق اؤلوسونو او آغاجین کؤلگه‌سینه چاتدیریب، چیینیندن خورجونونو، ألیندن دَیه‌نه‌یینی یئره آتدی. سویونون چوخو چکیلمیش آرخین قیراغینا گئدیب، اوز-گؤزونه سو ووردو؛ آخار سو بئله قیزیشیب، ایلیقلاشمیشدی؛ سونرا قاییدیب آغاجین کؤلگه‌سینده

---

[۴] یولوخوجو: مسری، واگیردار.

[۵] اوجباتیندان: به دلیلِ، به علتِ.

اوتوراراق اونا دایاندی. آز کئچمه‌دن یوخو کیرپیکلریندن آسلانیب، گؤزلرینین قاپاغینی یومماغا باشلادی. ساغ-سولونا باخیب، قویونلارین دا اوتوروب، دینجلمه‌ییندن آرخایین اولاندان سونرا، خورجونو باشینین آلتینا چکیب درین بیر یوخویا گئتدی.

یاریم ساعات کئچمه‌دن، داغین زیروه‌سینده بیر قورد اؤزونو گؤستردی؛ قورد یاخینلاشماسا دا، اونو گؤرن قویونلار یئرلریندن قالخیب چاخناشماغا[۶] باشلادیلار. اونلار ایکی دسته‌یه بؤلونوب، یاماجین أتکلرینه طرف قاچماغا باشلادیلار. ایکی کؤپه‌یین هره‌سی بیر دسته ایله گئدیب، قویونلارین قاچماغینین قارشیسینی آلا بیلمه‌سه‌لر ده، اونلارین یانلاریجا گئدیب، داغیلماقلارینی اؤنله‌دیلر[۷]. ایکی دسته، آستا-آستا بیر-بیریندن اوزاقلاشیب گؤزدن ایتدیلر. چوبانی ائله آغیر بیر یوخو چولغالامیشدی کی، سوروسونون قاچیب گئتمه‌سینی هئچ دویمادی. بیر ساعات داها کئچدی؛ هاوانین حیرصی آزاجیق سویویوب، سرین بیر کولک، اویوموش[۸] چوبانین ترله‌میش اوزونو تومارلاماغا[۹] باشلادی. چوبان یوخودان اویانیب، اوتوردو. گؤزلرینی اوووشدوروب گرنشدییی[۱۰] زامان، سوروسونون گئتدیینی گؤرونجه دیک یئریندن قالخیب دؤرد دؤوره‌سینه فیرلاندی؛ آنجاق قویونلاردان بیر ایز گؤره بیلمه‌دی. یاماجین أتکلرینده،

---

[۶] چاخناشماق: بهم خوردن، متلاطم شدن، متشنج شدن.

[۷] اؤنله‌مک: پیشگیری کردن، ممانعت کردن.

[۸] اویوماق: خوابیدن، ساکت و بی‌حرکت شدن، غافل بودن.

[۹] تومارلاماق: نوازش کردن، تیمار کردن.

[۱۰] گرنشمک: خمیازه کشیدن.

اوزاقلاردا گزن گؤزلری، زمیسینده ایشله‌ین تک بیر أکینچینی سئچدی. اؤزو ایله – سورو داغا طرف یوخ، ائنیشه طرف گئتمیش اولمالی‌دیر؛ ائله‌دیسه، بلکه بو کیشی سورونون هارایا گئتدییینی گؤرموش‌دور. بلکه اوندان گئدیب سوروشماغیم یارارلی[۱۱] اولدو...– دوشوندو. خورجونو ایله دَیه‌نه‌یینی گؤتوروب کیشینین زمیسینه طرف یولا دوشدو.

أکـینچی کیشی، چـوبان‌گیلین کـندینین أهـلی اولـمادیغینا باخمایاراق، او یولوخوجو خسته‌لیک اونو دا ساغ بوراخمیشدی. اونون قولاقلاری کارلیقدان بیر آز او یان–بو یان ایدی. بیر سؤزو ائشیتمه‌یی اوچون باغیراراق[۱۲] دانیشماق گرکیردی. چوبانین بیلمه‌دییی داها بیر شئی ده وار ایدی؛ سورونون ایکی دسته‌یه بؤلونوب اورادان اوزاقلاشدیغی زامان، ائله او أکینچی ده یوخودایدی. أکینچی آزاجیق چوباندان اؤنجه دوروب، ایشینین باشینا کئچمیشدی؛ هر حالدا، چوبان أکینچی‌نین قارشیسینا یئتیشرکن سالام وئریب، آللاه قووات وئرسین دئدی. أکینچی اونون سسینی ائشیتمه‌سه ده، اونون سالام وئردییینی باشا دوشوب – علیکم‌ألسالام، چوخ ساغ اول– دئدی. چوبان سوروسونو ایتیردییندن دانیشیب، أکینچی‌دن اونلاری گؤروب–گؤرمه‌دییی حاقدا سوروشدو؛ یوخ، داها بو دانیشیق چوخ اؤزل[۱۳] ایدی. أکینچی اونون دئدیکلرینی ائشیتمه‌دییی اوچون، چوبانا چوخ آغیر ائشیتدییینی آنلاتماق اوچون، ایکی

---

[۱۱] یارارلی: مفید، مناسب، شایسته.

[۱۲] باغیرماق: فریاد زدن، نعره کشیدن.

[۱۳] اؤزل: خصوصی، ویژه.

آلینی قولاقلارینا طرف آپاراراق، –اوغول بیر آز اوجا دانیش، منیم قولاقلاریم چوووخ آغیر ائشیدر– دئدی. دئیه‌رلر «کار ائشیتمز یاراشدیرار»؛ چوبان دا آکینچینین بو داورانیشیندان بئله یاراشدیردی کی، –سورونون یاریسی ساغا، یاریسی دا سولا گئتدی– دئییر! چوبانین شانسینین آیاق اوسته اولماغیندان، ائله حقیقت ده او ایدی. چوبان هؤوله‌سک[۱۴] آکینچی‌دن تشککور ائده‌رک، اوندان آیریلیب، دایانمادان ساغ طرفه قاچدی. آکینچی ایسه مات–مات اونون آرخاسیجا باخاراق، شاشیب یئرینده قوروموشدو...

چوبان سورونون یاریسینی آکینچی‌نین ساغ طرفینده تاپیب توپلایاینداندان سونرا، کسه یوللا آکینچی‌نین سول طرفینه ساری گئتدی. تخمین ائتدییی کیمی ایکینجی یاریسینی دا آزاجیق آختاراندان سونرا تاپیب سورونو بیرلشدیردی. سورونو یوخلاماغا باشلادی؛ ایللرین چوبانی داوارلاری بیره‌ر–بیره‌ر تانیییردی. سوروده هئچ بیر اکسیکلیک گؤرمه‌دی. دَیه‌نه‌یینی بوینونون آرخاسیندا، قوللارینین بوکویونون آراسیندا ساخلاییب، بیر آن فیکیره جومدو. اؤزو ایله اؤزگه قویونلارینین باشینا بیر ایش گلسه‌یدی، اونلارین بیری بئله آج قوردلارا یئم اولسایدی، نه‌لر باش وئره بیله‌جه‌یینی دوشوندو... سونرا سوروسونو ساغ–ساغلام تاپدیغینا گؤره، او آکینچییه بورجلو اولدوغونا فیکیرلشدی. او بویدا سورونون ایچینده، تکجه، قیچینین بیری چولاق اولان بیر کئچی چوبانین اؤزونه عایدا

---

[۱۴] هؤوله‌سک: شتابزده.

ایدی. چوخ زامانلار اونو قوجاغیندا دولاندیرار، یورولاندا یئره قویاردی. چوبان اؤزو ایله — أکینچی‌نین منه ائتدییی یاردیم جاوابسیز قالمالی‌دیر؛ داها یاخشی‌سی بودور کی، من بو کئچیدن طاماح دیشیمی چکیب، اونو أکینچییه پای وئرم- دوشونوب، سورونو اؤزو کیمی قولاقلاری ائشیتمه‌ین أکینچی‌نین زمیسینه ساری سوردو.

هاوا، داها یاخشیجا سرینله‌میش، أکینچی زمیسینین ایچینده شیرین-شیرین ایشله‌ییردی. چوبان قیچی سینیق کئچینی سورودن آییریب، قوجاغینا آلدی. سونرا أکینچییه یاخینلاشاراق، بیر داها سالام وئردی. کئچینی یئره قویوب دانیشماغا باشلادی:

– آی قارداش سنین ایشین راست اولسون؛ نئجه دئمیشدین ائله ایدی. سورونون یاریسینی ساغدان، یاریسینی سولدان تاپدیم؛ ایندی سنین یانینا چوخ ساغ اول دئمک اوچون گلمیشم؛ سنین منه ائتدییین یاردیم[۱۵] چوخ دَیرلی‌دیر. من ده قورو–قورو تشککور ائتمک اوچون بورایا گلمه‌میشم. دوزو چوخ وارلی بیری دئییلم، آمما اوره‌ییم بؤیوک‌دور؛ بو بؤیوکلوکده سورودن تکجه بو کئچی منیم‌دیر...

چوبان، کئچینین سینیق قیچینی گؤستره‌رک آرتیردی:

– نه یازیق کی، گؤردویون کیمی اونون دا بو قیچی سینیق‌دیر. نئیله‌مک، «یوخسولون اولدوغوندان»! منه ائتدییین یاخشیلیقدان اؤترو، بو کیچیک هدیه‌نی مندن قبول ائت...

---

[۱۵] یاردیم: کمک.

أکینچی ائشیتمه‌دیبینه گؤره، چوبانین سؤزلریندن بیرجه کلمه بئله آنلامادی. او بئله دوشوندو کی چوبان، کئچینین قیچینین سیندیغینا گؤره اونو گوناهلاندیرماق ایسته‌یه‌رک، -کئچینین قیچینی سن سیندیریبسان- دئییر! قاییدیب اونا دئدی:

– یوخ قارداش، من سیندیرمامیشام؛ أصلن من بو گون سنین سورونو گؤرمه‌میشم کی کئچی‌نین قیچینی دا سیندیرام. اوسته‌لیک او سینیق دا هئچ تزه سینیغا اوخشامیر؛ چوخدان سینمیش اولدوغو بللی‌دیر...

نه یازیق کی، چوبان دا کیشینین دئدیکلرینی باشا دوشموردو ؛ او دا بئله ظن ائتدی کی، أکینچی قیچی سینیق کئچینی بَیه‌نمه‌ییب، ساغلام بیر کئچی ایسته‌ییر! اونا گؤره دئدی:

– سنین منه آندین یوخ‌دور قارداش؛ واللاه من اؤنجه ده دئدیم، من یوخسول بیر آدامام؛ کئشکه سوروده ساغلام بیر قوچوم اولایدی، اوندا اینان اونو سنه وئره‌ردیم؛ آمما بو کئچینین قیچینین سینیغی دا بیر شئی دئییل؛ باخ، باغلامیشام، بیر-ایکی هفته ایچینده بو دا باشقالارینا تای اولار...

أکینچی بئله دوشوندو کی، چوبان اؤز سؤزونده ایصرارلی‌دیر. اونا گؤره ده سسینی بیر آز قالدیریب دئدی:

– موسلمان! نییه تئز-تئز کئچینین سینیق قیچینی منه گؤستریرسن؟ بیر کره دئدیم کی، منیم خبریم یوخ‌دور. نه دیلله سنه دئییم کی من سیندیرمامیشام...

چوبان دا بیر قدر سسینی اوجالتدی:

– کیشی اینصافین اولسون؛ منیم کی سنه یالانیم یوخ‌دور؛ بیر یول دئدیم، منیم بو سورودن وار–یوخوم بودور؛ باشقاسینین قویونونو توتوب سنه وئره بیلمرم کی. خاطا اولمادی کی منه بیر یاردیم ائتدین...

نه چوبان دئیه‌نی أکینچی باشا دوشوردو، نه ده أکینچی دئیه‌نی چوبان. آنجاق هره‌سی یاراشدیردیغینی اورتایا قویوب، گئت–گئده هر ایکی طرفین سسینین تونو یوکسلیر، آز قالیردی أل‌به‌یاخا اولسونلار. بو های–هارایدا، بیر آت اوغروسو، قونشو کنددن گؤزل بیر آت اوغورلاییب، اوزاق ماحاللاردا ساتماغا آپاریردی. اوغرو، آتی چاپدیراراق اونلارا یاخینلاشدی. أکینچی کیشی اؤزو ایله –اولماسا بو غریبه‌دن، بیزیم آرامیزدا داورلیک ائتمه‌سی اوچون یاردیم آلیم– دوشونه‌رک، دایانمادان اونا طرف قاچیب، أللرینی یوخاری قالدیریب، اونو ساخلاتدیردی. آتینین نوختاسیندان یاپیشیب، آتدان ائنمه‌سینی ایسته‌دی. اوغرو آتدان ائنر–ائنمز هم أکینچی هم ده چوبان، اؤز سؤزلرینی اونا دئمه‌یه باشلادیلار. شانس‌سیزلیقدان، او اوغرو دا یولوخوجو خسته‌لیکدن آماندا قالماییب، او دا کار اولموشدو؛ آت اوغروسو هئچ بیرینین سؤزونو ائشیتمه‌دن بئله دوشوندو کی، اونلار آتی تانیییب، اوغورلوق اولدوغونو آنلایاراق، آتی اوندان آلماق ایسته‌ییرلر! اونا گؤره ده دئدی:

– سیز هر ایکینیز حاقلیسینیز! آت اوغورلوق‌دور، آمما آللاها آند اولسون کی، اونون یَهری ایله نوختاسی اؤزومونکودور. من بو آتین لوتونو اوغورلامیشام؛ نئیلک قویون اؤزومه عاید اولانلاری گؤتوروم، سیز ده آتی ییه‌سینه چاتدیرین!

چوبان ایره‌لی یئرییب بیر داها سؤزلرینی تکرار ائتدی؛ أکینچی ده اوغرونون یاخاسیندان یاپیشیب، اؤز سؤزلرینی دئدی. اوغرو بئله ظن ائتدی کی، اونلار اونون مصلحتی ایله راضیلاشماییب اونو محکمه‌یه وئرمک ایسته‌ییرلر. ساعاتلار، بو چکیش-برکیشلرله، دئییشمه‌لرله سووولوب آخشام اولدو. او اوچ کیشی هر نه تَهَر ایدی بیر-بیرینه قاندیردیلار کی، گئدیب کندین قاضی‌سینین یانیندا مسأله‌لرینی حل ائتسینلر. چوبان، اوغرونون آتینی سوروسونه قاتیب یولا دوشدو؛ أکینچی ده آت اوغروسونون قولوندان یاپیشیب سورونون آرخاسیجا گئتدیلر؛ کنده بیر آز قالمیش، ائویندن کوسوب، قونشو کندده باجیسی‌گیله گئدن بیر خانیما راستلاشدیلار. خانیم، ائوده یولداشی ایله دئییشندن سونرا، بوخچاسینا بیر-ایکی دست پالتار باغلاییب، ائودن چیخمیشدی. او گله‌رک خیاللی-خیاللی دئیینیب، أللرینی اؤلچوردو. اوغرو اوزاقدان قادینی گؤرونجه، قولونو أکینچینین ألیندن اوزوب، اونا طرف قاچدی؛ یئتیشینجه ده اونا یالوارماغا باشلادی:

- آی خانیم بلکه ده سن بونلاری تانیییرسان، سن بیل بالالارینین جانی، بونلارا دئ آتی گؤتوروب، منیم یَهریمله نوختامی وئریب، قویسونلار من گئدیم؛ بیر غلط ایدی ائله‌میشم...

چوبانلا أکینچی بئله ظن ائتدیلر کی، اوغرو اونلارین مسأله‌سی حاقدا قادینلا دانیشیر. اونلار دا ایره‌لی یئرییب، هر بیری اؤز سؤزونو دئدی. آمما نه یازیق کی، او قادین دا کار اولدوغو اوچون اونلارین دئدیینی ائشیتمیردی. قادینین عاغلینا بئله گلدی کی، یولداشی اونلاری

آراچیلیق ائدیب، کوسوب گئتمه‌یینه أنگل اولماق اوچون یوللاییب‌دیر. دئدی:

– یوخ، قاییداسی دئییلم! داها «بو خینا او خینالاردان دئییل». گئدین او ننه‌سی اوغلونا دئیین کی، من بیر ده او ائوه قاییتمایاجاغام. ائوینه باشقا بیر آرواد تاپسین. گؤره‌ک من دؤزدوکلریمه باشقاسی دا گلیب دؤزه‌رمی؟!...

دئییبلر «آدادا[۱۶] قورد آز ایدی بیرینی ده گمی ایله گتیردیلر»! مسأله چؤزولمک یئرینه، درد اوسته درد قالاندی؛ داها ایکی نفر کار یوخ، تام دؤرد نفر کار، بیر–بیرینی ائشیدیب دوشونمه‌دن دانیشیردیلار. سورو کنده طرف گئتدیيینه گؤره، او دؤرد نفر ده دایانا بیلمه‌ییب، ائله دئییشه–دئییشه سورونون آرخاسیجا گئتدیلر...

سورو کنده یئتیشیب، حئیوانلار تئیلندیلر[۱۷]. کندلیلرین هر بیری اؤز داوارلارینی[۱۸] آییریب طؤیله‌سینه آپاردی. گؤنش، آستا–آستا باتماغا دوغرو گئدیردی. چوبان اؤزونون قیچی سینیق کئچیسینی سورودن آییریب قوجاغینا آلدی. حئیوانلارین هامیسی ییه‌لرینه چاتدیریلاندان سونرا، او اوچ کیشی ایله بیر قادین، اوغورلانان آتی دا آپارارق کندین کار قاضی‌سینین ائوینه طرف یوللاندیلار؛ اونلار، قاضینین ائوینه چاتینجا، گونش بوتوو داغین آرخاسینا کئچمیش، هاوا دا قارالمیشدی. أذان

[۱۶] آدا: جزیره.

[۱۷] تئیله‌مک: جدا کردن احشام.

[۱۸] داوار: گوسفند و بز.

چکیلیب، اوروج توتانلار، اوروجلارینی ایفطار ائتمیشدیلر. قاضی تزه‌جه بیر کاسا آشینی ایچیب قورتارمیشدی کی قاپی دؤیولدو؛ قاضینین اوغلو کار دئییلدی؛ گئدیب قاپینی آچدیغیندا هر دؤرد نفر قاضینی تعجیلی گؤرمک ایسته‌دیکلرینی دئدیلر. اوغلان قاییدیب آتاسینی چاغیراراق اونا آنلاتدی کی، قاپی آغزیندا اونو گؤرمک ایسته‌ینلر واردیر. قاضی ایفطارینی یاریدا قویوب، قاپییا چیخدی؛ اوغلو ایسه سوفره باشیندا اوتوروب یئمه‌یینین قالانینی یئمه‌یه باشلادی. قاضی قاپییا یئتیشن کیمی، هر دؤرد آدام اؤز سؤزونو دئمه‌یه باشلادی؛ أکینچی، موسلمانلارین بیر چوخونون عادتی اولدوغو کیمی گؤیو گؤستریب، آند ایچه‌رک دئدی:

– آند اولسون بو واختین صاحابینا کی، من بو چوبانین سوروسونو هئچ گؤرمه‌میشم، هله قالسین کی، اونون کئچیسینین قیچینی ووروب سیندیرام!

اوغرو ایره‌لی یئرییب، او دا گؤیویو گؤستریب آند ایچه‌رک دئدی:

– آند اولا گؤیو–یئری یارادان آللاها، آتی اوغورلامیش اولسام دا، یَهر ایله نوختاسی اؤزومونکودور؛ آنجاق بیلمیرم نییه بونلار منه اینانمیرلار...

خانیم ایره‌لی گئدیب او دا گؤیه باخیب آند ایچه‌رک دئدی:

– جناب قاضی، منیم یولداشیمی تانیییرسینیز؛ نه قدر غضبلی اولدوغونو دا بیلیرسینیز؛ آند اولسون آللاها من بیر داها او ائوه قاییتماق ایسته‌میرم، آنجاق بونلار أل چکمیرلر...

سون اولاراق، چوبان قاباغا یئرییب، قوجاغینداکی کئچینی یئره

قویاراق دئدی:

– قاضی جنابلاری، من سورومو ایتیردیییم یئرده، بو أکینچی قارداش منه یاردیم ائدیب اونلارین یئرینی منه گؤستردی؛ سیز منی تانیییرسینیز؛ آند اولا بو گؤیلری یارادان آللاها، منیم بو کئچیدن باشقا بیر حئیوانیم یوخ‌دور؛ اونون دا قیچی سینیب‌دیر؛ نه ائدیم یوخسولون اولدوغوندان! من بونو زحمت‌یانا کیمی بو أکینچییه وئرمک ایسته‌ییرم، آنجاق او ساغلام بیر قویون ایسته‌ییر. من هارادان گتیریم ساغلام قویونو؟!

هامی سؤزونو دئییب قورتولاندان سونرا، قاضی ده اونلارین سؤزلرینی ائشیده بیلمه‌دییی اوچون، اؤز ذهنینده بئله دوشوندو کی، اونلار گؤیو گؤستره‌رک اوروجلوقدان سونرا گلن شوال آیینین هیلالینی گؤردوکلرینی دئییرلر! قاضی اوغلونو چاغیردی؛ اوغلان گلینجه اونا بئله دئدی:

– اوغلوم! اوچ عادیل کیشی ایله بیر قادین شوال هیلالینی گؤردوکلرینی ایقرار ائتدیکلرینه گؤره، داها منه شوبهه یئری قالمادی کی، آرتیق اوروجلوق آیی چیخیب، صاباح شوالین ایلک گونودور. بو کئچینی ده صاباح، فیطر بایرامینین ناهار ضیافتی اوچون گتیریبلر! اونو ایچرییه آپاریب، طؤیله‌ده‌کی حئیوانلارا قات، صاباح کسیب شورباسینی بیشیره‌ریک. اؤزون ده داما چیخیب أذان وئر؛ أذان قورتاراندان سونرا، کندین أهلینه بو خبری اعلان ائدیب دئ کی، صاباح آغساققاللار ناهارا بیزه بویورسونلار!...

اوغلان کئچینی آپاریب طؤیله‌ده‌کی باشقا حئیوانلارینا قاتدی؛ سونرا

دا أذان وئرمک اوچون داما چیخدی؛ قاضی ده گلنلری یولا سالیب قاپینی باغلادی...

سن سوسمالیسان...

والی‌یه، یاخینلاردا شاهین ویلایتدن گؤروش ائتمه‌یه ماراقلی اولدوغونو بیلدیردیلر. او ویلایت، اؤلکه‌نین أن یوخسول ویلایتلریندن بیری سایبلیردی. شاهین اوجقار[۱] ویلایتلره ألی باغلی اولدوغو بیر یاندا قالسین، دوغانین[۲] دا اورایا هئچ اوزو گولمه‌میشدی. شورانلیق، سوسوز تورپاقلاردان نه بکلنه[۳] بیلر؟! جاماعات آغیر دورومدا کئچینیر، دورومو یاخشیلاشدیرماق اوچون ده أللریندن بیر ایش گلمیردی. اونلار آزاراق خالچا توخوماق، دمیرچیلیک، باخیرچیلیق[۴] یاخود باشقا أل ایشلریندن بیر تیکه چؤرک تاپیردیلار. أکینچیلر، باغچیلار چتین‌لیکله، آنجاق اؤز ویلایتلری قدر حاصیلات اوره‌ته[۵] بیلیردیلر. پولسوزلوقدان، آلیش–وئریش ایشلرینده ده بیر او قدر پارلاقلیق گؤزه دَیمیردی.

والی شاهین گلمه‌یینین خبرینی ائشیدینجه، حاضیرلیقلارا باشلادی. ویلایتین بوتون باش‌بیلنلرینی عاجیل توپلانتییا چاغیردی. مسأله‌نی اونلارا آنلاداراق، تهلوکه‌سیزلیک سورولملوسونا اوز توتوب دئدی:

– شاه ویلایته گلدییی زامان اؤزون ده، ألینین آلتیندا ایشله‌ین مأمورلارین دا، گؤزونوزو دؤرد آچین. هئچ قارما–قاریشیقلیغا یول

---

[۱] اوجقار: دور، منتهی الیه.
[۲] دوغا: طبیعت.
[۳] بکله‌مک: منتظر شدن. بکلنمک: انتظار داشتن، توقع داشتن.
[۴] باخیرچیلیق: مسگری. باخیر: مس.
[۵] اوره‌تمک (Ürətmək): تولید کردن.

وئریلمه‌مه‌لی‌دیر. کیمسه‌دن شوبهه‌لنیرسینیزسه، شاه گلمه‌دن توتوب دوستاقلاردا ساخلایین. ألبته شاه گلیب گئدندن سونرا اؤتوره‌رسینیز. هئچ سهوینیز باغیشلانمایاجاق‌دیر.

– باش اوستونه.

سونرا تشریفات سورولموسونا سس‌لنیب دئدی:

– شاه حضرتلری گلیب گئدینجه، هر شئی موکممل اولمالی‌دیر. خیابانلار، محله‌لر گونده سوپورولسون. شاهین یولو دوشه بیله‌جک یوللارین هامیسی بزه‌نسین. جاماعاتا شاه گلن زامان یوللارین قیراغیندا دوروب ألل سالالاماقلارینا، خزانه‌دن پول وئریلسین. شاه فایتونوندان ائنیب، اؤتدویو بوتون یوللارا قیرمیزی خالچالار سالینسین. موسیقی قروپلاری حاضیرلیقلی اولاراق، شاد ماهنیلار مشق ائتسینلر. باشقا ویلایتلردن یاخشی لووغالار[۶] چاغیریلسین. آیدین‌دیرمی؟

– آیدین‌دیر آنجاق...

– آنجاق نه؟

– والی جنابلاری ساغ اولسون! خزانه‌ده بو ایشلرین هامیسینی گؤرمه‌یه یئترلی پول یوخ‌دور. بیر ده او قدر قیرمیزی خالچانی هارادان گتیرک؟ بوتون ائولرین خالچالارینی دا ییغیب توپلاساق یئنه گؤرمز!

– منه ناغیل دانیشما. تاپشیریقلاریمی یئرینه یئتیرمه‌لیسن. کسین‌لیکله بیر یولونو تاپارسان! نه بیلیم جاماعاتدان، باشقا ویلایتلردن

---

[۶] لووغا (Lovğa): دلقک.

پول بورج ائله. جاماعاتا دا شاه گلیب گئدینجه یوللاردا دایانیب أل ساللاماقلاری خصوصدا گوج ایشلت. تهلوکه‌سیزلیک باشقانی سنه یاردیم ائدر. قالانینی دا اؤزون فیکیرلش، بیر یولونو تاپ.

– أمر ائدرسینیز والی بَی.

سونرا والی باشقا حاضیر اولانلارا اوزونو توتوب آرتیردی:

– شاهین بورادا اولدوغو گونلرین مؤحتشم کئچمه‌یی اوچون، کیمسه آلیندن گلنی أسیرگه‌مه‌سین[۷]. بونو دا تاپشیرماليیام کی، کیمسه‌یه شاها دورومدان گیلئی‌لنمه حاققی وئرمیرم. أمرلردن چیخانلارین سوچو باغیشلانمایاجاق. شاها هر شئیین اؤز یئرینده اولدوغونو، جاماعاتین کئف ایچینده کئف چکدیيینی دئیه‌جکسینیز، آنلاشیلدیمی[۸] ؟

هامی آنلاشیلدی دئیه‌رک، قالخیب ایشلرینین باشینا گئتدیلر. تانینمیش موخالیفلر توتولوب، دوستاغا سالیندی. خیابانلار سوپورولوب، گؤز قارشیسیندا اولان، تعمیری گرکن یئرلره باخیلدی. خیابانلارین هر ایکی طرفی ألوان پارچالارلا بزه‌ندی . ائولردن بوتون گؤزه‌گلیم خالچالار زور ایله توپلاندی. شهرین وارلیلاریندان زور گوجونه اوسته‌له‌مه[۹] وئرگیلر[۱۰] آلیندی. جاماعاتا شاهین گلیب، گئده‌جه‌یی زامان خیابانلارا گلیب اونا أل ساللامالاری حاقدا تاپشیریقلار وئریلیب، گلمه‌ینلره آغیر

---

[۷] أسیرگه‌مک: مضایقه کردن، دریغ کردن.

[۸] آنلاشیلماق: مفهوم شدن، معلوم شدن.

[۹] اوسته‌له‌مه: اضافه بر، مازاد، اضافی.

[۱۰] وئرگی: مالیات.

جزالار قراری کسیلدی. قونشو ویلایتلردن ألی سازلا، آغیزی آوازلا، داورانیشی لووغالیقلا تانیش اولان شخصلر چاغیریلدی...

سونوندا، گونلرین بیرینده جارچیلار شاهین گلمه‌یینین خبرینی خیابانلاردا جار چکدیلر. خالچالار یئره دؤشندی. آنجاق ایشه یارایان خالچالارین سایی آز اولدوغو اوچون، اییرمی نفر ده، شاه اوستوندن سوووشاندان سونرا، همین خالچالاری چیینلرینه آلیب آرخا یولاقلاردان قاچیردیب، قاباقداکی کئچیدلره[۱۱] سرمکلری اوچون ایشه آلیندیلار. شاهین فایتونو شهره گیرن زاماندان والی ده اونون یانیندا اوتوردو . فایتون خیابانلار اوزونو ایره‌لی گئتدیکجه، جاماعات خیابانلارین هر ایکی طرفینده اونا أل ساللاییب، هورا چکیردیلر. آددیم باشی مأمورلار اوزو جاماعاتا طرف دوروب، اونلاری هیجانا گتیریردیلر. والی آردیجیل دانیشاراق جاماعات، شاهین یولونو نه هوسله گؤزله‌دییندن دئییردی. نئچه خیاباندان اؤتدوکدن سونرا، فایتون والینین ائوینه گئدن یولاغین باشیندا دایاندی. شاه ایله والی آشاغی ائنرکن، شهرین بوتون بؤیوک آداملاری اونلارین یولونو گؤزله‌ییردیلر. شاه هامیسی ایله گؤروشه‌رک، والی اونلاری شاها تانیتدیردی. گؤروش سونا چاتینجا هامی قیرمیزی خالچالارین اوستونده آددیملایاراق والینین ائوینه ساری یولا دوشدولر. یولاقلارین هر بوروغوندان دؤنر-دؤنمز، ایشچیلر توو ایله خالچالاری بوکوب چیینلرینده قاچیرداراق، نئچه یولاق او طرفده یئنیدن سالیردیلار.

---

[۱۱] کئچید: گذر، عبور، معبر، گذرگاه.

سونوندا والینین ائوینه چاتدیلار. هامی ایچری کئچدی. ناهارا بیر شئی قالمیردی . شاه، گلنلرین هامیسینین اوتورماسینی أمر ائتدی. اؤزو ایسه أل-آیاغینا سو چالماق اوچون حَیطه چیخدی. شاه قاییدیب گلنده، سوفره دؤشه‌یب یئمکلر سوفره‌یه دوزولموشدو. یئییب ایچندن سونرا سوفره ییغیلیب، یئنه ده هره اؤز یئرینده اوتوردو . والی آزاجیق اورادان—بورادان دانیشیب، ویلایت حاقدا اویدورما[۱۲] راپورتلار[۱۳] وئرندن سونرا، شاهدان، دانیشیب اورادا حاضیر اولانلاری فیضه یئتیرمه‌سینی خاهیش ائتدی. شاه دانیشماغا باشلاییب، اؤلکه‌نین دورومونو حاضیر اولانلارا آچیقلادی. سونرا اونلارین ویلایتی حاقدا دا بیر آز دانیشیب، والی‌یه اوز چئویره‌رک سوروشدو:

– یاخشی والی بَی، بیر دئ گؤره‌ک سیزین ویلایتین أکین-بیچینی نه حالدادیر؟

– شاه حضرتلری ساغ اولسون، هر شئی لاپ أعلا درجه‌ده‌دیر. اینانین هر کول بوغدادان یوزدن چوخ بوغدا گؤتوروروک. أکینچیلر ویلایتین لاپ وارلی شخصلریندن‌دیر. ویلایتین مصرفیندن باشقا، قونشو ویلایتلره ده حاصیلات ساتیلیر؛ بونلار هامیسی أعلاحضرتین دَیرلی تدبیرلریندن قایناقلانیر.

– چوخ گؤزل؛ منیم سالامیمی أکینچیلرینیزه یئتیرین؛ اونلاردان سونسوز درجه‌ده مین‌نتدار اولدوغومو دئیین.

---

[۱۲] اویدورما: ساختگی، جعلی، تخیلی.

[۱۳] راپورت: گزارش.

بو آرادا، ویلایتین اورادا حاضیر اولان باش‌بیلنلری، والینین سؤزلرینین بؤیوک یالان اولدوغونو یاخشی بیلیردیلر. آنجاق کیمسه‌ده دانیشیب، قارشی دورماق جسارتی یوخ ایدی. آنجاق سونوندا دمیرچیلر بیرلیینین باشقانی[۱۴] بو حاقسیزلیغا دؤزه بیلمه‌دی؛ اوزونه اوز باغلاییب، آیاغا قالخدی؛ دانیشماغا ایذین ایسته‌یه‌رک، والینین سؤزلرینه اعتراض ائتمه‌یه باشلادی:

– شاه حضرتلری ساغ اولسونلار، والینین بو سؤزلری تام اویدورمادیر. بیزیم ویلایتین یاغینتیسی[۱۵] چوخ آز، أکینچیلرین ده اوسلوبو چوخ أسکی‌دیر. أکینچیلر چوخ آجیناجاقلی[۱۶] دورومدا کئچینیرلر. یاوان چؤره‌یی بئله، چتین تاپارلار...

– سن کیمسن آی کیشی؟

– من دمیرچیلر بیرلیینین باشقانییام.

شاه اوزونو والی‌یه توتوب سوردو:

– والی بَی، بو کیشی نه دئییر؟

– شاه جنابلاری، او کیشی بیر یالانچی‌دیر، هامی اونو تانیییر...

اوتوروما[۱۷] گرگینلیک[۱۸] دوشدو. والی ایله باشقان بیر-بیرینه گیردیلر؛ سؤز قالمادی بیر-بیرینه سایبلامیش. شاهین سسی اونلاری یئرینده

---

[۱۴] دمیرچیلر بیرلیینین باشقانی: رئیس اتحادیه‌ی فلزکاران.
[۱۵] یاغینتی: بارش، باران.
[۱۶] آجیناجاقلی: فجیع.
[۱۷] اوتوروم: نشست، جلسه.
[۱۸] گرگینلیک: تنش، وخامت.

قوروتدو:

– جلاد!

– قوللوغونوزدایام قوربان.

– بو دمیرچیلر بیرلیییْنین باشقانینی توتون، آیاقلارینی فلکه باغلاییب، أللی آغاج آیاقلارینین آلتینا دؤشه‌یین کی، بیر ده دیلی یالانا آچیلماسین.

– أمر ائدرسینیز...

کیشی دانیشماق ایسته‌دی آنجاق شاه دایانماییب سالوندان چیخدی. یازیق کیشینین آیاقلارینین آلتی چالینان آغاجلارین ائتکی‌سیندن شیشدی. یئرییه بیلمه‌دییی اوچون، یولداشلاری قولتوقلارینین آلتینا گیریب ائوینه یئتیردیلر. شاه ایکی گون ویلایتی گزدی. او، ایکینجی گونون آخشامی والی‌یه یئنه بیر شام چاغیریشی[۱۹] دوزنله‌ییب[۲۰]، شهرین باش بیلنلرینین چاغیریلماسینی أمر ائده‌رک، دمیرچیلر بیرلیییْنین باشقانی دا چاغیریلانلار ایچینده اولماسی خصوصدا اؤزل تاپشیریق وئردی.

قوناقلار گلیب چاتدیلار. شام سوفره‌سی سالیندی؛ یئمکلر یئییلیب سوفره ییغیشیلدی. چایلار ایچیلرکن شاه والیدن ویلایتده مالدارلیق دورومو حاقدا سوروشدو:

– شاه حضرتلری ساغ اولسونلار، بیزیم ویلایت، مالدارلیق ساحه‌سینده اؤلکه‌ده بیر قوطب ساییلیر! داوار سورولری سایا–حسابا گلمز؛ ناخیرلاریمیزین سوت–قاتیغی بیر او قدر بول‌دور کی، ناخیرچیلاریمیز

[۱۹] چاغیریش: دعوت، احضار، فراخوانی.
[۲۰] دوزنله‌مک: ترتیب دادن، سازمان دادن.

گون‌چیخاندان گون‌باتانا باش قاشیماغا ماجال تاپا بیلمزلر...

والی بو یالانلاری سایارکن، حیرص، دمیرچیلر بیرلییی باشقانینین باغیرساقلارینی کسیردی. دیشلری بیر–بیرینه قیفیللانمیش، قان اوزونه ییغیشیب، اوزو چوغوندورا بنزه‌ییردی. آیاقلارینین آلتینین آغریسی بوتوو توختاماسا دا، دانیشماسایدی بلکه پارتلایاجاق ایدی. سونوندا دایانا بیلمه‌ییب، یئنه اعتراض ائتدی:

– شاه ساغ اولسون، بو کیشینین بوتون سؤزلری یالان‌دیر؛ ویلایتده بیتگی یوخ‌دور کی، مالدارلیقدا بیر حرکت اولسون؛ بوتون حئیوانلارین قارینی کوره‌یینه یاپیشیب. آج حئیوانلاردان سوت—قاتیق آلماق اولارمی؟

شاه کیشینین سؤزلرینین قورتولماسینی گؤزله‌مه‌ییب، جلادلارینی چاغیردی. یئنه کیشینین آیاقلارینی فلکه باغلاتدیریب، سکسن[۲۱] آغاج آیاقلارینین آلتینا وورماقلارینی أمر ائتدی. اؤزو ده درحال سالوندان چیخدی.

سفرین سونونجو گونونون آخشامی، یئنه ده شام حاضیرلیقلاری گؤرولدو. شاه ویلایتین بوتون باش‌بیلنلرینین چاغیریلماسینی أمر ائتدی. یئنه ده دمیرچیلر بیرلییینین باشقانینین چاغریلماسی حاقدا اؤزل تاپشیریقلار وئردی. چاغیریلانلار آستا–آستا گلیب چاتدیلار. دمیرچیلر بیرلییینین باشقانی ایسه آیاقلاری باغلی، آخسایاراق، چتین‌لیکله اؤزونو قوناقلیغا چاتدیردی. شام یئییلیب سوفره ییغیشیلاندان سونرا، شاه والیدن

---

[۲۱] سکسن (Səksən): هشتاد.

ویلایتین صنعتی دورومو حاقدا سوروشدو:

– شاه حضرتلری، صنعتچی‌لریمیزین بورادا اولان باشچیلاری تانیق[۲۲] اولدوقلاری کیمی، ویلایتیمیزده صنعت، بؤیوک گلیشمه دؤنمینی[۲۳] کئچیریر؛ ویلایتده گؤزل خالچالار توخونوب، باشقا اؤلکه‌لره بئله ساتیلیر. باخیرچیلاریمیز میسدن گؤزل شئیلر دوزه‌لدیب ساتیرلار؛ دمیرچیلرین ایشینده هامیدان چوخ گلیشمه‌یه تانیغیق...

والی دورمادان اویدورمالاری آردیجیل ساییر، شاه ایسه باشینی دوغرولاما[۲۴] ایشارتی گؤستره‌رک ترپه‌دیردی. دمیرچیلر بیرلیینین باشقانی ایسه دانیشماق ایسته‌ینده، بیر طرفدن قانا بویانمیش آیاقلاری یادینا دوشور، باشقا طرفدن ده ساغ–سولوندا اوتوران یولداشلاری دیزینی باسیردیلار. سونوندا زور ایله اؤزونو ساخلاییب دانیشمادی.

بیر آزدان مجلیس تاماملاندی. چاغیریلانلار داغیلماق ایسته‌ینده، شاه، والی‌یه دمیرچیلر بیرلییی باشقانینین ساخلانیلماسینی ایشاره ائتدی. جاماعات داغیلیشاندان سونرا، شاه والینی ده مورخص ائدیب، کیشییه اوز توتوب دئدی:

– آی قورخماز کیشی! بس بو گئجه نییه دیله گلیب، اعتیراض ائتمه‌دین؟!

– شاه حضرتلری ساغ اولسونلار، اعتراضین نه فایداسی وار کی؟

---

[۲۲] تانیق: شاهد.

[۲۳] دؤنم: فصل، موسم، هنگام.

[۲۴] دوغرولاما: تأیید.

آیاقلاریمین یاراسی هله توختامایب.

شاه گولومسونوب دئدی:

– آنجاق سنی جزالاندیردیغیمین نه‌دنینی هئچ بیلدینمی؟!

– سیز منه ایناندینیز؛ منی یالانچی سانیب، آنارشیست[۲۵] اولدوغومو دوشوندونوز، یوخسا باشقا نه اولا بیلر؟

– یوخ، سنین یانلیشینین[۲۶] بیری ده ائله بوراسیندادیر. سن هئچ جزانین نه‌دنینی ده بیلمه‌ییبسن.

– قوربان بلکه من باشا دوشمه‌میشم، سیز منی باشا سالین لوطفن.

– سنه وورولان آغاجلار، منی آخماق یئرینه قویماغینا گؤره ایدی.

– استغفوروالله، نئجه یعنی؟! منیم ائله بیر جسارتیم اولا بیلمز.

– کیشی، سنجه من کور بیریم؟ ویلایتینیزه گلدیییمده، یول اوزونو چؤل–باییرینیزین دورومونو گؤرمه‌دیممی سانیبسان؟ یوخسا قویون سورولرینی، ناخیرلارینیزی گؤزدن کئچیرتمه‌دیییمی ظن ائدیبسن؟ یا دا شهره گیره‌رکن آددیم باشی مأمور دایاندیغینا، جاماعاتین قاش–قاباغینا فیکیر وئرمه‌دیممی دوشونوبسن؟ سنجه، او آلابزک خالچالارین نه آنلام داشیدیغینی بیلمیرممی؟ چیینلرینده خالچا داشییان حامباللارین قاچدیغینی گؤرمه‌ییب، آیاقلارینین تاپپا–توپپونو ائشیتمه‌ییب، یاخود خالچالارین تکرارلاناسینا فیکیر وئرمه‌دیییمی ده دوشوبسنسه یانیلیبسان دوستوم! آمما نییه والینین اویدورمالارینا ایناندیغیمی سوروشسان، هئچ

---

[۲۵] آنارشیست: هرج و مرج طلب، آشوبگر.

[۲۶] یانلیش: خطاء، اشتباه.

اینانمادیم دئیه‌جه‌یم، آنجاق بونا سیاست دئیه‌رلر. ائله من او سایاق سورمالییام، او دا او تهر جاوابلامالی‌دیر، بو آرادا سنله سنین کیمیلر ده سوسمالیسیز! ایندی گئت، بوینونو جلادلاریما تاپشیرمادیغیما گؤره شوکر ائت. بوندان بئله ده بورنون کئچمه‌ین دلییه باشینی سوخما...

بیز توپ آتانمازدیق...

«صفوی»لر سیلسیله‌سینین شاهلاریندان اولان بیرینجی «شاه عابباس»، سونرالار اؤز آدی ایله تانینان لیماندا[۱] (بو گونکو عابباس لیمانیندا) اولدوغو زامان، اینگیلیس دؤولتی طرفیندن، او اؤلکه‌دن گؤروش ائتمه‌یه چاغیریلمیشدی. حاضیلیقلار گؤرولوب، شاه، ایمپراطورلوغون سیاست آداملاریندان، تاجیرلریندن هم ده صنعت آداملاریندان اوْلوشان[۲] بؤیوک بیر قروپلا، او سفره یوللاندی. سفر چوخ اوزون سفر ایدی، آنجاق مقصده چـاتینجا، اینگیلیس‌لیلرین اونـلاری مـؤحتشم قـارشیلادیقلاریـندان، یورغونلوق جانلاریندان چیخدی. هئیأتی آپاران گمی، ساحیلین یاخینلیغیندا قارماق[۳] سالدی؛ قاییقلار سویا سالینیب، شاهلا یانینداکیلار گمیدن سالالانان نردیوانلار واسیطه‌سی ایله قاییقلارا ائندیلر. قاییقلار ساحیله بیر آز قالاندا، توپلار سسلندی. تام ایییرمی بیر توپ آتیلدی. گئدنلر اؤنجه دیکسیندیلر؛ بیر خطر اولمادیغیندان آرخایینلاشاندان سونرا، شاه عابباس اوز توتوب تشریفات باخانینا[۴]، سوروشدو:

– باخان بو توپ آتیشلاری نه‌دیر بئله؟

---

[۱] لیمان: بندر.

[۲] اوْلوشان (Oluşan): متشکل، ساخته شده. اولوشماق: ساختن، تشکیل دادن.

[۳] قارماق: لنگر کشتی، قلاب ماهیگیری.

[۴] باخان: وزیر.

– قوربان قورخولاجاق بیر شئی یوخ‌دور؛ بو اؤلکه‌ده، اؤنملی قوناقلاری قارشیلایان زامان توپ گولله‌سی آتیشی، ایکی آنلام داشیییر: بیرینجی‌سی قوناغا حؤرمت ائدیب، «خوش گلدین» دئمک‌دیر؛ قوناغین ائو ییه‌سینه دَیری چوخالدیقجا، آتیلان توپ گولله‌لرینین ده ساییسی آرتار؛ أن دَیرلی قوناقلارین حؤرمتینه تام ایییرمی بیر توپ گولله‌سی آتیلار. ایکینجی آماجدا، اؤلکه منسوبلاری بو آتیشلارلا جاماعاتا بیر نؤع خبردارلیق چاتدیریرلار؛ بلکه دئییرلر: آی جاماعات، بیلیب آگاه اولون، سلطنت أراضی‌سینه، باشقا اؤلکه‌دن اؤنملی شخصیتلر گلیبلر...

شاه عاباس باشینی تصدیق علامتینه توولایاراق، بو دَبی چوخ بَیه‌نیب، بوندان بئله او دا ایمپراطورلوغوندا بو دبی ایشلتمه‌یی دوشوندو. قاییقلار ساحیله یئتیشدیلر؛ قونلاقلار ساحیلده ائنیب، بؤیوک بیر سایقی ایله قارشیلاندیلار. شاهلا سفرداشلاری، گؤزل بیر قصره آپاریلیب اورادا یئرلشدیریلدیلر؛ او گون، دینجلیب سفر یورغونلوغونو جانلاریندان چیخارتماقلا صاباح اولدو.

صاباحیسی گوندن چوخ جیددی دانیشیقلار آپاریلیب، موقاویله‌لره قول چکیلدی. آرا–سیرا کراللیق سوروملولاری اونلاری کراللیق أراضی‌سینده گزدیریب، گؤرمه‌لی یئرلری گؤستریب، هئچ بیر قوللوقدان أسیرگه‌مه‌دیلر. اون گونلوک سفر، بیر گؤز یوموب آچینجا سونا چاتیب، قاییتماق گونو اولدو. ایکی هئیأت، سون گؤروشلرینی ساحیلده ائدیب، بیر–بیرینین ألینی دوستجا سیخدیلار. ساغوللاشیب بیر–بیریندن آیریلان چاغ، شاه، قارشیلیقلی اولاراق اینگیلیس طرفینی اؤز ایمپراطورلوغوندان گؤروش

ائتمه‌یه رسمی شکیلده چاغیریب، اونلارین قوناق گلمه‌یی خصوصدا چوخ ایصرار ائتدی. اینگیلیس طرفی ده ممنونیتله دعوتی قبول ائدیب، یاخین گله‌جکده سفره چیخاجاقلاری حاقدا سؤز وئردی. هئیأت قاییقلارا اوتوروب، گمییه ساری یولا دوشدو. یئنه توپلار آتیلماغا باشلادی. ایییرمی بیر توپ گولله‌سی آتیلیب قورتولونجا، گمی یولچولارینی میندیریب یولا دوشموشدو...

***

شاه عاباس، دربارینا چاتار—چاتماز، باخانلارینی عاجیل توپلانتییا چاغیریب اونلارا بئله دانیشدی:

– بَی‌لر، گؤردویونوز کیمی اینگیلیس طرفلری بیزی چوخ یاخشی قارشیلادیلار. من ایسه اونلاری بیزیم اؤلکه‌دن گؤروش ائتمک اوچون چاغیرمیشام؛ اونلار دا یاخین گله‌جکده گلیب اؤلکه‌میزی گؤرمکلری حاقدا سؤز وئریبلر؛ تشریفات باخانی!

– قوربان...

– سندن ایسته‌ییرم گونو بو گوندن حاضیرلیقلارا باشلایاسان. هر شئی چوخ گؤزل اولمالی‌دیر؛ آذربایجاندان گؤزل خالچالار، اوستا آشچیلار گتیریلسین، أن یاخشی یئمکلر باشاران آداملار ایسته‌ییرم. اوستا صنعتچیلر، اؤزل هدیه‌لر دوزه‌لتسینلر. موسیقی‌چیلر، اونلار گلینجه چالیشیب یاخشی ماهنیلار حاضیرلاسینلار.

– أمر ائدرسینیز...

– ساواش باخانی!

– قوربان...

– اونلار بیزی قارشیلاییب یولا سالاندا، أن یوکسک سایقی آنلامیندا اییرمی بیر توپ گولله سی آتدیلار؛ سندن ایسته‌ییرم اونلار گلیب گئدنده أن آزی اییرمی ایکی توپ گولله‌سی آتیلسین.

– باش اوستونه...

شاه باشقا باخانلارا دا گرکن تاپشیریقلاری دئییب اونلاری مورخص ائتدی. گونلر بیر–بیرینین آردیندان گلیب کئچدیلر؛ آیلار سووولدو. گونلرین بیرینده اینگیلیس‌لیلرین عابباس لیمانینا طرف یولا دوشوب گلمکلرینین خبری شاها یئتیریلدی. قوناقلارین گمیسی ساحیلدن گؤروندویو زامان، شاه عابباس بیر سیرا باخانلاری ایله ساحیله توپلاشیب، اونلاری قارشیلاماغا حاضیرلاشدیلار. ساحیلدن باشلایاراق شاهین قصرینه قدر، قیرمیزی خالچالار سالینمیشدی. جاماعات یولون ایکی طرفینده توپلاشیب أل ساللاماغا حاضیر دایانمیشدیلار. اؤلکه‌نین أن یاخشی آتلاری، فایتونلارا باغلانمیش، فایتونلار شن بویالی وسیله‌لرله بزه‌نمیش، حاضیر دایانمیشدیلار. اینگیلیس‌لیلرین گمیلری یاخینلاشیب، قارماق سالدی؛ قاییقلاری دنیزه ائندیریردیلر. شاه، قولاغینی یاتیردیب توپ گولله‌لری آتیشینین سسینی گؤزله‌ییردی. قاییقلار دولدو؛ کوره‌ک‌چیلر، کوره‌ک چکمه‌یه باشلادیلار. توپ آتیشیندان خبر یوخ ایدی. قاییقلار ساحیله چاتدیلار. یئنه ده بیرجه توپ گولله‌سی بئله آتیلمادی. قاییقلارداکیلار ساحیله ائندیلر. یئنه توپلاردان خبر اولمادی؛ شاهین فیکرینی توپ گولله‌لرینین آتیلمادیغی ائله اؤزونه مشغول

ائتمیشدی کی، هئچ بیلمه‌دی قوناقلارین قارشیلانماغی نئجه کئچدی. گلنلر بیر هفته اؤلکه‌ده قوناقلاندیلار. اؤندن پلانلانمیش گرکن یئرلره آپاریلدیلار. یئنه ایکی طرفلی موقاویله‌لره قول قویولدو. توپ آتیشیندان باشقا، قالان حاضیرلیقلار موکممل شکیلده گؤرولوب یئرینه یئتیریلدی.

بیر هفته سونرا، آرتیق قاییتماق واختی گلیب چاتمیشدی. قوناقلار، فایتونلارلا ساحیله آپاریلدیلار. اونلارا دَیرلی هدیه‌لر ده وئریلدی. آنجاق شاه عابباسین یئنه ده قولاغی سسده‌یدی. ایکی هئیأت یئنه ساحیلده بیر–بیرینین ألینی قارداشجاسینا سیخاندان سونرا، اینگیلیس‌لیلر قاییقلارینا میندیلر؛ قاییقلار گمییه طرف یولا دوشدو؛ آمما توپ آتیشیندان خبر اولمادی؛ قاییقلار گمییه چاتیب ایچینده‌کیلر نردیوانلاردان یوخاری چیخدیلار؛ آنجاق یئنه توپ آتیشیندان خبر چیخمادی؛ قاییقلار گمینین ایچینه چکیلیب، قارماق قالدیریلدی. گمینین فیتی سسلندی، آمما یئنه ده بیرجه توپ بئله سسلنمه‌دی؛ یولا دوشدولر. گمی گؤزدن ایتینجه، شاه عابباسین هله ده قولاغی سسده‌یدی، آمما هئچ قوش توفنگی ده بئله آتیلمادی! شاه چوخ غضبلندی. قصره قاییدار—قاییتماز ساواش باخانینی چاغیرتدیردی. باخان هؤله‌سک شاهین قوللوغونا گلیب ایکی‌قات تعظیم ائله‌دی. شاه اوجا سسله باغیردی:

– آلچاغین تکی...، بس من سنه أمر ائتمه‌میشدیممی، اینگیلیس‌لیلر بیزه قوناق گلنده، ایبیرمی ایکی توپ گولله‌سی آتیلسین؟

– بویورموشدونوز قوربان...

– بس نه اولدو؟ «پیشیک آسقیردی؟» دئ گؤروم نییه توپلارینیز

لال اولدو؟ ایندی سنین او یوغون بوینونو جلادا تاپشیریممی؟

باخانین أل-آیاغی أسمه‌یه باشلادی؛ بیر آن دیلی توتولدو. سونرا چتین‌لیکله اؤزونو أله آلیب دانیشماغا باشلادی:

– قوربان قوللوغونوزا عرض ائتمه‌لییم کی، بیز مین بیر نه‌دنله اینگیلیس‌لیلر بوراداکن توپ آتا بیلمز ایدیک.

– سنی ائشیدیرم،

– بیرینجیسی، بیلدیینیز کیمی باروتوموز توکه‌نیب‌دیر؛ باروتوموز یوخ ایدی...

اوزو قوووق کیمی شیشیب، پؤرتموش شاه عاباسا سانکی اینه باتیردیلار. حیرصی کئچیب گولومسه‌یه‌رک باخانا دئدی:

– قالان مین نه‌دنینی ده اؤزونه ساخلا. ائله بو بیر دلیل منی گؤره‌ر. اونوتموشدوم دوغروسو.

بئله لیکله شاهین آجیغی کئچیب، باخانی مورخص ائله‌دی...

سونجوقلایان قودوق...

اونیوئرسیتئتده، «مهدی»نین اوتوردوغو اوتوراجاغین یانینداکی اوتوراجاقدا اوتوران یولداشی، «کلئیبر» ماحالیندان ایدی. دوغال اولاراق، اونلار بوش واختلاریندا اورادان-بورادان دانیشاردیلار. مهدینین یولداشی، درس اوخوماق اوچون کلئیبرین أطرافیندان تبریزه گلمیشدی. شهر اوشاقلارینین عکسینه، او، اونیوئرسیتئت اوتوراجاغیندا اوتورماق شانسینی، چوخ چتین‌لیکله ألده ائتمیشدی. «رؤوشن»ین عاایله‌سی کلئیبر ماحالینین ائلاتلاریندان ایدی. اونلارین حیات طرزی همیشه مهدینی ماراقلاندیریر، بوش واختلاردا رؤوشندن چئشیدلی سورغو-سواللار سوروشاردی. رؤوشن ایسه ائلاتلارین چادیرلاردا یاشادیغیندان، یایدا داغ أتکلرینه (یایلاغا)، قیشدا آزاجیق هاواسی ایستی اولان آرانا (قیشلاغا) داشیندیقلاریندان، هر داشیناندا وار-یوخلارینی، چادیرلارینی، ساخلادیقلاری مال-داواری دا بئله داشیماق مجبوریتینده اولدوقلاریندان، بو ایشلرین نه قدر چتین اولدوغوندان دانیشاردی. رؤوشنین عاایله‌سی بوتون کؤچری ائلاتلار کیمی، یایدا چادیرینی، قوردوغو یئردن ییغیب، قیشلاغا داشییب، یئنیدن قوراردیلار، قیشدا ایسه عکسینه، یوک-یاپلارینی توپلاییب، یایلاغا قاییداردیلار. اونلارین کئچینه‌جکلری، حئیواندارلیقدان ایدی؛ مال-داواری اوتلاقلاردا[1] دولاندیریب، دوغوزدوروب، اونلارین أتینی، سوت-قاتیغینی،

[1] اوتلاق: چراگاه.

کره‌سینی، سوتدن اوره‌تیلن پئندیرینی، چوۆدارلارا، هم ده اونلارین ایزینی ایزله‌ین باشقا آل-وئرچیلره ساتماقلا حیاتلارینی سوردوره‌ردیلر. مهدی، شهر اوشاغی اولاراق، عؤمرونده بو سایاق حیات طرزینی گؤرمه‌دیینه گؤره، همیشه آچیق آغیزلا، بو حاقدا دانیشیلان خاطیره‌لره، سؤیله‌نن حئکایه‌لره قولاق آساردی.

«قورا بیشیرن »[۲] آیینین سون گونلری ایدی. اونیوئرسیتئت سیناقلارینین[۳] یئکونلشمه‌سینه[۴] بیر شئی قالمیردی. اونلار، داها آنجاق سیناق گونلری بیر-بیرلرینی گؤره بیلیردیلر. مهدی‌گیلین عاایله‌سی تبریزده یاشادیغینا باخاراق، او، عاایله‌سی ایله بیر ائوده یاشاییردی؛ آنجاق رؤوشن اونیوئرسیتئتین یاتاقخاناسیندا[۵] قالیردی. اونلار آنجاق صینیفده[۶]، سیناق اؤنجه‌سی بیر-بیرینی گؤروب، سیناقدان فرقلی زامانلار چیخدیقلارینا گؤره، چوخ واخت سیناقدان سونرا گؤروشه بیلمیردیلر. هر سیناق قورتولدوقدا، سونراکینا حاضیرلانماق گرکیردی؛ واختی اؤلدورمک اولمازدی، اونون اوچون سیناقدان چیخانلار بیرباشا ائوه گئدیب، سونراکی سیناغا حاضیرلانماغا باشلاییردیلار. سونونجو سیناق گونو ده گلیب چاتدی آرتیق. رؤوشن سیناق اؤنجه‌سی مهدینی گؤروب سالاملاشاندان سونرا، اوندان ورقه‌سینی تئز وئره‌رسه اونیوئرسیتئتین حیطینده اونو

---

[۲] قورا بیشیرن: تیرماه.
[۳] سیناق: امتحان.
[۴] یئکونلشمک (Yekünləşmək): جمع و جور شدن، تمام شدن. یئکون: نهایی.
[۵] یاتاقخانا: خوابگاه
[۶] صینیف (Sinif): کلاس درس.

گؤزله‌مه‌یی تاپشیردی. –من ایسه تئز چیخارسام سنین چیخماغینی گوده‌جه‌یم– دئدی.

رؤوشن، مهدیدن قاباق ورقه‌سینی تحویل وئریب، حیطه چیخدی. بیر آزدان مهدی ده ورقه‌سینی وئریب حیطده اونا قوشولدو. اونلار آزاجیق ظارافاتلاشاندان سونرا «شاه‌گؤلو»یه گئدیب، بیر آز گزیشیب، «دووغـا آشی» ایـچمه‌یه هوسـلندیلر. شـاه‌گؤلو همیشه‌کی کیمی قیمیلداییردی؛ هاوانین ایستیسی عاایله‌لری ائولریندن ائشییه اؤتورموشدو. چئشیدلی اونیوئرسیتئتلرله، مکتبلرده اوخویان، سیناقلارینی قورتاران، قیزلی- اوغلانلی گنجلر ده سانکی شاه‌گؤلویه دولوشموشدولار. رؤوشنله مهدی آشچی دوکانینین ائشیینده چتین‌لیکله بیر جوت بوش اوتوراجاق تاپیب اوتوردولار. اؤنجه قرارلاشدیقلاری کیمی، مهدی آشلاری سیفاریش وئرمک اوچون گئدیب، ایکی کاسا آشین پولونو حسابلاشیب، گتیریلمه‌سینی تاپشیراندان سونرا، اوتوراجاغینا قاییتدی. آشلار گلینجه دانیشماغا باشلادیلار:

– یاخشی، دوست دانیش گؤره‌ک سیناقلارین نئجه ایدی؟...

– ائی‌ی‌ی، پیس ساییلماز؛ سن نئجه؟

– من ده سنه تای.

– هر نه ده اولسا، بیر تئرمی ده بیتیردیک، آزیندان ایکی آی دینجله‌ریک.

– خوش حالینا، سن ایکی آی دینجل، آنجاق من اونیوئرسیتئتده اولارکن دینجلیرم ساییلیر. چادیریمیزا قاییدینجا آغیر ایشلریم

باشلایاجاق...

– دوزدور جانیم، هئچ یادیمدا دئییلدی. آمما بیر طرفدن ده خوش حالینا، أن آزی ایکی آی بؤیوک شهرین توستوسوندن، اوتومبیللرین سسیندن، آغیر ترافیکدن یاخان قورتولاجاق. ایکی آی مال–داوارین، تویوق–خوروزون، چؤل قوشلارینین، بیرجه کلمه‌ده دوغانین دوغال[۷] سسلری قولاقلارینی اوخشایاجاق. هورمونسوز أت یئیه‌جکسن، یاغی آلینمامیش سوت ایچه‌جکسن، ساخلاییجی[۸] آرتیریلمامیش، آنانین ألی ایله تزه‌به‌تزه حاضیرلانمیش یئیه‌جکلر یئیه‌جکسن...

– دوزدور یولداش، اوراسی دا واردیر. یاخشی یادیما دوشدو، سن نییه ایکی–اوچ گون بیزیم چادیرا قوناق گلمیرسن؟ سن کی بو قدر داغ–داشا ماراقلیسان، بیر گل گؤر بیزلر نئجه یاشاییریق، هم ده بیر آز گزیب دولاناریق...

سؤز بوراسینا چاتاندا آش کاسالاری سینی‌ده گتیریلیب، هره‌نین‌کی اؤز قاباغینا قویولدو. اونلار آشلارینی ایچه‌رک ده دانیشیغین آردی توتولدو؛ مهدی دئدی:

– نه دئییم دوست، بیلیرسن کی، اورالاری گلیب گؤرمه‌یی نه قدر ایسته‌ییرم. «یا نصیب یا قیسمت». بلکه ده بیر گون گله بیلدیم...

رؤوشن اوتوردوقلاری چادیرین دقیق آدرسینی وئریب، بیر داها دؤنه–دؤنه مهدینین اونلارین ماحالینا قوناق گلمه‌سینه ایصرار ائتدی.

---

[۷] دوغال: طبیعی.

[۸] ساخلاییجی: مواد نگهدارنده.

ایکی یولداش آشلارینی ایچیب، ایکی ایستکان دا چای ایچندن سونرا، پارکدا، گؤلون دؤوره‌سینده بیر آز گزیشدیلر. آخشام چاغی مهدی رؤوشنی اوتوبوس ترمینالینا یئتیریب، اوندان آیریلدی...

***

ایکی یولداشین بیر-بیریندن آیریلماقلاریندان اوچ هفته اؤتدو. آخشاملارین بیرینده مهدی اوتاغیندا تک اوتوردوغو یئرده، رؤوشنله دانیشدیغی سون سؤزلری خاطیرلاییب، بیر آن اونلارین چادیرلارینا قوناق گئتمه‌یه هوسلندی. اوتاغیندان چیخیب، مسأله‌نی آتا-آناسی ایله ده آرایا قویدو؛ اونلار دا راضیلیق وئرندن سونرا، یانیندا گؤتوره‌جک شئیلری حاضیرلاماق اوچون اوتاغینا قاییتدی.

او، صاباحیسی گون سحر یئمه‌یینی بیتیرندن سونرا بالاجا ساکینی گؤتوروب، ترمینالا طرف یولا دوشدو. کلئیبره گئدن اوتوبوسون بیلیطینی آلیب، واختیندا اوتوبوسا چیخیب، اوتوراجاغیندا اوتوردو. اوتوبوس یولا دوشدو. مهدی یولچولارین هامیسینی نظریندن کئچیرتدی؛ اونلارین گئییملرینه دیققتلی باخیردی. اونون فیکرینجه ائلاتلارین اؤزونه‌مخصوص گئییملری اولمالی ایدی؛ هم ده دوشوندو، اونلار بیر-بیرلریندن خبرسیز اولمامالی‌دیرلار. او، هئچ ده یئرسیز دوشونمه‌میشدی؛ اوتوبوسدا اوچ-دؤرد ائلات عایله‌سی وار ایدی. او عایله‌لرین بیری رؤوشن‌گیلی تانیییب، اوسته‌لیک چادیرلاری دا بیر-بیرینه چوخ یاخین اولدوغونو بیلدیردیکلری اوچون، مهدی چوخ شانسلی ایدی. اونلار مهدی‌یه -بیز ائندیییمیز یئرده سن ده ائنرسن- دئدیلر.

اوتوبوس کلئیبره بیر آز قالمیش، سوروجو اوتوبوسو رؤوشن‌گیلین قونشو عاایله‌سینین ایسته‌یی ایله ساخلادی؛ مهدی ده او عاایله ایله بیرلیکده اوتوبوسدان ائندی. اونلار بیر آز داها پیادا یول گئدندن سونرا، بیر سیرا قورولموش چادیرلارا چاتدیلار. او عاایله‌نین کیشی‌سی چادیرلارین بیرینی مهدی‌یه گؤستره‌رک، -باخ او چادیر رؤوشن‌گیله عاایددیر- دئدی. مهدی اونلاردان آیریلیب، چادیرین گیریشینه طرف گئتدی. چادیرین گیریشینه چاتینجا، اؤسکوروب یاآللاه دئیه‌رک، اورادا اولدوغونو ایچریده‌کیلره بیلدیریب، بیرینین ائشییه چیخاراق اونو قارشیلاماغینی گؤزله‌دی. ایچریدن بیر خانیم قیز سسلندی:

- کیمسن؟ کیمی ایسته‌ییرسن؟

مهدی اؤزونو تانیتدیراراق، رؤوشنی سوروشدو؛ قیز آناسینی چاغیردی:

- آی آنا بیری گلیب رؤوشنی سوروشور...

رؤوشنین آناسی، ائلاتلارا اؤزل گوللو شلته‌سی أیننده، باشینا دولادیغی لئچه‌یی باشیندا، چادیرین قاپی اؤرتویونو قیراغا وئریب قوناقلا سالاملاشیب، اونا خوش گلدین دئدی. اوغلونون چادیردا اولمادیغینی، بیر آز خیریم-خیردا آلماق اوچون کلئیبره گئتدیینی بیلدیردی. آنجاق چوخ ایصرارلا مهدی‌یه دئدی:

- آی اوغول، یای گونلری، ائشیک ده چوخ ایستی‌دیر؛ سن ده منیم بیر اوغلوم؛ یولدان تزه یئتیشمیش، یورغون اولمالیسان؛ بویور چادیرین ایچینه؛ سن بیر-ایکی ایستکان چای ایچینجه رؤوشن ده گلیب چیخار.

مهدی تشککور ائدیب، چادیرین ایچینه کئچدی. اونون آلتینا آلاپاچا[۹] بیر کئچی دریسی سالیب، آرخاسینا دا ایکی میته‌ککه‌نی اوست–اوسته قویدولار. سونرا ائشییه چیخیب، چای حاضیرلاماغا باشلادیلار. مهدی، بو ماجالدا چادیرین ایچینه بیر گؤز گزدیردی؛ ائشیکده هاوانین ایستی اولماغینا باخمایاراق، ایچریده دوغال بیر سرینلیک وار ایدی. چادیرین پارچاسی قیرمیزی بویالی ایدی؛ اونون اوستونه ایپ تلیسدن، باشقا بیر لایه‌ده چکیلمیشدی. شکیلی داایره اولان چادیرین بیر طرفینه یورغان–دؤشک باغلاماسی ییغیلمیش، بیر طرفینده قاب–قاجاق دوزولموش، قابلارین یانلاریندا ایسه یئکه بیر سو سهنگی[۱۰] وار ایدی. بیر آزدان رؤوشنین باجیسی بیر سینی چای ایله ایچری گیردی؛ سینینی مهدی‌یه ساری توتدو. مهدی چای ایستکانینی گؤتورنده، قیز بیردن گوله‌رک اوجا سسله آناسینی چاغیریب دئدی:

– آی ننه، آی ننه، قوناغیمیزین أللرینه باخ! تولامیزین أللری کیمی آغ‌آپباق یوموشاق‌دیر!

آناسی ایسه اوزاقدان اوجا سسله اونا جاواب وئردی:

– معلوم‌دور قیزیم، ائله ده اولمالی‌دیر. او شهر اوشاغی‌دیر. بیزیم کیمی چادیردا یاشاییب، مال–حئیوان ساخلامیر کی؛ بیزیم کیمی بورادا یاشاسایدی أللری پاراغیمیزین[۱۱] أللری کیمی قاراليب، قارت اولاردی!

---

[۹] آلاپاچا: ابلق.

[۱۰] سهنگ (Səhəng): سبو، کوزه.

[۱۱] پاراق: بیر جوره چوخ توکلو کؤپک‌دیر. دریسینین توکو چوخ اولدوغونا گؤره، سویوق هاوایا چوخ←

مهدینین قاشلاری چاتیلدی؛ حالی یامان توتولدو؛ عجب! دوستونون باجیسی اونو تولالارینا، آناسی ایسه پاراقلارینا اوخشادیردی، آمما ساخلاشیب بیر شئی دئمه‌دی. یالنیز آجی-آجی گولومسوندو. چایلارینی ایچندن سونرا، گتیریلن بیر کاسا تزه ساغیلمیش سوتو ده ایچدی. بیر آز کئچمه‌دن چادیرین ائشیینده مهدینین آیاق‌قابیلارینی گؤروب تانییان رؤوشن سئوینجک ایچری گیردی. ایکی یولداش گؤروشوب، قوجاقلاشدیلار. رؤوشنین اوزوندن، مهدینی اورادا گؤرونجه چوخ سئویندییی، آپ-آیدین سئچیلیردی. اونلار بیر-بیرینین یانیندا اوتوردولار. رؤوشنین باجیسی ایله آناسی ائشییه چیخیب ایکی دوستو باش-باشا بوراخدیلار:

- یاخشی، دوست تعریف ائت گؤره‌ک تبریزده نه خبر؟ هئچ اینانمازدیم گله‌سن! عجب ائدیب گلمیسن...

- نه خبر اولاجاق؟ ساغلیق، گؤردویون تبریزدیر...

- باری سنه چای-مای وئریبلرمی؟

- هه، ایچمیشم ساغ اول.

ایکی یولداش بیر آز اورادان-بورادان، اورتاق یولداشلاریندان دانیشدیلار. مهدینین جاوابلاری چوخ قیسا، قورو، قاش-قاباقلی ایدی.

← داوامی واردیر. آتالار سؤزودور، بیر شخص یاخود بیر شئی چوخ جانی برک، داواملی اولسا بئله دئیه‌رلر: «ایت اؤلر، پاراق اؤلمز»! یعنی چوخ شاختالی هاوادا نرمال ایتلر سویوقدان اؤلسه‌لر ده، پاراغا سویوقدان اؤلوم یوخ‌دور...

رؤوشن دانیشیق‌آراسی اونون توتقون اولدوغونو باشا دوشوب، نه‌دنینی سوروشدو:

– دوز دانیش گؤروم نه اولوب؟ آنام، باجیم سنه بیر سؤز دئییبلرمی؟

– اؤتور گئتسین، ائله بیر شئی دئییل...

– یوخ، بوراخان دئییلم؛ من سنی تانییرام، یئرسیز قاش–قاباغینی سالّلامازسان؛ کسین بیر شئی اولوب‌دور. دئمه‌سن أل چکن دئییلم.

رؤوشن مهدینی سیلکله‌ییب، اؤز جانینا آند وئردی؛ سونوندا او چاره‌سیز قالیب، اولوب–کئچنلری آنلاتدی؛ رؤوشنین باجیسی اونو تولالارینا، آناسی دا پاراقلارینا بنزه‌تدیییندن دانیشدی. مهدینین سؤزلری قورتولونجا رؤوشن اوجا بیر قهقهه چکیب دئدی:

– ائله بودور سنی بو قدر اوزه‌ن؟! هله من ده دئدیم بس نه اولوب! دوغرودان اونلارین سؤزوندن بو قدر توتقونسان؟! سندن تعجوب ائدیرم. بیلیرسن کی، پیس نیتله دئمه‌ییبلر. بوش وئرمه‌لیسن یولداش؛ ایسته‌سن راحات اولاسان، او سایاق سؤزلری ائشیدنده، «سونجوقلایان قودوق» کیمی بو قولاقدان آلیب، او بیری‌سیندن اؤتوره‌جکسن دوستوم!...

ایتی-قوردو منیم اوستومه کوشکورتمه[۱]...

«غلامحسین»ین اؤلوموندن قیرخ نئچه گون کئچیردی. اؤلومونون قیرخ تؤرنی نئچه گون اؤنجه هم مزاری اوسته، هم ده مسجیدده کئچیریلمیشدی. او، یاسیندا کیمسه‌نین قارا گئیمه‌مه‌سینی، یاس تؤرنلرینین ده اوزالدیماماسینی وصیت ائتمیشدی؛ آمما دیری‌باش اینسانلارین سؤزونه باخیلمایان یئرده، اؤلوب دونیادان ألی اوزولن بیر شخصین سؤزونه کیم باخار؟! جاماعاتین چوخو، آنجاق اؤز خئیرینه دلی اولاراق، اؤز قـازانجلارینی گـودور؛ ایشلری ده فیکیردن، عـاغیلدان قایناقلانمادان، عادت اوزره‌دیر[۲]. عادتین ایسه بوراخماسی چوخلارینا چتین‌دیر. ائه‌ه‌ه، هله اؤلندن سونراسی اؤز یئرینده قالسین، یازیق کیشینی دیریلیینده ده حسابا قویان یوخ ایدی. اؤلومون اوچونجو گونو مسجیدینده، اوغلو «موراد»، قارا کؤینک گئییب مسجیده گلنلرین بیرینه آتاسینین قارا کؤینک گئیمه‌مک حاقدا اولان وصیتینی چوخ خاطیر- حؤرمتله خاطیرلادینجا، بئله جاواب ائشیتمیشدی:

- آتان پــ...خ یئییب آتاسی ایله؛ اؤلویه حؤرمت ائدرلر!...

نه ایسه آتاسی ساغ ایکن، مورادین هئچ اؤزونون ده آراسی اونونلا چوخ یاخشی دئییلدی. گون اولمازدی بیر خیردا مسأله اوستونده دئییشمه‌سینلر؛ آنجاق بوتون بونلارا باخمایاراق، موراد هر جومعه آخشامی

---

[۱] کوشکورتمک: به حمله واداشتن، برانگیختن سگ.

[۲] اوزره: طبقِ، مطابقِ، رویِ.

آتاسینین مزاری اوسته گئدیر، اونون روحونا فاتیحه اوخویوردو. آتاسینین قیرخیندان قاباق مزار اوسته گئتمکده تک اولموردو. قیرخ تؤرنیندن سونراکی ایلک جومعه آخشامی، یئنه مورادین اوره‌یی دؤزمه‌ییب عادتی اوزره آتاسینین مزارینین زیارتینه گئتدی؛ قدیمدن دئییبلر «تورپاغین اوزو سویوق اولار»؛ سانکی غلامحسین کیشی ده داها اونودولوب، اونودولانلارا قوشولموشدو. او گون اونون مزارینا گئدن تک آدام، اوغلو ایدی.

موراد باش داشینین یانیندا چؤمبه‌له‌تمه اوتوردو. بیر تیکه داش گؤتوروب، مزارین قاپیسینی دؤیدو: –آتا قالخ آیاغا؛ سنه فاتیحه پای گتیرمیشم— دئییب، بیر «حمد»، اوچ «قل هوالله» اوخویوب پوفله‌دی. او آندا بیریسی قرآن قولتوغوندا اونا یاخینلاشدی:

– سالام علیکم...

موراد باشینی قالدیریب آرخایا باخدی:

– علیکم‌ألسالام؛ نه ایشین وار؟

– آللاه اؤلوب گئدنینه رحمت ائله‌سین، ایکی مین تومن وئر اونا بیر «یاسین» اوخویوم. آتان‌دیرمی؟

– ساغ اول قارداش. آللاه سنین ده اؤلنلرینه رحمت ائله‌سین. هه آتام ایدی...

موراد آیاغا قالخدی. ألینی جیبینه آپاریب، پوللارینین ایچیندن بیر ایکی مین تومنلیک، آییریب اونا وئردی؛ ایکیسی ده قبیرداشینین ایکی طرفینده اوتوردولار. کیشی قرآنی آچماق ایسته‌ینده، موراد دئدی:

– وئر منه ایکی مین تومنیمی، پئشمان اولدوم؛ ایسته‌مز اوخویاسان!

– بس نه اولدو؟!

– هئچ، أدالاری یادیما دوشدو!

کیشی پولو قایتاریب، باشینی تووولایاراق اوزاقلاشدی؛ موراد یئنه ده باش داشینین یانیندا اوتوروب بیر توو درین خیالا جومدو. خئیلک زاماندان سونرا آتاسی ایله دانیشماغا باشلادی:

– آتا، آی آتا! سسیمی ائشیدیرسنمی آی کیشی؟ نه بیلیم بلکه ده روحون بو أطرافدا گزیشیر. باخ، یئنه ده من؛ قالانلار سنی اونودوب گئتدیلر. نئیلک داها یاخشی؛ قوی چوخ زامانلاردان سونرا آتا–اوغول بیر توو دردلشک. آنجاق نه فایدا، بو گون آنجاق من دانیشا بیلرم، سن ایسه ائشیده‌جکسن. آمما چوخ دا اینصافسیز دئییلم هاا!؛ سنه سؤز وئریرم هردن‌بیر سنین دیلینجه ده اؤزومله دانیشام. نه بیلیم بلکه ده بیر عؤمور منه دانیشماق حاققی وئرمه‌دییین اوچون، بو ساعات ائله بو سایاق دانیشیغیمیز داها عدالتلی اولا! آی دده، یادینداديرمی ساغ ایکن هئچ منی یولا وئرمزدین؟!... یادینداديرمی من اوشاق ایکن یولاغیمیزدا بوتون اوشاقلارین چارخی اولا–اولا، سن منه چارخ آلمادین؟... هله چارخ بیر قیراقدا قالسین، بؤیویوب موتوسیکلت تصدیقی آلاندان سونرا –منه بیر موتوسیکلئت آل— ایسته‌ییمه، نه جاواب وئردیینی خاطیرلاییرسانمی آی دده؟ ایندی‌کی کیمی یادیمدادیر –موتوسیکلئتین بوتون جکلرینی آزاد ائدیب أللرینی ده اؤتور؛ او وسیله اون ثانیه اؤزونو آیاق اوسته ساخلایا بیلسه، سنه سؤز وئریرم آلاجاغام —دئمیشدین! منسه، –کیشی داها

بیریوللوق دئنه‌ن آلمیرام دا!؛ ائله ایشین ایمکانسیز اولدوغونو اؤزون مندن یاخشی بیلیرسن– دئیه‌نده، دئدین کی: اوغلوم، اؤزونو اون ثانیه آیاقدا ساخلایا بیلمه‌ین وسیله، نئجه بیر ظفر توخونمادان سنی ساعاتلار اوستونده ساخلایا بیلر؟! دوزدور، او زامان چوخ اوزولسم ده، بو گون سؤزون بیله‌مه هم گولونج گلیر، هم ده داها عاغلیما ایشله‌ییر. آتا، او گون سندن چوخ آجیقلی اولسام دا، بو گون سنه چوخ حاق وئریرم، لوطفن او حاقدا منی باغیشلا.

موراد بو خاطیره‌لری بئیننده دولاندیریب، یاواش-یاواش زومزومه ائده‌رک، اوزونون خطلرینین شکلی هر آن دَییشیردی؛ گاه دوداقلارینین اوجو قاچیر، آجی گولومسونور، گاه دا قاشلاری چاتیلیر گؤزلرینه یاش دولوردو. آستا-آستا اوره‌یینه آغیرلیق ائدن غم، گؤزلرینه داشینیب، گؤزلریندن دامجی-دامجی قبیر داشینین اوستونه سوزوب، داشین یازیلارینین ایچینده گیزلنیردی.

– اؤز آرامیزدا دانیشیریق، ائولنه‌نده ده منی آز اینجیتمه‌دین ها! بلکه ده آنام اولماسایدی، سئودیییم قیزا هئچ قوووشامازدیم. آمما کئشکه بو یاسلی گونلرده یئنه منیم خانیمیمین هئچ آیاغی یئره گلمه‌دیینی قالخیب گؤره بیله‌یدین...

موراد، یاریم ساعات قدر آتاسی ایله دردلشدی؛ هردن‌بیر اوره‌یی کؤوْره‌لیب[3] آغلاییردی. گؤز یاشلاری قبیر داشینین اوستونه دامیب،

[3] کؤوره‌لمک: به حال گریه افتادن، متأثر و متألّم شدن.

داغیلیردی. تخمینن یاریم ساعات اؤتندن سونرا، قبیر داشینین اوستونو گتیردییی سو ایله یودو. یئنه ده داشین اوستونه بیرآز بوغدا داغیتدی. داغیدارکن ده بوغدالاری دنله‌ییب، کیفیرکارلیق ائدن قوشلارا آجیقلانیب، بیر پارا سؤزلر دئدی. دوروب گلمک ایسته‌ینده، آتاسینا یاسین اوخوتدورمادیغی یادینا دوشوب، یئنه اوره‌یی توتولدو. گئدیب یان–یؤره‌ده دولانیب، همان قرآن قولتوغوندا دولانان کیشینی تاپدی؛ اونا فیکرینین دَییشیلدیینی، یاسین اوخوتماق ایسته‌دیینی آنلاتدی. کیشی ایله بیرلیکده مزارین باشینا قاییتدیلار. موراد قیتمیرلیغینی ائله آتاسیندان ایرث آپاردیغینا گؤره، قاییدارکن بیر اوخ ایله نئچه نیشان وورماغی دوشونوردو. قبیر داشینین یانیندا اوتورمادان، ایکی مین تومن جیبیندن چیخاردیب کیشییه وئردی. کیشی پولو جیبینه قویوب چؤمبه‌له‌تمه اوتوردو. او، قرآنین یاسین صحیفه‌سینی آختارارکن موراد دئدی:

– زحمت اولماسا عمیمی ده اوخودوغون یاسین ده شیرکت وئر!

– باش اوستونه.

– أعوذ بالله من الشیطان الرجیم...

– دئییرم ائله او بیریسی عمیمی ده شریک ائتسن یاخشی اولار!

کیشی باشینی ترپه‌ده‌رک سانکی–اولسون– دئدی...

– بسم الله الرحمن الرحیم...

– داییلاریم دا بو مزارلیقدا یاتیب. اونلارا دا اوخودوغون یاسین‌دن بیر پای چیخ!

بو حالدا کیشی قرآنی بوکوب، آیاغا قالخدی. أل آپاریب، جیبیندن

موراد وئردیيی ایکی مین تومنلیيی چیخاردیب مورادین اوستونه تونله‌یه‌رک دئدی:

– کیشی آل پولونو ایتی—قوردو منیم اوستومه کوشکورتمه!...

بو سؤزلری دئیه‌ندن سونرا دا، دایانمادان اورادان اوزاقلاشدی؛ موراد ایسه آغیزی آچیق، دایانیب آنجاق اونون اوزاقلاشدیغینا باخدی...

«مرثیه پرئس خبر آژانسی...»

جناب «قنوی» سککیزینجی صینیفین اوشاقلارینا بیولوژی درسینین آغیر، اؤنملی بؤلوملرینین بیرینی سونماقدایدی[۱]. آنجاق نه‌دنسه اوشاقلارین بیر سیراسی، او گونکو درسین چتین اولدوغونا باخاراق، داها دیققتلی قولاق آسماق یئرینه، بیر–بیری ایله پیرچا–پیرچ ائتمکده‌یدیلر! بلکه ده قولاق آسماماقلاری، دئییلنلردن باش آچماماقدان، حؤوصله‌لری قاچیب، دؤزوملری توکندیییندن[۲] قایناقلانیردی[۳]. هردن اولار، اینسان تحویل آلا بیلمه‌دییی بیر قونونو[۴] ائشیتمه‌یه مجبور قالیرسا، داریخیب، باشینی بیر تهر قاتماق ایسته‌یر؛ او گونون درسینده ده، او سایاق بیر دوروم وار ایدی. جناب قنوی چوخ زکی بیر اؤیرتمن[۵] ایدی. اونون درسلری سونماقدا اؤزونه‌مخصوص[۶] بیر دَبی وار ایدی. صینیفده هر هانسی بیر آنلاشیلمامازلیق گؤرسه‌یدی، درسی دایاندیریب، چئشیدلی خاطیره‌لر دانیشماقلا، صینیفه یئنی بیر أحوالی–روحییه باغیشلایاردی. دئیه‌ردی: اوشاقلار، بیزیم أصیل درسیمیز کیتابلاردا یازیلان ماتئریاللار دئییل! بلکه تمل درسیمیز، حیات درسی اولمالی‌دیر. ائله او گون ده نئچه

---

[۱] سونماق: تقدیم کردن، ارائه کردن.

[۲] توکنمک: پایان یافتن، تمام شدن.

[۳] قایناقلانماق: سرچشمه گرفتن.

[۴] قونو: موضوع.

[۵] اؤیرتمن: معلم.

[۶] اؤزونه‌مخصوص: منحصر بفرد.

دفعه اوشاقلارا —سوسون! درسه قولاق آسین- دئییب، بیر نتیجه آلمایاندان سونرا، ألینده‌کی گچی قاراتاختانین قاباغینا آتیب، أللرینی بیر-بیرینه چالیب توزونو تمیزله‌یندن سونرا، اوشاقلارا اوز توتوب سوروشدو:

- اوشاقلار هانسینیز منه دونیانین أن گوجلو خبر آژانسینین آدینی دئیه بیلر؟!

صینیفه همهمه دوشدو؛ داها آنجاق دؤرد-بئش نفر یوخ، صینیفده‌کیلرین هامیسی یانینداکیلارلا پیچیلداشیر، سسلر بیر-بیرینی بوغوردو:

- آغا ایجازه، فرانس پرئس،

- یوخ!

- آسوشییئیتید پرئس،

- یوخ!

- ایتارتاس؟

- دوز دئییل!

- فاکس نیوز؟

- یوخ!

-...

اوشاقلار قولاقلارینا دَیدیپی بوتون خبر آژانسلارینین آدینی سایدیلار، آنجاق جناب قنوی هئچ بیری ایله راضیلاشمادی. سونوندا دئدی:

- یوخ اوشاقلار، تأسسوفله سیز سایدیقلارینیزین هامیسی، چوخ

گوجلو خبر آژانسی اولسالار دا، أن گوجلو خبر آژانسی اونلارین هئچ بیری دئییل. آدینی چکه‌جه‌ییم خبر آژانسی، دونیانین أن قدیم، أن توولو، أن گئنیش خبر آژانسی‌دیر. اونون رئپورتئرلری[۷] ائولرین ایچینه بئله گیره بیلیب، خبر توپلاییب، یاییرلار...

اوشاقلاردان بیری دئدی:

– جناب قنوی، اؤلدوک ماراقدان، بویورون گؤره‌ک او هانسی آژانس‌دیر؟

– اوشاقلار ! دونیانین أن گوجلو خبر آژانسی، «مرثییه پرئس آژانسی»دیر! باخیب گؤرورسن بیر مرثیه ده قیرخ نفر سیزین کیمی پیچیلداشان خانیم!، أیلشیب‌دیر؛ اونلارین هامیسی بیر زاماندا دانیشسالار دا، هر بیریسی، قالان اوتوز دوققوز نفرین نه دئدیینی بیلیر! بو، خانیملاردا اؤزل بیر یئتەنک‌دیر. سیزده بو گون درسه قولاق آساجاق بیر ماراق گؤرمه‌دیم؛ ایستردیم بو گون او سؤزونو آچدیغیم آژانس حاقدا بیر حئکایه دئیه‌م، آنجاق بیر شرطله، دئیین گؤروم، گلن جلسه‌میزده داها دیققتلی درسه قولاق آساجاقسینیزمی؟

اوشاقلار هامیسی بیر سسله جاواب وئردیلر:

– بـــــــــــــلی...

– ائله‌دیسه بس یاخشی قولاق آسین؛ دئییرلر «علیقولو میرزه»،

---

[۷] رئپورتئر: گزارشگر.

«نادیر شاه»ین قارداش اوغلوسو نادیر شاهین قتلی نیتی ایله سیستاندان خوراسانا ساری یولا دوشور. مشهده یئتیشدیکده خبردار اولور کی، نادیر شاه «قوچان»-دا باش وئرن بیر قالخیشی[۸] یاتیرتماق اوچون، اورایا گئدیب‌دیر . او دا اورایا گئدیر. نادیر شاهین حؤکومت آداملارینین ایچینده نئچه نفر خااین دوستو وار ایمیش؛ اونلارا تاپشیریقلارینی وئرندن سونرا، اؤزو مشهده قاییدیب گؤزله‌ییر. اونلار، گئجه چاغی نادیر شاهی اؤلدوروب، باشینی کسیرلر. بو آرادا بیر نفر تئز شاهین باشینی آتینین خورجونونا یئرلشدیریب، گئجه گؤزو آت چاپدیراراق، یاتیب دینجلمه‌دن یولا دوشور کی، شاهین اؤلومونون خبرینی هامیدان اؤنجه علیقولو میرزه‌یه چاتدیریب، أنعامینی آلسین! آت یورولور، آتلی یورولماییر؛ یول اوزونو ایکی دفعه آتینی دَییشیر. او، خورجونو دا هئچ اؤزوندن آییرمیردی. آتلی، بئش-آلتی ساعات آمانسیز آت چاپدیراندان سونرا، سحر ساعات آلتیدا شهرین دروازالارینا یئتیشیر. قصره گیرمه‌دن اؤنجه، خورجونو چیینینه آتیب، یوخولو، توز-تورپاق باسمیش اوز-گؤزونه سو چیله‌ییب، توزلو باشینا بیر أل چکسین دئیه بولاق باشینا گئدیر. سحر ائرته‌سی، بولاق باشیندا ایکی خانیم پالتار یوماقدایمیش. اونلار ایش آراسی بیر-بیری ایله دانیشیرمیشلار. آتلی اونلارین دانیشیقلارینی ائشیدیر. بیری او بیریسینه دئییردی:

- باجی باجین اؤلسون، هئچ بیلیرسن نه اولوب؟

---

[۸] قالخیش: خیزش، شورش

– یوخ! نه اولوب‌دور کی؟

– ائشیتمیشم نادیر شاهی اؤلدوروب باشینی کسیبلر!

– ...

آتلی بو سؤزلری ائشیتدیکده أل–قولو سوستالیر. نادیر شاهین باشی ایچینده اولان قانلی خورجونو چیینیندن تاققیلتی ایله یئره دوشور. –من بئش–آلتی ساعات تامام یاتمادان، یئمه‌دن، ایچمه‌دن آت چاپدیرمیشام کی، بو خبری هامیدان اؤنجه قصره چاتدیریب أنعامیمی آلام، آمما گؤرونور خبر مندن اؤنجه قصره چاتدیریلمیش اولمالی‌دیر– دئیه فیکیرلشیر. أل–اوزونه سو چالیب، اوز–گؤزونون تورپاغینی تمیزله‌یندن سونرا، خورجونو یئنیدن یئردن گؤتوروب آتینین یهرینین اوستونه سالیر. داها او قدر ده تلسمیرمیش. ساییقلایان آداملار کیمی تئز–تئز اؤزو ایله بو جومله‌نی تکرار ائده‌رک قصره طرف یولا دوشور:

– بس بو قادینلار، بو خبری هارادان بیلیرلر؟!...

***

جناب قنوی حئکایه‌نی تعریف ائدندن سونرا اوز توتوب اوشاقلارا دئدی:

– ایندی اوشاقلار! بو حئکایه‌نی تعریف ائتمکدن آماجیم بو ایدی کی، دئیه‌م، سیزدن او خبر آژانسینا یاخشی موخبیرلر اولا بیلر!

سؤز بوراسینا چاتاندا، مکتبین زنگی چالینیب، اؤیرنجیلر دالغین فیکیرلرله، سسیز–سمیرسیز صینیفدن چیخماغا باشلادیلار...

دنه-دنه یئیلن مئیوه‌لر اونلاردیر!...

باغچا-باغین سون گولوشلری، باغ-بستان حاصیلاتینین قورتولوش چاغلاری ایدی. کنددن باغلارا گئدن جیغیرین[۱] ساغ-سولوندا قوحون، قارپیز، پامادور، خیار بستانلاری دوزولموش، جیغیرین سون دوراغیندا[۲] اوزوم قانالاری[۳] یئرلشمیشدی. قوشلار آغاجلارین بوداقلاریندا اوخویور، چکیرتگه‌لر[۴] اوتلارین ایچینده گیزلن‌قاچ اویناییردیلار.

قوجا کیشی ائششه‌یین نوختاسیندان یاپیشیب، اوزوم قانالاریندان کنده ساری گئدیردی. ائششه‌یین اوستونه ایکی دولو دویشو[۵] اوزوم چاتیب، بازاردا ساتماق اوچون آپاریردی. قارشی طرفدن، آیری ماحالدان گلیب او یولدان اؤتن بیر گنجله قارشی-قارشییا گلدیلر. جاوان اوغلان، ناهار واختینین سوووولماغینا باخمایاراق، هله بیر یئمک یئمه‌میشدی. هم چوخ آج هم ده چوخ یورغون ایدی. اوغلان قوجا کیشییه بئش-اون آددیم قالمیش سالام وئردی:

– سالام عمی‌جان؛ آللاه قووات وئرسین.

– آی علیکم‌ألسالام اوغول؛ آللاه عؤمور وئرسین؛ خوش گلدین.

– ساغ اول عمی‌جان.

---

[۱] جیغیر: راه‌باریکه، کوره‌راه، راه مالرو.

[۲] دوراق: ایستگاه.

[۳] قانا: مزرعه، کرت.

[۴] چکیرتگه، چَییرتکه: ملخ.

[۵] دویشو: سبد حمل انگور.

اوغلان، بویلانیب دویشولره بیر باخیم باخیب آرتیردی:

– عمی‌جان دویشولرینده نه آپاریرسان؟

– کیشمیش اوزومودور اوغول؛ بویور بیر سالخیم گؤتور...

اوغلان بیر آز دایانیب دئدی:

– ساغ اول عمی‌جان، آمما بیر سالخیم آنجاق منیم دیشیمین دیبینی دولدورار. دئییرم گل باشقا بیر ایش گؤره‌ک...

– نه ایش آی اوغول؟

– عمی‌جان، اوزوملری ساتماق اوچون آپاریرسانمی؟

– هه، ائله‌دی اوغول، بازارا آپاریرام.

– دئییرم گل یوکونو بیر آز یونگول‌لشدیرک...

– باشا دوشمورم، نئجه یعنی؟

– عمی‌جان نئچه وئریم، دویونجا اوزوملریندن یئییم؟ سن ده اونلاری بازارا آپارماق زحمتیندن قورتول...

کیشی بیر آن دوروخدو. سونرا دئدی:

– اوغول اوزوملر توزلو-تورپاقلی‌دیر؛ آخی خسته‌لنمه‌ییندن قورخورام...

– اؤنملی دئییل عمی‌جان؛ قورخماغینا گرک یوخ؛ قاباقجا دا یئمیشم، بیر شئی اولماز!

کیشی بئینینده حساب گئتمه‌یه باشلادی:

– (یاخشی، دویشولرده أن چوخو ۱۰ کیلو قدر اوزوم اولار، آمما بو جاوان یئیه‌ر بیر کیلو، یئیه‌ر ایکی کیلو، داها داش چاتلاسا أن چوخو یئیه‌ر اوچ کیلو. اوزومون کیلوسونو ایکی قیران سالساق اولار آلتی قیران...)

بو حساب–کیتابی ائدندن سونرا، قاییدیب اوغلانا دئدی:

– نه دئییرم اوغول، بیر تومن وئر، باجاردیغین قدر یئ! جانینا نوش اولسون. آنجاق قادان آلیم، سئچیب اوزوملری أزمییه‌سن هاااا، ائله بیر اوجدان باشلا یئ.

– آرخایین اول عمی‌جان؛ بیر اوجدان یئیه‌رم.

گنج اوغلان، اؤنجه أل آتیب جیبیندن بیر تومن پول چیخادیب قوجایا وئردی؛ سونرا دویشولری ائششه‌یین اوستوندن ائندیریب، جیغیرین قیراغیندا یئره قویدو. اؤزو ده اوتلارین اوستونده یئره اوتوردو. آجلیق، داها لاپ آمانینی کسمیشدی. آجلیغین ائتکی‌سیندن هر سالخیم اوزومو ساپاغیندان[۶] گؤتوروب آغزینی گؤیه طرف آچاراق، سالخیمی آغزیندا یئرلشدیرندن سونرا، آغزینی یوموب ساپاغی ائشییه چکیردی. ألینده قالان تک ساپاغی آتیب، باشقا سالخیمی گؤتوروردو. بیر سالخیم، ایکینجیسی،... بئشینجیسی،... یئددینجیسی... بیرینجی دویشونون یاریسیندان چوخو قورتولدوقدا، قوجانی فیکیر گؤتوردو. اوغلانین دویماق نه‌دیر بیلمه‌دیینی، تووونون آزالمادیغینی گؤرونجه، هله مرجلشمه‌یی اودوزدوغو بیر قیراقدا قالسین، ألینین زحمتینی، باغینین حاصیلینی اوجوز ساتدیغینی فیکیرلشدی. سانکی قازانج آختاردیغی یئرده ضرر وئرمکده‌یدی. آمما نه ائده بیلردی؟ کیشیلر کیمی سؤز دانیشمیشدی؛ کیشینین ایسه باشی گئدر، بیر سؤزو ایکی اولماز! بیردن بیر شئی عاغلینا

---

[۶] ساپاق: دسته، محل انحراف و انشعاب.

چاتدی؛ جاوانین تووونو آلماق نیتینده ایدی. بلکه دوْیماسا دا، یورولوب أل چکسین دئیه دوشونموشدو. اوز توتوب جاوانا دئدی:

– اوغول، نه قدر یئیه‌جه‌یینده سؤزوم یوخ‌دور هاااا! بیز سؤز دانیشمیشیق؛ من ده سؤزومدن قاچان آدام دئییلم؛ آمما دئییرم نه تلسیرسن؟ ائله چوپلو-فیلانلی یئمه، ایراق جانیندان خسته‌لنرسن. آخی اوزوم بو سایاق یئییلمز کی! منجه دنه—دنه گیله‌لری قوپارت، چؤپونو ده آییر، سونرا یئ...

اوغلان بیر آن دایانیب، قهقهه چکیب گوله‌رک، ساغ-سول بوستانلاردا اولان قوحون-قارپیزلاری گؤستریب دئدی:

– یوخ عمی‌جان، یانیلیرسان؛ سن دئیه‌ن او دنه-دنه یئییلن مئیوه‌لر، اونلاردیر! من، اوزومو ائله بو سایاق یئیه‌رم. اوزوم أن چوخ سئودییم مئیوه‌دیر.

قوجا باغچی داها بیر شئی دئمه‌دی. دایانیب آنجاق دویشونون سالخیملارینین آزالماغینا تاماشا ائدیردی. بیرینجی دویشو قورتول‌هاقورتولدا، یئنه دؤزه بیلمه‌ییب دئدی:

– اوغول، باخ یئنه دئییرم، واللاه خسته‌لنه‌جکسن هاااا. اؤزو ده گؤرونور، بو ماحالدا غریبسن. نه اولور یئدیيین اوزوملری دنه‌له یئ...

اوغلان بیرینجی دویشونون سون سالخیمینی آغزینا یئرلشدیریب، ساپاغینی چکندن سونرا، ایکی اووردو[۷] دولوکن دئدی:

---

[۷] اووْرد: لپ، گونه.

– سندن چوخ خوشوم گلیب‌دیر عمی‌جان. کیشی آدامسان. منیم ساغلیغیمی بئله دوشونورسن. بؤیوکسن، آغ‌ساققالسان؛ اونا گؤره ده سؤزونو یئره سالا بیلمرم. سنه سؤز وئریرم، ایکینجی دویشونون اوزوملرینی، سن بویوران کیمی، دنه‌له‌ییب یئیه‌جم!...

ساری یاغ کوپه‌سی...

بیر داها یای گونشی همیشه‌کی یئرده دالدالاندی؛ سانکی داغین آرخاسیندان آسلاناراق آشاغییا ائنیردی. چوبان، قویونلاری ساغ–سالامات چؤلدن قایتارمیشدی. هر کس اؤز قویونونو تئیْله‌دی. دئمک، او گونلوک چوبانین گؤره‌وی بیتمیشدی. یورغون–آرغین ائوینه قاییتدی. تولومبانین یانیندا أل‌آغاجینی یئره قویوب، تولومبانین ایچینه بیر آفتافا سو تؤکدو؛ سونرا تولومبانی ایشلتمه‌یه باشلادی. اؤنجه آفتافانی یئنیدن دولدوروب، بیر کنارا قویدو؛ سونرا حوووضو یاریسینا قدر دولدوردو. ألینه، اوزونه سو چیله‌دی. جورابلارینی چیخاردیب، آیاقلارینی، جورابلارینی، چاریقلارینی دا بئله یودو. یاریم‌جان روحو سانکی یئنیدن دیریلیب، نفس آلماغا باشلادی؛ اؤزو ایله —بو سو دئدییین، اؤلونو بئله دیریلدر، بس اؤلویویانلار اؤلونو یویارکن، اؤلولر نییه دیریلمیرلر بیلمیرم!– دئیه دوشوندو. گولومسه‌ییب، دَیه‌نه‌یینی یئردن گؤتورندن سونرا، عادتی اوزره ائوه گئتمه‌دن اؤنجه، بوش طؤیله‌سینه باش ووردو. طؤیله‌نین فانیسینی یاندیریب هئره‌یه[1] قویدو. طؤیله، بیر او قدر ده بؤیوک اولمادیغینا باخمایاراق، هله‌لیک بوش ایدی؛ نئچه تای سامان بیر بوجاغینا قویولموش، بیر یئکه کوپه ده تاوانیندان آسلانمیشدی. او، آلدیغی معاشدان بیر قدرینی آییریب کره آلیردی. گؤزه‌گلیم میقدار اولدوقدا،

[1] هئره: طاقچه.

ییغیلان کره‌لری أریدیب، ساری یاغینی همین کوپه‌یه دولدوروردو. قاریشقا داراشماسین دئیه، کوپه‌نی تاواندان آسمیشدی. احتیاطلا کوپه‌نین ایپینی آزاجیق بوشالدیب، بیر آز اونو ائندیره‌رک ایچینی یوخلادی؛ کوپه‌نین دولماسینا داها بیر شئی قالمیردی؛ سونرا یئنه ده ایپی چکیب، برکیتدی. سامان تایلارینین بیرینی آلتینا چکیب کوپه‌نین قارشیسیندا اوتوردو. دَیه‌نه‌یینین اوجونو یئره قویوب، أللرینی اوست—اوسته دَیه‌نه‌یین اوستونه، چَنه‌سینی ده أللرینین اوستونه قویاراق، درین بیر فیکره جومدو:

– (داها دولماغینا بیر شئی قالماییبدیر؛ یالنیز بیر کره[۲] ده ساری یاغ باشینا وئرسم دولار. قوی بیر دولسون، اوندان سونرا ایشیمین باشینی تاپارام. هئچ ده وئرمه‌سلر، اونا بیر قوزو وئره‌رلر کی! بیر ساغلام دیشی قوزو آلاجاغام اؤزومون اولسون. اونو سورویه قاتاجاغام؛ من کی ذاتن او سورونون چوبانییام، نه فرق ائدر قویونلارا بیری ده آرتیریلسا؟ آللاهین ائوی آباد! او گؤیرتدییی یئمدن اوتلایاجاق، آخیتدیغی بولاقدان سو ایچه‌جک، سونرا قویروغونو قاتلاییب گلن ایل بو زامانادک عمللی—باشلی بیر قویون اولاجاق. اونا اؤزل باخاجاغام. بلکه باشقا دیشی قویونلار اونو قیسقاندیلار، آمما ائرککلر اونو سئوه‌جه‌ییندن آرخاییننام! نه ده اولسا آخی او چوبانلارینین اؤز قویونو اولاجاق... بیر ایل سونرا، قویونوم منه أن آزی بیر قوزو دوغار. دئمک اولماز، بلکه ده تانرینین کرمی جوشدو، ایکیسینی دوغدو بئله! توتاق هله بیری ائرکک اولسون بیری دیشی؛ او

---

[۲] کره: دفعه، مرتبه.

بیریسی ایل، هم آناسی دوغار، هم ده بالاسی. بئله گئتسه، هئچ اون–اون ایکی ایل کئچمه‌دن منیم قویونلاریم، ائله اؤزلری بیر سورو اولارلار. او زامان منه داها چوبانلیق یاراشماز؛ بو ماحالدا، کیمین تک‌جانینا بیر سورو قویونو واردیر کی؟! اوهوی‌ی‌ی، یعنی او زامان من اؤزومه گؤره بیر خان اولارام...)

چوبان دوشوندوکجه، گؤزلری ایشیقلانیر، دوداقلاری گولوردو. گاهدان چَنه‌سینی أللرینین اوستوندن گؤتوروب، طؤیله‌نین دؤرد بوجاغینا باخیب یئنی بیر طؤیله تیکمه‌یه ده فیکیرلشیردی. بیر داها باشینی أللرینین اوستونه قویوب، خیال دنیزینه قاییتدی...

– (سورومه بیر چوبان توتاجاغام؛ ألبته بونلاردان اؤنجه، بیر یئکه طؤیله دوزه‌لدم گرک، یوخسا بوراسی آنجاق بیر–ایکی ایلیمه ایش وئره‌ر. أصلن بو ائوین هامیسینی طؤیله‌یه قاتارام، آخی او زامان داها بو ائو منه یاراشماز. ائو اوچون کندین یوخاری باشیندا، کندخودانین ائوینین دوز اوزبه‌اوزونده یئکه بیر یئر آلیب، تیکدیره‌رم. بیر آز دا أکینه‌جک اوچون یئر، گزیب–دولانماق اوچون ده باغ آلا بیلرم. سونرا کدخودانین قیزینا ائلچی گؤندره‌رم؛ یالوارسین منه وئرسین، او زامان بلکه کدخودانین اؤزوندن ده وارلی اولدوم. آخی یالنیز قویونلار دئییل کی؛ اونلارین سوتو، قاتیغی، کره‌سی، پئندیری، قایماغی، آیرانی دا بئله اولاجاق. کدخودانین قیزی ایله ائولنن گون، شاهانه بیر توی توتاجاغام. او، کیچیک آدامین قیزی دئییل کی؛ دوشونمزمی‌یَم؟ منیم ائویمه گلندن سونرا دا، گرکمز ألینی آغدان–قارایا وورسون. اونون قاباغیندا ایشله‌ییب ائو ایشلرینی گؤرمک اوچون کنیز، آغیر ایشلری ده گؤرمه‌یه نؤکر توتاجاغام.

کدخودانین قیزیندان اوشاقلاریم اولاجاق! بس‌دیر بو قدر تکلیک، اوشاغیمیز چوخ اولسون ایسته‌ییرم. سونرا اوشاق باخیجی‌سی[۳] دا لازیم اولاجاق؛ ایندی أسکی زامانلار دئییل کی، اوشاقلاریمیز یاخشی تربیت آلسین گرک. باشقا بیر اوشاق باخیجی‌سی دا اوشاقلاریمی ساخلاماغا توتاجاغام. آنجاق بیر اوشاق‌سئوه‌ر خانیم اولسون گرک؛ اوشاق مسأله‌سی چوخ حساس‌دیر، شوخلوق گؤتورمز؛ باخیجی‌نین نه حددی وار منیم اوشاقلاریما گولدن آغیر سؤز دئسین؟! گرک بیزیم مهربانلیغیمیزدان سوئی–ایستیفاده ائتمه‌سین. من، چوخ دؤزوملو بیر آدامام، آنجاق منیم ده دؤزومومون حددی واردیر؛ ایشدی بیر زامان او باخیجی، یا ایشله‌ینلرین هر بیریسی آیاغینی جیزیغیندان قیراغا قویوب، جسارت ائدیب، اوشاقلاریمین بیرینه گولدن آغیر بیر سؤز دئیه‌رسه، باخ بو دَیه‌نک‌دیر اونون جانی...)

چوبان اؤزو ایله بو سؤزلری زومزومه ائده‌رک، دَیه‌نه‌یینی تـوولا هاوایا قالدیردی؛ دَیه‌نه‌یین اوجو تاواندان آسیلان کوپه‌دن توتوب اونون تکینی سیندیردی. کوپه‌نین سیناماسینین جینگیلتیسی، بوش طؤیله ده دفعه‌لرله سسلندی؛ بلکه ده چوبانین اوره‌یینین سیناماسینین سسی ده اونا قاریشدی. بیر گؤز قیرپیمیندا، کوپه‌ده‌کی ساری یاغین هامیسی طؤیله‌نین تکینه سوزوب تزکلره[۴] قاریشدی. بئله‌لیکله یازیق چوبانین آرزو ائوی ده، یوکسک درجه‌لی دئپرمه[۵] اوغرامیش کند ائوی کیمی باشینا اوچدو...

---

[۳] اوشاق باخیجی‌سی: پرستار کودک.

[۴] تزک: پشگل، سرگین، تپاله‌ی گاو و گوسفند که با کاه آغشته و برای مصرف سوخت خشک می‌کنند.

[۵] دئپرم: زلزله، زمین‌لرزه.

قارینپا...

«حسین» ائوین أن کیچیک اوشاغی ایدی. آتاسی ایله بؤیوک قارداشی هر گون سحر ائرته‌دن چؤله، أکین-بیچین ایشینه گئدر، آناسی ایله باجیلاری دا ائوده قالیب ائو ایشلری ایله ایلگی‌لنردیلر. آناسی تندیرده چؤرک یاپار، یئمک حاضیرلایار، باجیلاری ایسه ائوین تمیزلیینه باخیب، یاپپا[۱] یاپار، قاب-قاجاق، پالتار یویوب، بئله ایشلرله مشغول اولاردیلار. آنجاق حسین مکتبه گئتدیبی اوچون نه ائو ایشی گؤره‌ردی نه ده چؤله گئدردی؛ اونون ایشی درس اوخوماق، یئییب، ایچمکده خولاصه اولوردو. او، ایکی هفته سحرلر ساعات سککیزدن اون ایکی یاریمادک، ایکی هفته ایسه ناهاردان سونرالار ساعات بیردن، بئش یاریمادک مکتبه گئدردی. باجیلاری همیشه اونو قارینپالیقلا سوچلایاردیلار. آمما آنالاری اونلارا آجیقلاناراق دئیه‌ردی:

– حسین بالاملا ایشینیز اولماسین؛ درسلر اونو سیخیر؛ چوخ یئمه‌یینین ده سببی اودور!

بیر گون حسین سحرلر اولان زامان، مکتبدن قاییتدی؛ ناهار سوفره‌سی سالینماقدایدی. باجیلارینین بیری دئدی:

– بیز نه قدر بو ائوده ایشلییه‌جه‌ییک، حسین ده آنجاق اؤزونو بؤیوده‌جک؟ یاللاه حسین، دور سن ده یاردیم ائت سوفره‌نی آچاق!

---

[۱] یاپپا: تپاله.

– من یورولموشام، دورا بیلمرم. بیر بیله‌یدینیز درس اوخوماق نه قدر چتین‌دیر! گرک عینی زاماندا هم دیلین دانیشماغینی اؤیرنک، هم اوخوماغینی، هم ده یازماغینی...

اونلار بیر توو دئییشدیلر؛ سونرا حسین کوسوب حیطه گئتدی. اورادان دا دیرماشیب داما چیخدی. تندیره‌سرین باجاسیندان گؤزلرینی آچیلان سوفره‌یه تیکدی. یامان آج ایدی، آمما غرورو، قاییدیب سوفره باشیندا اوتورماسینا ایجازه وئرمیردی. حاضیرلیقلار تامام‌لاندی. آناسی ایله باجیلاری سوفره‌نین دؤوره‌سینده اوتوردولار؛ آناسی شوربانی بؤلمه‌یه باشلادی. حسینین ده پایینی بیر کاسایا چکیب قیراغا قویدو. حسینله دیل‌به‌دیل چالان باجیسی دئدی:

– آنا، آخی أسکیدن بیر مثل وار، دئیه‌رلر: «کوسنین پایینی یئیه‌رلر»...

– کس سسینی! بالام آجدیر. بیر آزدان گلیب یئیه‌ر؛ نییه منیم سون‌بئشیییمی یولا وئرمیرسیز؟!

حسین ایسه تندیره‌سرین باجاسیندان سسلندی:

– من بیلمیرم او پایی کیمه چکیب قیراغا قویدونوز، آمما هر کیمه ده چکیب‌سینیز، آزدیر!

سوفره دؤوره‌سینده اوتورانلار گولوشدولر؛ بؤیوک باجیسی یئریندن قالخیب، حیطه چیخدی؛ حسینی دیله توتوب سوفره باشینا گتیردی.

***

حسین مکتبه ناهاردان سونرالار گئدنده، یئمک مسأله‌سی لاپ چتینه دوشردی. مکتبه گئدن زامان اونون ناهارا مئیلی اولمادیغی اوچون،

ناهارینی قاییداندان سونرایا ساخلایاردیلار؛ آنجاق هر نه قدر ده چوخ ساخلاسایدیلار، حسین یئنه اعتیراض ائدیب -آزدی- دئیه‌ردی!

بیر گون، داها آناسی دا اونون قارینپالیغیندان جانا گلیب قیزلارا دئدی:

- بو گون حسین مکتبدن گلینجه، کیمسه ناهار یئمییه‌جک؛ دویو قابلاماسینین هامیسینی اونون قاباغینا قویماق ایسته‌ییرم؛ گؤروم یئنه ده دئیه‌جک سؤزو، اعتیراضی اولاجاقمی؟!

قیزلار دینمه‌دیلر؛ آنجاق هره‌سی سوفره‌دن بیر تیکه چؤرک گؤتوروب، اوستونه بیر آز پئندیر یاخیب، آج قالماسینلار دئیه، یئدیلر. ساعات بئش یاریم اولدو. حسین، مکتبدن چیخینجا قاچا-قاچا ائوه قاییتدی. چانتاسینی بیر طرفه آتیب سوفره باشیندا اوتوردو. آناسی دویو قابلاماسینی اونا طرف ایتله‌ییب دئدی:

- بویور حسین آغا! بو گون کیمسه ناهار یئمه‌ییب؛ هامیسینی سنه ساخلامیشیق، یئنه سؤزون وارمی؟

حسین بیر قابلامایا باخدی، بیر ده آناسینا، باجیلارینا باخیب آغلاماغا باشلادی. آناسی سوروشدو:

- آی بالام بس یئنه نه اولدو؟ نییه آغلاییرسان؟

حسین ایچینی چکه‌رک دئدی:

- سیز هامینیز یالانچی‌سیز؛ گؤر نه قدر دویو واریمیش کی، هله بو قدری ده منه قالیب!...

اؤلکه‌ده ایستی اوت دادمایان یوخ‌دور[۱]...

صفویلر سولاله‌سیندن[۲] اولان بیرینجی شاه عابباسین دؤورونده، گونلردن بیر گون، شاه، بیلیجی باش وزیری آللاه‌وئردی‌خانلا اوتورموش، اؤلکه‌ده ایشلرین نئجه یوللاندیغی حاقدا دانیشیرمیشلار. شاه، وئردییی أمرلردن، وزیرینین ده تدبیرلریندن ممنون قالدیغینی وورغولاییب[۳] دئییردی:

– شوکورلر اولسون کی، سنین اؤنردییین تدبیرلر، منیم آلدیغیم قرارلار گوجونه، آییق–سایق بیر اؤلکه‌ده یاشاییریق. هامی اؤلکه‌ده نه‌یین نه‌سی اولدوغونو بیلیر؛ جاماعاتین هامیسی بیر تووْ برکه–بوشا دوشسه‌لر ده، ایندی راحات–راحات یاشاییرلار!

آنجاق آللاه‌وئردی‌خان توپلوم آراسی شاهدان چوخ دولاشدیغی اوچون، شاهین باخیشلارینا راضیلیق گؤسترمه‌یه‌رک، چوخ یوموشاق قارشیلیق وئریب دئدی:

– شاه جنابلاری ساغ اولسونلار! ألبته کی، چوخونلوقلا سیزه قاتیلیرام، آنجاق اینانین هله ده بو اؤلکه‌ده ، بو شهرده بئله، تکه–توک کال گلیب، کال گئدنلر ، زمانه اوجاغیندا بیشمه‌میش اینسانلار، ایستی اوت دادمایان

---

[۱] ایستی اوت دادماق: برکه–بوشا دوشمکدن، تجروبه بییه‌سی اولماقدان کینایه‌دیر. ایستی اوت: فلفل، خردل (فلفل سیاه)

[۲] سولاله: سلسله پادشاهی.

[۳] وورغولاماق: تأکید کردن.

قوجا آداملار تاپیلیر.

شاه آزاجیق غضبلنه‌رک دئدی:

– سن نه جورأتله منیم باخیشیملا راضیلاشمیرسان؟ بونجا زاماندان سونرا، بو سوچون باغیشلانماز اولدوغونو بیلمیرسنمی؟

– شاه ساغ اولسون! نه ایتم سیزه قارشی بیر سؤز دانیشام. آنجاق دئدیییم سؤزه تانیق گتیره بیلرم.

– اوندا دایانمادان گتیر. شاه ایله قارشی چیخدیغینین باغیشلانیب، گوناهیندان کئچمه‌ییمین تکجه شرطی، همین سؤزونو آچدیغین یونولمامیش آداملاردان، ایستی اوت دادمایان قوجالاردان بیرینی قوللوغوموزا گتیرمک اولسون! گتیره بیلدیین تقدیرده سنه دَیرلی خلعتلر ده باغیشلایاجاغام؛ آنجاق گتیره بیلمه‌دیین حالدا، یوخسا عادی بیریسینی گتیریب، منی آلداتماق ایسته‌دیین دورومدا، بدلینی باشینلا اؤده‌مه‌لی اولدوغونو دا بیل! سنه اوچ گون فورصت وئریرم، دؤردونجو گون همین شخصله حضوروموزدا اولمالیسان!

آللاه‌وئردی‌خان دئدییی سؤزه پئشمان اولدو؛ آنجاق دئدیییندن قاییتماغی، اونو داها دا آغیر دوروما گتیریب، چیخارداجاغینی دوشونه‌رک دئدی:

– شاه ساغ اولسون! من دئدیییم سؤزون اوستونده وارام. ایندی منله باشقا أمرینیز یوخ‌دورسا، قوللوغونوزدان گئتمک ایذنی ایسته‌ییرم. دؤردونجو گون دئدیییم خصوصیتلی بیر شخصله قوللوغونوزدا حاضیر اولاجاغیمدان آرخایین اولا بیلرسینیز...

شاه عابباس آرخاسی آللاه‌وئردی‌خانا اولدوغو حالدا، هئچ بیر سؤز دانیشمامیب دؤنمه‌دن، ساغ ألی ایله اونون گئده بیله‌جه‌یینی ایشاره ائتدی. وزیر دالی–دالی گئده‌رک، درباردان چیخیب، شاهدان آیریلدی. واختی یوباتمادان پالتارلارینی دَییشدی. اؤز–اؤزو ایله —(بئله بیریسینی تاپماق اوچون، شهردن ایراغا چیخماغیم گرکیر)- دئیه دوشوندو. —(داغدا—باغدا یاشایان تک اینسانلارین آراسیندا گزیب آختارمالییام)–دئدی...

***

او، اوچ گون تامام عاغلینا چاتان هر بیر یئره باش چکدی. یان–یؤره‌ده قووزاییب، آلتینا باخمادیغی داش دا بئله قالمادی. اوچونجو گونون سون ساعاتلارینا کور–پئشمان، بوتون امیدینی ألدن وئرمیش دورومدا، قصره ساری قاییدیردی. آرتیق یاواش–یاواش بوینونون آرخاسی گیجیشیردی. بونجا ایل شاه عابباسا قوللوق ائدندن سونرا، اونون توتدوغو قراردان دؤنمییه‌جه‌ییندن آرخایین ایدی. گونش، سانکی داغین آرخاسیندا گیزلنمه‌یه، همیشه‌کیندن داها آرتیق تلسیردی. بو حالدا شهر دروازالارینین یاخینلیغیندا، کؤرپولرین بیرینین آلتیندا بیر قوجایا گؤزو ساتاشدی. اومیدسیزلیکله اونا یاخینلاشدی. گئده–گئده قوجا اونون سون شانسی اولدوغونو دوشونوب، آللاها یالواریردی. قوجانین ألینده بیر جانلی دیه‌نه‌یی، أینینده ایسه رنگی—روحو قاچمیش پالتاری وار ایدی. کؤرپونون آلتینی آیاق‌یولو[۴] کیمی قوللاندیغیندان، یان—یؤره چوخ پیس قوخوردو.

---

[۴] آیاق یولو: توالت.

وزیر بونلارا فیکیر وئرمه‌دن سالام وئردی. قوجا دا علیکم‌ألسالام دئییب، –هه، دئ گؤروم منله نه ایشین واردیر؟– سوروشدو. وزیر، بیر آز قوجانی دانیشدیریب، اورادان–بورادان سؤز آچدی. قوجانین کیمسه‌سیز اولدوغونو، تک باشینا ائله او کؤرپونون آلتیندا یاشادیغینی بیلندن سونرا، اؤز—اؤزو ایله بئله دوشوندو: -(بادا—بادا! شاهین حضورونا آپاراجاغیم کیشی، ائله بو قوجا اولاجاق‌دیر). اونون اوچون ده، قوجادان یاخشی أل‌موزدو قارشیلیغیندا، صاباح سحرائرته‌سی اونو گؤزله‌مه‌یینی ایسته‌دی. قوجا دا هئچ نه سوروشمادان قبول ائتدی.

گئجه سردییی اولدوزلو یورغانینی ییغار–ییغماز، آللاه‌وئردی‌خان همین کؤرپونون آلتینا قاییدیب، قوجا کیشی ایله بیرلیکده، شاهین قصرینه دوغرو یولا دوشدولر. آنجاق وزیر، گئتدیکلری مقصدی، اؤزونون کیم اولدوغونو، نه اوچون گئتدیکلرینی کیشییه بیلدیرمه‌ییب، هئچ قوجا دا بو خصوصلاردا بیر شئی سوروشمادی. گئت—گئده اورتام دَییشیردی، اؤزللیکله شاهین قصرینه گیرندن سونرا، دوروم بوتؤو آنلامدا فرقلنیب، قوجا کیشینین لاپ آغیزی آچیق قالمیشدی. حیطده، أته‌ییندن سو آخان یام—یاشیل آغاجلاری، ألوان گوللرله بزه‌نن باخچانی، سحرین شئهلی هاواسینی کئفلندیرن گوللرین قوخوسونو، هره‌سی بیر هاوا ایله اوخویان رنگ‌به‌رنگ قوشلارین جهجهه‌سینی، أطرافدا توز قدر ده بئله زیر–زیبیلین اولمادیغینی عؤمرونده گؤرمه‌ییب، ائشیتمه‌میشدی. قصرین

ایچینده ایسه اوزون، اوجاتاوانلی[۵] سالونلار، قیزیل توخوناقلی آسیلان پرده‌لر، پار–پار پاریلدایان مرمر داشلار، قیزیل–گوموش قابلاردا داشینان چئشیدلی یئمکلر، دووارلاردان آسیلمیش ریزلی، ایپک خالچالارلا رسیملر قوجانین گؤزوندن قاچا بیلمزدی. نه ایسه، چوخلو سالوندان–سالونا، اوتاقدان—اوتاغا کئچدیکدن سونرا، شاه عابباسین تاختی اولان بؤیوک هالین قاپیسینا چاتدیلار. قاپی قوروجولاری وزیری گؤرجک تانیدیلار. شاه، اونلارا وزیری گؤزله‌دیینی تاپشیریب، وزیرله قوناغی گلدیکده، ایذین ایسته‌مه‌دن ایچری بوراخماقلارینی دئمیشدی. قاپیلارین هر تاغینی قوروجولارین بیری آچاراق، وزیر ایله قوجا ایچری کئچدیلر. شاه، گؤز قاماشدیران، زرنیشان بیر پالتار گئییب، ایری داش–قاشلی تاجلاریندان بیرینی باشینا قویوب، تاختینین اوستونده اوتورموشدو. وزیر سالام وئریب، ایکی‌قات أییلدی. قوجا ایسه شاها هوروت—هوروت باخماقدا گؤزلری تیکیلیب قالمیشدی. شاه عابباس أتکدن–یوخارییا قوجایا باخیردی. خئیلک سس‌سیزلیکدن سونرا قوجا شاهدان سوروشدو:

– تانری‌سان؟

– یوخ!

– تانرینین پیغمبری‌سن؟

– یوخ!

– ایماملاردان بیریسن؟

---

[۵] تاوان: سقف.

– یوخ!

قوجا بونلاری سوروشوب جاوابلاری ائشیدندن سونرا، ماجال وئرمه‌دن دَیه‌نه‌یینی باشی اوستونه قالدیریب، شاهین اوستونه یوگوره‌رک دئدی:

– اونلارین هئچ بیری دئییلسن‌سه، بس آللاهین جنتینین یوخاری باشیندا نه غلط دارتیرسان؟!

قوْروجولار قوجانی توتدولار. قوجانین هئچ اؤلکه نه‌دیر، شاه کیم‌دیر، قصر نه دئمک‌دیر کیمی شئیلری بیلمه‌دیی اورتایا چیخیب، بیر سؤزله دئسک قوجانین –لاپ او ایستی اوت دادمایانلاردان بیری– اولدوغو ثبوتا یئتیشمیشدی. سانکی قوجا اؤلدویونو، آللاه‌وئردی‌خان ملکلردن بیری، اوراسی ایسه ده، سؤزو وئریلن جنت اولدوغونو سانمیشدی!

آللاه‌وئردی‌خان دَیرلی بیر خلعت شاهدان قازاندی؛ شاه ایسه بیر داها اونون ایش بیلن‌لییینه أحسنت دئدی...

من هئچ نه بیلمیرم...

حئکایه‌میز أسکی زامانلارا قاییدیر؛ او زامانلارا کی، توپلومون بؤیوک چوخونلوغو ساوادسیزیدیلار. اونلارین بیلینج قایناقلاری آتا–بابالاری ایله اؤز حیاتلاریندان قازاندیقلاری تجروبه‌لردن عیبارت ایدی. بیلینج داایره‌لری ایسه آنجاق دوغانین چئوره‌سینده اولاردی. بو گونه تای چئشیدلی علملر یارانیب، بیر–بیریندن آیریلمامیشدی. چوخ آز تاپیلان ساوادلی عالیملرله آراشدیرماجیلار، چوخلو دولانار، گؤردوکلری اولایلارا دیققت یئتیره‌ر، فیکیرلشیب سونوجلارا واراردیلار. ألبته بو سونوجلار، بو گون ده اولدوغو کیمی، همیشه دوز چیخماییب، یئنی دلیللر آیدینلاشینجا باشقالاری ایله یئرینی دَییشردی. هله کاغیذ ایبداع اولمادیغینا گؤره، آراشدیرمالارین سونوجلاری اؤزل قایدالارلا اوره‌تیلمیش دریلرین اوزه‌رینده یازیلاردی. او زامانکی ایمکانلاری دوشونه‌رک، بو اؤزل چئشید دریلری اوره‌تمک هئچ ده آسان ایش دئییلدی. دریلرین آز یئر توتماسی، هم ده یانیندا داشیماق اوچون چکیسی یونگول اولماغی اؤنملی شرطلردن ایدی. بونلارا رغمن کاغیذلا توتوشدوراندا، او دریلرده اولوملو[1] بیر اؤزللیک ده وار ایدی: بیر زامان آراشدیرماجیلار بیر خصوصدا آلدیقلاری سونوجلاردان ممنون قالماییردیلارسا، راحاتلیقلا دریلرده یازیلانلاری سو ایله یویوب، همین دریلری باشقا یازیلار یازماق اوچون

[1] اولوملو: مثبت.

قوللانا بیلردیلر.

ائله او أسکی دؤورلرده، آدلیم تدقیقاتچیلاردان[۲] بیری، أن آزی ایکی دؤنه دریلرین اوستونه یازدیغی آراشدیرما سونوجلارینی بولاغین سویونا تاپشیرمالی اولموش‌دور. منیم أمین اولدوغوم کیمی، سانیرام حئکایه‌لر آچیلیب سونوجا واراندان سونرا، سیز ده بورادا سؤزو گئدن قاوراملارین، بونجا علم اینکیشاف ائتدیکدن سونرا، یئنه ده چوخ گیزلرله دولو مؤوضوعلار اولدوقلارینی قبول ائده‌جکسینیز.

***

یایین اورتالاری، هاوانین دا لاپ ایستی گونلری ایدی. بونونلا بئله، گون‌اورتالار هاوانین چوخ ایستی اولماغینا باخمایاراق، ساعاتلار گون‌اورتادان اوزاقلاشدیقجا هاوانین حیرصی سویویور، لطافتلی، سرین یئل أسمه‌یه باشلاییردی. آراشدیرماجیمیز[۳] همیشه اولدوغو کیمی سفرده ایدی. گؤردوکلرینی، تجروبه‌لی اینسانلاردان ائشیتدیکلرینی توپلاییب، ألینه گلن سونوجلاری دریلرین اوستونه یازیردی. او اوزون گونلرده، گون‌باتانا أن چوخو ایکی–اوچ ساعات قالمیش یول‌اوستو بیر سو دَییرمانینا چاتدی. دَییرمانین بیر دووارینین یانیندان گؤزل بیر آرخ آخماقدا ایدی. دوواردا قالان ایزلردن، یایین ایستی گونلرینده سویون چوخلو آزالماسینی راحاتلیقلا باشا دوشمک اولوردو؛ آنجاق آرخدا، همین آز آخیشلا، هله ده دَییرمانین سودا اولان تاختا تکرینه قوشولو اورتا اندازه‌لی

---

[۲] تدقیقاتچی: محقق.

[۳] آراشدیرماجی: محقق، پژوهشگر.

بیر دَییرمان داشینی فیرلادیب ایشه سالماق اوچون کیفایت قدر گوج وار ایدی. او آرخدا آخان سویون برکتیندن، اؤزللیکله آرخا یاخین اولان یئرلر، یام–یاشیل ایدی. یارپاقلارلا دولو قوجامان[۴] آغاجلار، کؤلگه‌لرینی چئوره‌دن أسیرگه‌میردیلر. آرخین اوجالیقدان آخیب تؤکولمه‌سی، کیچیجیک شلاله‌لر یاراتماقلا، دوغانین أن ائشیتملی، اوره‌یه یاتان سیمفونیالاریندان بیرینی دایانمادان چالماقدا ایدی.

ساعاتلار اؤنجه تدقیقاتچیمیزین ایچمه‌لی سویونو ساخلاماق اوچون یانیندا داشیدیغی سهنگین سویو قورتولوب، جانی دا بئله قوروموشدو. یانغی آمانینی کسمیشدی. آخان سولارین هم ایستی هم ده ایچمک اوچون گووَنیلمز[۵] اولماسی، اونو او سولاردان ایچمکدن چکیندیریردی. اؤز–اؤزو ایله بئله دوشوندو:

– (لاپ یاخشی. بو دَییرمانین ییه‌سیندن هم بیر آز ایچمه‌لی سو آلارام، هم ده گئجه چاغینی دوغانین بو صفالی بئشییینده کئچیریب، صاباح یولومون آردینی توتارام. حتی بیر آز دا تزه اونون تزه چؤره‌ییندن یولوما آلا بیلرم...).

بو فیکیرلرله دَییرمانین قاپیسینا یئتیشیب، قاپینی دؤیوب دایاندی. ایچریدن ائشیدیلن دَییرمان داشینین سسی اوجباتیندان، سانکی قاپی دؤیوشونون سسی ائشیدیلمه‌دی؛ بیر داها قاپینی داها سرت دؤیدو. آز کئچمه‌دن دَییرمان داشینین سسی کسیلدی:

---

۴ قوجامان: کهنسال، والا، عالی.

۵ گووَنیلمز: غیر قابل اعتماد.

– قاپی دؤین؟ (یعنی کیم اولا بیلر بو گون‌باتان چاغی)
– یولدان کئچن بیر آللاه بنده‌سی، قاپینی آچارمیسینیز لوطفن؟
– نه ایشین وار؟
– بیر کاسا ایچمه‌لی سو ایسته‌ییردیم اولورسا!

قاپینین ایشگیلی آچیلاراق، تاغی دا یاریمچیق آچیلدی. قاپینین آرخاسیندان باشینا چارقات ساریمیش بیر کیشینین اوزو آغاردی. کیشینین سانکی باشاباشینی آغ بویاییب یاخود اوُنا باسیب چیخارتمیشدیلار. اوز–گؤزو، قاشلاری آغ‌آپباق ایدی. گئییملری ایله باشینداکی چارقاتین أصیل بویاسی سئچیلمیردی...

– سالام اوستا؛ آللاه قووات وئرسین.
– علیکم‌ألسالام؛ ساغ اولاسان قارداش، خوش گلدین.

دَییرمانچی تدقیقاتچیمیزین دوروشوغونو گؤرونجه آرخایینلاییب، قاپینی بوتؤو آچدی. اونون گئییمی اوزون بیر آرخالیقدان عیبارت ایدی. باشینا دا بیر باشلیق سارییب، بیر دسماللا بوش سهنگینی چییْنینین سول طرفیندن، بوخچاسینی دا باشقا بیر دسماللا ساغ طرفیندن بوینونا سالمیشدی.

– اوستا، بورالاردان کئچن بیر یولچونون، یانغیسینی سؤندوره‌جک بیر کاسا سرین سویون وارمی؟

– نه‌دن اولماسین! بویور ایچری گتیریم؛ آنجاق پالتارلارینین اوُنلو اولماسیندان گؤزله...

آراشدیرماجی ایچری کئچدی. دَییرمانچی دَییرمانین بیر بوجاغیندا

دووارا دایادیغی یئکه سهنگه ساری گئتدی. تاخچادان بیر کاسا گؤتوروب، سهنگین تپه‌جه‌یینی[۶] آغزیندان گؤتورندن سونرا، اؤنجه سودان بیر آز کاسایا تؤکوب کاسانی یایخالادی. سونرا کاسانی بوتؤو دولدوروب قاییتدی. بو آرادا، تدقیقاتچی دا یان-یؤره‌یه أتکدن-باشا دیققتلی بیر گؤز گزدیردی.

– یامان سوسامیشا بنزه‌ییرسن، دویونجا ایچ؛ قانیق وئرمه‌سه بیر داها دولدورارام.

– ساغ اول اوستا.

کیشی کاسانی آلیب، بیرباشا باشینا چکدی. کاسانی اوستایا طرف اوزالدیب دئدی:

– اوستا زحمت اولماسا بیر کاسا دا وئرین لوطفن.

دَییرمانچی کاسانی آلیب سهنگه طرف گئتدی:

– اؤزونو تانیتدیرمادین غریبه. سنی بورالاردا هئچ گؤرمه‌میشم. نه عجب بو طرفلردن؟...

تدقیقاتچیمیز آدینی، آتاسینین آدینی دئییب، هارالی اولدوغونو دا بیلدیره‌رک، آرتیردی:

– منیم ایشیم آراشدیرماجیلیق‌دیر. گنج اولماغیما باخمایاراق، بیر چوخ یئرلری گزیب دولانمیشام. گزیب دولاناراق، گؤروب-ائشیتدیکلریم حاقدا آراشدیرمالار آپاریرام. سئچدییم سون مؤوضوع حاقدا آپاردیغیم تدقیقاتین

---

[۶] تپه‌جک: درپوش شیشه و کوزه.

سونلاریندایام. اونلاری دری اوستونده یازیب جاماعاتا سونماقلا، سونراکی نسلین یولونا ایشیق سالماق ایسته‌ییرم...

– سؤزلریندن، او قدر ده باش آچماسام نئیلک، یاخشی بیرینه بنزه‌ییرسن؛ هر نه‌چیسن سنه اوغورلار دیله‌ییرم. آل بو کاسانی دا ایچ، دویماسان اوتانما دئ یئنه ده دولدوروم.

کیشی کاسانی آلیب نئچه قورتوم ایچندن سونرا، کاسانی ألینده ساخلاییب دئدی:

– گؤرونور تک یاشاییرسان؛ ائله‌دیرمی؟

– ائله‌دیر؛ یولداشیم دونیادان کؤچوب، اوشاقلار ایسه ده هره‌سی بیر طرفه داغیلیب، عاایله قوروبلار.

آراشدیرماجی سویون قالانینی دا ایچیب، کاسانی دَییرمانچییا قایتاراراق، تشککور ائدیب دویدوغونو بیلدیردی. سونرا اوندان ائشیکده‌کی آغاجلارین کؤلگه‌سینده اوتوروب، یازی–پوزوسونا باخماق اوچون ایذین ایسته‌دی:

– راحاتینا باخ! ایسته‌دییین باشقا بیر شئی ده اولورسا، من بورادایام. صاباح ییه‌سینه قایتاراجاق بیر آز دنیم قالیب‌دیر. من ده اونلاری دارتاجاغام.

آراشدیرماجیمیز دَییرمانچیدان آیریلیب، دَییرماندان آزاجیق آرالیدا، دولغون بیر سؤیود آغاجینین کؤلگه‌سینده بوخچاسیندا اولان پارچاسینی

یئره سریب، اوستونده اوتوراراق دری دفترینی قارشیسینا آچیب، لَلـکدن[۷] اولان قلمینی ألینه آلاندان سونرا درین بیر فیکره جومدو. دَییرمانچی یئنیدن دَییرمانینی ایشه سالاراق دنلرینین قالانینی دارتماغا مشغول اولدو...

***

گون‌باتان چاغی گلیب چاتدی. رنگی پؤرتموش تالا–تالا یورغون بولودلارین گؤزلرینین اؤنونده، گونش داغلارین آرخاسینا آخماقدایدی. دَییرمانچی بیر توو اؤنجه ایشینی قورتاریب، ییر–ییغیشا دا باخمیشدی. گئییملرینی دَییشیب، ائشییه چیخدی. أل–آیاغینی آرخدا یویاندان سونرا، چئوره‌یه گؤز گزدیریب آراشدیرماجیمیزی گؤردو. اونا ساری گئتدی:

– بَی! گؤرونور گئجه‌نی بورادا کئچیرتمک نیتینده‌سن. ائله‌دیسه ایچری گل؛ دوزدور کی منیم دینجله‌جک اوتاغیم دَییرمانین ایچینده اولدوغو اوچون بیر آز اونلودور، آنجاق سانیرام بورادا قالماقدان داها یاخشی اولا؛ هم ده سنین خطرینه آزاجیق تمیزلیک ایشلرینه باخدیم.

– ساغ اول اوستا. بو گئجه بورانین هاواسی چوخ گؤزل‌دیر. چاغیرماغینا گؤره تشککور ائدیرم. گئجه‌نی ائله بورادا یاتاجاغام.

– ائله منیم دعوتیم ده هاوانین دورومو ایله باغلی‌دیر. بو گئجه یاغیش یاغاجاغینا شوبهم یوخ‌دور. ایسلانماغیندان، اؤزونو سویوغا وئرمه‌ییندن قورخورام. آخی من گوونَجیم اوچون گئجه‌لر دَییرمانین

---

[۷] للک (lələk): پرِ پرندگان.

قاپیسینی باغلایار، آرخاسینا دا آغیر بیر دَییرمان داشی ایته‌له‌یه‌رم. یوخوم دا چوخ آغیردیر. گوندوزلر آغیر ایشله‌دیییمه باخاراق، گئجه‌لر اؤلو کیمی دوشوب یاتارام؛ هم قاپینی دؤیسن ائشیتمرم، هم ده ائشیدیب آچماق ایسته‌سم ده، داشی قیراغا چکیب قاپینی آچینجا یئترینجه[8] ایسلانارسان!

تدقیقاتچیمیز باشینی قالدیریب بیر–ایکی دؤور فیرلاناراق، هاوانین دورومونا گؤز گزدیردی. اوزاقلاردا تالا–تالا گؤرونن بولودلاردان باشقا، یاغیش یاغدیراجاق اؤنملی بولود ایزی گؤرونموردو. میلیاردلارجا اولدوز آستا–آستا آشکارا چیخیب گؤز وورماغا باشلامیشدیلار. آی گولومسه‌ییردی. آراشدیرماجیمیز دا گولومسونوب اوستایا دئدی:

– یانیلیرسان اوستا! بو گئجه یاغیش یاغماغا ذره‌جه ده احتیمال گؤرمورم. دئدیییم کیمی من بیر تدقیقاتچیییام. ایشیم چئشیدلی قاورامالاری آراشدیرماق‌دیر. ایللر اؤنجه‌دن آراشدیردیغیم مؤوضوع ایسه هاوا دورومودور. تدقیقاتیمین سون صحیفه‌لرینی یازیرام. تجروبه‌لریمه دایاناراق، أن آزی بو گئجه اوچون هاوانین یاغیشلی اولاجاغی ایمکانسیزدیر!

– نئیلک، مندن سؤیلمه‌سی؛ داها چوخ ایصرار ائتمیرم. دئمک ایسته‌دیکلریمی دئدیم؛ قالانینی اؤزون بیلرسن. گئدیم سنه بیر آز یئمک گتیریم؛ اوندان سونرا دا یاتمالیییام.

تدقیقاتچیمیز تشککور ائدیب، دَییرمانچی ایچری قاییتدی. بیر آز

---

[8] یئترینجه: به اندازه‌ی کافی.

پئندیر–چؤرکله ایکی بیشمیش یومورتا بیر ده بیر یورغان گؤتوروب، تدقیقاتچیبا گتیردی. اونا یاخشی بیر گئجه ایله شیرین یوخولار آرزولایاندان سونرا آیریلیب، دَییرمانا قاییدان کیمی، قاپینی باغلاییب دالینی برکیتدی. آز کئچمه‌دن ایچریده‌کی فانیسلارین سؤنمه‌سی دَییرمانچینین یاتدیغینی گؤستردی. تدقیقاتچیمیز دا اؤزونه بیر یاتاق حاضیرلاییب، آی ایشیغیندا اولدوزلارا باخا–باخا یوخویا دالدی.

گئجه‌دن اوچ–دؤرد ساعات کئچدیکدن سونرا، باتیدان آستا–آستا یئل أسمه‌یه باشلادی. أسدیکجه، قارا بولودلاری دا اؤزو ایله گتیریب اولدوزلارین اوزونه چکدی. بولودلار سانکی ساواشیب، بیر–بیرینین اوزونه شاپالاق چکه‌رک گلیردیلر. ضربیندن گؤزلریندن قور آتیلیب ایلدیریم شاخیردی. بیر آز کئچمه‌دن شیددتلی یاغیش یاغماغا باشلادی. تدقیقاتچیمیز دیکسینیب شیرین یوخوسوندان دیک آتیلمیشدی. شاشقین–شاشقین بیر آن ایچینده هاوانین دَییشیلمه‌سینه باخیردی. شیددتلی یاغیش یاغماغا باشلایینجا، أل–آیاغینی ایتیردی. قارانلیقدا بیر توو او یان–بو یانا قاچیب سیغینماغی اوچون تاوانلی بیر یئر آرادی. دَییرمانچی‌نین دئدییی سون سؤزلری یاخشی خاطیرلاماغینا باخمایاراق، دَییرمانین قاپیسینی شیددتله دؤیوب اونو آییلتماغا چالیشدی؛ آنجاق اونون دا بیر فایداسی اولمادی. سونرا چاره‌سیزلیکدن، یالنیز دولغون بیر آغاجی سئچیب، اونون یارپاقلارینین آلتینا سیغینماغی باشارا بیلدی؛ آمما نه یازیق کی، او یارپاقلار دا اونون ایسلانماغینی اؤنله‌یه بیلمه‌دی. شیددتلی یاغان یاغیشین یاغماسی، بیر ساعاتدان آزاجیق چوخ چکدی.

یاغیشدان بوتؤو ایسلانیب، جانینا اوشورتمه اوتورموشدو. یای گونلری اولماغینا رغمن، دیشلری بیر–بیرینه دَییب، شاققیلداییردی. یاغیش کسندن سونرا، یارپاقلاردان سوزولن دامجیلار هله کسیلمه‌میشدی؛ اونون اوچون ده آغاجین آلتیندان چیخیب، دَییرمانین قاپیسینین یانیندا اوتوردو. کور–پئشمان دووارا دایاناراق، تئزلیکله سحر آچیلیب دَییرمانین قاپیسینین آچیلماغینی آرزو ائدیردی.

***

آراشدیرماجیمیز سحر آچیلینجا ایسلاق گئییملرینین ایچینده تیر–تیر أسدی؛ سحر چاغی گون‌چیخاندان بیر آز سونرا دَییرمانین قاپیسینین آرخاسیندان، داشین دیغیرلانماغینین سسینی ائشیده‌رک، سئوینجک آیاغا قالخدی. قاپی آچیلجاغین اوزگون بیر دورومدا دَییرمانچینی سالاملادی. دَییرمانچی گولومسه‌یه‌رک سالامینی آلیب دئدی:

– آی آمان! تدقیقاتچی قارداش یامان ایسلانمیسان! بئله قالسان آغیر خسته‌لنرسن؛ ایچری گل سنه قورو گئییملر گتیریم.

تدقیقاتچی هئچ نه دئمه‌دن ایچری کئچیب، دَییرمانچی درحال گئدیب بیر دست پالتار گتیریب ألینه وئردی. کیشی پالتارلارینی دَییشینجه کلمه دانیشمادی. دَییرمانچی سحر یئمه‌یینین حاضیرلیقلارینا باشلادی. هر شئیدن اؤنجه چایدانی سو ایله دولدوروب اودون اوستونه قویدو. اوشوموش اینسانا ایستی چای هر نه‌دن چوخ فایدالی اولدوغونو دوشوندو. چایدان قایناجاغین چاینیکه قورو چای تؤکوب اوستونه قاینار سودان آرتیریب، دمه قویدو. سوفره آچیلینادک تدقیقاتچی دا گئییملرینی

دَییشمیشدی. اوستا ایله بیرلیکده سوفره باشیندا اوتوروب، یئمه‌یه باشلادیلار. یئمک‌آراسی اوستا تدقیقاتچییا باخیب دئدی:

– یولداش، کئچن آخشام سنه یاغیشین یاغاجاغیندان، یاغماغا باشلایاندان سونرا سنه قاپینی آچا بیلمییه‌جه‌ییمدن دانیشماسایدیم، سنی قانادلاری ایسلاق سئرچه کیمی گؤرنده چوخ اوزوله بیلردیم؛ آمما من سنه دئدیم آخی؛ آنجاق سن منه اینانمادین.

تدقیقاتچی باشینی آشاغی سالاراق بیر توو دانیشمادی؛ سونرا دئدی:

– سن حاقلیسان اوستا، سندن بیر گیلئییم یوخ‌دور؛ ایسلانماغیم اؤز سوچوم‌دور، اؤزو ییخیلان ایسه آغلاماز. آنجاق بو آرادا منی ماراقلاندیران بیر مقام واردیر؛ کئچن گئجه باشاباش منی یاغیشدان داها آرتیق اینجیدن بو اولوب‌دور کی، آخی سن او دوم–دورو هاوادا، منیم بو قدر آراشدیرمالاریما رغمن، یاغاجاغینی تخمین ائده بیلمه‌دییم یاغیشین تؤکه‌جه‌یینی هارادان بیلیردین؟! آخی هاوادا یاغیش یاغماغا داایر هئچ بیر ایشارت یوخودو! اولمایا سن، اؤزونه گؤره دَییرمانچی قیلیغینا گیرمیش بؤیوک بیر عالیمسن؟ ائله‌دیسه لوطفن بیلگیلرینی منیمله ده بؤلوش نه اولور!

دَییرمانچی اوجا سسله گولوب دئدی:

– یوخ قارداش، من عالیم فیلان دئییلم، دَییرمانچی اوغلو، نوه‌سی دَییرمانچییام. یاغیشین یاغاجاغینی دا من بیلمه‌دیم.

– هئچ باشا دوشمورم نه دئییرسن!

– دئیه‌جه‌یم؛ بیلمیرم دونن گلرکن فیکیر وئردین یا یوخ، منیم بورادا

بیر کؤپه‌ییم واردیر. منه هم قورویوجو کیمی‌دیر، هم ده منی تکلیکدن چیخاردان یولداشیم کیمی. او، گئجه–گوندوز ائشیکده قالار؛ یالنیز یاغیش یاغان گئجه‌لر، آخشام دَییرمانین قاپیسینی باغلامامیش ایچرییه گلیب، آستانادا اوتورار. ایللردیر بو عادت اوندا واردیر؛ بیر دفعه ده اولسون بئله یانیلماییب‌دیر. اؤتن آخشام او ایچری گلینجه، گئجه چاغی یاغیش یاغاجاغینا داها بیر شوبهم قالماییب، سنین سوراغینا گلدیم. بلکه اؤزونله —بس نییه بونلاری منه دونن دئمه‌دین؟–دئیه‌سن؛ دوغروسو قورخدوم منه گولوب سؤزومه اینانمایاسان! فیکر ائدیرم سحر چاغی قاپینی آچینجا او ایتین ائشییه قاچماغینی دا گؤردون!

آراشدیرماجی داها بیر سؤز دئمه‌دی. درین بیر خیالا جومدو. سونرا یئریندن قالخیب چانتاسینین سوراغینا گئتدی. دری کیتابچاسینی چیخاردیب، آخان آرخین قیراغیندا اوتوردو. کیتابین صحیفه‌لرینی، ایللردن بری ائتدییی تدقیقاتین سونوجلارینی، آرخین سویوندا یویاراق، اؤزو ایله بئله دوشوندو:

– (بیر تدقیقات کی، اونون سونوجلاری منه بیر کؤپک قدر بیلگی وئرمیه‌جک، اونون بشریته هئچ بیر خئیری اولا بیلمز!)

***

ایللر داها کئچدی. تدقیقاتچیمیزین چئشیدلی، دَیرلی آراشدیرمالاری اولوب، اینسانلارا سونولوردو. سون واختلار یئنه اؤنملی بیر قاورام سئچیب، اوستونده تدقیقات آپاریردی. او، قادینلار حاقدا بیلگیلر توپلاییردی. سونوجلاری عایله‌لره فایدالی اولاجاغینی دوشونموشدو.

سئچدییی مؤوضوعا باخاراق، قادین خایلاغی ایله یاخیندان دانیشیب، قایناشماغی گرکیردی. آنجاق بو مسأله، او گونکو دؤنمده هم ده سوبای بیرینه هئچ ده راحات ایش دئییلدی. سفرلری عرضینده هر تورلو خانیملا راستلاشیب، باجاردیغی قدر بیلگیلر توپلایاراق کیتابچاسینا یازیردی. یئنه گونلردن بیر گون، یولونون اوستونده بیر شهرین دروازالارینا چاتدی. گون‌اورتا چاغی شهرین گیریشینده کیمسه ائشیکده دئییلدی. اؤزو ایله، قاپیلارین بیرینی چالیب بیر–ایکی چؤرک آلماغی دوشوندو. ائولره گؤز گزدیریب، أن لوکس ائوی سئچیب قاپیسینی چالدی. قاپی آرخاسیندان بیر گلینین سسینی ائشیتدی:

– قاپی دؤین؟

– شهرینیزدن کئچن بیر یولچویام[۹]. وارینیزدیرسا منه بیر–ایکی چؤرک وئرین. پولو دا نه اولسا اؤده‌یرم...

قاپی آچیلدی. تدقیقاتچیمیزین قارشیسینا گنج، اوجابوی، چاتماقاش، یونولموش هئیکللی بیر خانیم چیخیب سالام وئردی:

– علیکم‌ألسالام. راحاتسیز ائتدیییمی باغیشلایین. منه بیر–ایکی چؤرک وئره‌رمیسینیز لوطفن؟ دیلنچی دئییلم، پولو دا نه اولسا وئره‌رم.

– واردیر، وئره‌جه‌یم، پول دا ایسته‌مز. آنجاق اورادا دورماغینی صلاح گؤرمورم. بورا خیردا بیر شهردیر، من ده بیر تزه‌گلینم. سنی اورادا گؤروب سؤز ائدرلر. زحمت اولماسا ایچری بویور، من ده گئدیم چؤرکلری گتیریم.

---

[۹] یولچو: مسافر.

تدقیقاتچیمیز تشککور ائدیب حیطه کئچدی. خانیم قاپینی آرخالاریجا باغلادی. خانیملار خصوصدا آراشدیرما آپاران تدقیقاتچیمیزا، بو قارشیلاشماق گؤیدن گلن بیر فورصت کیمی اولا بیلردی. اونا گؤره ده، أله گلن بو فورصتدن یاخشیجا یارارلانماغی[۱۰] دوشونوردو. گلین اوندان سوروشدو:

– اؤزونو تانیتدیرمادین بَی. گئییمین اؤنملی بیری اولدوغونو گؤستریر. کیم اولدوغونو بیلمه‌یه ماراقلاندیم.

کیشی اؤزونو تانیتدیریب، ایشینی آنلاتدی:

– ایشیم آراشدیرماق‌دیر. همیشه سفرده اولارام. یئرده–گؤیده ماراغیمی چکن هر بیر شئیی آراشدیرارام. اولدوزلارین حرکتیندن توتدو خسته‌لیکلرین درمانینادک...

– چوخ یاخشی. حال–حاضیردا نه حاقدا تدقیقات آپاردیغینی سوروشا بیلرممی عالیم؟

– خانیملارین خولق–خاصیتلری حاقدا چالیشیرام.

خانیم بو سؤزلری ائشیتجک هیجانلانیب تدقیقاتچیمیزا دئدی:

– بَی، آراشدیرمالارینین آیرینتیلارینی ائشیتمه‌یه چوخ ماراقلاندیم. بوراسی یاخشی دئییل. داها یاخشیسی بودور کی، ائوین ایچینه گئدک، سن دانیشاسان، من ده سنه وئره‌جه‌ییم چؤرکلری سوفره‌دن گؤتورم. سانیرام بیر ایستکان چای دا سفردن تزه گلن یورغون آداما چوخ

[۱۰] یارارلانماق: استفاده کردن، بهره بردن.

یاپیشار...

اونلار ائوین ایچینه کئچدیلر. خانیم اوتاغین یوخاری باشینی گؤسترەرک دئدی:

– اورادا أیلشین لوطفن. اؤنجه سیزه بیر چای گتیریم، سونرا دئیین گؤروم خانیملار حاقدا آراشدیرماق نه دئمک‌دیر؟

ائوین ایچریسی نئچه ایچ–ایچه اوتاقدان عیبارت ایدی. هامیسیندان یئکه اولان بیرینجی اوتاقدا اوتوردولار. قالان اوتاقلارین دا قاپیسی همین اوتاغا آچیلیردی. اوتاغین اورتاسیندا بیر آغاج دیرک، هر دوواردا بیر تاخچا وار ایدی؛ تاخچالارین هئرەسینه سلیقه ایله تیکیلمیش دؤردقولاق اؤرتوکلر سالینمیشدی. تاخچالارین ایچینه چئشیدلی شئیلر دوزولموشدو. اوتاغین بیر بوجاغیندا جفتەسینه قیفیل وورولموش بیر دمیر صاندیق دا وار ایدی. یوخاری باشدا دووارین قاباغینا بیر دؤشکچه سالینیب، دؤشکچەنین اوستونده ایکی میتەککه اوست–اوسته دووارا دایانمیشدی. میتەککەلرین یوخاریسیندا، ایکی قیلینج چارپاز[۱۱] دورومدا دووارا میخلانمیشدی. تدقیقاتچیمیز خانیمین گؤستریشی ایله کئچیب دؤشکچەنین اوستونده اوتوردو. خانیم اوجاق باشینا کئچیب سینییه بیر ایستکانلا بیر قندقابی قویدو. چاینیکدەکی چایدان ایستکانا بوشالدیب، قوناغین قاباغیندا سینینی یئره قویاندان سونرا دئدی:

– یاخشی، ایندی قولاغیم سیزینله‌دیر. بویورون...

---

[۱۱] چارپاز: صلیب، متقاطع.

– دئدیییم کیمی خانیملارین خولق–خاصیتلرینی، نه‌یی سئویب–سئومه‌دیکلرینی، نه‌دن خوشلاندیقلاری یاخود خوشلانمادیقلارینی، أرلری ایله اولان موناسیبتلرینی، خولاصه، اونلارلا ایلگیلی اولان هر شئیی آراشدیرمیشام. حتی بو حاقدا بیر کیتاب دا یازمیشام. یعنی دئمک اولار اؤزوم کیشی اولدوغوما باخمایاراق، ایندی داها قادینلار حاقدا بیلمه‌دیییم بیر شئی یوخ‌دور.

تدقیقاتچیمیز بونلاری دانیشاراق، قندقابیندان بیر تیکه قند آغزینا قویوب چایینی ایچمه‌یه باشلادی. ایلک قورتومو ایچر–ایچمز حیط قاپیسی دؤیولدو. خانیم أل–آیاغینی ایتیره‌رک آیاغا قالخدی:

– دده وای بو منیم أریم اولمالی‌دیر. سنی بورادا گؤره‌رسه ایکیمیزی ده قیلینجدان کئچیردر!

تدقیقاتچیمیزین رنگی–روحو آتدی. یاریمچیق چایی ایستکانین نعلبکی‌سینه بوراخیب دیک آیاغا قالخدی. سسی تیترییه–تیترییه سوروشدو:

– مگر سنین أرین کیم‌دیر؟

– أریم اوردو کوموتانی‌دیر. همیشه قیلینج–قالخانی یانیندا اولار.

کیشینین آز قالدی باغری چاتلایا. اوز–گؤزوندن سویوق تر آخماغا باشلادی:

– یاخشی ایندی بیز نئیله‌یک؟ ائوین آرخا قاپیسی یوخ‌دورمو؟

– یوخ، یوخ‌دور. بیر آن دینمه، گؤروم باشیما نه داش سالیرام!

قاپی داها شیددتلی کسینتی‌سیز دؤیولوردو. خانیم تاخچالارین بیرینه

طرف گئدیب، اؤرتویون آلتیندان بیر آچار گؤتوردو. آچاری بوجاقداکی صاندیغین قیفیلینا تاخیب بوردو. قیفیل آچیلینجا صاندیغین قاپاغینی قووزاییب، آچدی. سونرا تدقیقاتچیمیزا دئدی:

– نه دایانیبسان؟ تئز گل گیر بو صاندیغین ایچینه! أریم ائوده‌کن جینقیرین بئله چیخماسین. یئریندن ده ترپشمه.

کیشی صاندیغا گیریب، یئرلشمه‌یی اوچون، یوماق کیمی ییغیلدی. گلین دایانمادان قوناغین آستاناداکی آیاق‌قابیلارینی دا گؤتوروب صاندیغین ایچینه آتاندان سونرا، قاپاغینی باغلاییب، یئنی‌دن جفته‌سینه قیفیلی تاخیب قیفیللادی. آچاری تاخچایا آتیب، حیط قاپیسینی آچماغا قاچدی. حیط قاپیسی آچیلینجا، کوموتان ایچری گله-گله های-هارای سالماغا باشلادی:

– بس هارادا اؤلوب قالیبسان آرواد؟ نییه قاپینی آچمیرسان؟

– هارادا اولاجاغام کیشی! بو ائوده آیاق‌یولونا گئتمه‌یه ده ایضاحات وئرمک گرکیر؟ یانیلما بورا قیشلان[۱۲]، من ده عسگرلریندن بیری دئییلم هاااا!

اونلار بیرلیکده ایچری کئچدیلر. تدقیقاتچیمیز اینمز-دینمز چؤنبه‌له‌تمه حالتده صاندیغین ایچینده بیر بؤیرو اوسته اوزانیب، بوتون دانیشیقلاری ائشیدیردی. کوموتان اؤنجه قیلینج-قمه‌سینی اؤزوندن آییریب، اوتاغین بیر قیراغینا بوراخدی. تدقیقاتچیمیز اونلارین بیر-بیرینه

---

[۱۲] قیشلا: پادگان.

دَییب شاققیلداماسیندان بونو باشا دوشوب، تیر–تیر أسدی. بیر آن کوموتانین گؤزو یاریم ایچیلمیش چایا دوشوب دئدی:

– خانیم...

– هه؟

– او یاریم ایچیلمیش چای کیمه عاایددیر؟ هم ده منیم یئریمده اوتوروب ایچیرمیش دئمک!

– اؤزومه تؤکموشدوم. بیر قورتوم ایچدیم، چوخ داغ اولدوغو اوچون یاریمچیق نعلبکییه اوتوروب آیاق‌یولونا گئتدیم.

– خانیم ائودن غریبه قوخولار دا گلیر! ائوه کیمسه گلمیشدیمی؟!

– مثلن نئجه بیر قوخو؟!

– بیلمیرم، نئجه دئییم، هیم‌مم ... ایندیییه‌دک هئچ دویمادیغیم بیر ایی‌ْدیر...

– آمان کیشی سن نه هوشلو–باشلی بیریسن! هئچ نه‌یی سندن گیزلتمک اولمور. دوغرودان دا سنه کوموتانلیق یاراشیر. دوغروسونو آختارسان سندن بیر آز اؤنجه، یاراشیقلی بیر گنجی ائوه سالمیشدیم. خوش دانیشیقلی بیری ایدی. مندن ده چوخ خوشلانیردی...

کوموتانین رنگی پؤرتدو. قان گؤزلرینین اؤنونه ییغیشدی. ائوین کونجوندن قیلینجینی گؤتوروب قینیندان سیییره‌رک باغیردی:

– نه؟! بونلار نه‌دیر دانیشیرسان ...؟ ایندی هارادادیر او ننه‌سی اوغلو؟

– کیشی حیرصلنمه... سن گلینجه ایکیمیز ده أل–آیاغیمیزی ایتیردیک. باخ اونو او صاندیغین ایچینه سالیب، قاپیسینی قیفیللامیشام.

آجیغین توتماسین، بودور بو دا آچاری...

خانیم بونلاری دئیندن سونرا، أل آتیب تاخچادان صاندیغین آچارینی گؤتوروب، أرینه ساری اوزالتدی. تدقیقاتچیمیز صاندیغین ایچینده ائشیتدیکلرینه مات قالمیشدی. قورخوسوندان اؤزونو ده باتیردی بئله... حیاتینین سون آنلارینی یاشادیغینی دوشوندو. آنجاق سس‌سیز قالیب ایشینین سونونو گؤزله‌مکدن باشقا نه ائده بیلردی؟! کوموتان چوخ غضبله آچاری خانیمین ألیندن آلار–آلماز، خانیم چوخ سئوینجک آشاغی–یوخاری آتیلاراق باغیردی:

– اوتدوم...اوتدوم... گؤردون هئچ یادیندا دئییلدی! آماندی دبله‌مه هاااا...

بللی اولا بیلدییی کیمی، او أر–آرواد بیر شئی اوسته مرجلشیب، چکیشمیشدیلر. کوموتان خانیمین بوتون دئدیکلرینی مرجی اوتماق اوچون دیققتله پلانلاندیغی اویونون پارچالاری ساندی. او پلانی باشا دوشمه‌یه‌رک اودوزماغینین حیرصیندن، صاندیغین آچارینی اوتاغین بیر بوجاغینا تونله‌یندن سونرا، قیلینجینی یئنیدن قینینا تاخیب، قمه–قالخانینی دا گؤتوروب، غضبله حیط قاپیسینی آرخاسیجا چیرپاراق، ائودن چیخیب گئتدی. او قاپیدان چیخماییناجا، خانیم دا آغزینی دینج قویماییب اونا ساتاشاراق، آتماجالار آتیب گولوردو. کوموتان گئدندن سونرا، گلین صاندیغین باشینا قاییتدی. آچاری ائوین بوجاغیندان تاپیب صاندیغین قاپیسینی آچدی. تدقیقاتچیمیز ایسلاق سیچان کیمی بوزوشوب قالمیشدی. هم یامان ترله‌میش، هم ده أسیم–أسیم أسیردی. صاندیغین

ایچی یاشارمیش، کیشینین قیچلاری توتولموشدو. خانیم اونا صاندیقدان چیخماغی اوچون یاردیم ائدندن سونرا دئدی:

– یاخشی آراشدیرماجی قارداش! دئییردین، قادینلار حاقدا داها نه‌لر بیلیرسن؟!

کیشی تیترک سسله، دیلی توتولا–توتولا دئدی:

– آمان‌دیر من هئچ نه بیلمیرم، تکی بوراخین منی گئدیم! چؤرک فیلان دا ایسته‌میرم.

تدقیقاتچی بونلاری دئییب، تلم–تلسیک آیاق قابیلارینی دا گؤتوروب آرخاسینا باخمادان ائودن قاچدی. بیرینجی آرخا یئتیشرکن، قادینلار حاققیندا یازدیغی یازیلاری سویا تاپشیردی...

اووچودور سوچلو!...

أسکی زامانلاردا، قددار شاهلارین بیرینین حؤکم ائتدییی گونلرین بیرینده، گئجه‌چاغـی بیر اوغـرو بیرینین ائـوینین دووارینا دیرماشیب، ایچری کئچمک ایسته‌ییردی. دوواردان حیطه آتیلان زامان، قیچی بورخولوب سیندی. ائو ییه‌سی رحم‌گؤیول بیری اولدوغو اوچون اوغرونون حالینی گؤره‌رک، اونو محکمه‌یه وئرمکدن واز کئچدی، آمما صاباحیسی گون، اوغرو محکمه‌یه گئدیب، همین ائو ییه‌سیندن شیکایت ائتدی. اوغرو شیکایت ورقه‌سینده ائو ییه‌سینین حیط دووارینین اوجالیغینی، قیچینین سینماسینین سببی یازیب حاکیمدن اونون جزالاندیریلماسینی ایسته‌میشدی! او اوزدن حاکیم بیرینی یوللاییب، ائو ییه‌سینی محکمه‌یه چاغیرتدیردی. یئتیشر-یئتیشمز هده—قورخو ایله شیکایت أحوالاتینی کیشییه آنلادیب، دووارین او قدر اوجا اولدوغونون نه‌دنینی سوروشدو. کیشینی قورخو کاریخدیردی. سؤزونون أصلینی ایتیریب دئدی:

– حاکیم جنابلاری ساغ اولسون. ائوی بنا تیکیب‌دیر. دوواری بو قدر اوجا قالدیردیغینین نییه‌سیندن هئچ منیم ده خبریم یوخ‌دور. یوخسا دووار آزاجیق آلچاق اولسایدی، منیم قویدوغوم خرج ده یونگول چیخاردی.

حاکیم آزاجیق دوشونندن سونرا اونون سؤزلرینی حاقلاییب، بنانین گتیریلمه‌سینی ایسته‌دی. بیر نفر گئدیب بنانی ایش اوستوندن ائندیریب محکمه‌یه گتیردی. حاکیم بنادان ائو ییه‌سینین حیط دووارینی او قدر

اوجا ایشله‌دیینین سببینی سوروشدو. بنا دئدی:

– منیم قراریم‌دیر، هر دووارا أللی لای کرپیج دوزه‌رم. ائله او دووارا دا أللی لای دوزموشم. آدام یوللاییب، سایدیرا بیلرسینیز. نه بیلیم بلکه کرپیجلر قالینیمیش!

حاکیم، کیشیدن بنانین سؤزلرینین دوز اولوب–اولمادیغینی سوروشدو؛ کیشی–سانیرام بنا دوز دئییر، من ده لایلارین سایینی او قدر بیلیرم– دئدی. حاکیم یئنه کیشیدن سوروشدو:

– کرپیجلری کیمدن آلمیشدین؟

– ائویمیزین یاخینلیغیندا بیر مصالح ساتان واردیر، اوندان آلمیشام. بنا دا او دوکانی تانییر.

بنا حاکیمه اوز چئویریب دئدی:

– حاکیم جنابلاری! منه باشقا سورغونوز اولماسا گئتمک ایذنی ایسته‌ییرم. آخی مالاتیم قاتیلی، ایشچیلریم ایسه ده ایندی ایشسیز–گوجسوز قالیبلار. بیلدیینیز کیمی مالات قالارسا برکییب، داها وئجه گلمز.

– یوخ سندن هله‌لیک باشقا سوروم یوخ‌دور. گئت، آنجاق یولونون اوستونده او یاپی مصالحی ساتان آدامی عاجیل بورایا یوللا...

– باش اوستونه.

بنا محکمه‌دن چیخیب، بیرباشا مصالح ساتان کیشینین دوکانینا گئده‌رک اونا عاجیلن محکمه‌یه گئتمه‌یینی تاپشیریب، ایشینین اوستونه قاییتدی. دوکانچی درحال دوکانینی باغلاییب محکمه‌یه یوللاندی.

حاکیمی گؤروب سالام وئردی:

– علیکم‌ألسالام. بو کیشینی تانیییرسانمی؟

– هه، قونشوموزدور.

– او یاپی‌سینین کرپیجلرینی سندن آلیب‌دیرمی؟

– هه، مندن آلیب، نئجه؟ نه اولوب کی؟ بو مسأله ایللر اؤنجه‌یه قاییدیر. کرپیجلری ساتیب، پولونو دا آلمیشام.

– نئیلک، قولاق آس! بو کیشی ایله بناسی او کرپیجلرین نرمالدان قالین اولوغونو ایددیعا ائدیرلر، بو دوزدورمو؟

– دوزدور جناب حاکیم.

– هئچ بیلیرسن او قالین کرپیجلری بو کیشییه ساتماقلا نه آغیر بیر سوچو اؤز عؤهده‌نه آلمیسان؟

کیشی شاشاراق حاکیمه باخیردی. حاکیم اوغرونون دوواردان ییخیلیب قیچینین سینماغینین أحوالاتینی دانیشیب، گوناهی دوکانچینین بوینونا ییخماق ایسته‌ینده، دوکانچی بئله دئدی:

– یادیمدادیر بیر دؤنه کوره‌دن آلدیغیم کرپیجلر، ایکی سانت قالین ایدی. بلکه ده موشکول او کرپیجلرین قالیبلاریندایمیش! کوره‌چی – قالیب دوزه‌لدنده سانکی اؤلچوده کاریخمیشام– دئییردی!

بو کره حاکیمین أمری ایله گئدیب قالیب دوزه‌لدنی چاغیردیلار. او دا گلیب بئله دانیشدی:

– حاکیم جنابلاری! من ایشیمده اوستاد صنعتچییم. آنجاق بیزیم ایشیمیزه چوخ دیققتله سس‌سیزلیک گرکیر. بیردن بیری گلیب دوکانین

قاباغیندا های–هارای سالاندا، بئله ایشلر ده اوز وئره بیلیر. من محکمه‌یه گله‌رک یاخشی فیکیرلشدیم! سونوندا او گونو یادیما سالیب، نه باش وئردییینی خاطیرلادیم؛ اوجا قالیبلاری اؤلچدویوم زامان، تانیدیغیم بیر قادین اوجا سسله اؤز–أؤزونه دانیشاراق، دوکانین قاباغیندا وار–گل ائدیردی. دیل‌آلتی بیر شئیلر دئییب آغلامسینیردی. سؤز اولماسین دئیه هئچ بیریمیز ایره‌لی گئتمه‌دیک. آنجاق بیر تورلو[۱] فیکریمیزی ده باشیمیزا ییغا بیلمیردیک. منیم بیر آن فیکریم او قادینا گئدینجه یاهالیب، قالیبلاری ایکی سانت اوجا اؤلچموشدوم. ایش–ایشدن کئچمیشدی. قالیبلار کوره‌یه گئدیب، بیر–ایکی کوره ده کرپیج دوزه‌لمیشدی. او کرپیجلر ایسه بو کیشینین شانسینا چیخدی. أصلینده بو کیشی وئردییی پوللا داها قالین کرپیج آلدیغینا گؤره آزاجیق دا قازانجلی اولدوغوندان ممنون قالمالی‌دیر. نه ایسه بو آرادا بیر سوچ ایشلنمیش اولسا دا سوچلو من یوخ، دوکانیمین قارشیسیندا او های–کوی سالان قادین‌دیر!

سؤز بورا چاتدیقدا حاکیم، قالیب دوزه‌لدن کیشیدن قادینین دقیق کیملییی ایله آدرسینی سوروشوب، نئچه نفره تاپشیریقلار وئره‌رک، گئدیب او قادینی آختاریریب گتیرمه‌لرینی ایسته‌دی. سونوندا همین خانیم دا یولداشی ایله بیرلیکده محکمه‌یه گلیب، حاکیمین قارشیسیندا دایاندیلار. حاکیم قادینی سورغو–سوالا توتوب او گونو خاطیرلاماغینی، نییه اؤز–اؤزوایله دانیشیب، قالیبچی‌نین دوکانینین قارشیسیندا وار–گل

---

[۱] تورلو: (Türlü) انواع، اقسام، متنوع. بیر تورلو: به نوعی.

ائدیب اونو کاریخدیرماغینین نه‌دنینی سوروشدو. خانیم بیر توو دایانیب، یولداشینین اوزونه باخاندان سونرا دانیشماغا باشلادی:

– حاکیم جنابلاری! آخی من اؤزومله دانیشمابیم، بس دردیمی کیمه دئییم؟ باخ، یالانیم یوخ‌دور، یانیندا، اوزونه دئییرم. منیم أریم یازاردیر[۲]. سحردن آخشاما ایشی اوخیوب، یازیب پوزماق‌دیر. نه اؤزو ائشییه چیخار نه ده بیزی بیر یئره آپارار. اونون گؤردویو ایشلر آنجاق ائوده اوتوروب، اوخیوب، چای ایچیب، سیغار چکیب توستوسونو ده بیزه ساری اؤتورمک‌دیر. ألبته کی، بیر ده یازماق. اوشاقلار دا، من ده قول–کنیز کیمی قارشیسیندا ایشله‌مه‌لیییک. بیر زامان بیر سؤز ده دئسک، بَیه یامان توخونوب، بیزه آجیقلانار. اونون اوچون ائله گون اولوب، سؤزلشمیشیک. او زامانلار، بعضن چاره‌سیزلیکدن ائشییه چیخیب، اؤز–اؤزومله دانیشیب، آغلاییب اوره‌ییمی بوشالتمیشام! موطلق سؤزونو دانیشدیغینیز گون ده ائله او گونلردن بیری ایمیش.

قادین بو سؤزلری دئییب، چادراسینی اوزونه چکه‌رک هؤنکورتو ایله آغلاماغا باشلادی. او دانیشاراق، یولداشی اینمز–دینمز قولاق آسیر، آرا–سیرا گؤزلویونون اوستوندن بیر یولداشینا، بیر ده حاکیمه باخیردی. حاکیم قادینا توختاقلیق وئریب، اوندان اوتورماغینی، یا دا چیخیب ائشیکده أل–اوزونه بیر سو چیله‌مه‌سینی ایسته‌دی. سونرا غضبلی بیر باخیشلا قادینین یولداشینی خطاب ائده‌رک دئدی:

---

[۲] یازار: نویسنده.

– سنین یازدیقلارین باشینا دَیسین! گؤر ایشلری هارایا گتیریب چاتدیریبسان؟! سنین یازی–پوزونون اوجباتیندان، قالیبلار اوجا چیخیب، کرپیجلر قالین اولوب، دووار حددیندن آرتیق اوجا قالخاراق، بیر آللاه بنده‌سی ده او دوواردان ییخیلیب قیچی سینیب؟ ایندی من سنله نئیله‌ییم؟!

یازیچی اؤزونو ایتیرمیشدی. نه دئیه‌جه‌یینه شاشیب قالمیشدی. بیر طرفدن ده مسأله‌نین آیرینتیلاریندان خبرسیز ایدی. سونوندا اؤزونو توپارلاییب، درین بیر آه چکیب دئدی:

– حاکیم جنابلاری ساغ اولسون! بیز یازیچیلارین بوینو قانونلار قارشیسیندا قیلدان اینجه‌دیر. نه دئیه بیلرم؟! سوچومو بوینوما آلیر، حؤکمونوزه باش أییرم.

حاکیم بیر آز توموب دئدی:

– سنین حؤکمونو چوخ آغیر نظره آلمیشدیم، آنجاق سوچونو بویونونا آلیب، پئشمانچیلیق دویدوغون اوچون بیر درجه ائندیریمله گوناهینین قارشیلیغیندا، سول گؤزونون چیخاردیلماسینا حؤکم وئریرم. یوخسا ایکی گؤزونو ده چیخارتدیرماللییدیم!

کیشینی غم باسدی. درین بیر فیکیره جومدو. گؤزلری ده بئله دولدو. سونرا سانکی بیر شئی یادینا دوشموش کیمی دیک آتیلیب حاکیمه دئدی:

– حاکیم جنابلاری! یولداشیم بیلدیردییی کیمی من بیر یازارام. ایشیم اوخوماق، بیر ده یازماق‌دیر . یئنه بیلدییینیز کیمی یازارلارا هر شئیدن

اؤنجه، ایکی ایشیقلی گؤزون اولماغی گرکلی‌دیر؛ آنجاق منیم بیر اووچو یولداشیم دا واردیر؛ او اوو ووراندا همیشه سول گؤزونو یومار. دئمک، اونون هئچ کؤکوندن سول گؤزونه احتیاجی یوخدور! بلکه اولماماغی اولماغیندان، داها دا یاخشی اولا حتی؛ چونکو گؤزونو یومماق دا جیبینده قالار. دئییرم مصلحت گؤرسه‌یدینیز، منیم یئریمه اونون گؤزونو چیخارتسایدیلار اولمازدیمی؟...

حاکیم باشینی یئره تیکیب بیر آز فیکیرلشیب دئدی:

– نئیلک قوی ائله اولسون!

بئله‌لیکله ضابیطلر گئدیب هر شئیدن خبرسیز اووچونو گتیریب، سـول گـؤزونو چیخارتـدیلار کی، بیردن عـدالت تـره‌زیسینین دنگه‌سی[۳] پوزولماسین!...

---

[۳] دنگه: تعادل، موازنه، بالانس.

اونوتما، شاه هر نه وئرسه یارییق...

نئچه گون ایدی شاهین حالی یوخ ایدی. اونون حالی اولمایان واختلار، کیمسه گؤزونه گؤرونمک ایسته‌مزدی. أسکی زامانلار شاهلیق اؤلکه‌لرده، یاسالار[۱] شاهین أمرلریندن عیبارت ایدی. او فرمانلارین نئجه‌لییی ده شاهین روحو دورومو ایله بیرباشا باغلیلیغی اولاردی. دئمک، شاهین کئیفی یئرینده اولان ساعاتلاردا، مقاملار، ویلایتلر، قیزیل توربالار، أن آزی دا خلعتلر پایلاناردی! حتی بعضن آغیر سوچلو دوستاقلار دا باغیشلاناردی. آنجاق آمان اونون حالی اولمایان واختلاردان! یاسالار دَییشیلر، باشلار گؤوْده‌لره آغیرلیق ائدر، وئریلن مقاملار گئری آلینار، دوستاقلار، یئنی قوناقلارینا خوش گلدین دئیه‌ر، أن آزی فلکلر باغلانیب آیاقلارین آلتی چوغوندور کیمی قیزاراردی!

کیمسه شاهین حالینین یاخشیلاشماغینا ألیندن گلنی أسیرگه‌میردی. باش وزیر، هامیدان چوخ شاهین قوللوغوندا اولدوغونا باخاراق، شاهین حالینین دورومو هامیدان آرتیق اونو ایلگی‌لندیریردی. اونون اوچون ده شاهی سئویندیریب، نرمال حالا قایتارماق اوچون ائدیلن بوتون چابالارا، او باشچیلیق ائدیردی. اؤنجه قصرین ایچینده همیشه حاضیر اولان لووغالار گلدیلر. شاه، هئچ اونلارا ایشلرینی باشلاماق حاققی وئرمه‌دی:

---

[۱] یاسا: قانون.

– ایتیلین گؤزومون اؤنوندن! او قدر اوزونوزو گؤرموشم کی، بیر داها گؤرنده اوره‌ییم بولانیر!

لووغالار دایانمادان دیشاری[۲] چیخدیلار. باش وزیر، آدلیم بیر سیرک قروپو گتیردی. اونلار دایانمادان قورخا–قورخا ایشلرینه باشلادیلار. آنجاق شاهین حالی یاخشیلاشمادان، بیر آز دا پیسلشدی . أؤزللیکله قروپون آسلانی نعره چکینجه، شاه قروپون باشچیسینا اوز توتوب دئدی:

– نییه بو حئیوانینا –شاهین قوللوغوندا ائششک کیمی آنقیرمازلار– دئمه‌میسن؟!

سونرا أمر ائتدی، قروپون باشچی‌سینی فلکه باغلاییب، آیاقلارینین آلتیندان یوز آغاج وورسونلار! یازیق کیشینین هارایی گؤیه گئدیردی. یوز ووروش قورتولدوقدا، قصردن آنجاق دؤرد أل–آیاق چیخا بیلدی.

باش وزیر، مطبخده‌کی آشچیلارا شاهین أن چوخ سئودییی یئمکلردن حاضیر ائتمه‌لری حاقدا تاپشیریقلار دا وئرمیشدی. آنجاق اونون دا بیر فایداسی اولمادی. شاه یئمکلردن ده دوشموشدو. باش وزیرین عاغلینا داها بیر شئی چاتمیردی، بیر طرفدن ده شاه، باغیراراق –داها هامینیز ایتیلین گؤزومون اؤنوندن، کیمسه گؤزومه گؤرونمه‌سین– دئییردی. باش وزیر بوتون وزیرلرینی، دانیشمانلارینی[۳] عاجیل بیر توپلانتییا چاغیریب دورومو اونلارا آنلاداندان سونرا، اونلارین دا اؤنریلرینی ایسته‌دی . هره بیر سؤز دئدی:

---

[۲] دیشاری (dışarı): خارج. ایچ (iç): داخل، دیش(dış): خارج.

[۳] دانیشمان: مشاور، مصلحت‌گزار.

– بس لووغالار بو قصرده ایش‌سیز—گوجسوز نییه دولانیرلار؟! اونلارین وارلیغی، عارسیز–عارسیز بسلنمه‌لری بو گوندن اؤترو دئییلمی؟ ایش، اونلارین ایشی‌دیر!

– اونلار گلدیلر، شاه حضرتلری هئچ آغیزلارینی بئله آچماقلارینا ایذین وئرمه‌دی.

– موسیقی قروپو گتیرسک؟ چالسینلار،اوخویوب اویناسینلار، بلکه ایشه یارادی.

– عاغلیم کسمیر، های—کوی بیر آز دا حالینی پوزور.

– ...

بو آرادا تشریفات وزیری دانیشماغا باشلادی:

– بَی‌لر! من، آلدیغیم گؤره‌و اوزره، چئشیدلی مجلیسلرده، چئشیدلی آداملار گؤرموشم. تپه‌دن دیرناغا لووغا بیر کیشینی تانییرام. جاماعات‌آراسی اونا لووغالار کرالی لقبی وئریلیب‌دیر. او اولان هر مجلیسده، مجلیس تامام‌لانینجا، اورادا اولانلارین بیر چوخو او قدر گولرلر کی، اوچ گون قارین آغریسی چکرلر. منجه شاهی گولدوروب، نرمال حالا قایتارماق آنجاق اونون ایشی‌دیر.

باش وزیر دئدی:

– بس بو قدر آرخایین اولدوغون حالدا، نییه دایانیبسان؟ دئ گلسین دههه!

– آخی آرادا کیچیک بیر چتین‌لیکلر واردیر.

– مسأله نه‌دیر؟

– موشتریسی بول اولدوغو اوچون، یامان پولچودور. هم ده شاهین قوللوغونا گلمه‌یینی ائشیتسه، طاماحی بیر آز دا آرتاجاق.

– اولسون، او بو مسأله‌نی حل ائتسه، شاهین حالینین خوش واختی ألی‌آچیق‌دیر. اونو بوش قایتارماز.

– بیر ده...

– بیر ده نه؟!

– بیر ده بلکه منیم سؤزومه اعتیبار ائدیب گلمه‌دی. دئدیم آخی بیر آز دا منجیل‌دیر. اؤزونوز دالینجا گئتسه‌نیز داها یاخشی‌دیر.

– آرانیزدا بیر مسأله وارمی یوخسا؟

– یووو، اؤنملی بیر شئی دئییل، آنجاق بیر–ایکی یئرده منه ده آتماجالار آتینجا، آزاجیق سؤزلشمیشیک.

باش وزیر دینمه‌دی. اؤزو ایله دوشوندو:

– (من بو اؤلکه‌نین باش وزیری اولاراق، اؤزوم بیر لووغانین دالینجا گئتمه‌ییم یاخشی دوشمه‌سه ده، چاره نه‌دیر؟ گلمه‌یی ایشه یارایاجاقسا، نییه گئتمه‌ییم. تکی شاهین حالی نرمالا قاییتسین، یوخسا هئچ بیریمیزین قورتولاجاغیمیز اولماز...)

باش وزیر، همین لووغا کیشینین آدرسینی آلدی. دالینجا گئدیب، اونو تاپدی. اونونلا دانیشاراق، مسأله‌نی اونا آنلاتدی. آنجاق بیر آن طاماحلانیب اونا بئله دئدی:

– شاهین کدرینی آرادان قالدیرماقدا اوغورلو اولسان، او سنه چوخ دَیرلی هدیه‌لر وئره‌جک، من شاهین باش وزیری اولدوغوم حالدا

گؤرورسن کی، اؤزوم سنی قوللوغونا آپارماغا گلمیشم، اونا گؤره ده اونوتما، شاه سنه هر نه باغیشلاسا، یاریسینی منه وئرمه‌لیسن!

کیشی قبول ائدیب، بیرلیکده شاهین قوللوغونا گئتدیلر. باش وزیر ایکی قات أییلیب، حؤرمت ائدندن سونرا، بئله دانیشدی:

– شاه حضرتلری ساغ اولسونلار، بو کیشییه ائل‌آراسی لووغالار کرالی دئییرلر. اونون دئدیینه گؤره، اوندا شاهین حالینی خوش أحوالی–روحیه‌یه قایتارماق یئته‌نه‌یی واردیر. ایذین وئرسه‌نیز، ایشینی باشلاسین.

– نییه منی بیر آن اؤز حالیما بوراخمیرسیز؟

– شاه حضرتلری، آخی سیزین کئفینیز یئرینده اولمایاندا، بوتون اؤلکه‌نی غم بورویور.

– آی کؤپک اوغلو، أل چک بو یالتاقلیغیندان!

– یالتاقلیق نه‌دیر قوربان؟ عینی اوره‌ک سؤزوم‌دور.

– اولسون باش وزیر، نه دئییرم، باشلاسین بونو دا گؤره‌ک.

وزیر بیر داها أییلیب، بیر قیراغا چکیلدی. کیشی لووغالیغینا باشلادی. آنجاق هر نه ائتدیسه ده شاهین دوداغی بئله قاچمادی. عکسینه گئت–گئده حالی بیر آز دا پیس‌لشیردی. سونوندا داها دایانا بیلمه‌ییب جلادلارینی چاغیردی:

– جلادلار! گلین منی بو یاراماز لووغادان قورتارین. اونو فلکه باغلاییب، ایکی یوز آغاج آیاقلارینین آلتیندان دؤشه‌یین.

جلادلار گلدیلر. شاه بویوردوغو کیمی یازیق کیشینی فلکه باغلاییب آیاغینین آلتینا آغاج وورماغا باشلادیلار. ایکیسی وورور، بیری ایسه

سایپردی:

– بیر، ایکی، اوچ ... اون...ایییرمی...دوخسان...دوخسان دوققـــوز، یــــوز...

جلاد یوز دئدیکده، لووغا أل—آیاق چالاراق شاهدان بیرجه دقیقه آمان ایسته‌دی — قیبله‌یئ عالم ساغ اولسون، بیرجه عرضیم وار— دئدی. شاه، جلادلارا باخیب، ساغ ألینی یوخاری قالدیریب دئدی:

– بیر آن وورمایین گؤروم بو یارامازین سؤزو نه‌دیر.

لووغا تیترک دوداقلارلا، زارییاراق دانیشماغا باشلادی:

– شاه حضرتلری ساغ اولسونلار! باش وزیر جنابلاری منی بورایا گتیره‌رکن، من ایله بیر قرار کسمیشدیلر. –شاه حضرتلری سنه هر نه وئرسه منیمله یاری بؤلمه‌لیسن– دئمیشدیلر. من ده بو قراری قبول ائتمیشدیم. ائله‌دیسه، منجه قالان یوز آغاجی، اوشاقلار اونون آیاقلارینا وورمالی‌دیرلار. من ده اؤزومه گؤره بیر کیشییم؛ آخی وئردییم سؤزدن قاچا بیلمرم!

بیر آن شاهین دوداغی قاچیب، اوز توتوب باش وزیره دئدی:

– هه باش وزیر، دوز دئییرمی بو لووغا؟

باش وزیرین رنگی آتدی. بیر سؤز دئمه‌دن باشینی آشاغی سالیب، باشینی آشاغی–یوخاری ترپتمکله لووغانین سؤزلرینی دوغرولادی. شاه، اوجا سس ایله گولمه‌یه باشلاییب، جلادلارا، لووغانی فلکدن آچیب یئرینه باش وزیرین آیاقلارینین فلکه باغلانماسینی أمر ائتدی. قالان یوز آغاجی وزیره ووردوردو. لووغا ایسه بیر قیراقدا دوروب، وورولان

آغاجلاری ساییردی. ظارافات‌یانا هردن بیر کاریخدیغینی گؤستریب، ساییینی نئچه دؤنه ده تکرار ائدیردی، هر آغاج وزیرین یوموشاق آیاقلارینا دَیدیکجه، وزیر ناله ائدیر، شاه قارنینی توتاراق اوجا سس ایله گولوردو. بیر او قدر گولدو کی، گؤزلریندن یاش گلدی. سونرا لووغانی حضورونا چاغیریب، اونا یوکسک دَیرلی هدیه‌لر وئریلمه‌سینی أمر ائدیب، اونو مرخص ائتدی...

«میکروب عمی»...

۱۳۴۰-نجی ایللر ایدی. دؤولت آداملاری چوخ آراشدیرمالاردان سونرا، رادیو یایینلارینی سینیر دیشینا[۱] یایماق اوچون، بیناب شهرینی أن اویغون شهر سئچدیلر. قرارلار آلینیب، تیکینتی، قوراشدیرما ایشلری باشلادیلدی. یئنی استانسییانین[۲] یاپیسی تیکیلیب، یاپینین یانیندا چوخ اوجا بیر دیرک ده قالدیریلدی. دیرک قالدیریلاندان سونرا، قار-یاغیشدان قورونماغی اوچون، اونو بویاتدیرماق گرکیردی؛ استانسییانین سورومولولاری، بو ایشه بیر «ائندیریم یاریشی»[۳] دوزنله‌ییب، بؤلگه‌ده اعلانلار یایاراق، ماراقلی اولان شخصلردن، بویاچی شیرکتلریندن، او یاریشا قاتیلیب آلاجاقلاری أل‌موزدونو اؤنرمکلرینی ایسته‌دیلر. دوغال اولاراق، هامیدان آشاغی پول ایسته‌ین شیرکت، یاریشی قازانیب ایشی توتاجاق ایدی. بؤلگه‌نین، اؤزللیکله ده تبریزین بوتون آدلیم بویاچیلیق شیرکتلری بو یاریشا قاتیلدیلار. چوخ هوندور، أل‌وئریشسیز یئرده ایشله‌مک گرکجه‌سی اولدوغو اوچون، یوخاری رقملر اؤنریلدی. او زامانین پول دَیری ایله، بیری اوتوز مین، باشقاسی اییرمی دوققوز مین بئش یوز، بیر آیریسی اییرمی سککیز مین تومن، ... ایسته‌دیلر. بو آرادا لقب‌باز بیناب أهلینین ایچینده، «میکروب عمی» آدی ایله تانینان بیر محله

---

[۱] سینیردیشی: برون مرزی.

[۲] استانسییا: ایستگاه رادیو تلویزیونی.

[۳] ائندیریم یاریشی: مناقصه.

بویاچیسی دا وار ایدی. یولداشلاری، او ائندیریم یاریشیندا اونون دا ایشتراک ائدیب، بیر قیمت اؤنرمه‌سینی ایسته‌دیلر. —سونو بودور کی، قازانمازسان، آنجاق قازانارسانسا، بلکه بو ایشده نئچه ایلینین پولونو تاپا بیلرسن- دئدیلر. ساده‌لؤوح کیشی، ایشین نه دورومدا اولدوغونو سالیب- چیخمادان، ایشه بیر گؤز آتیب، اینانیلماز آشاغی بیر قیمت اؤنردی. میکروب عمی اؤزو ایله بئله دوشونموشدو: -(بو ایش لاپ چوخ آپارسا، ایکی مین تومنلیک رنگ آپارار؛ اؤزومه ده دؤرد مین تومن أل‌موزدو قالسا پیس اولماز...). او بونلاری دوشونوب یاریش ورقه‌سینده «آلتی مین تومن» یازدیردی!...

***

میکروب عمی چوخ ساده، صمیمی، ألی ایله ایشله‌ییب، آلین تری ایله حالال پول قازانان بیر کیشی ایدی. بویاچیلارین ایشلری همیشه ألوان بویالارلا اولار؛ آغ، قارا، ساری، قیرمیزی... اونلار نه قدر ده تمیز ایشله‌سه‌لر، ایش واختی گئیدیکلری گئییملر، چئشیدلی بویالارا باتامیش اولماز. بیر توو ایشله‌یندن سونرا، اونلارین ایش پالتارلاری چرشنبه بازاری کیمی آل-ألوان اولار. آنجاق اونلارین هامیسینین ایش گئییملری ایله ایشله‌مه‌دیکلری واخت گئیدیکلری گئییملر، فرقلی اولار. ایشی باشلارکن عادی گئییملرینی چیخاریب، بیر نایلونا بوکوب، ایش گئییمینی گئیه‌رلر؛ عکسینه، ایشدن چیخان کیمی ایش پالتارلارینی چیخاریب، أل- اوزلرینی، آیاقلارینی یویوب، یئنه عادی گئییملرینی گئیه‌ندن سونرا، ایش یئرلرینی ترک ائدرلر. ایش یئری دَییشیلمه‌ییینجه، ایش پالتارلاری ائله

ایش یئرینده قالار.

آمما میکروب عمی بو قایدانی پوزموشدو. اونا ائشیک گئییمی، ایش گئییمی، قوناقلیق گئییمی دئیه بیر شئی یوخ ایدی. ایش یئرینه یئتیشر-یئتیشمز، ائله أیننده‌کی پالتارلارلا ایشه باشلار، همین پالتارلارلا دا ائوه قاییداردی. قوناقلیغا، ایل بایرامی گؤروشلرینه بئله، همین یئددی بویا پالتارلارلا گئدردی. بایرام گؤروشلری کیمی چوخ اؤنملی بیر قوناقلیق اولسایدی، همین بویالی گئییملرینی خانیمینا یودوردوب، گئییب گئدردی. اونا گؤره ده بیناب أهلی ایچینده «میکروب عمی» لقبینی قازانمیشدی...

***

رادیو استانسییا مودیری بو اینانیلماز آشاغی قیمتی ائشیدینجه، شاشیب یئرینده قورودو. اؤنجه ساوادسیز کیشینین یانیلدیغینی، یا دا یازان آدامین کاریخدیغینی دوشوندو. آدام یوللاییب، میکروب عمینی چاغیرتدیردی. اؤزو اوندان سوروشوب، یئنه ده آلتی مین تومن رقمینی اؤز آغیزیندان ائشیدندن سونرا آرخایین اولوب دئدی:

– چوخ یاخشی، بو ایش سنین اولسون.

مودیر، درحال موقاویله‌نین یازیلیب گتیریلمه‌سینی ایسته‌دی. میکروب عمی مودیرین یانیندا بیر-ایکی ایستکان چای ایچیب، شیرینلیک یئیینجه، موقاویله یازیلیب، قول قویولماق اوچون حاضیرلانمیشدی. هر ایکی طرف موقاویله‌یه قول قویدو؛ یازیلی قرارا أساسن، پول، اوچ مرحله‌ده ایش توتانا وئریله‌جکدی: بیرینجی حیصصه (پولون اوچدن بیری)، موقاویله ایمضالانارکن، ایکینجی اوچدن بیر، ایش یارییا چاتاندا،

اوچونجو، یعنی سونونجو حیصصه ایسه ایشین تحویل وئریلمه زامانی. بئله‌لیکله میکروب عمی موقاویله‌نین بیرینجی مرحله اؤده‌نیشینی ده (ایکی مین تومن) آلیب جیبینه قویاندان سونرا، استانسییا یاپی‌سیندان چیخدی...

***

موقاویله‌نین ایمضاسیندان ایکی هفته سووولماغینا باخمایاراق، هله هئچ بیر ایش گؤرولمه‌میشدی. گونلر بیر–بیرینین آردیندان اؤتور، پاییز گونلری یاخینلاشیردی. گوز[۴] یاغیشلاری باشلاسایدی، ایشده چتین‌لیکلر تؤرنه بیلردی. ایکی هفته‌دن سونرا، مودیر یاپینین قورویوجوسونو یانینا چاغیریب اوندان سوروشدو:

– او بویاچی کیشیدن خبرینیز وارمی؟ هئچ بیر وسیله بورایا گتیریب‌دیرمی؟

– یوخ مودیر جنابلاری! هئچ بیر شئی گتیرمه‌ییب‌دیر. آنجاق اؤزو، نئچه گوندن بیر، آخشام چاغیلار یالین أل ایله گلیب دیره‌یین دؤوره‌سینه فیرلانیب گئدیر.

مودیر بیر قدر توموب، فیکیرلشدی. سونرا آرتیردی:

– یاخشی؛ بیر ده گلرسه، اونو گؤرمک ایسته‌دیییمی دئیه‌رسن؛ ایداره واختی یانیما گلسین. اولدومو؟

– اولدو؛ باش اوستونه.

---

[۴] گوز(güz): پاییز.

– اونوتما؛ گئده بیلرسن...

نئچه گون بو دانیشیقدان سونرا، یئنه ده آخشاملارین بیرینده، میکروب عمی ایشدن چیخیب دیره‌یین یانینا گلدی. دیره‌یه باخیب قاییتماق ایسته‌ینده، قورویوجو قارشیسینا چیخدی:

– سالام‌علیکم عمی؛ یورولمایاسان...

– علیکم‌ألسالام بالا؛ چوخ ساغ اول، اؤزونو ده یورولمایاسان...

– چوخ ساغ اول؛ عمی استانسیيانین مودیری سنی گؤرمک ایسته‌ییر؛ زحمت اولماسا صاباح ناهاردان اؤنجه اونو گؤرمه‌یه بیر آیاق گلرسن...

– آخی سحرلر منیم ایش واختیم‌دیر... هیمممم، باخیم گؤروم نه ائده بیلرم...

میکروب عمی بو سؤزلری دئییب، قورویوجو ایله ساغوللاشدی. صاباحیسی ایشه گئتمه‌میشدن اؤنجه، ساعات یئددی یاریم حدودوندا استانسیيایا گئدیب، مودیرین قاپیچی‌سیندان، مودیره اونون گلدیيینی خبر وئرمه‌سینی ایسته‌دی. قاپیچی خبر وئرینجه اونو ایچری گؤندردی. مودیر میکروب عمینی گؤرن کیمی، آیاغا قالخیب اونونلا سالاملاشیب، گؤروشدو. اونا اوتورماغی اوچون یئر گؤستریب سونرا دئدی:

– آی مشهدی، گوز گلیر هاااا؛ بس نییه ایشینی باشلامیرسان؟!

میکروب عمی ایسه بینابین او شیرین لهجه‌سی ایله دئدی:

– قاغا! ائلله اولماز کی؛ ییخون یئیه یه‌هلیییم دااا! (قارداش! ائله اولماز کی؛ ییخین یئره رنگله‌ییم دااا!)

اوهوی، ایش نه یئرده اولدوغو، میکروب عمینین بو قدر آز رقم

اؤنردیینین نه‌دنی آشکارا چیخدی؛ دئمک، ساده‌لؤوح کیشی بئله گومان ائدیرمیش کی، او هوندورلوکده، او آغیرلیقدا دیره‌یی، مین بیر زحمت ایله قالدیریلاندان سونرا، اونون بویاماغی اوچون، یئنیدن یئره ییخاجاقلار! هامی گولوشدو. آرتیق، ایش میکروب عمینین ایشی اولمادیغی بللی اولوب، باغلانان موقاویله پوزولدو...

او گوندن میکروب عمینین بو سؤزو، بینابلیلارین آغیزینا دوشوب، او رحمتلیییه دوکان اولدو! آرتیق کیشینین لقبیندن باشقا، بیر ده دوکانی وار ایدی. اونو غضبلندیرمک ایسته‌ینلر، اؤز دئدییی جومله‌نی اونا دئییب، دایانمادان قاچاردیلار. رحمتلیک کیشی، چوخ زاماندیر رحمته گئدیب‌دیر، آمما ایندی ده بئله، بو جومله بیناب شهرینده بیر مثل کیمی ایشله‌نیر...

اینام...

آخان چای، کندی ایکی حیصصه‌یه بؤلموشدو. چای اوزونو، ائولر بیر–بیرینه باخیر، گئجه‌لر اوتای– بوتاییندا تیکیلن ائولرین چیراقلاری، بیر–بیرینه گؤز ووروردو. بیر او قدر درین، دالغالی اولماسا دا، بؤیوک آداملارین دا بئله کؤرپوسوز، چایدان کئچمکلری اولاناقلی[1] دئییلدی. کندلیلر چایین اوتای–بوتایینا کئچمک اوچون، یوغون ایپلرله تاختالاری بیر–بیرینه باغلایاراق ایکی کؤرپـو دوزه‌لـدیب، چایین هر طرفینده یئـره سانجیلان دیرکلرن آسیب، گئت–گل یولو دوزه‌لتمیشدیلر. کؤرپولرین آرالاری مین بئش یوز متر اولاردی . شانس‌سیزلیقدان، أرسلان‌گیلین ائوی تخمینن ایکی کؤپونون آراسیندا یئرلشمیشدی. آلتی یاشلی أرسلان، قرآن درسلرینی اؤیرنمک اوچون هر گون چایدان کئچمه‌لی ایدی . یئنه باشقا بیر بخت‌سیزلیکدن اونـون قرآن صینیـفینده ایشتیراک ائتـدییی مولا فیض‌الله‌گیلین ده ائوی، چایین او تاییندا، دوز أرسلان‌گیلین ائوینین اوزبه‌اوزونده ایدی. بونا باخمایاراق، چاره‌سیز اوشاق، هر گون کیلومتر یاریم یول گئدر، بیر او قدر ده قاییداردی. خیردا اوشاق گئدنده ائله یورولاردی کی، چوخ زامان درس دئییلن واخت مورگوله‌یردی[2]؛ قاییدینجا دا یورغونلوقدان بعضن شامسیز، باش یاستیغا قویاردی. گونلر بو

[1] اولاناقلی: ممکن، امکان پذیر.
[2] مورگوله‌مک، پینک‌له‌مک: چرت زدن.

سایاق اؤتوردو؛ گونلرین بیرینده، موللا فیض‌الله یئنه أرسلانی مورگوله‌یرکن گؤروب، اونا آجیقلاناراق دئدی:

– آی اوشاق! بس‌دیر بو قدر أسنه‌ییب[۳]، مورگوله‌دیبین! یاواش-یاواش منی ده أسنه‌دیرسن. دور گئت حیطده اوزونه بیر سو چال، قاییت. بو سایاق درس اؤیرنیلمز کی!

أرسلان یئریندن قالخدی. گئدیب حیطده اوزونو یویوب قاییتدی. درسین آردی توتولمادان اؤنجه، اوزونو موللایا توتوب دئدی:

– آخی بیلیرسن موللا دایی، یولوم اوزاق‌دیر. گونده بو قدر یولو گئدیب، گلینجه یورولورام. منی یورقونلوقدان یوخو باسیر؛ ألیمده دئییل؛ یوخسا سیزه حؤرمت‌سیزلیک ائدرمی‌یم هئچ؟!

– اوغول، مگر ائوینیز دوز بیزیم ائوین اوزبه‌اوزو دئییلمی؟!

– ائله‌دیر موللا دایی، آنجاق چایین او تاییندا! بیلیرسینیز، کؤرپو بیزیم ائودن اوزاقدادیر؛ کئشکه کؤرپو قاپیمیزین اؤنونده اولایدی، اوندا بو قدر یورولمازدیم.

موللا فیض‌الله بیر آن أرسلانی لاغا قویماق ایسته‌دی:

– سن اؤزون بیر کؤرپو سال دا نه اولار!

– نئجه یعنی؟!

– ایلک درس‌لریمیزده حمد سوره‌سینی اؤیرنمیسن، اونوتمادین کی؟

– یوخ، أزبریم‌دیر.

---

[۳] أسنه‌مک: خمیازه کشیدن.

– یاخشی، بیزه گلنده، گل چایین قیراغینا، حمد سوره‌سینی اوخویوب چایا پوفله‌یندن سونرا بو تایا کئچ؛ گئدنده ده یئنه چایین قیراغیندا دایان، حمد سوره‌سینی اوخویوب ائوینیزه قاییت؛ او دا اولسون سنین اؤزل کؤرپون!

مولا بو سؤزلری دئییب گولدو؛ سونرا دا درسینین آردینی توتدو.

***

او گوندن أرسلان هامیدان ائرکن صینیفه گلیر، چوخ دیری‌باش درسلره قولاق آسیردی. أسنه‌ییب مورگوله‌مه‌ییندن ده بیر ایز قالمامیشدی. ائوده ایسه چوخ سئوینجک ایدی. اونون حالیندا اولان بو دَییشیکلیک، آناسینین گؤزوندن یان قالمادی. آناسی بیر گون اونو چاغیریب سوروشدو:

– اوغلوم أرسلان، بو گونلر سنی چوخ سئوینجک گؤرورم. دوزدور سنین سئوینجین منی ده سئویندیریر. آنجاق سنی بئله شنلندیرن مسأله‌نی بیلمه‌یه چوخ ماراقلانمیشام.

أرسلان آیرینتیلارا کئچمه‌دن دئدی:

– آی آنا، بو مولا فیض‌الله داییمین نه یاخشی کیشی اولدوغونو هئچ سن بیلمیرسن! بیزه ائله یاخشی اؤیودلر[۴] وئریر کی، اینانیلماز؛ هم ایشیمیزی راحاتلادیر، هم ده یولوموزو یاخینلادیر. کئشکه یا بیر گون سن ده منیمله صینیفه گله‌یدین، یا دا بیر زامان اونو ائویمیزه قوناق

---

[۴] اؤیود: نصیحت، پند.

چاغیرا بیله‌یدین؛ آخی من اونو چوخ سئویرم.

– آی بالا آخی منی سیزین صینیفه قویمازلار کی، گلمه‌ییم اولاناقلی دئییل؛ آمما نئیلک، قوی آتانلا دا دانیشیم، راضیلیق وئرسه دئیه‌رم بیر گون موللا داییني ائویمیزه شاما چاغیرارسان. هم زحمتلریندن تشککور ائدریک، هم ده آتانلا اوتوروب بیر آز دانیشارلار.

أرسلانین آناسی، اوغلونون سؤزلرینی ائشیدینجه، او سؤزلر اوخـودوغـو درسلیکلرله باغـلی اولـدوغونو ظـن ائـتدی. یـولون یاخینلاشماغیندان دانیشاندا، گونده گئت–گل ائتدییی یولو گؤز اؤنونده توتدوغونو هئچ عاغلینا گتیره بیلمه‌دی. ذاتن اونا دا هئچ بیر سوچ ساییلمازدی؛ کؤرپولر یئرینده، ائولر ده یئرینده ایدی. کندده یئنی بیر تیکینتی یاخود دَییشیکلیک یوخدو. خانیم، أری ایله صلاحلاشیب، اونون دا راضیلیغینی بیلندن سونرا، موللانی چاغیراجاقلاری گونو بللی ائتدیلر. سؤزو گئدن گون، أرسلان مکتبه گئتمه‌یه حاضیرلاشاندا، آناسی اونو چاغیریب، قاییدارکن موللا فیض‌اللهی دا شاما گتیرمه‌سینی تاپشیردی. أرسلان سئوینجک مکتبه گئدیب، درس باشلامادان اؤنجه، آناسینین تاپشیریغینی موللایا دئدی. موللا —چوخ ساغ اول اوغلوم، باخاریق– دئییب درسینی باشلادی. او گونون درسی بیتدیکده، بیرلیکده أرسلان‌گیله ساری یوللاندیلار. أرسلان موللاگیلین قاپیسیندان چیخینجا، چایین قیراغیندا دایانیب حمد سوره‌سینی اوخویوب پوفله‌یندن سونرا چایین ائنیندن یئرییه‌رک، او تایا کئچدی. موللانین آغزی آچیق قالمیشدی. شاشقینلیق ایچینده آرخادان اونو سئیر ائدیردی. اوشاق چایین

او تایینا چاتاندان سونرا، مولا دایی هاچاندان–هاچانا اؤزونه گلیب، کؤرپویه ساری یولا دوشدو. بو دؤنه، سیرا أرسلانین شاشاراق اونا أیری–أیری باخماسیندایدی! اؤزو ایله بئله دوشونوردو:

– (بس مولا دایی نییه منه اؤیرتدیی یولو اؤزو قوللانمادان، بو قدر یولو کؤرپویه ساری یئرییب اؤزونو زحمته سالیر؟!)

گؤردویونه گیج قالمیشدی؛ سوالینا جاواب تاپا بیلمیردی؛ گؤردوکلری، کؤرپه عاغلینا سیغیشمیردی! مولانین قوجالیغی، آددیملارینین تووونو آلیردی؛ اونا گؤره ده أرسلان، چایین قارشی طرفینده خئیلک اونون گلیب چاتماسینی گؤزله‌مه‌لی اولدو. سونوندا، مولا دایی دا کؤرپودن کئچندن سونرا، گلیب اونا چاتدی؛ مولا یئتیشر–یئتیشمز، اوشاق اؤزونو ساخلایا بیلمه‌ییب اوز توتوب مولایا سوروشدو:

– مولا دایی بس سن اؤزون نییه چایین ائنیندن سوووشماق یئرینه، بو قدر اوزون یول گئدیب کؤرپودن گلدین؟!

مولانین نفسی تؤوشه‌ییردی. نفسی یئرینه گلمه‌یی اوچون بیر آز دایانیب سونرا دئدی:

– نه دئییم اوغول! أصلینه باخیلیرسا، گؤرونور من اؤزوم هله سن قدر اینانمامیشام...

اونلار بیرلیکده ائوه گئدیب شاملارینی أرسلان‌گیلده یئدیلر؛ آنجاق او گوندن بری، داها أرسلان دا چایین ائنیندن کئچمه‌یه جسارت ائتمه‌دی...

من «برمکی»لردن دئییلم...

«هارون‌الـرشید»، «عبـاسی»لـر سیلسیلـه‌سینین أن آدلیـم شاهلاریندان بیری ایدی. اونون «یحیی برمکی» آدلی، چوخ بیلیجی، باجاریقلی، نفوذلو بیر وزیری وار ایدی. یحیی برمکی وزیر اولدوغو سوره‌جده، ایمپراطورلوغون بوتون ایشلرینی بیلیجی‌لیکله یوللاندیریر، بوتون حساس، اؤنمـلی مقـاملاری دا برمکی‌لر طـایفاسی آراسینـدا پایـلامیشدی. ایمپراتورلوغون اوردو کوموتانلیغیندان توتدو، أن کیچیک مکانلارین سورومولوغونادک، هامیسی برمکی‌لر ألینده‌یدی. هارون، یحیی‌نی چوخ سئوەر، ایکی گؤزو قدر اونا ایناناردی. هئچ بیر ایشی اونونلا مشورت ائتمه‌میش گؤرمزدی. اونون وئردییی مصلحتلره یوکسک دَیر وئره‌ردی.

گونلر، آیلار، ایللر بو سایاق اؤتوردو. چوخونلوقدا هارونلا یحیی‌نین ایستر اوزگون، ایستر سئوینج دولو زامانلاری بیرگه کئچیر، اونلار سانکی آیریلماز ائکیز قارداشلار کیمی گؤرونوردولر. یایلارین بیرینده، هارون یحیی ایله بیرلیکده اون گونلوک دینجلمک، أحوال–روحیه دَییشمک اوچون، ایمپراطورلوغون باغلارینین بیرینه گئتمیشدیلر. او باغین باغبانباشی‌سی دا بئله، برمکی‌لر طایفاسیندان ایدی. او، آغساققال، تجروبه‌لی، ایشینده چوخ اوستاد بیر قوجا ایدی. باغا چوخ گؤزل باخیلمیش، چئشیدلی مئیوه‌لر یئتیریلمیش ایدی. آغاجلارین بوداقلاریندان ساللانان گیلاسلارلا آلبالیلار، گلینلرین قولاغینا تاخیلمیش سیرغالارا

بنزه‌ییردی. آلمالار، جنت قوخوسونو باغا پای گتیرمیشدی. اوزوملر یئل أسدیکجه یاشیل اؤرپه‌یینی بیر قیراغا ووروب، گؤرنلرین اوزونه گولور، باخانلارا گؤز وورودو. چئشیدلی فصیللره عاید اولان بو مئیوه فستیوالی، آنجاق باجاریقلی باغبانین یوکسک مهارتیندن دانیشیردی. باغین اورتاسینداکی حوووضدا اؤردکلر اوزوردولر؛ حوووضون قیراغیندا ایسه سئرچه‌لر یویونوردولار. ألوان قانادلی قوشلار، بوداق–بوداق آغاجلاردا قووالاشیب، اویناماقدان دوْیموردولار.

شاه ایله وزیر، اون گون او باغدا شاهانه دینجلیب، اوشاقلار کیمی اوینادییب، سولاشدیلار؛ حوووضدا اوزدولر؛ یئدیلر، ایچدیلر؛ اون گونلوک حؤکومتدارلیق قایغیسینی[1] اونودوب، خوش کئچیرتدیلر. اؤز أللری ایله آغاجلاردان مئیوه‌لری دریب، تپ–تزه یئدیلر. تر تره‌وزلردن[2] بیشیریلن آشلارین، یئمکلرین دادینی دویونجا داددیلار.

او اون گونون بیرینده، باغبانباشی باغدا دولانارکن، غریبه بیر دوروم گؤردو. شاشیب آغیزی آچیق قالمیشدی؛ یحیی برمکی هارون‌الرشیدین بوینونا مینیب، آغاجدان آلما دریردی! اونلار، آلمالاری دره‌رکـن گـولـوشوب، بیر–بیری ایـله، أدب–نـزاکت قـایدالاریـنا اعتیناسیزجاسینا، هر سایاق ظارافاتلاشیردیلار. قوجا باغبان بو دورومدان هئچ خوشلانمادی؛ آنجاق اوزونه گتیرمه‌ییب، اونلارین گؤزونه گؤروشمه‌دن ردد اولوب ایشلرینین دالیجا گئتدی.

[1] قایغی: اظطراب، تشویش، دلهره، وظیفه.
[2] تره‌وز: سبزیجات.

اون گون، دئییب گولمکله، یئییب ایچمکله، بیر گؤز قیرپیمیندا تامام‌لاندی. شاه ایله یانیندا گئدن هئیأت قاییتماغا حاضیرلاشدیلار. هارون‌الرشید، چیخمادان اؤنجه باغبانباشینی قوللوغونا گتیریلمه‌سینی أمر ائتدی. قوجا باغبانباشی گلینجه، اونو اؤز یانیندا أیلشدیریب، اونونلا بئله دانیشدی:

– ائی قوجا باغبان! بو اون گونده بیزه چوخ خوش کئچدی. ألحق کی، سنه تاپشیردیغیمیز أمانتی یاخشی ساخلاییبسان؛ سنین زحمتلرینین اوجباتیندان عؤمروموزون اینانیلماز یاخشی اون گونونو بورادا کئچیرتدیک. اونون اوچون ده چکدیین زحمتلر، قارشیلیق‌سیز قالمامالی‌دیر؛ دیله[۳] مندن نه دیلرسن.

– شاه حضرتلری ساغ اولسون، سیزین وارلیغینیز منه بس‌دیر. من بو قوجا واختیمدا، سیزدن نه ایسته‌یه بیلرم کی؟!

– یوخ، سن بو باغا چوخ أمک بسله‌ییبسن. بیلمزمییم؟ أصلینده بیزه بو اون گونون ایچینده بو گؤزل آنلاری یاشادان سنسن. آنجاق اؤزون اوچون بیر شئیلر ایسته‌مه‌یین گرکمیر. عاایله‌نه ده هر نه لازیم‌دیرسا مندن ایسته، وئره‌جه‌یم.

بو آرادا یحیی برمکی ده دانیشیغا قاتیلیب باغبانا دئدی:

– بو ساعات، أعلی‌حضرتین أن خوش آنلاریندان بیری‌دیر. اوتانمادان هر نه کؤنلوندن کئچیر ایسته.

---

[۳] دیله: بخواه. دیله‌مک: آرزو کردن، خواستن، طلب کردن.

باغبان بیر قدر فیکیرلشدی. خیال عالمینده نئچه گون اؤنجه باغدا دولانارکن گؤردویو منظره یادینا دوشندن سونرا دئدی:

– شاه حضرتلری ساغ اولسون، هر نه ایسته‌سم وئره‌جکسینیز؟

– هر نه اولسا...

– ائله‌دیسه لوطفن سببینی مندن سورمادان، أمر ائدین سیزین مؤهورونوزله منه بیر کاغیذ وئرسینلر. او کاغیذدا منله عاایلم، برمکی‌لر طایفاسیندان اولمادیغیمیز یازیلسین!

بیر آن هارون‌الرشید یحیی‌یا، یحیی هارون‌الرشیده باخدیلار. هر ایکیسی باغبانین بو گؤزلنیلمز ایسته‌یینه مات قالمیشدیلار. شاه، بیر قدر دینمه‌دی. درین بیر فیکیره جوموب سونرا دئدی:

– آی کیشی بو نه سایاق ایستک‌دیر؟! سن هئچ بیلمیرسن کی، برمکیلر، منیم ایکی گؤزومون ایشیغی‌دیرلار؟ اونلاری چوخ سئوه‌رم. بو حالدا، سنین او جرگه‌دن چیخماق ایسته‌دیینین نه‌دنینی هئچ باشا دوشمورم!

– شاه ساغ اولسونلار، هر حالدا منیم ایسته‌ییم تکجه دئدییم‌دیر، وئرسه‌نیز چوخ میننتدار اولارام، وئرمه‌سه‌نیز ده، بوینوم أمرلرینیزه قیلدان اینجه‌دیر...

– نه دئییم؟ بو بیر شئی دئییل. ایندی کی ایسته‌یین بودور، اولسون. سنه سؤز وئرمیشم؛ قوی نئجه ایسترسن ائله ده اولسون. سن دونیا گؤرموش بیر قوجایا بنزه‌ییرسن؛ یقین کی ایستکلرینه ده عاغیلا سیغان بیر نه‌دنین واردیر...

هارون‌الرشید باش کاتیبینی چاغیردی. اونا، باغبانباشینین ایسته‌دییی متنی کاغیذا یازیب گتیرمه‌سینی أمر ائتدی؛ سونرا دا اؤزو او کاغیذا قول قویوب مؤهورله‌یندن سونرا، کاغیذی باغبانباشییا وئردی. بیر داها باغبانباشیدان مینتدارلیغینی بیلدیریب، فایتونونا میندی؛ فایتون سورنلره –سور– دئدی. فایتونلار حرکت ائدیب، باغدان چیخاراق، قصره طرف یولا دوشدولر.

***

گونلر، بیر–بیرینی قوواﻻدیلار؛ هفته‌لر، آیلار، او اولایدان کئچدی. بیر زاماندان سونرا هارون‌الرشیدین أطرافیندا برمکی‌لردن اولمایان یاخین آداملار، أن باشدا یحیی برمکی اولماقلا، برمکی‌لری شاهین گؤزوندن سالماغا چالیشدیلار. آغیر ایشله‌ییب، سندلر توپلاییب، دئدی–قودولار یاپدیلار. گؤزده–قولاقدا دایاناراق، برمکی‌لرین، اؤزللیکله ده یحیی برمکی‌نین ایشینده اولان أن کیچیک چاتیشمامازلیقلارینی بؤیودوب، شاهین گؤزونه سوخدولار. اونلارین دوروب–دایانماز چابالاری اوغورلا سونوجلانیب، آستا–آستا برمکی‌لر شاهین گؤزوندن دوشدولر. آنجاق برمکی‌لرین دوشمنلری بو قدره راضیلاشمادیلار. اونلارا قارشی هارون‌الرشیدده او سایاق بیر نیفرت یاراتدیلار کی، شاه آجیمادان یحیی برمکی‌نین بوینونو ووردوردو . آنجاق یئنه ده غضبی کئچمه‌دی؛ ایش ائله بیر یئره گلیب دایانمیشدی کی، أمر ائتدی، برمکی‌لرین نسلینی یئر اوزوندن کسسینلر؛ کیچیکلی–بؤیوکلو، قوجالی–جاوانلی، کیشیلی–

قادینلی، گؤز قیرپمادان هامیسینین بوینونو وورسونلار؛ ائله ده ائدیلیردی. آنجاق لشکر آداملاری همین باغداکی قوجا باغبانباشی ایله عاایله‌سینین سوراغینا گئدیب، اونلاری دا قیلینجدان کئچیرتمک ایسته‌ینده، باغبانباشی اونلارین قارشیسینا چیخیب دئدی:

– نه ایسته‌ییرسینیز؟

گئدنلرین باشچیسی آتینی ایره‌لی سوروب دئدی:

– حیاتلا ساغوللاشمالیسینیز آی قوجا! شاهدان، بوتون برمکی‌لرین نسلینی یئر اوزوندن تمیزله‌مه‌یه دااِیر أمریمیز واردیر.

– یانیلیرسینیز آی جاوان! آخی بیز برمکی‌لردن دئییلیک کی؛ سیز هانسی سوچلا منله عاایله‌می اؤلدورمک ایسته‌ییرسینیز؟

– بوش–بوش دانیشما آغساققال؛ ماحالدا هامی سیزین برمکی‌لره منسوب اولدوغونوزو بیلیر. بیلیرم جان شیرین اولار؛ گؤزلریمیز آیدین اولسون، ایندی اؤلوم قورخوسوندان أصلینی ده دانیرسان؟ عاییب اولسون سنه!

باغبانباشی گولوب، جیبیندن شاهین مؤهورلو دستخطینی گلنلره گؤستره‌رک دئدی:

– نئیلک، منه اینانماق ایسته‌میرسن اینانما؛ آمما گؤروم أعلی‌حضرتین اؤزونون ده سؤزونو دانا بیله‌جکسنمی؟ شاهین بو فرمانی تاریخدن، منله عاایلم داها برمکی‌لردن ساییلمیریق. اونا گؤره ده شاهین برمکی‌لر حاقدا وئردییی أمر ده بیزی توتماز آرتیق...

عسگرلرین باشچیسی کاغیذی آلیب، دیققتلی باخدی؛

هارون‌الرشیدین ایمضاسی ایله مؤهورونو تانیدی؛ قوجا حاقلییْدی. دورومو آنلادیب یئنی أمرلر آلماق اوچون، عسگرلریندن بیرینی هارون‌الرشیدین یانینا یوللاییب، او قاییدینجا همین باغدا اوتوراق ائتدی. بو موددتده قوجا باغبانباشی دا قوللوغونو اونلاردان أسیرگه‌مه‌دی. شاه، ائلچی عسگرین سؤزلرینی ائشیدینجه، هر شئیی خاطیرلادی. باغدا اولدوقلاری زامان، اونونلا باغبانباشینین آراسیندا دانیشیلان سؤزلرین خاطیره‌سی بئینینده جانلاندی. ائلچی عسگره، همین باغبانی حضورونا گتیره‌جکلری باره‌ده أمرلر وئریب یولا سالدی. عسگرلر درحال باغبانباشینی شاهین حضورونا آپاردیلار. باغبانباشی شاهین حضورونا چاتینجا، ایکی‌قات أییلیب سالام وئردی. هارون‌الرشید اونو گؤرن کیمی تاختیندان قالخدی. اؤنجه عسگرلرین هامیسی گئدیب، اونلاری یالنیز بوراخماقلارینی ایسته‌دی؛ سونرا أللرینی آرخاسیندا بیرلشدیریب، قصرینده باغبانباشییا طرف آدیملایاراق، بئله دانیشیغا باشلادی:

– آی قوجا باغبان! سونوندا... سنین او گونلوکده مندن ایسته‌دییین مکتوبون نه‌دنی... بو گون بیزه آچیقلاندی. منه ائله گلیر کی، او گونلر سن گله‌جکده نه‌لر باش وئره‌جه‌یینی اؤندن گؤرورموشسن؛ آنجاق نه نیشانه‌لردن بو سونوجا واردیغینی بیلمه‌یه چوخ ماراقلییام. سنه بیز آمان وئرمیشیک؛ سؤزوموزون ده اوستونده واریق؛ آمما بیر منه آچیقلا گؤروم، او زامان سن نه‌لر گؤردون، نه فیکر ائتدین کی، او کاغیذی مندن ایسته‌دین؟

قوجا یئنه ده تعظیم ائدیب دئدی:

– أعلی‌حضرت ساغ اولسونلار، دوغروسو سیز یحیی ایله باغدا دولانان گونلرین بیرینده، چوخ غریب بیر منظره گؤردوم. یحیی سیزین بوینونوزا چیخیب آغاجدان آلما دریردی. بو دوروم نرمال بیر دوروم دئییلدی؛ أصلینده اونون عکسی اولمالی ایدی. اؤزوملە بئله دوشوندوم: – بیر وزیر کی، اؤز حددینی بیلمه‌ییب، شاهینین، سرورینین بوینونا دیرماشدی، گون گلر تپه‌سی اوسته یئره دَیر! اؤزوملە فیکیرلشدیم، ائله بیر گون گلیب چاتدیقدا، برمکی‌لرین باشینا گلن قادا–بلا منله عاایله‌مه توخونماسین. او مکتوبو دا، او نه‌دنله سیزدن آلدیم...

هارون‌الرشید قوجا باغبانین او قدر بیلیجی اولدوغونو چوخ بیه‌نیب، اونو آلقیشلادی. اونون اوچون دَیرلی خلعتلرله هدیه‌لر گتیرمکلرینی أمر ائتدی. اونا، چوخلو میقداردا قیزیل–گوموش سیککه باغیشلادی؛ سونرا دا اوندان ایشینین باشینا قاییتماغی، گؤره‌وینی قاباقجا اولدوغو کیمی داوام ائتدیرمه‌سینی ایسته‌دی...

«صیدی خالاقیزی»...

یادیمدادیر ۱۳۵۲–نجی ایلده، آتام ائویمیزه هیتاچی مارکالی آغ–قارا تیلویزیون آلمیشدی. اونو، بیز اوشاقلارین اوتوروب، یاتدیغی اوتاقدا قوردولار. تیلویزیونون دؤرد قیچلی بیر کومودو، کومودونون ایسه ایکی تاغلی قاپیسی وار ایدی. هر تاغین اؤزو، بیر–بیرینه لولوآ واسیطه‌سی ایله قوشولموش ایکی تیکه‌دن عیبارت ایدی. سول طرفده‌کی قاپیسی کیچیک بیر سورمه ایله کومودون اوست تاختاسینا باغلانیر، ساغ طرفده‌کی تاغی ایسه ده، ایکی–اوچ میلیمتر آرا ایله اوست تاختایا قیفیللانیردی. او زامانلار چوخ آز ائوده تیلویزیون تاپیلاردی. نه‌دنلری قالسین، بیر آز فیکیرلشیب بؤیوکلریندن سوروشان هر کس نه‌دنلرینی باشا دوشر. تیلویزیون یایینلاری، آخشام بئشده باشلایار، گئجه ساعات بیرده ده قورتولاردی. بیز اوشاقلارین، آخشام ساعات اون بیره‌دک وئرلیشلره باخماغا ایذنیمیز وار ایدی. هر گئجه ساعات اون بیرده آتام گلر، تیلویزیونو سؤندوروب، کومودونون قاپیسینی قیفیللاییب، آچارینی آپاراردی. دئمک، هم گئجه‌لر واختلی یاتیب، صاباحلار راحات–راحات یوخودان دورا بیلمه‌ییمیزی دوشونردی، هم ده او ساعاتدان سونرا یایینلانان فیلملره باخماغیمیزی اویغون گؤرمزدی؛ قالسین کی بیزلر، یعنی ائوین یئددی دجل اوشاغی، بیر قدردن سونرا، قایچینین اوجو ایله تیلویزیونون کومودونون سول طرفده‌کی تاغینین سورمه‌سینی آچیب، هامیمیز اونون سول طرفینه ییغیشیب وئریلیشلرین سونونادک باخیب،

سونرا یئنه اونو باغلاییب یاتاردیق...

معلوم‌دور، شهرلرین چوخ ائولرینده تیلویزیون اولمایایان یئرده، کندلرده چوخ آدام هئچ تیلویزیونون آدینی دا ائشیتمه‌ییب، نه اولدوغونو بیلمیردی. آللاه اؤلنلرینیز ایله بئله رحمت ائله‌سین، آتامین «صدیقه» آدلی بیر خالاقیزیسی وار ایدی. آدینی قیسالدیب، اونا «صیدی‌خالاقیزی» دئیه‌ردیک. او، یاشلی بیر قادین ایدی. او زامانلار کندلریمیزده یاشایان بوتون یاشلی قادینلار کیمی، باشینین همیشه اؤرتولو اولماغینا چوخ اؤنم وئره‌ردی. همیشه باشیندا آغ رنگلی یئکه بیر لئچه‌یی اولار، اونونلا آغزینین دا بئله اوستونو اؤرتردی. آنجاق او قدر اؤرتولو گئیینمه‌یی ایله بئله، بلکه ده اونون حسابینا، باشینا چادرا سالمایاندا اؤرتویو بوتوو‌ْلشمیردی. ائوه یاد بیر قوناق گلنده یوبانمادان قاچیب لئچه‌یینین اوستوندن، باشینا بیر چادرا اؤرتردی. آتام، یایلاردا هردن‌بیر کنده گئدیب، قاییداندا اونو دا قوناق گتیره‌ردی. صیدی‌خالاقیزی گلیب اون بئش‌ـ ایییرمی گون قالیب، قاییداردی. ائله سؤزونو دانیشدیغیم ایلده ده ائویمیزه تیلویزیون آلیناندان سونرا، صیدی‌خالاقیزی بیزه قوناق گلمیشدی. هر آخشام ساعات بئشده، تیلویزیون آچیلدیقدا، صیدی‌خالاقیزی تئزجه قالخیب چادرالانیردی. ایلک گونلر بیزیم هئچ بیریمیز بو مسأله‌یه فیکیر وئرمه‌میشدیک؛ چونکو او چالیشاردی تیلویزیون آچیق اولان ساعاتلاردا، بیزیم اوتاغیمیزا دولانماسین.

گئجه‌لرین بیرینده شام سوفره‌سینی بیزیم اوتاقدا آچدیلار. صیدی خالاقیزی یئنه چادراسینی بورونوب گلدی. تیلویزیون آچیق، خبرچی ده

ساعات دوققوز خبرلرینی اوخویوردو. خالاقیزی ایلک سوفره‌نین اوست طرفینده اوتوردو. بیر آزدان گؤز آلتی تیلویزیونا باخاندان سونرا، دوروب یئرینی دَییشیب، سوفره‌نین سول طرفینه کئچدی؛ یئنه آزاجیق سونرا بیر آن تیلویزیونا باخیب، دوروب سوفره‌نین ساغ طرفینه کئچدی. چوخ دا کیپ یاشماق توتموشدو؛ سانکی بیر خیل[1] یاد کیشینین ایچینده أیلشیب‌دیر. آخیردا بو دوروما گؤز قویان آتام سوروشدو:

– هه خالاقیزی! نه اولوب اولمایا یئرین راحات دئییل؟

– یوخ خالوغلو، راحاتام...

– آخی بس نییه تئز–تئز یئرینی دَییشیرسن؟

خالاقیزی تیلویزیوندا خبر اوخویانی گؤسترە‌رک دئدی:

– ائه‌ه... خالوغلو دَییشسم ده نه فایدا! گؤرمورسنمی، بو لووا قالمیش کیشی، من هارادا اوتورورام ائله منه باخیر...

بیر آن سانکی سوفره باشیندا گولوش بومباسی آچیلدی؛ هامیمیز اوجا سسله گولدوک. آتام بیزه آجیقلاناراق، مسأله‌نین نه اولدوغونو، تیلویزونداکینین بیزی گؤرمه‌دیینی او رحمتلییه آچیقلاییب، آنلاتماغا چالیشدی؛ آنجاق بو ایضاحاتین بیر فایداسی اولمادی. صیدی‌خالاقیزی چادراسینی باشیندان آچیب یئره قویمادی کی، قویمادی. سونوندا، چاره‌سیزلیکدن ساعات دوققوز خبرینین خئیریندن کئچیب، تیلویزیونو سؤندوروب شامیمیزی یئمه‌یه باشلادیق...

---

[1] خیل (xıl): خیل، دسته، گروه.

لوطو اسکندر...

نوصرت خان ماحالین بؤیوک خانلاریندان ایدی . ائشیتدیییمیز باشقا خانلارلا توتوشدوراندا، بیر او قدر ده پیس آدام دئییلدی. أن آزی خالقین ناموسونا توخونمازدی. آنجاق خان ایدی داااا... زوراکیلیق، چوخ ایشله‌دیب آز پول وئرمک کیمی حاقسیزلیقلار، ائله اونون دا خویوندا وار ایدی. هله اؤزونون نئجه آدام اولدوغو بیر قیراقدا قالسین، فرامرز آدلی سیرتیق بیر اوغلو دا وار ایدی . ائله مکتبه گئدن زاماندان، هم مکتبده‌کی اؤیرنجیله‌ره، هم ده اؤیرتمنلره[1] گؤز وئره‌ردی، ایشیق وئرمزدی. مکتبی ایکییه بؤلموشدو: اونونلا یولداش اولانلار، بیر ده قارشی دورانلار. دئیه‌ردی طرفسیز یوخوموزدو! منیم تؤره‌مم[2] اولاجاقسینیز، اولمازسانیز قارشیمدا دوردوغونوزا اینانا‌جاغام. اؤزونه یامان دؤوره ییغمیشدی. هر کسده بیر شئی سئوسه‌یدی، زورلا، یا دا حوققابازلیقلا ألیندن آلاردی. اؤرنه‌یین، کاسیب عاایله‌لرینین بیرینین اوشاغی دا او مکتبه گئدردی. جیبلرینده یا دا چانتاسیندا هئچ زامان دَیرلی بیر شئیی اولمازدی، آنجاق آناسی هر گون چوخ یئمه‌لی بیر یاغلی کؤکه بیشیریب، اوشاغی مکتبده آج قالماسین دئیه، چانتاسینا قویاردی. او اوغلان فرامرزدن بیر آز یئکه‌پر ایدی؛ ائله اونا گؤره ده فرامرز اونونلا بوینوز–بوینوزا دایانماقدان چکینردی. فرامرز هر گون حیله—حوققا ایله او کاسیب اوشاغین کؤکه‌سینی ألیندن چیخاراردی.

---

[1] اؤیرتمن: معلم.
[2] تؤره‌مه: مشتقات، زائده، عقبه، دنباله‌رو.

گونده او اوشاق کؤکه‌سینی یئمک ایسته‌ینده دئیه‌ردی:

– کؤکه‌نی وئر دوه قاییریم!

کؤکه‌نی آلیب، دیشی ایله دوه شکلی یاراتماق اوچون دیش–دیش ائدردی، آنجاق سونوندا، همین قیراقلارینی دیشله‌دییی شکیلین بیر گون بو قیچینی، بیر گون او قیچینی، بیر گون بوینونو أییب دئیه‌ردی:

– حئییف اولسون خاراب اولدو. صاباح‌کی کؤکه‌نده داها آرتیق دیققتلی اولارام!

بو سؤزلری دئییب کؤکه‌نین قالانینی دا آغزینا باسیب یئیه‌ردی. هر گون تؤره‌مه‌لری ایله بیرگه مکتبه گئدیب، قاییداردی. یول اوزونو بو قیزا، او قیزا ساتاشاردی. اونون اوچون، اونو گؤرن قیز–گلینلر، قاچیب گیزلنردیلر.

***

گونلر بیر–بیرینین دالینجا اؤتدولر. فرامرز اوتوز یاشینا چاتینجا، نوصرت خان یامان کئفسیزله‌دی . حکیملر اونون ساغالمایاجاغینی دئدیلر. نوصرت خان عؤمرونون سون ساعاتلاریندا، اوغلو فرامرزی یانینا چاغیریب اونا بئله وصیت ائتدی:

– اوغول، منیم عؤمرومدن داها بیر شئی قالمیر! مندن سونرا سن بو ماحالین خانی ساییلیرسان. سنه تاپشیریرام جاماعاتین ناموسونا دولاشما؛ لوطولارینی اندازه‌ده ساخلا. چالیش همیشه دوستلارینین سایسی دوشمنلریندن چوخ اولسون. بیر ده ایکی شخصی ألینده ساخلاماغی ایسته‌ییرم، بیری أمنیه باشقانی، او بیریسی ده کندین موللاسی‌دیر. اونلار

سنین آرخاندا دایانارسا، کیمسه سنه گؤزون اوسته قاشین واردیر دئیه بیلمز. گؤزله اونلارین قویروغونو آیاقلامایاسان. بیر ده یادیمدان چیخمامیش بونو دا دئییم کی، ماحالدا «اسکندر» آدلی بیر لوطو واردیر، سانیرام یاخیندان اونو گؤرموش اولماسان دا ، شوبهه‌سیز آدینی ائشیتمیش‌سن. او حاقدا سنه تاپشیریغیم بودور کی، اونونلا فعمل-یعمل کئچینمه‌یه چالیش. اونون اؤزونون ده تؤره‌مه‌لری آز دئییل؛ جاماعات آراسیندا، موللانین دا یانیندا اعتیبارلی بیر شخص‌دیر...

دانیشدیقجا، خان رنگ-روحدان چیخیر، دئدییی کلمه‌لرین آراسی چوخالیردی. فرامرزین گؤزلری یاشارمیش، آتاسینین ألینی أللرینه آلیب، آغلار گؤزلرینی اونون آغزینا تیکمیشدی. خانین خیسیلتیلی سسی گئت-گئده ضعیفله‌ییردی. او دئدییی سؤزلره، بیر نئچه عاایله‌یه اؤزل سؤز ده آرتیراندان سونرا، سون جومله‌سینی تامام‌لایا بیلمه‌دن، گؤزلرینی یوموب بیر داها آچمادی.

خانین اؤلمه‌یینین خبری تئزلیکله بوتون ماحالا یاییلدی. اونو کندین مزارلیغینین اؤزل بیر بؤلومونده تورپاغا تاپشیریب، یاشادیغی کند ایله ماحالین دؤوره کندلرینده اونون خاطیره‌سینه طنطنه‌لی یاس تؤرنلری دوزنله‌دیلر. دفن مراسیمینده قونشو ماحاللارین خانلاریندان توتدو، دؤولت آداملاریناداک ایشتیراک ائتمیشدیلر. گلنلر نوصرت خانا تانریدان رحمت دیله‌ییب، فرامرز خانا دا باش ساغلیغی وئریردیلر. خانلارین بیر نئچه‌سی ده اؤز ماحاللاریندا نوصرت خانین اؤلومو موناسیبتینه مجلیسلر قوروب یئنی خانی دعوت ائتدیلر.

***

فرامرز خان، آتاسینین دفنی ایله باغلی تؤرنلردن قورتولوب، دوروم بیر قدر آرام اولاندان سونرا، اؤز یولداشلارینی، تؤره‌مه‌لرینی مشورته چاغیردی. ماحالین خانی اولاراق، اونلارین دوستلوغونا داها آرتیق احتیاجی اولدوغونو وورغولادی. ماحالدا آتاسیندان داها چوخ ایقتیدارلی اولماغی اوچون، اونلارین باخیشلارینی، اؤنریلرینی دینله‌مه‌یه حاضیر اولدوغونو بیلدیردی؛ هره اؤز فیکرینی دانیشدی، سونرا خان اؤزو دانیشماغا باشلادی:

– بَی‌لر! بیلدیینیز کیمی، آتام چوخ اوره‌یی یوموشاق بیری ایدی! اونون اوچون ده بعضیلر، حددلریندن آشیردیلار. آتام مندن لوطولاری اندازه‌ده ساخلاماغیمی ایسته‌ییب، بیر ده لوطو اسکندره ده دولاشماماغیما گؤره اؤیود وئریب. آنجاق سیز صاباحدان لوطولارین هامیسینی، او اسکندری ده بئله سئچمه‌دن، بیر–بیر توتوب بورایا گتیره‌جکسینیز. اونلارا یئنی آغالارینی تانیتماق ایسته‌ییرم؛ هر بیری منه قارشی دورمازسا هئچ، قارشی دورانا آمما بیر درس وئره‌جه‌یم کی، عؤمرو وارکن اونوتماسین. اونلار گرک بیلسینلر کی، نه‌یین نه‌سی‌دیر.

تؤره‌مه‌لر –باش اوستونه آغام– دئییب، صاباحیسیندان ماحالین جانینا دوشدولر. باشلار ایچینده باش اولان هرکسی توتوب خانین قوللوغونا گتیریردیلر. ماحال چاخناشماغا باشلادی. گتیریلن لوطولاردان، دیل ایله فرامرز خانا أییلیب، نؤکرچیلییی بویون آلانلاری اؤتوروب، أییلمه‌ینلری بیر او قدر ووردولار کی، داها قد آچا بیلمه‌سین. سیرا لوطو اسکندره

یئتیشینجه، اونو گتیرمه‌یه تؤره‌مه‌لرین هامیسی گئتدی؛ اونو کندین چایخاناسیندا، بیر نئچه یولداشینین یانیندا تاپیب، خانین اونو گؤرمک ایسته‌دیینی دئدیلر. لوطو اسکندر اؤنجه تؤره‌مه‌لره —منیم خانینیزلا ایشیم یوخ‌دور، اونون منله ایشی واردیرسا، بویورسون، گلسین گؤره‌ک نه دئییر- دئدی. گلنلر أل چکمه‌دیلر. —بو نه سیرتیقلیق! سن کیمسن کی، آغامیز دوروب سنین آیاغینا گلسین؟- دئدیلر؛ لوطو اسکندر اؤزونو أله آلیب، غضبلنمه‌مه‌یه چالیشیردی. اونلارین سؤزلرینه باشینی قالدیرمادان قولاق آسیردی. سونوندا تابلاشمایاراق اوجا بیر نعره چکیب، باغیراراق دئدی:

– أده، گئدین آغانیزا دئیین منیم أل-آیاغیما دولاشماسین. دَیمه منه، دَیمه‌ییم سنه کئچینسین، یوخسا هئچ بیریمیزه یاخشی اولماز...

آنجاق تؤره‌مه‌لرین ألی‌بوش قاییتماق نیتلری یوخ ایدی؛ بورونو یئللی تزه خانین قارشیسیندا، لوطو اسکندری توتوب آپارماماغین آغیر جزالارا نه‌دن اولاجاغینی یاخشی بیلیردیلر. اونا گؤره ده لوطو اسکندرله یولداشلارینی دؤوره‌له‌مه‌یه باشلادیلار. لوطو اسکندر اونلارین نیتلرینی باشا دوشندن سونرا، آیاغا قالخدی. تؤره‌مه‌لرین هامیسی بیر آندا اونلارین اوستونه یوگوردولر؛ لوطو اسکندر چایچییا آغیر خسارت دَیمه‌سین دئیه، أل‌به‌یاخالاشماغی چایخانانین ائشیینه چکدی. آغیر چکیش-برکیشدن سونرا، تؤره‌مه‌لرین سایی قات-قات لوطو اسکندرگیلدن چوخ اولدوغونا باخاراق، لوطویا زور گلمه‌یی باشاریب، أل-قولونو باغلادیلار. چتین‌لیکله، سورویه-سورویه اونو خانین قوللوغونا آپاردیلار. فرامرز خان او گونه‌دک

لوطو اسکندری یاخیندان گؤرمه‌میشدی؛ اونو گؤرجک یاخین گلیب بئله دانیشماغا باشلادی:

– یاخشی، بس لوطو اسکندر سن ایمیش‌سن؟ فیکریمده سنی بوندان هئیکللی نظره آلمیشدیم. بیر او قدر ده کورکلی دئییلمیششسن!

– ائله اونون اوچون اون بئش نفرینی پئشیمدن یوللامیشدین؟

– یوللامیشدیم دا یوللامیشدیم! ایندی بوراداسان، بو گوندن ده آغانی، باشینین یییه‌سینی تانیمالیسان. گؤرونور آتام سنه چوخ اوز وئرمیش‌دیر. آنجاق او اؤلوب آرتیق، من ده کیمسه‌نین حؤرمتسیزلیییینه دؤزن بیری دئییلم.

لوطو اسکندر اوجا سسله گولوب آرتیردی:

– باشیمین یییه‌سی سن اولورسان؟! آی رحمتلیک اوغلو، سنین آغزیندان هله سوت اییی گلیر. سن، اؤز باشینی بوینونون اوستونده چتین ساخلایارسان!

فرامرز خان بیر قدر اوتوراجاق اوستونده اوتوران، ألی–قولو باغلی لوطو اسکندره یاخینلاشیب، گؤزلرینی گؤزلرینه دیره‌ییب دئدی:

– آتام سنی منه اؤزل تاپشیریب‌دیر؛ منیم ده سنی اؤزومه تابع ائتمه‌یه اؤزل یوللاریم واردیر!

بو حالدا لوطو اسکندر ده –گؤره‌جه‌ییک– دئییب، خافاخافدان خانین اوزونه توپوردو؛ فرامرز خان جیبیندن دسمالینی چیخاردیب، اوزونو سیله‌رک غضبله چیغیردی:

– نه دوروبسوز! بو ناموس‌سوزو اؤلومونه‌دک دؤیون.

تؤره‌مه‌لر تؤکولوب یورولونجا آدامی ووردولار، آنجاق بیرجه آهین ائشیتمه‌یینه ده بئله حسرت قالدیلار. سونرا خانین أمری ایله اسکندرین اوتوردوغـو اوتوراجـاغین آلْت تاختـاسینی چیخـارتدیلار، بئلـه‌لیکله اوتوراجاقدان آنجاق دؤرد قیچ بیر ده دایاناجاغی قالدی. داها جاندان دوشن کیشینی، یئنیدن اورتاسی بوش اوتوراجاغین اوستونده اوتورتدولار. اوزونه بیر دولچا سو سپدیلر؛ یئنه خانین گؤستریشی ایله مانقال دولوسو کؤزه‌رمیش کؤمور حاضیرلاییب، اوتوراجاغین آلتینا قویدولار. ایستی، آشاغیدان لوطو اسکندرین اوتوراجاغینی قیزیشدیریب، آز کئچمه‌دن گؤوْده‌سیندن، اوزوندن تر آخماغا باشلادی. بیر قدر سونرا خان اوز توتوب لوطویا دئدی:

– هه لوطو! گؤره‌ک ایندی حالین نئجه‌دیر؟

لوطو اسکندر دیلی توتار–توتماز دئدی:

– خان! آتان چیی–چیی یئمیشدی، گؤرونور سن بیشیریب یئیه‌جکسن!

بو آرادا لوطو اسکندرین توتولوب خانین ائوینه آپاریلماسی خبری بوتون ماحالا یاییلیب، ماحالدا اونو سئونلر بیر آرایا توپلاشیب، لوطو اسکندری خانین ألیندن قورتارماق اوچون، خانین ائوینه ساری گلیردیلر. خانا خبر گتیریلدی کی، چوخ سایلی بیر توپلوم، هره‌سینین ألینده أن آزی بیر دَیه‌نک، خانین ائوینه ساری گلیرلر. خان، أل–آیاغا دوشوب، لوطو اسکندردن بیرجه کلمه بئله یوموشاق سؤز ائشیتمه‌دن، اونو بوراخماق مجبوریتینده قالیب، آتاسینین سؤزلرینین حیکمتسیز اولمادیغینی باشا دوشدو...

قورخما سنین باشینی کسمرم...

گون‌اورتا چاغی ایدی؛ سیاح، دونیا گزیسینده[۱] ایپک یولونون[۲] بویونجا، دوغودان[۳] باتییا طرف گئدیردی. یول اوزونو چوخلو کندلردن، شهرلردن اؤتوب، چئشیدلی آداملارلا اوزبه‌اوز گله‌رک تجروبه قازانیردی. یاز گونلری اولماغینا باخمایاراق، ناهار چاغینا یاخینلاشدیقجا هاوا قیزیشیر، گونش، آران–داغ فرقی قویمادان گوجونو یئره سریردی. بئله بیر دورومدا، یولچولارا، گونشین غضبلی باخیشیندان تک سیغیناجاق یئر، آغاجلارین کؤلگه‌سی اولا بیلر. سیاح آلاقارانلیقدان، سحر یئمه‌یینی یئییب یولا دوشموشدو. بیرباشا آت چاپدیردیغینا گؤره، هم اؤزو، هم ده آتی آج، سوسوز، یورغون ایدیلر. آتین نوختاسینی چکیب، اونو دایاندیردی؛ ائله آتین اوستونده‌کن، سول ألی ایله نوختانی توتوب، ساغ ألینی آلنینا قویوب، گؤزلرینه کؤلگه‌لیک ائده‌رک، دؤرد دؤوره‌سینه گؤز گزدیردی. گؤز ایشله‌دیکجه آرپا–بوغدا تارلاسی گؤرونوردو. ساری سونبوللر گونشین باخیشلاری آلتیندا پاریلداییردی. سانکی یئره قیزیل توخوناقلی خالچالار سریلمیشدی. ساغ طرفده، بیر تپه‌نین دؤشونده گؤرونن یاشیللیق، باخیشلارینی اؤزونه ساری چکدی. اورادا آغاجلارین اولدوغونو، همین آغاجلارین کؤلگه‌لرینده ناهار ائدیب گون‌اورتا چاغینی کؤلگه‌لنیب،

---

[۱] دونیا گزیسی: جهانگردی.

[۲] ایپک یولو: راه ابریشم.

[۳] دوغو: گون‌دوغان، گون‌چیخان، شرق.

دینجله بیلدییینی دوشونوب آتینین نوختاسینی او یانا طرف چئویردی. اونون گومانی دوز ایدی؛ اورایا یاخینلاشاراق، آغاجلار گؤزلرینده بؤیویور، اوره‌یی سرینله‌ییردی. ائله بیر آغاجسیز چؤلده همین بئش–آلتی آغاج دا بؤیوک غنیمت سایبلیردی. آنجاق او کؤلگه‌لیکلر اوندان اؤنجه توتولموشدو. اون دؤرد–اون بئش یاشلی بیر چوبان، داوار سوروسو ایله بیرلیکده اورادا دینجلیردیلر. چوبان، آغاجلارین بیرینین آلتیندا پالازینی یئره آچیب، ناهار منده‌سینی[۴] ائششه‌یینین خورجونوندان گؤتورمکده ایدی؛ قویونلار دا باشقا آغاجلارین آلتیندا دینجلیردیلر. قویونلارین بیر سیراسی دا، کؤلگه‌لیکده یئر اولمادیغیندان، گونشین شوعاعلارینین آلتیندا باشلارینی بیر–بیرینین قیچینین آراسیندا گیزلتمیشدیلر. سیاح چوبانا یاخینلاشیب، سالام وئردی:

– اوغول آللاه قووات وئرسین.

– سالام مندن‌دیر عمی‌جان؛ خوش گلدین...

– بیر نئچه ساعاتلیق کؤلگه‌لیینده منه ده یئرین وارمی؟

– بس نه‌دن اولماسین! بو کؤلگه‌لیک آنا طبیعته عاایددیر؛ من ده تک‌لیکدن چیخارام، اوسته‌لیک، ناهار قوناغیم دا اولارسینیز؛ سوفره‌میزده بیر تیکه یاوان چؤرک ایله سوت تاپیلار. قوووتماش[۵] بیشیرمک

---

[۴] منده: سفره.

[۵] قوووتماش: بیر چئشید چوبان یئمه‌یی‌دیر؛ چوبانلار، نئچه دنه یومورقدان بیر آز کیچیک یومورو داش تاپیب، تمیز یویاندان سونرا، یانار اوجاغین ایچینه آتارلار. داشلار یاخشیجا قیزیشینجا، قویونلارین سوتونو بیر کاسایا، یا دا بستییه (بایدایا) ساغیب گتیره‌رلر. داشلار عمللی داغلاشیب، قیزاراندان سونرا اونلاری ائله داغ–داغ سوتون ایچینه سالارلار. بیر آن یامان بیر جیزیلتی سسی ائشیدیلر؛ داشلار،←

ایسته‌ییرم. سانیرام سیز ده هله ناهار یئمه‌میسینیز، گلین بیرلیکده ناهار ائدک.

– چوخ ساغ اول اوغول، نه دئییرم. آللاه سنی ساخلاسین...

سیاح آتیندان ائنیب، آتینی قویونلارین ایچینه بوراخدی؛ پاپاغینی باشیندان گؤتوروب، آرخالیغینی دا أینیندن چیخارتدی. ایکیسینی ده، چوبان اوستونده اوتوردوغو پالازین اوستونه قویاندان سونرا، آغاجین نئچه مترلیییینده آخان آرخین قیراغیندا چؤمبه‌له‌تمه اوتوروب، ألینه، اوزونه سو ووردو. سولو أللرینی باشینین توکلرینه چکیب، ترینی، توز–تورپاغینی تمیزله‌یندن سونرا چوبانین یانینا قاییدیب، آیاق‌قابیلارینی چیخاردیب، پالازین اوستونده اوتوردو:

– یا آللاه عمی‌جان.

– یا آللاه اوغول، آللاه کؤمه‌یین اولسون.

– یامان یورغون گؤرونورسن عمی‌جان؛ هارادان گلیب، هارایا گئدیرسن؟

– من بیر سیاحام؛ دونیانی گزیب، گؤردوکلریمی یازیرام. اوزاقلاردان گلیب، اوزاقلارا گئدیرم.

سیاح دانیشاراق گؤزو چوبانین أللرینه باخیردی. چوبان، ألینده‌کی سوغانین قابیغینی سویوردو. آنجاق ألینده‌کی بیچاق، نرمال بیچاقلاردان

←سوتون سویونو هاوایا اوچورداراق سویویارلار. قابدا قالان سوت، قوووتماش آدلی قاتی، چوخ لذتلی بیر یئمک‌دیر...

دئییلدی. جئیران بوینوزونون تیکه‌لری ایله بزه‌نن توتاغینین[۶] اوزه‌رینه، اوستالیقلا ناخیشلار ایشلنمیشدی. تییه‌سینین[۷] فورماسیندان، پاریلدایان ایستیلیندن، «زنگان»ین لاپ أصیل صنعتچی‌لرینین بیرینین أل ایشی اولدوغونو دویماق اولوردو. آیریجا، اوغلانین ساغ ألینین اورتا بارماغیندا، بلکه ده او یاشدا اوشاغا یاراشمایان چوخ دَیرلی، ایری‌قاش بیر اوزوک وار ایدی؛ أن آزی سیاح بئله دوشونموشدو. بو ایکی شئی، ائله اوتوران آندان سیاحین ایلگیسینی اؤزونه چکدی. سیاح اونلارا باخدیقجا آستا–آستا طاماح اونو توولاییردی. یاواش–یاواش اونلاری نه سایاق اوغلانین ألیندن چیخارتماغی دوشونوردو. قوناغین گؤزو ائله اونلاردا قالمیشدی. اؤنجه بیچاغی نه تهر أله کئچیره‌جه‌یینه فیکیرلشدی؛ اؤز—اؤزونه بئله دوشوندو:

– (اوشاق‌دیر؛ گؤزومو بَره‌لده‌رم[۸]، بیچاغینی ألیندن اؤتوره‌ر، گؤتوره‌رم).

سونرا اوزویو نئجه أله کئچیرمه‌یینه پلان تؤکوردو:

– (بیر آز نوخود–کیشمیشدن، قوزدان[۹]، فیلاندان اوووجونا تؤکوب آلارام)!

دؤنوب چوبانا ترس باخیب،گؤزونو آغارتدی؛ چوبان مسأله‌نی باشقا جور دوشونوب دئدی:

---

[۶] توتاق: دستگیره.
[۷] تییه: تیغه، بخش فلزی چاقو.
[۸] بره‌لتمک: چشمها را برای ترساندن گشاد کردن، چشم غرّه رفتن.
[۹] قوز (qoz): گردو.

– قورخما عمی‌جان! سوغان سویورام. سنین باشینی کسمه‌یه‌جم!
سونرا قهقهه چکیب گوله‌رک آرتیردی:

– عمی‌جان، سنله ظارافاتلاشدیم، اؤزونه آلما! داش تیکه‌لری داغلاشیب آرتیق؛ زحمت اولماسا منده‌ده گؤزون اولسون کی، قویونلار اونا داراشماسین؛ من ده دوروم قویونلاردان بیر آز سوت ساغیب گتیریم...

چوبان، بیچاغین تیبه‌سینی ایچینه قاتلاییب، جیبینه قویدو؛ آیاغا قالخیب بایدانی گؤتورندن سونرا قویونلارا ساری گئتدی. سیاح، چوبانین ساندیغی کیمی صاف[10] اولمادیغینی باشا دوشدو؛ اؤزو ایله دوشوندو:

– (سانکی بو اوغلان آییق—ساییق اوشاق‌دیر، ایش چتین اولاجاق...).

چوبان سوتو ساغیب گتیرندن سونرا، قوووتماشینی حاضیرلاییب، منده‌سینی آچدی. یئمه‌یه باشلادیلار. یئمک آراسی، آرا–سیرا دانیشیقلار داوام ائتدی. قوناق گزیب دولاندیغی یئرلردن، گؤردویو ماحاللاردان دانیشاراق، اوغلاندان قویونلارین هانسی کنده عاید اولدوغوندان، یاخود چوبانین عاایله‌سیندن سورغولار سوروشدو. قوناق سؤزو دولاندیریب، سونوندا چوبانین بارماغینداکی اوزویه چاتدیردی:

– اوغول، بارماغیندا اولان اوزوک نه گؤزل‌دیر؛ دوزدور، بیر او قدر ده دَیرلی، قیمتلی دئییل، آنجاق گؤزل‌دیر. سندن بیر یادیگاریم اولسون دئیه ایسته‌سم، اونو منه وئره‌رسنمی؟ باخ! من ده سنین جیبلرینی نوخود–کیشمیشله، قوزلا دولدورارام.

[10] صاف: در اینجا ساده‌لوح.

– یوخ عمی‌جان! بو اوزوک بؤیوک بابامدان منه قالان یادیگاردیر؛ اونو نوخود–کیشمیشه، قوزا وئره بیلمرم.

سیاح، چوبانین بو سایاق جاواب وئرمه‌سیندن، بوتون قاپیلارین باغلانمادیغینی دوشونوب، اومیدینی ایتیرمه‌دی؛ سونرا آرتیردی:

– بیر آز شوبهه‌لی دانیشدین اوغول؛ سانکی باشقا شئیلر آلماقلا اونو منه وئره بیله‌جکسن؛ ائله‌دیرمی؟ هر نه ایسته‌سن، وئره‌رم!

چوبان بیر آز فیکیره جومدو، سونرا دئدی:

– آنجاق بیر شرطله بو اوزویو سنه وئره‌جه‌یم...

سیاحین گؤزلری ایشیقلاندی؛ چوبان ایسه آرتیق اونون طاماحکارلیغینی باشا دوشوب، اونا اونودولماز بیر درس وئرمک نیتینده ایدی. چوبانین عاغلیندان نه کئچدیینی بیلمه‌ین سیاح ماراقلا سوروشدو:

– نه شرط ایله؟ هر نه اولسا یئرینه یئتیرمه‌یه حاضیرام.

– بس اوندا یاخشی قولاق آس! تک شرطیمی ده أدبسیزلیک حسابینا قویما؛ اوزونو قوزئیه، گونئیه، دوغویا، سونرا دا باتییا چئویریب دؤرد دفعه ائششک کیمی آنقیراجاقسان! اوندان سونرا اوزویو سنه وئره‌جه‌یم؛ تک شرطیم بودور...

کیشی بیر آن دوروخدو؛ بئله بیر شرطی ائشیتمه‌یی هئچ گؤزله‌مزدی. اؤنجه قاشلاری چاتیلدی؛ –بو نه آلچاق ایش‌دیر کی، بیر آشیقجا بویو اولان اوشاق مندن ایسته‌ییر؟!– دئیه دوشوندو؛ سونرا آزاجیق اؤزونه گلیب، دوداغینین اوجو دا بئله بیلر–بیلمز قاچاراق اؤزو ایله بئله فیکیرلشدی:

– (کیم بو ماحالدا منیم بؤیوک بیر سیاح اولدوغومو بیلیر؟ یاخود بیلیب، تانیسالار بئله، سونرالار کیم بو اوشاغین دئدییی سؤزلره، بو دَیرلی اوزویو أله گتیرمک اوچون منیم ائششک کیمی آنقیرماغیما اینانار؟! داها یاخشی، اوزویو منه وئرمک اوچون قیزیل–گوموش ایستهیهجهیینی سانمیشدیم؛ بئلهلیکله سیککهلریم ده جیبیمده قالار!...)

سیاح چوبانین شرطی ایله راضیلاشدیغینی بیلدیریب، آیاغا قالخدی. اؤنجه دؤرد طرفه گؤز گزدیریب، اونلاردان باشقا کیمسه أطرافدا اولمادیغیندان آرخایین اولماق ایستهدی؛ آرخایینلاشاندان سونرا اوغلانین ایستهدییی کیمی دؤرد طرفه اوز توتوب، آنقیردی. سونرا قاییدیب چوبانا باخاراق، اوغلان اوزویو بارماغیندان چیخاردیب اونا وئرهجهیینی گؤزلهدی. آنجاق چوبان أللرینی داراقلاییب، بوینونو چیینینه قویوب گولومسهیهرک، «عاغیللینین سفئهه باخدیغی سایاق» اونا باخیردی! بیر آزدان سیاح دیله گلیب دئدی:

– اوغول، بس نه اولدو؟ اولمایا سسیمی بَیهنمهدین؟! نه ایستهدیینی ائتدیم؛ ایندی سیرا سندهدیر. نییه دایانیبسان؟ توت سؤزونو، وئر اوزویونو...

چوبان دئدی:

– یوخ قوناق قارداش! سن منی نه سانیبسان؟ اولمایا سن ائششکلیینده بو اوزویون دَیرینی بیلدیین یئرده، من آداملیغیمدا بیلمیرممی دوشونورسن؟! آمما یانیلما! من بو اوزویون دَیرینی سندن یاخشی بیلیرم؛ گل قوووتماشیمیزی سویومادان، آغیزدان دوشمهدن یئیک؛ اونوت گئتسین اوزوک مسألهسینی...

سیاحین آغیزی، بو جاوابی ائشیتمکله آچیق قالمیشدی؛ آتالار دئمیشکن –«مسجید، ائششک باغلامالی یئر اولمادیغینی» باشا دوشوب، بو اوشاغا حریف اولا بیلمه‌یه‌جه‌یینی آنلادی. بو اولایلاردان سونرا، داها اورادا اوتورا بیلمه‌ییب، چوبانین قالیب یئمه‌یینی بیتیرمه‌یی ایصرارینا رغمن، چول–پالازینی آتینین اوستونه آتاندان سونرا، آتینا مینیب، تووﻻ اورادان اوزاقلاشدی...

سنی هئچ بؤیومییه‌یدین...

أن آزی بیر–ایکی یوز ایل گئرییه قاییتساق، چوخ شئی فرق ائدر. او فرقلرین أن اؤنملی‌لریندن بیری یوللاردیر. آسفالت یوللارلا دمیر یوللارین چکیلمه‌سی بیر باخیشلا اینسانلاری مدنیتلرله، اؤلکه‌لرله یاخینلاداراق، میللتلر آراسی آلیش–وئریشی راحاتلاشدیریب‌دیر. یوز ایل بوندان اؤنجه، هله اوجقار کندلر بیر قیراقدا قالسین، شهرلرین چوخوندا دا بئله، یاخشی یوللار یوخ ایدی. اونون اوچون ده، هر ماحال آنجاق اؤزونده یاخود ایقلیم، جوغرافیا قونشولوغو اولان ماحاللاردا اوره‌تیلن اوره‌تیملردن فایدالاناراق، چوخ نادیر حاللاردا یئنیلیکلرله توشلاشاردی. اؤلکه‌نین گونئیینه اؤزل اولان یئیه‌جکلری، قوزئیده‌کیلر نه یئمیشدیلر، نه تانییاردیلار؛ ألبته ترسه‌سی ده دوز ایدی.

ائله او گونلرده، یوردوموزون اوجقار کندلرینین بیرینده، عؤمرونده آیاغی قونشو کندلردن اوزاغا دَیمه‌میش «أباذر» آدلی بیر کیشی واریمیش. معلوم‌دور، او دا کندلیلرین بیر چوخو کیمی، أکینچیلیک، حئیواندارلیقلا اؤزو ایله عاایله‌سینین حیاتینی سوردورورموش.

یای گونلرینین لاپ او ایستی گونلری ایدی. گون‌اورتا چاغی گونشین تئللری هر شئیه باتیب، بئینینه قدر ایره‌لیله‌ییردی. أباذر عمینین یاییان‌قیش باشیندا بیر توخونما بؤرکو اولاردی. بؤرکون ایچی ترله‌سه ده، أن آزی باشینی گونشین آجیغیندان آزاجیق ساخلاییردی. چؤلده، او قدر ده گؤروله‌جک ایش قالمیشدی. اونون، کنددن بیر آز آرالیدا بیر باغی وار ایدی. أباذر عمی هاوانین او جیزلاماسیندا اولاغینین اوستونده اوتوروب، قیچلارینی توولایاراق باغینا باش چکیب، آغاجلاری سووارماغا گئدیردی. باغ یولونون اورتالاریندا، ائله اولاغین

اوستونده‌کن، یئرده، قارابویالی کیچیک بیر حئیوانا بنزه‌ر بیر شئی گؤردو. اؤنجه اوندان سوووولدو؛ ائله سوووولان کیمی ده نه اولا بیله‌جه‌یینی فیکیرلشدی:

– (گؤره‌سن پیس‌پیسایدیمی؟ یوخ، اولا بیلمز، اوندان بیر آز یئکه ایدی. بلکه ده کؤمور تیکه‌سی ایدی؟ یوخ، گونشین ایشیغیندا پاریلداییردی. بس نه اولا بیلر؟...)

ائششک آددیملایاراق، أباذر عمی اؤزو ایله حیاتیندا بیرینجی کره گؤروب نه اولدوغونو بیلمه‌دییی شئی حاقدا آراشدیرما آپاریب، اؤزوندن سورغو–سوال سوروشوردو. اوندا دوغولان ماراق، سایمازیانا گؤردویو شئیین نه اولدوغونو بیلمه‌دن، گئتدییی یولون آردینی توتماغین قارشیسینی کسدی. ائششه‌یینین باشینی چئویریب اونون یانینا قاییتدی. ایللرین تجروبه‌سی، اونا احتیاطلی اولماغی خاطیرلادیردی. بو باخیمدان، قاییداراق ائششه‌یین هورکوب–هورکمه‌یه‌جه‌یینه ده فیکیر وئرمه‌یی دوشونوردو. آمما ائششکدن بیر تپکی[۱] گؤرسنمه‌دی. اونا گؤره، اولاقدان یئره ائنمه‌دن بیر دؤور ائششه‌یی اونون دؤوره‌سینه دولاندیردی. ائله اولاغین اوستوندن او قارا شئیه بیر ده دیقتلی باخدی. دوغروسو عؤمرونده او تهر بیر شئی گؤرمه‌میشدی. بیر توو ائششکدن ائنمکدن قورخدو. ألینده‌کی آغاجین اوجو ایله ائهمالجا اونو او یان–بو یانا چئویردی. یوخ، هر نه ایدی حرکتسیز ایدی. اولاقدان دوشوب اونون یانیندا چؤمبه‌له‌تمه یئره اوتوردو. بیر تیکه چؤپ ایله اوستونه آزاجیق باسدی. شیره‌یه بنزه‌ر بیر شئی گونشین قارشیسیندا پاریلدادی. احتیاطلا بارماغینین اوجونو اونا ووروب، سونرا بارماغینین اوجونو یالادی. بیر آن داددیغی شیرینلییه والئه اولدو. اونو ألینه گؤتوروب، اوستونون تورپاغینی تمیزله‌ییب آغزینا قویدو. عؤمرونده دادمادیغی بیر دادی وار ایدی. هم چوخ

---

[۱] تپکی (təpki): عکس‌العل.

شیرین، هم ده چوخ لذتلی ایدی. اؤزو ایله دوشوندو:

– (بو جنتین مئیوه‌لریندن اولمالی‌دیر. بلکه ده آللاهین یاخشی بنده‌سی اولدوغوم اوچون، گؤیدن منیم یولوما دوشوب‌دور.)

أللرینی گؤیه طرف قالدیریب، تانرییا مین مرتبه شوکر ائتدی. یئدییی مئیوه‌نین چرده‌یینی أکمک اوچون ساخلاییب، یازدا اونو باغین بیر بوجاغیندا أکمه‌یی دوشوندو. چرده‌یی آرخالیغینین جیبینه قویوب، یئنه ده ائششه‌یینه مینیب یولا دوشدو.

أباذر عمی عؤمرونده گؤرمه‌دییی، یئمه‌دییی «خورما»نی دادمیشدی. دؤولت آداملاریندان بیری خورما یئیه‌رکن اورادان سوووشوب، گئده‌رک بیرینی سالمیشدی؛ تورپاغا بلشدیینه گؤره ده داها قاییدیب گؤتورمه‌ییندن واز کئچمیشدی. او زاماندان همین بیر دنه خورمانین دادی، أباذر عمینین داماغیندا قالدی. اوتوردوغو هر مجلیسده، ائشیدنلرین ایچینده اونا گولنلر اولماغینا باخمایاراق، دؤنه–دؤنه یئنه او جنتدن گلن مئیوه‌دن دانیشاردی. یوللاردا گئده‌رک ده آنجاق یئره باخار، او یئمکدن آختاراردی.

بیر ایل او اولایین اوستوندن اؤتدو. گوز، قیش، یاز، بیر–بیرینین آردینجا گلیب کئچدی. أباذر کیشی یازدا ساخلادیغی چرده‌یی باغینین لاپ یاخشی یئرینده یئره أکیب، گؤیرمه‌یینی گؤزله‌دی. بیر گون آرا اونون دیبینه سو وئریردی؛ ایکی گؤزو کیمی أکدییی یئره یئتیشیردی؛ عؤمرونده قازاندیغی بوتون تجروبه‌لردن فایدالانسا دا، اورادان هئچ بیر شئی گؤیرمه‌دیینی گؤرونجه، بیر داها او مئیوه گؤیدن، جنتین لاپ اؤزوندن اونون یولونا دوشمه‌ییندن آرخایین اولدو. آرتیق بیر یای داها گلیب چاتدی.

گونلرین بیرینده، یئنه أباذر عمی همین باغ یولوندان کئچیردی. همیشه‌کینه

تای، اولاغین اوستوندن یان-یؤره‌یه باخا-باخا گئدیردی. بیر آن اوزاقدان گؤزو همین کئچن ایل‌کی یئمه‌یه بنزه‌ر بیر شئیه ساتاشدی. آنجاق بیلدیر گؤردویوندن چوخ یئکه ایدی. گونشین ساچاقلارینین قارشیسیندا پار-پار پاریلداییردی. اؤزو ایله بئله دوشوندو:

– (اؤزودور، آنجاق یئکه‌سیندن. بلکه ده عمللریم یاخشی اولدوغونا گؤره، بو ایل یئکه‌سینی یوللاییبلار!)

بو دؤنه داها دؤزومسوز-احتیاطسیز، اولاغی اونا چاتمامیشدان تئز یئره آتیلدی. اونو یئردن گؤتوروب تئزجه بیر دیش کسیب، چئینه‌مه‌یه باشلادی. آنجاق یئدیینین یامان آجی اولدوغونو دوُیونجا، یئره توپوروب، ألینده اونون قالانینا باخاراق دئدی:

– گؤروم سنی هئچ بؤیومییه‌یدین؛ خیردالیقدا بوندان شیرینیدین‌کی!

أباذر عمینین بو دفعه یئدییی، یئنه عؤمرونده دادمادیغی، بادیمجان ایدی...

سون

سؤزلوک

آ- A-a

آجیناجاقلی (acınacaqlı): فجیع.

آچیقلاماق (açıqlamaq): توضیح دادن. آچیقلاما: توضیح.

آدا (ada): جزیره.

آراشدیرماجی (araşdırmacı): محقق، پژوهشگر.

آران (aran):جلگه، دشت، زمین پست.

آرخا (arxa): پشت، عقب.

آرد (ard): ادامه، دنباله.

آغارتماق (ağartmaq): سفید کردن، فاش کردن، برملا کردن.

آغیز (ağız): لهجه.

آلاپاچا (alapaça): ابلق.

آلاتورانلیق (alatoranlıq): گرگ و میش.

آنارشیست (anarşist): هرج و مرج طلب، آشوبگر.

آنلاشیلماق (anlaşılmaq): مفهوم شدن، معلوم شدن.

آیاق‌یولو (ayaqyolu): توالت.

آیاق‌آلتی (ayaqaltı): دمپایی.

آیرینتیلی (ayrıntılı): با جزئیات. آیرینتی: جزئیات.

أ- Ə-ə

أسکی (əski): قدیمی، کهنه.

أسنه‌مک (əsnəmək): خمیازه کشیدن.

أسیرگه‌مک (əsirgəmək): مضایقه کردن، دریغ کردن.

أمکداش (əməkdaş): همکار.

ألوئیشلی (əlverişli): مساعد، مناسب، مهیا، در دسترس.

ائ، ای، اؤ، او، اوْ، اوُ-
E-e, İ-i, Ö-ö, Ü-ü, O-o, U-u

ائتکی (etki): تأثیر.

ائندیریم یاریشی (endirim yarışı): مناقصه.

استانسییا (stansiya): ایستگاه رادیو تلویزیونی.

الکتریک چیخیشی (elektrik çıxışı): پریز برق.

اوتلاق (otlaq): چراگاه.

اوتوراجاق (oturacaq): صندلی.

اوتوروم (oturum): نشست، جلسه.

اوجباتیندان (ucbatından): به دلیلِ، به علتِ.

اوجقار (ucqar): دور، منتهی الیه.

اورتاقلیق (ortaqlıq): شراکت. اورتاق: شریک.

اورتام (ortam): محیط.

اوردو کوماندانلیغی (ordu kumandanlığı): فرماندهی ارتش؛ کوماندان: فرمانده.

اوره‌تمک (ürətmək): تولید کردن.

اوزاق کوماندان (uzaq kumandan): کنترل از راه دور.

اوزره (üzrə): طبقِ، مطابقِ، روی‌ِ

اوسته‌له‌مه (üstələmə): اضافه بر، مازاد، اضافی.

اوشاق باخیجی‌سی (uşaq baxıcısı): پرستار کودک.

اوشونمک (üşünmək): ترسیدن.

اوغراشماق (uğraşmaq): با یک امری مشغول شدن، در باره‌ی چیزی تلاش کردن.

اوغور (uğur): موفقیت، خیر، برکت، شگون.

اولاناقلی (olanaqlı): ممکن، امکان پذیر.

اولای (olay): واقعه، حادثه، اتفاق.

اولو (ulu): بزرگ، متعالی.

اولوشان (oluşan): متشکل، ساخته شده. اولوشماق: ساختن، تشکیل دادن.

اولوملو (olumlu): مثبت.

اولئد تیوی (OLED TV): یکی از جدیدترین نوع تلویزیونها انواع منحنی و OLED TV می‌باشد که از وضوح بالایی برخوردار است.

اونوتقان (unutqan): فراموشکار، کم‌حافظه.

اووْرد (sapaq): لپ، گونه.

اویدورماق (uydurmaq): فریب دادن، گول زدن

اویدورما (uydurma): ساختگی، جعلی، تخیلی.

اؤیرتمن (öyrətmən): معلم.

اویوماق (uyumaq): خوابیدن، ساکت و بی‌حرکت شدن، غافل بودن.

اؤدول (ödül): جایزه.

اؤده‌مک (ödəmək): تأدیه کردن، پرداخت کردن.

اؤرنه‌یین (örnəyin): بعنوان مثال.

اؤزل (özəl): خصوصی، ویژه.

اؤزللیکله (özəlliklə): مخصوصاً، بویژه.

اؤزونو أله آلماق (özünü ələ almaq): به حال عادی برگشتن، خود را جمع و جور کردن.

اؤزونه‌مخصوص (özünəməxsus): منحصر بفرد.

اؤلوم آراییشی (ölüm arayışı): گواهی فوت.

اؤن (ön): جلو، پیش.

اؤنری (önəri): پیشنهاد.

اؤنله‌مک (önləmək): پیشگیری کردن، ممانعت کردن.

اؤنمسه‌مک (önəmsəmək): اهمیت دادن.

اؤنملی (önəmli): مهم، ضروری. اؤنم: اهمیت، لزوم.

اؤیرتمن (öyrətmən): معلم.

اؤیکو (öykü): حکایت، داستان.

اؤیود (öyüd): نصیحت، پند.

ایپک یولو (ipək yolu): راه ابریشم.

ایچرمک (içərmək): شمول، احتوا. ایچرمکده اولماق: شامل شدن، محتوی بودن.

ایز (iz): اثر، نشانه.

ایستی اوت دادماق (isti ot dadmaq): برکه–بوشا دوشمکدن، تجروبه

ییه‌سی اولماقدان کینایه‌دیر. ایستی اوت: فلفل، خردل (فلفل سیاه)

ایلک (ilk): ابتدا، اول.

ایلگی‌لنمک (ilgilənmək): ارتباط برقرار کردن، مشغول شدن، با شور و شوق کارکردن.

أیلنجه (əyləncə): تفریح.

اینتئرنلیک (internlik): انترنی؛ طیب تحصیلینین سونونجو آشاماسی اینترنلیک دؤوره‌سی‌دیر؛ بو دؤوره‌نین بیر ایلی عرضینده، اؤیرنجیلر چئشیدلی تخصصوصلرین خسته‌خانالارینی دولانیب، خسته‌لرله بیرباشا قارشیلاشاراق، عملی تجروبه‌لر قازانارلار.

اینجه (incə): ظریف، باریک.

اینجه‌له‌مک (incələmək): تحلیل کردن، بررسی کردن.

ب- B-b

باتی (batı): غرب.

باخان (baxan): وزیر.

باخیرچیلیق (baxırçılıq): مسگری. باخیر: مس.

باسقی (basqı): فشار، تضییق.

باشلیق (başlıq): عنوان، سرفصل.

باغیرماق (bağırmaq): فریاد زدن، نعره کشیدن.

بره‌لتمک (bərəltmək): چشمها را برای ترساندن گشاد کردن، چشم غرّه رفتن.

بکله‌مک(bəkləmək): منتظر شدن. بکلنمک: انتظار داشتن، توقع داشتن.

بکلنتی: انتظار، توقع.

بوراق (buraq): پیچ. (فارسجادا «پیچ» آدلانان سؤزجویه، باخدیغیم سؤزلوکلرده هئچ بیر قارشیت (معادل) تاپا بیلمه‌دیم. حتی آذربایجان جمهوریتینده یاشایان سویداش، دیلداشلاریمیز دا بو لوغت اوچون روسجادان آلینمیش «Vint» سؤزجویونو ایشلتمکده‌دیرلر. اونا گؤره ده دیلیمیزده «بورماق» (پیچاندن) کؤکونون اولدوغونا باخاراق، او آنلامی یئتیرمک اوچون، بیرینجی کز اولاراق «بوراق» سؤزجویونو اؤنرمه‌یی اویغون گؤردوم. سانیرام بو سؤزجویو قبول ائدرسک، فارسجادا «پیچ‌گوشتی» دئییلن آلته ده «بوراق‌آچان» ایشلتمک هئچ ده یئرسیز اولمایاجاق‌دیر.)

بؤجک (böcək): حشره.

بؤلمه (bölmə): بخش، قسمت، شعبه.

بیتمک (bitmək): پایان یافتن، تمام شدن.

بیر گؤز قیرپیمیندا (bir göz qırpımında): در یک چشم به هم زدن.

پاراق (paraq): بیر جوره چوخ توکلو کؤپک‌دیر. دریسینین توکو چوخ اولدوغونا گؤره، سویوق هاوایا چوخ داوامی واردیر. آتالار سؤزودور، بیر شخص یاخود بیر شئی چوخ جانی برک، داواملی اولسا بئله دئیه‌رلر: «ایت اؤلر، پاراق اؤلمز»! یعنی چوخ شاختالی هاوادا نرمال ایتلر سویوقدان اؤلسه‌لر ده، پاراغا سویوقدان اؤلوم یوخ‌دور.

پالیدی (palıdı): قهوه‌ای کم رنگ، به رنگ بلوط.

پانج (panc): ابتدا، اول، نخست.

پئشه‌کار (peşəkar): حرفه‌ای.

پلاتئر (plater): صفحه.

T-t -ت

تارلا (tarla): مزرعه، کشتزار.

تانسیون (tansiyon): فشار خون.

تانیق (tanıq): شاهد.

تاوان (tavan): سقف.

تپکی (təpki): عکس‌العمل.

تپه‌جک (təpəcək): درپوش شیشه و کوزه.

تدقیقاتچی (tədqiqatçı): محقق.

تره‌وز (tərəvəz): سبزیجات.

تزک (təzək): پشگل، سرگین، تپاله‌ی گاو و گوسفند که با کاه آغشته و برای مصرف سوخت خشک می‌کنند.

تمل علملر (təməl elmlər): علوم پایه، ایکی ایل سوره‌ن حکیملیک تحصیلینین بیرینجی آشاماسی.

توپلو (toplu): مجموعه.

توپلوم (toplum): جامعه.

توتاق (tutaq): دستگیره.

توتوم (tutum): تصمیم.

تورلو (türlü): انواع، اقسام، متنوع. بیر تورلو: به نوعی.

توکنمک (tükənmək): پایان یافتن، تمام شدن.

تومارلاماق (tumarlamaq): نوازش کردن، تیمار کردن.

تهلوکه‌سیزلیک قورشاغی (təhlükəsizlik qurşağı): کمربند ایمنی.

تؤرن (törən): مراسم، مجلس.
تؤره‌مه (törəmə): مشتقات، زائده، عقبه، دنباله‌رو.
تؤوشه‌مک (tövşəmək): نفس–نفس زدن، له‌له زدن.
تییه (tiyə): تیغه، بخش فلزی چاقو.
تئیله‌مک (teyləmək): جدا کردن احشام.

ج- C-c

جیغیر (cığır): راه‌باریکه، کوره‌راه، راه مالرو.

چ- Ç-ç

چاپیق (çapıq): اثر زخم، جای زخم.
چاتیشمامازلیق (çatışmamazlıq): نارسایی، عدم کفایت، نقص، ایراد.
چاخناشماق (çaxnaşmaq): بهم خوردن، متلاطم شدن، متشنج شدن.
چارپاز (çarpaz): صلیب، متقاطع.
چاغیریش (çağırış): دعوت، احضار، فراخوانی.
چکیرتگه، چَییرتکه (çəkirtgə,çəyirtgə): ملخ.
چیمچشمک (çımçəşmək): چندش آمدن، مشمئز شدن.
چئشیدلی (çeşidli): متنوع، مختلف. چئشید: نوع، جور، طور.
چئوره (çevrə): محیط، پیرامون، دور و بر.

خ- X-x

خافاخافدان (xafaxafdan): یکهویی، بطور ناگهانی.
خیل (xıl): خیل، دسته، گروه.

د- D-d

دان یئری سؤکولمک (dan yeri sökülmək): کنایه از طلوع آفتاب. دان: فجر، سپیده‌دم، صبح کاذب.
دانیشمان (danışman): مشاور، مصلحت‌گزار.
داوار (davar): گوسفند و بز.
داورانیش (davranış): رفتار، سلوک.
دمیرچیلر بیرلیینین باشقانی (dəmirçilər birliyinin başqanı): رئیس اتحادیه‌ی فلزکاران.
دنگه (dəngə): تعادل، موازنه، بالانس.
دوشوک (düşük): افتاده، تنزل یافته، پست.
دوراق (duraq): ایستگاه.
دوروخماق (duruxmaq): مکث کردن، به فکر فرو رفتن، درنگ کردن.
دوروم (durum): وضعیت، موقعیت.
دوزنله‌مک (düzənləmək): ترتیب دادن، سازمان دادن.
دوستاق (dustaq): زندان، محبس.
دوغا (doğa): طبیعت.
دوغال (doğal): طبیعی.
دوغرولاما (doğrulama): تأیید.
دوغو (doğu): گون‌دوغان، گون‌چیخان، شرق.

دولاییسی ایله (dolayısı ilə): بنابراین، بدین سبب، با جهتِ.

دونیا گزیسی (dünya gəzisi): جهانگردی.

دویشو (düyşü): سبد حمل انگور.

دویماق(Duymaq): حس کردن، درک کردن.

دؤنم (dönəm): فصل، موسم، هنگام.

دیرشمک (dirəşmək): دست و پنجه نرم کردن.

دیشاری (dışarı): خارج. ایچ (iç): داخل، دیش (dış): خارج.

دیله (dilə): بخواه.

دیله‌مک (diləmək): آرزو کردن، خواستن، درخواست کردن.

دئپرم (deprəm): زلزله، زمین‌لرزه.

ر- R-r

راپورت (raport): گزارش.

رئآکسییا (reaksiya): عکس‌العمل.

رئپورتئر (reporter): گزارشگر.

رئداکتور (redaktor): ائدیتور، ویراستار.

ز- Z-z

زولاق (zolaq): خط، پرتو، شعاع، نوار.

زینقیرووْ (zınqırov): زنگوله، جرس.

س- S-s

ساپاق (sapaq): دسته، محل انحراف و انشعاب.

ساخلاییجی (saxlayıcı): مواد نگهدارنده.

سارساق (sarsaq): احمق، ابله.

ساللاما قیفیل (sallama qıfıl): قفل آویز.

سرت (Sərt): سخت، محکم.

سکسن (Səksən): هشتاد.

سوچ (suç): گناه، تقصیر.

سوروملو (sorumlu): مسؤول.

سورون (sorun): مسأله.

سولاله (sülalə): سلسله پادشاهی.

سونماق (sunmaq): تقدیم کردن، ارائه کردن.

سونولماق (sunmaq): تقدیم شدن، ارائه شدن.

سونوج (sonuc): نتیجه، عاقبت.

سویودوجو (soyuducu): سردخانه، یخچال

سهنگ (Səhəng): سبو، کوزه.

سیناق (sınaq): امتحان.

سیناماق (sınamaq): امتحان کردن، سنجیدن، آزمایش کردن.

سینیر (sınır): مرز.

سینیردیشی (sınırdışı): برون مرزی.

سئزمک (sezmək): متوجه شدن، زیرچشمی نگاه کردن.

ش- Ş-ş

شاشقین (şaşqın): حیرت‌زده، سرگردان، گیج، منگ، متعجب.

شلاله (şəlalə): آبشار.

شیریم (şırım): شیار.

ص- S-s

صاف (saf): هموار، ساده‌لوح.

صینیف (Sinif): کلاس درس.

ف- F-f

فیزیوپاتو (fiziyopato): فیزیوپاتولوژی. حکیملیک تحصیلینده تمل علملردن سونراکی آشاما؛ فیزیوپاتو دؤنمی دؤرد ایل‌دیر.

فاکت (fakt): واقعیت، سند، مدرک.

ق- Q-q

قارشی (qarşı): مقابل، روبرو.

قارماق (Qarmaq): لنگر کشتی، قلاب ماهیگیری.

قالخیش (qalxış): خیزش، شورش.

قانا (qana): مزرعه، کرت.

قاورام (qavram): مقوله، معنا، محتوا، فهم، مفهوم.

قایا (qaya): سخره، سنگ.

قایغی (qayğı): اظطراب، تشویش، دلهره، وظیفه.

قایناقلانماق (qaynaqlanmaq): سرچشمه گرفتن.

قو دئییردین قولاق توتولوردو (qu deyirdin qulaq tutulurdu): کنایه از سکوت.

قوجامان (qocaman): کهنسال، والا، عالی.

قورا بیشیرن (qora bişirən): تیرماه.

قورخونج (qorxunc): ترسناک، مخوف.

قورویوجو (qoruyucu): نگهبان.

قوز (qoz): گردو.

قوشقو (quşqu): تردید، شک.

قوللانماق (qullanmaq): بکاربردن، بهره جستن.

قونو (qonu): موضوع.

قووتماش (qovutmaş): بیر چئشید چوبان یئمه‌یی‌دیر؛ چوبانلار، نئچه دنه یومورقدان بیر آز کیچیک یومورو داش تاپیب، تمیز یویاندان سونرا، یانار اوجاغین ایچینه آتارلار. داشلار یاخشیجا قیزیشینجا، قویونلارین سوتونو بیر کاسایا، یا دا بستییه (بایدایا) ساغیب گتیره‌رلر. داشلار عمللی داغلاشیب، قیزاراندان سونرا اونلاری ائله داغ-داغ سوتون ایچینه سالارلار. بیر آن یامان بیر جیزیلتی سسی ائشیدیلر؛ داشلار، سوتون سویونو هاوایا اوچورداراق سویویارلار. قابدا قالان سوت، قووتماش آدلی قاتی، چوخ لذتلی بیر یئمک‌دیر...

قیرقیرا (qırqıra): کرکره.

قیشلا (qışla): پادگان.

قیلاووز (qılavuz): راهنما، راهبر، بلد.

ک- K-k

کتیل (kətil): چهارپایه.

کرال (kral): پادشاه، سلطان.

کره (kərə): دفعه، مرتبه.

کسگین (kəsgin): قاطع، جدّی.

کل(kəl): گاومیش نر، گاومیش أخته، پرقدرت، زورمند.

کوپ، کوپه (Küp,küpə): خمره، کوزه‌ی بزرگ.

کوشکورتمک (küşkürtmək): به حمله واداشتن، برانگیختن سگ.

کؤکسو اؤتورمک (köksü ötürmək): آه کشیدن.

کؤوره‌لمک (kövrəlmək): به حال گریه افتادن، متأثر و متألّم شدن.

کیملیک ورقه‌سی (kimlik vərəqəsi): کارت شناسایی.

کئچید (keçid): گذر، عبور، معبر، گذرگاه.

گ- G-g

گئنل (genəl): عمومی.

گدیک (gədik): گردنه، بلندی کوه.

گرگینلیک (gərginlik): تنش، وخامت.

گرنشمک (gərnəşmək): خمیازه کشیدن.

گله‌نک (gələnək): عرف، رسم، سنت.

گنج (gənc): جوان.

گؤره‌و (görəv): وظیفه، منت، ادب.

گوز (güz): پاییز.

گوزگو (güzgü): آئینه.

گولش (güləş): کشتی. گولشمک: کشتی گرفتن.

گوونج (güvənc): اطمینان.

گوونمک (güvənmək): اعتماد کردن.

گوونیلمز (güvənilməz): غیر قابل اعتماد.

گؤوده (gövdə): بدن، نعش.

گیز (giz): راز، سرّ.

گییرمک (gəyirmək): آروق زدن.

ل- L-l

لاغ (lağ): مسخره، استهزاء. لاغا قویماق: مسخره کردن.

لئد تیوی (LED TV): تلویزیون LED

للک (lələk): پرِ پرندگان.

لووغا (ovğa): دلقک.

لیمان (liman): بندر.

م- M-m

ماراقلاندیرماق (maraqlandırmaq): علاقمند کردن. ماراقلانماق: علاقمند شدن.

مرجـلشمـک، باغـلاشـماق (mərcləşmək, bağlaşmaq): شرطبندی.

منده (məndə): سفره.

مورگوله‌مک، پینک‌له‌مک (mürgüləmək, pinəkləmək): چرت زدن.

مئشه (meşə): جنگل.

و- V-v

وارماق (varmaq): نائل شدن، رسیدن.

وردیش (vərdiş): ورزش، تمرین.

وورغولاماق (vurğulamaq): تأکید کردن.

وئرگی (vergi): مالیات.

وئریلیش (veriliş): پخش(رادیویی)، برنامه‌ی رادیو و تلویزیون.

ه- H-h

هامارلاشدیرماق (hamarlaşdırmaq): صاف کردن.

هوروت-هوروت (Hürüt-hürüt): گیج و منگ، مات و مبهوت.

هؤوله‌سک (hövləsək): شتابزده.

هئره (herə): طاقچه.

ی- Y-y

یاپپا (yappa): تپاله.

یاپی (yapı): بنا، ساختمان. از مصدر یاپماق بمعنی ساختن، درست کردن.

یاتاق خسته‌سی (yataq xəstəsi): بیماری که در بستر خود خوابیده و قادر به حرکت نیست.

یاتاقخانا (yataqxana): خوابگاه.

یارارلانماق (yararlanmaq): استفاده کردن، بهره بردن.

یارارلی (yararlı): مفید، مناسب، شایسته.

یاردیم (yardım): کمک.

یاردیمجی (yardımcı): کمک کننده.

یازار (yazar): نویسنده.

یاسا (yasa): قانون.

یاغینتی (yağıntı): بارش، باران.

یاماج (yamac): دامنه‌ی کوهپایه، سراشیبی کوه.

یانلیش (yanlış): خطا، اشتباه.

یانیت (yanıt): جواب، پاسخ.

یانیلماق (yanılmaq): اشتباه کردن، خطا کردن، سهو کردن، منحرف شدن.

یان–یؤره (Yan-yörə): دور و بر، اطراف، حول و حوش، محیط پیرامون.

یئترینجه (yetərincə): به اندازه‌ی کافی.

یئکونلشمک (Yekünləşmək): جمع و جور شدن، تمام شدن. یئکون: نهایی.

یئنمک (yenmək): مغلوب کردن، مغلوب شدن.

یولچو (yolçu): مسافر.

یولوخوجو (yoluxucu): مسری، واگیردار.

یؤن (yön): جهت، سمت، سو.

یؤنلتمک (Yönəltmək): سوق دادن، جهت دادن، برگرداندن.

یؤنلمک (yönəlmək): جهت گیری کردن، سویی رهسپار شدن.

یووارلانماق (yuvarlanmaq): جمع شدن، گرد آمدن.